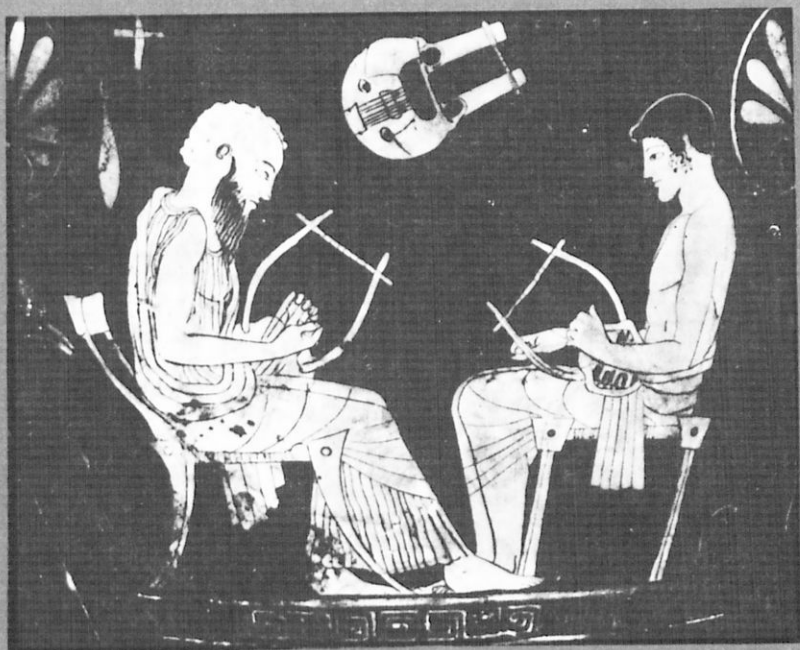

Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ - Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ - Ν. & Ε. ΕΛΕΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΦΑΙΔΩΝ - ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1980

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΙ

1. ΦΑΙΔΩΝ

2. ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

Ἡ Εἰσαγωγή, οἱ περιλήψεις καί οἱ ἐρμηνευτικές σημειώσεις μεταγλωττίστηκαν: ἀπό τόν ἐπ. Γυμνασιάρχην Β. ΤΟΓΙΑ (Φαίδων) καί τόν Η. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟ, Σύμβουλο Β' τοῦ ΚΕΜΕ (Πρωταγόρας).

1380 ΠΛΑΤΩΝΟΣ

888.

ΝΙΚ ΑΘ. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΛΑΤΩΝΟΣ
ΦΑΙΔΩΝ

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1980

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Α΄ ΠΛΑΤΩΝ

1. ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Ὁ Πλάτων γεννήθηκε στήν Ἀθήνα τό 428 ἤ 427 π.Χ. Ὁ πατέρας του Ἀρίστων φαίνεται ὅτι καταγόταν ἀπό ἀριστοκρατική οἰκογένεια. Ἡ μητέρα του Περικτιόνη εἶναι βέβαιο ὅτι ἀνήκε σέ παλιά ἀρχοντική γενιά, πού ἔφτανε στό Σόλωνα. Τό ἀρχικό ὄνομα τοῦ Πλάτωνος ἦταν Ἀριστοκλῆς. Ἀργότερα, σύμφωνα μέ σχετική παράδοση, τόν ὀνόμασαν Πλάτωνα ἐπειδή εἶχε πλατύ στήθος καί πλατύ μέτωπο. Καί τό ὄνομα αὐτό τοῦ ἔμεινε. Γιά τήν ἀγωγή καί τή μόρφωση τοῦ Πλάτωνος δέν γνωρίζουμε πολλά πράγματα. Ὅσοσο φαίνεται ὅτι ἀνατράφηκε καί μορφώθηκε μέ προσοχή καί μέ ἐπιμέλεια, σάν παιδί πλούσιας καί ἀρχοντικῆς οἰκογένειας. Στό πατρικό σπίτι δέχτηκε βαθιά στήν ψυχή του τά σπέρματα τῆς ἀρετῆς, πού τόν στόλιζε σ' ὅλη του τή ζωή.

Ὁ Πλάτων εἶχε ἐξαιρετά πνευματικά καί ψυχικά χαρίσματα. Ἦταν προικισμένος μέ ποιητική καί γενικότερη καλλιτεχνική διάθεση. Τά πρῶτα του πνευματικά ἐνδιαφέροντα ἦταν καλλιτεχνικά. Τόν ἐνθουσίαζαν ὁ Ὀμηρος καί γενικά ἡ ποίηση, ἰδιαίτερα ἡ δραματική. Ἐγγραφε καί ὁ ἴδιος ποιήματα. Ὅταν ἦταν ἔφηβος μύηθηκε στή φιλοσοφία ἀπό τόν Κρατύλο, μαθητή τοῦ Ἡράκλειτου.

Ὅταν ὁ Πλάτων ἔγινε εἴκοσι χρονῶν, γνώρισε τό φιλόσοφο Σωκράτη. Ἡ γνωριμία αὐτή ἔπαιξε ἀποφασιστικό ρόλο στή ζωή του: Ἐγκατέλειψε τήν ποίηση, ἔκαψε ὅσα ποιήματα εἶχε γράψει καί ἀφοσιώθηκε στή φιλοσοφία. Ἐγινε πιστός μαθητής καί ἀχώριστος φίλος τοῦ Σωκράτη καί ἔνα ἀπό τά κύρια πρόσωπα τοῦ στενοῦ φιλοσοφικοῦ του κύκλου. Ὁ τραγικός καί ἄδικος θάνατος τοῦ Σωκράτη πλήγωσε τήν εὐαίσθητη ψυχή τοῦ Πλάτωνος. Τόν πίκρανε τόσο, ὥστε ἔφυγε καί

πῆγε στά Μέγαρα, κοντά στό φιλόσοφο Εὐκλείδη. Ἐκεῖ, μαζί μέ ἄλλους μαθητές καί φίλους τοῦ Σωκράτη, θρήνησε τό δάσκαλό του. Στά Μέγαρα, ὅπως φαίνεται, ἔμεινε λίγον καιρό καί κατόπιν γύρισε στήν Ἀθήνα.

Ἀργότερα ὁ Πλάτων γιά νά ικανοποιήσει τίς πνευματικές του ἀνησυχίες ἄρχισε νά ταξιδεύει σέ μακρινούς τόπους. Πρῶτα πῆγε στήν Αἴγυπτο καί στήν Κυρήνη. Στήν Αἴγυπτο γνώρισε καί μελέτησε καί τόν πανάρχαιο καί τό σύγχρονο πολιτισμό της καί διδάχθηκε ἴσως ἱστορία καί μαθηματικά. Στή μακρινή ἐκείνη χώρα τοῦ Νείλου μεγάλη ἐντύπωση ἔκαναν στόν Πλάτωνα τό πολίτευμά της, οἱ πολιτικοί καί κοινωνικοί της θεσμοί. Σέ μερικά ἔργα τοῦ Πλάτωνος βλέπουμε τήν ἐπίδραση ἀπό αὐτή τήν ἐντύπωση. Στήν Κυρήνη ὁ Πλάτων ἔμεινε λίγον καιρό κοντά στό διάσημο μαθηματικό (γεωμέτρη) Θεόδωρο, ἄκουσε τοὺς μαθηματικούς της καί πλούτισε τίς γνώσεις του στή Γεωμετρία.

Τό 389 ἢ τό 388 π.Χ. ὁ Πλάτων κάνει τό δεύτερο μεγάλο ταξίδι του πηγαίνει στήν Κάτω Ἰταλία καί στή Σικελία. Ὁ πῖο πιθανός λόγος πού ἔκανε τόν Πλάτωνα νά ταξιδέψει σ' αὐτές τίς χῶρες, ἦταν ἡ ἐπιθυμία του νά γνωρίσει τή σοφία τους καί νά ὠφεληθεῖ ἀπ' αὐτή. Τό ταξίδι του στήν Κάτω Ἰταλία ἔδωσε στόν Πλάτωνα τήν εὐκαιρία νά γνωρίσει ἀπό κοντά τοὺς Πυθαγόρειους καί τή φιλοσοφία τους, νά μυηθεῖ πῖο πολύ στά Ὀρφικά καί νά γνωρίσει ἀκόμη τοὺς Ἐλεάτες καί τίς δοξασίες τους. Γι' αὐτούς τοὺς λόγους τό ταξίδι αὐτό ἦταν πάρα - πολύ σημαντικό γιά τήν ὑστερότερη πνευματική του ἐξέλιξη.

Ἀπό τήν Κάτω Ἰταλία ὁ Πλάτων πῆγε στή Σικελία, ὅπου ἔμεινε φιλοξενούμενος στήν αὐλή τοῦ τύραννου τῶν Συρακουσῶν Διονύσιου τοῦ Α'. Ἡ πνευματική συγκομιδὴ τοῦ Πλάτωνος ἀπὸ τή Σικελία ἦταν διαφορετική. Ἐκεῖ γνώρισε ἀπό κοντά καί ἀπόκτησε πείρα ἀπὸ ἓνα τυραννικό πολίτευμα. Κέρδισε βέβαια τή φιλία καί τό θαυμασμό τοῦ Δίωνα, γυναικάδελφου τοῦ Διονύσιου, ἡ γνωριμία του ὅμως μέ τό Διονύσιο εἶχε οἰκτρό τέλος. Ἐπειδή, ὅπως εἶναι τό πῖο πιθανό, δέν συμφωνοῦσαν στίς φιλοσοφικές καί πολιτικές συζητήσεις τους, ὁ τύραννος, γιά νά ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τόν ἐνοχλητικό ἠθικολόγο, τόν ἐπιβίβασε μέ τή βία σέ ἓνα πλοῖο πού ἔφευγε γιά τήν Ἑλλάδα. Ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου μέ ἐντολὴ τοῦ Διονύσιου, ὅπως εἶναι τό πῖο πιθανό, πούλησε τόν Πλάτωνα ὡς δούλο στήν Αἴγινα. Ἐκεῖ τόν ἀναγνώρισε ὁ Ἀννίκερις

ὁ Κυρηναῖος, τὸν ἐξαγόρασε καὶ ἔπειτα τὸν ἄφησε ἐλεύθερο. Ἔτσι ὁ Πλάτων γύρισε πάλι στὴν Ἀθήνα τὸ 388 ἢ 387 π.Χ.

Ὁ Πλάτων εἶναι τώρα 40 χρονῶν. Γνωρίζει καλὰ τὰ φιλοσοφικά καὶ τὰ κοινωνικά προβλήματα. Ἔχει ἓναν πλοῦτο ἀπὸ γνώσεις καὶ ἀπὸ πείρα. Εἶναι γνωστός στοὺς φιλοσοφικούς κύκλους ἀπὸ τίς συζητήσεις του καὶ ἀπὸ τὰ συγγράμματά του, πού εἶχε ὡς τότε δημοσιεύσει. Ἐπιθυμία του ἦταν τώρα τὴν πείρα του καὶ τίς γνώσεις του νὰ μεταδώσει καὶ σέ ἄλλους. Γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ ἴδρυσε μόνιμη φιλοσοφικὴ σχολή. Τὸ μέρος ὅπου ὁ Πλάτων ἴδρυσε τὴ σχολή του ὀνομαζόταν Ἀκαδήμεια, γι' αὐτὸ καὶ ἡ σχολή πῆρε τὸ ὄνομα Ἀκαδήμεια ἢ Ἀκαδημία. Βρισκόταν στό χωρὸ ἢ κοντά στό χωρὸ ὅπου σήμερα ἀπλώνεται ἡ συνοικία τῆς Ἀθήνας πού λέγεται Ἀκαδημία Πλάτωνος. Ἡ Ἀκαδημία ἔγινε μέ πρότυπο τὴ σχολή τοῦ Πυθαγόρα· ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἑμῶς δέν ἀποδεχόταν τὴν ἐχεμύθεια τῶν Πυθαγόρειων οὔτε κρατοῦσε σέ ἀπόσταση τοὺς μαθητὲς ἀπὸ τὸ δάσκαλό τους, ἀλλὰ ἐπιζητοῦσε νὰ συμβιβάζει τὴν ἀκραματικὴ μέθοδο τῆς διδασκαλίας μέ τὴ διαλογικὴ μέθοδο τοῦ Σωκράτη. Προστάτες τῆς Ἀκαδημίας ὄρισε ὁ Πλάτων τίς Μοῦσες· ἴδρυσε μάλιστα καὶ ἱερὸ τῶν Μουσῶν στὸν κῆπο τῆς σχολῆς. Ὅσοι σύναζαν καὶ συζητοῦσαν στὴν Ἀκαδημία, ἀποτελοῦσαν ἱερὴ ἔνωση, μέ πρότυπο τοὺς Ὀρφικούς καὶ τοὺς Πυθαγόρειους. Μέσα στὴ σχολή κατοίκησε ὁ Πλάτων καθὼς καὶ ὅσοι ἔγιναν σχολάρχες τῆς Ἀκαδημίας ἔπειτα ἀπ' αὐτόν. Τὸν ὄμιλο τῆς σχολῆς ἀποτελοῦσαν ἐπιφανεῖς Ἀθηναῖοι καὶ ξένοι· ἀνάμεσα σ' αὐτούς ἦσαν ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Δημοσθένης. Ἐκεῖ στὴν Ἀκαδημία, μέσα σ' ἓνα ὁμορφο καὶ γαλήνιο φυσικὸ περιβάλλον, ὁ Πλάτων ἔμεινε χωρὶς διακοπὴ εἴκοσι χρόνια (387 - 367 π.Χ.). Συζητοῦσε, δίδασκε καὶ ἔγραφε τὰ ἔργα του. Τὰ εἴκοσι αὐτὰ χρόνια ἦσαν τὰ πιὸ γόνιμα καὶ τὰ πιὸ δημιουργικά χρόνια τῆς ζωῆς τοῦ Πλάτωνος.

Τὸ 367 π.Χ. πέθανε ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν Διονύσιος. Ὁ νεαρὸς γιὸς καὶ διάδοχός του Διονύσιος Β' προσκάλεσε τότε ἐπίμονα τὸν Πλάτωνα στίς Συρακοῦσες, ὡς δάσκαλο καὶ σύμβουλό του. Ὁ Πλάτων θεώρησε εὐγενικό του καθῆκον νὰ λησμονήσει τὴν προηγούμενη περιπέτειά του καὶ νὰ δεχτεῖ τὴν πρόσκληση. Σ' αὐτὸ τὸν παρακίνησε καὶ ἡ ἐλπίδα ὅτι θὰ μπορέσει ἐκεῖ νὰ πραγματοποιήσει βασικὲς πολιτικὲς ιδέες του, ὅπως ἡ ὀργάνωση μιᾶς πολιτείας κάτω ἀπὸ ἓναν ἄρχοντα μέ σωφροσύνη καὶ μέ φιλοσοφικὸ πνεῦμα. Ἔτσι τὸ 366 π.Χ. ὁ Πλάτων

πῆγε γιά δεύτερη φορά στή Σικελία. Ἀλλά πάλι ἀπατήθηκε στίς προβλέψεις του καί ἀναγκάστηκε νά ἐγκαταλείψει τίς Συρακοῦσες· ὑποσχέθηκε ὅμως ὅτι θά ξαναγυρίσει, γιατί διαφορετικά δέν τοῦ ἐπέτρεπαν νά ἀναχωρήσει. Ἔτσι ὁ Πλάτων γύρισε στήν πατρίδα του καί στήν προσφιλή του Ἀκαδημία, γιά νά συνεχίσει ἐκεῖ τό ἔργο του πού προσωρινά εἶχε διακόψει.

Τό 361 π.Χ. ὁ Πλάτων πῆγε γιά τρίτη φορά στή Σικελία. Προσρισμός του ἦταν τώρα νά συμφιλιώσει τό Διονύσιο μέ τό Δίωνα, πού ἦταν φίλος τοῦ Πλάτωνος, καί νά ἐπαναφέρει τό δεύτερο ἀπό τήν ἐξορία. Πῆγε ὅμως καί μέ τήν ἐλπίδα ὅτι θά μπορούσε μέ εὐνοϊκότερες τώρα συνθήκες νά ἐφαρμόσει τίς πολιτικές θεωρίες του στό πολίτευμα τῶν Συρακουσῶν. Καί ἡ μία ὅμως προσπάθειά του καί ἡ ἄλλη ἀπέτυχαν. Ὁ Πλάτων ἐγίνε ὑποπτος καί κινδύνεψε ἡ ζωή του. Σώθηκε μόνον ἔπειτα ἀπό ἐπέμβαση τῶν Πυθαγόρειων φίλων του τῆς Κάτω Ἰταλίας. Ἔτσι ὁ Πλάτων γύρισε στήν πατρίδα του καί στήν Ἀκαδημία γιά νά περάσει ἐκεῖ ἡσυχά καί εἰρηνικά τά ὑπόλοιπα χρόνια τῆς ζωῆς του.

Εἶναι βέβαιο ὅτι ὁ Πλάτων, ἄντρας μέ ὑγεία καί μέ σωματική ρώμη, στρατεύτηκε περισσότερο ἀπό μία φορά στά πρώτα χρόνια τῆς ἀντρικῆς του ἡλικίας. Δέν ἀναμείχτηκε στήν πολιτική, γιατί καί ἀπό πεποίθηση καί ἀπό τήν καταγωγή του δέν συμπαθοῦσε τή δημοκρατία, ἡ ὁποία ἄλλωστε θανάτωσε τόν ἄριστο πολίτη της, τό Σωκράτη. Ὁ Πλάτων ἔμεινε ἄγαμος. Ἦταν πολύ φιλομαθής καί εἶχε ἀποκτήσει πάρα - πολλές γνώσεις. Αὐτό φαίνεται ἀπό τά ἴδια του τά ἔργα.

Ὡς τά βαθιά του γεράματα ὁ Πλάτων, μέ καθαρό τό νοῦ του, δίδασκε, συζητοῦσε, ἔγραφε, ἐπισφραγίζοντας μία ζωή καί μία δράση γεμάτη θεία πνοή καί ἐγκόσμια ἀρετή. Πέθανε τό 347 π.Χ. σέ ἡλικία ὀγδόντα χρονῶν. Τόν ἔθαψαν στόν κήπο τῆς Ἀκαδημίας.

Ἡ Ἀκαδημία διατηρήθηκε ὡς τά χρόνια τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅποτε καταργήθηκε.

2. ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Μέ τό ὄνομα τοῦ Πλάτωνος διασώθηκαν 44 ἔργα. Ἀπ' αὐτά θεωροῦνται γνήσια τρεῖς ἐπιστολές καί 24 - 26 συγγράμματα μέ μορφή διαλογική, ἐκτός ἀπό τήν Ἀπολογία τοῦ Σωκράτη, πού εἶναι γραμμένη

σέ συνεχή λόγο. Ὁ διάλογος δέν εἶναι μορφή τοῦ λόγου πού τή δανείστηκε ὁ Πλάτων ἀπό ἄλλους, ἀλλά φυσική ἀναπαράσταση τῆς διαλογικῆς διδασκαλίας τοῦ Σωκράτη, πού γινόταν μέ μεγάλη ἐπιδεξιότητα καί προχωροῦσε μέ σιγουριά. Μέ πρότυπο τῆς διαλογικῆς διδασκαλίας τοῦ Σωκράτη ὁ Πλάτων δημιούργησε ἕνα νέο εἶδος τοῦ ἀττικοῦ πεζοῦ λόγου, τόν Πλατωνικό διάλογο, γραμμένο μέ μεγάλη λογοτεχνική χάρη στή γλῶσσα τῶν Ἀθηναίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Δέν πρέπει ὅμως νά θεωρήσουμε τοὺς Πλατωνικούς διαλόγους σάν ἕνα εἶδος στενογραφημένων πρακτικῶν τῶν Σωκρατικῶν διαλογῶν ἢ ζωῆ, ἢ μορφή καί τό πλαίσιο τους εὐρύνονται, παρελθόν καί παρόν συνενώνονται καί οἱ ἰδέες πού ἀναπτύσσονται σ' αὐτούς ὑψώνονται σέ ἀνώτερα ἐπίπεδα. Ἔτσι παντοῦ ξεχωρίζει ὁ ἀνώτερος νοῦς τοῦ Πλάτωνος, πού διαμορφώνει, στολίζει καί ἐξυψώνει τό Σωκρατικό διάλογο σάν τό χρωστήρα ἐνός ἐξοχου καλλιτέχνη, ὅταν ἐπεξεργάζεται μιά ὁμορφιά, ἀλλά ἀτελειώτη εἰκόνα καί θέλει νά τήν παρουσιάσει ὅχι σάν δικό του ἔργο, ἀλλά σάν ἔργο ἐκείνου πού τή σχεδίασε πρῶτος. Μιά τέτοια εὐλάβεια καί ἀφοσίωση τοῦ Πλάτωνος στό Σωκράτη ἀποτελεῖ μοναδικό στήν ἱστορία παράδειγμα γιά τίς σχέσεις μαθητῆ μέ τό δάσκαλό του. Τήν προσωπικότητα τοῦ δασκάλου του ὁ Πλάτων προβάλλει στά συγγράμματά του ἐντελῶς ἰδανική.

Β' Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ

Ἡ φιλοσοφία, ὅπως καί τό δράμα, ἔχει πατρίδα τήν Ἑλλάδα. Γεννήθηκε στίς Ἑλληνικές ἀποικίες, ἰδιαίτερα στίς Ἴωνικές, καί ἀνδρώθηκε καί ἐξυψώθηκε στήν Ἀθήνα.

Ἄλλά τί εἶναι φιλοσοφία; Φιλοσοφία εἶναι ἡ ἀγάπη τῆς σοφίας ἢ τῆς γνώσεως ἢ ἔρευνα γιά τήν ἀλήθεια καί τή φύση τῶν πραγμάτων, ἢ «γενική ἐπιστήμη» πού ἐρευνᾷ τά ὄντα, τίς ἀρχές καί τά αἰτίά τους. Ὁ Πλάτων φιλοσοφία θεωρεῖ τή γνώση ἐκείνου πού ὑπάρχει πραγματικά, τοῦ «ὄντως ὄντος», πού εἶναι ἀγέννητο καί ἀφθαρτο, μονοειδές καί αἰώνιο. Ὁ Ἀριστοτέλης πάλι λέει, ὅτι φιλοσοφία εἶναι ἡ ἔρευνα τῶν αἰτίων καί τῶν ἀρχῶν τῶν ὄντων. Ἐξἄλλου στοὺς νεώτερους χρόνους ἄλλοι δίνουν στή φιλοσοφία διαφορετικούς ὀρισμούς.

Τά κύρια προβλήματα τῆς φιλοσοφίας εἶναι τρία :

1) Τό γνωσιολογικό· εξετάζει τά επόμενα θέματα :
 α) Πώς συντελείται ή γνώση και ποιά είναι ή πηγή της. Είναι δηλαδή οί αισθήσεις ή ή νόηση ; Από τούς φιλόσοφους άλλοι δέχονται ως πηγή τήν αίσθηση (αίσθησιαρχικοί) άλλοι τή νόηση (νοησιαρχικοί) και άλλοι τήν ενόραση. β) Ποιά κύρος έχει ή γνώση μας· ή γνώση μας δηλαδή για τόν κόσμο έχει υποκειμενικό κύρος ή αντικειμενικό ; Είναι δηλαδή ό κόσμος διαφορετικός από ότι μᾶς φαίνεται ή είναι πραγματικά έτσι, όπως τόν νομίζουμε ; γ) Ποιά είναι τά όρια πού μπορεί νά φτάσει ή γνώση μας ; Οί γνωστικές μας δυνάμεις είναι περιορισμένες ή απεριόριστες ; Μπορούμε νά φτάσουμε στήν έσχατη ουσία του παντός ;

2) Τό όντολογικό· εξετάζει τήν ουσία του κόσμου και κάθε φαινόμενου. Είναι δηλαδή ό κόσμος ύλη ή πνεύμα ή είναι και τά δύο μαζί ;

3) Τό αξιολογικό· εξετάζει τίς κάθε είδους αξίες.

Δηλαδή ή φιλοσοφία εξετάζει πώς μπορούμε νά γνωρίσουμε τό Α ή Β φαινόμενο ή πράγμα, ποιά είναι ή ουσία του και ποιά είναι ή αξία του.

Γ' Η ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΛΑΤΩΝΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Γιά τήν κατανόηση του Φαίδωνος είναι ανάγκη νά σημειώσουμε περιληπτικά τήν πίστη κλπ. των Όρφικων και τήν ιστορική εξέλιξη τής φιλοσοφίας.

Οί Όρφικοί

Παντοῦ στή γῆ προηγήθηκε από τή γνώση ή πίστη και από τή φιλοσοφία ή θρησκεία. Η πίστη και ή θρησκεία έδωσαν κάποια λύση στά προβλήματα τής φιλοσοφίας. Ποιά ήταν ή πίστη των Έλλήνων, είναι γνωστό. Σύμφωνα όμως μέ τά Όρφικά μυστήρια — ιδρυτής του ήταν ό Όρφέας — ή ύπαρξη και ή μοίρα του ανθρώπου έχει άλλη αίτια. Οί μυημένοι σ' αυτά τά μυστήρια αποτελοῦσαν θρησκευτικές κοινότητες και είχαν δική τους πίστη. Οί Όρφικοί δίδασκαν ότι ό άνθρωπος έγινε από τή στάχτη των Τιτάνων, πού τούς σκότωσε ό Δίας γιατί έφαγε τό γιοί του, τό Ζαχρέα. Δύο λοιπόν στοιχεῖα αποτελοῦν τόν άνθρωπο

Τό τιτανικό (ἀπό τούς Τιτάνες), καί τό θεῖο (ἀπό τό γυῖο τοῦ Δία). Ἐπί τῷ τιτανικῷ στοιχεῖο ἐγένετο τό σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καί ἀπό τό θεῖο ἐγένετο ἡ ψυχή του. Ἐπομένως ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νά φροντίζει γιά τή ψυχή, πού ἔχει θεία προέλευση, καί νά προσπαθεῖ νά τήν ἀπελευθερώσει, γιατί μέ τή γέννηση κλείστηκε στά δεσμὰ τοῦ σώματος. Τό παράδειγμα τοῦ Θεοῦ δείχνει στόν ἄνθρωπο μέ ποιόν τρόπο θά πετύχει αὐτή τήν ἀπελευθέρωση. Οἱ Τιτάνες σκότωσαν τό Ζαχρέα, ὁ Δίας ὅμως τόν ἀνάστησε γιατί κατάπαιε τήν καρδιά του καί γέννησε τό Διόνυσο, πού ἦταν προορισμένος νά συμμαριζοῦναι τή δόξα καί τήν κυριαρχία τοῦ παντός. Ἡ ὕπαρξη στόν κόσμο εἶναι ἀμάρτημα καί γι' αὐτό ἀπαιτεῖ ἐξιλίεωση· μόνο μέ τήν ἐξιλίεωση ὁ θεῖος σπινθήρας πού ὑπάρχει μέσα στόν ἄνθρωπο θά διασωθεῖ στόν ἀνώτερο κόσμο. Κάθε ἄνθρωπος λοιπόν πρέπει νά πάθει, νά πεθάνει καί νά ἀναγεννηθεῖ. Αὐτή εἶναι ἡ βαθύτερη ἔννοια τῶν Ὀρφικῶν μυστηρίων. Ἐπίγεια ζωή χωρίς μύηση δέν εἶναι ἀρκετή γιά τήν κάθαρση τῆς ψυχῆς. Ἐπρεπε λοιπόν ὁ ἄνθρωπος νά μυηθεῖ — νά ἀρχίσει νά πάσχει. Ἐτσι ὁ μυημένος πίστευε πλέον ὅτι ἐνωνόταν μέ τό θεῖο καί ἐβγαίνει ἀπό τό «φοβερό κύκλο» πού ἦταν ἡ μετεμψύχωση ἢ μετενσωμάτωση. Τόν ἀμύητο ὕστερα ἀπό τό θάνατό του, τόν περίμενε τιμωρία· ἐπί πλέον ἡ ψυχή του θά ξαναγύριζε στή ζωή, σέ σῶμα ἀνθρώπου ἢ ζώου («ἀνακύκληση τῶν γεννήσεων»). Μόνον ἡ καθαρῆ καί μυημένη ψυχή θά ἰδεῖ τό φῶς τῆς ἀναστάσεως κοντά στοὺς φωτεινοὺς θεοὺς.

Οἱ προσωκρατικοὶ φιλόσοφοι

Οἱ σοφιστές. Ὁ Σωκράτης. Ὁ Πλάτων

Γιά τούς προσωκρατικούς φιλόσοφους τούς σοφιστές, τό Σωκράτης καί τόν Πλάτωνα διάβασε ἀπό τήν εἰσαγωγή στόν «Πρωταγόρα» τοῦ Πλάτωνος (εἶναι στό ἴδιο βιβλίο σου μέ τό «Φαίδωνα») τὰ κεφάλαια: «Σοφιστική καί σοφιστές» καί «Ἡ διδασκαλία τῆς ἀρετῆς καί ἡ Σωκρατική διαλεκτική».

Μ Ε Ρ Ο Σ Α΄

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο

Φ Α Ι Δ Ω Ν

(Η ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ - ΗΘΙΚΟΣ)

ΕΧΕΚΡΑΤΗΣ, ΦΑΙΔΩΝ, ΑΠΟΛΛΟΖΩΡΟΣ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΚΕΒΗΣ
ΣΙΜΜΙΑΣ, ΚΡΙΤΩΝ, Ο ΤΩΝ ΕΝΔΕΚΑ ΥΠΗΡΕΤΗΣ

1. ΕΧΕΚΡΑΤΗΣ. Αὐτός, ὦ Φαίδων, παρ γένου Σω- 57
κράτει ἐκείνη τῇ ἡμέρᾳ, ἧ τὸ φάρμακον ἔπιεν ἐν τῷ δεσμοφ-
τηρίῳ, ἢ ἄλλου του ἤκουσας;

ΦΑΙΔΩΝ. Αὐτός, ὦ Ἐχέκρατες.

ΕΧ. Τί οὖν δὴ ἐστὶν ἅττα εἶπεν ὁ ἀνὴρ πρὸ τοῦ θά-
νάτου; Καὶ πῶς ἐτελεύτα; Ἡδέως γὰρ ἂν ἐγὼ ἀκούσασμι
καὶ γὰρ οὔτε τῶν πολιτῶν Φλειασίων οὐδεὶς πάνυ τι ἐπιχω-
ριάζει τὰ νῦν Ἀθήναζε, οὔτε τις ξένος ἀρτῆται χρόνου συ-
χνοῦ ἐκεῖθεν, ὅστις ἂν ἡμῖν σαφές τι ἀγγεῖλαι οἴος τ' ἦν β
περὶ τούτων, πλὴν γε δὴ ὅτι φάρμακον πικρὸν ἀποθάνει τῶν
δὲ ἄλλων οὐδὲν εἶχε φράζειν.

ΦΑΙΔ. Οὐδὲ τὰ περὶ τῆς δίκης / ἄρα ἐπέθεσθε, ὃν τρό- 58
πον ἐγένετο;

ΕΧ. Ναί, ταῦτα μὲν ἡμῖν ἠγγεῖλέ τις, καὶ ἐθαυμάζο-
μέν γε, ὅτι πάλαι γενομένης αὐτῆς, πολλῶ ὕστερον φαίνεται
ἀποθανῶν. Τί οὖν ἦν τοῦτο, ὦ Φαίδων;

ΦΑΙΔ. Τύχη τις αὐτῶ, ὦ Ἐχέκρατες, συνέβη· ἔτυχε γὰρ
τῇ προτεραίᾳ τῆς δίκης ἡ πρόμνα ἐστεμμένη τοῦ πλοίου, ὃ εἰς
Δῆλον Ἀθηναῖοι πέμπουσιν.

ΕΧ. Τοῦτο δὲ δὴ τί ἐστὶν;

ΦΑΙΔ. Τοῦτό ἐστι τὸ πλοῖον, ὡς φασιν Ἀθηναῖοι, ἐν ᾧ
 β Θηρσεύς ποτε εἰς Κρήτην τοὺς δις ἑπτὰ ἐκείνους ᾤχετο ἄγων
 καὶ ἔσωσέ τε καὶ αὐτὸς ἐσώθη. Τῷ οὖν Ἀπόλλωνι εὐξάντο, ὡς
 λέγεται, τότε, εἰ σωθεῖεν, ἐκάστου ἔτους θεωρίαν ἀπάξιν εἰς
 Δῆλον ἦν δὴ αἰεὶ καὶ νῦν ἔτι ἐξ ἐκείνου κατ' ἐνιαυτὸν τῷ θεῷ
 πέμπουσιν. Ἐπειδὴν οὖν ἄρξωνται τῆς θεωρίας, νόμος ἐστὶν
 αὐτοῖς ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ καθαρσεύειν τὴν πόλιν καὶ δημοσίᾳ
 μηδένα ἀποκτινύναι, πρὶν ἂν εἰς Δῆλόν τε ἀφίκηται τὸ
 γ πλοῖον καὶ πάλιν δεῦρο. Τοῦτο δ' ἐνίστε ἐν πολλῷ χρόνῳ γί-
 γνεται, ὅταν τύχῳσιν ἄνεμοι ἀπολαβόντες αὐτοὺς. Ἀρχὴ / δ'
 ἐστὶ τῆς θεωρίας, ἐπειδὴν ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος στέψη τὴν
 πρύμναν τοῦ πλοίου· τοῦτο δ' ἔτυχεν, ὡσπερ λέγω, τῇ προτε-
 ραίᾳ τῆς δίκης γεγονός. Διὰ ταῦτα καὶ πολὺς χρόνος ἐγένετο
 τῷ Σωκράτει ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὁ μεταξὺ τῆς δίκης τε καὶ τοῦ
 θανάτου.

2. EX. Τί δὲ δὴ τὰ περὶ αὐτὸν τὸν θάνατον, ὦ Φαίδων ;
 τί ἦν τὰ λεχθέντα καὶπραχθέντα, καὶ τίνες οἱ παραγενόμενοι
 τῶν ἐπιτηδείων τῷ ἀνδρὶ ; Ἡ οὐκ εἶων οἱ ἄρχοντες παρεῖναι,
 ἀλλ' ἔρημος ἔτελεύτα φίλων ;

δ ΦΑΙΔ. / Οὐδαμῶς, ἀλλὰ παρῆσάν τινες, καὶ πολλοὶ γε.

EX. Ταῦτα δὴ πάντα προθυμήθητι ὡς σαφέστατα ἡμῖν
 ἀπαρκεῖναι, εἰ μὴ τίς σοι ἀσχολία τυγχάνει οὔσα.

ΦΑΙΔ. Ἀλλὰ σχολάζω γε καὶ πειράσομαι ὑμῖν διηγήσα-
 σθαι· καὶ γὰρ τὸ μεμνησθαι Σωκράτους καὶ αὐτὸν λέγοντα καὶ
 ἄλλου ἀκούοντα ἔμοιγε αἰεὶ πάντων ἡδιστον.

EX. Ἀλλὰ μὲν, ὦ Φαίδων, καὶ τοὺς ἀκουσομένους γε
 τοιοῦτους ἐτέρους ἔχεις· ἀλλὰ πειρῶ ὡς ἂν δύνῃ ἀκριβέστατα
 διεξελθεῖν πάντα.

ε ΦΑΙΔ. Καὶ μὲν ἔγωγε θαυμάσια / ἔπαθον παραγενόμε-
 νος. Οὔτε γὰρ ὡς θανάτῳ παρόντα με ἀνδρὸς ἐπιτηδείου ἔλεος

εἰσῆει· εὐδαίμων γὰρ μοι ἀνὴρ ἐφαίνεται, ὃ Ἐχέκρατες, καὶ τοῦ τρόπου καὶ τῶν λόγων, ὡς ἀδελῶς καὶ γενναίως ἐτελεύτα, ὥστε μοι ἐκεῖνον παρίστασθαι μῆδ' εἰς "Αἰδοῦ ἰόντα ἄνευ θείας μοίρας ἰέναι, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖσε ἀφικόμενον εὖ πράξειν, εἴπερ τις πώποτε καὶ / ἄλλος. Διὰ δὴ ταῦτα οὐδὲν πάνυ μοι 59 ἐλεεινὸν εἰσῆει, ὡς εἰκὸς ἂν δόξειεν εἶναι παρόντι πένθει· οὔτε αὖ ἡδονὴ ὡς ἐν φιλοσοφίᾳ ἡμῶν ὄντων, ὥσπερ εἰώθειμεν· καὶ γὰρ οἱ λόγοι τοιοῦτοί τινες ἦσαν. Ἄλλ' ἀτεχνῶς ἄτοπὸν τι μοι πάθος παρῆν καὶ τις ἀήθης κρᾶσις, ἀπὸ τε τῆς ἡδονῆς συγκεκραμένη ὁμοῦ καὶ ἀπὸ τῆς λύπης, ἐνθυμουμένῳ ὅτι αὐτίκα ἐκεῖνος ἔμελλε τελευτᾶν. Καὶ πάντες οἱ παρόντες σχεδὸν τι οὔτω διεκείμεθα, ὅτε μὲν γελῶντες, ἐνίοτε δὲ δακρύνοντες, εἰς δὲ ἡμῶν καὶ διαφερόντως, Ἄπολλόδωρος· οἶσθα γὰρ που τὸν 60 ἄνδρα / καὶ τὸν τρόπον αὐτοῦ.

ΕΧ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΦΑΙΔ. Ἐκεῖνός τε τοίνυν παντάπασιν οὕτως εἶχεν, καὶ αὐτὸς ἔγωγε ἐτεταράγμην καὶ οἱ ἄλλοι.

ΕΧ. Ἐτυχον δέ, ὃ Φαίδων, τίνες παραγενόμενοι;

ΦΑΙΔ. Οὗτος τε δὴ ὁ Ἄπολλόδωρος τῶν ἐπιχωρίων παρῆν καὶ Κριτόβουλος καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἔτι Ἐρμογένης καὶ Ἐπιγένης καὶ Αἰσχίνης καὶ Ἀντισθένης· ἦν δὲ καὶ Κτήσιππος ὁ Παιακῆς καὶ Μενέξενος καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ἐπιχωρίων Πλάτων δέ, οἶμαι, ἡσθένει.

ΕΧ. Ξένοι δέ τινες / παρῆσαν;

ΦΑΙΔ. Ναί, Συμμίᾳς τέ γε ὁ Θηβαῖος καὶ Κέβης καὶ Φαιδώνδης, καὶ Μεγαρόθεν Εὐκλείδης τε καὶ Τερψίων.

ΕΧ. Τί δέ; Ἄριστιππος καὶ Κλεόμβροτος παρεγένοντο;

ΦΑΙΔ. Οὐ δῆτα· ἐν Αἰγίνῃ γὰρ ἐλέγοντο εἶναι.

ΕΧ. Ἄλλος δέ τις παρῆν;

ΦΑΙΔ. Σχεδὸν τι οἶμαι τούτους παραγενέσθαι.

ΕΧ. Τί οὖν δὴ ; Τίνες, φῆς, ἦσαν οἱ λόγοι ;

3. ΦΑΙΔ. Ἐγὼ σοι ἐξ ἀρχῆς πάντα πειράσομαι διηγή-
 σασθαι. Ἄει γὰρ δὴ καὶ τὰς πρόσθεν / ἡμέρας εἰώθειμεν φοι-
 τῶν καὶ ἐγὼ καὶ οἱ ἄλλοι παρὰ τὸν Σωκράτη συλλεγόμενοι
 εἴωθεν εἰς τὸ δικαστήριον, ἐν ᾧ καὶ ἡ δίκη ἐγένετο· πλησίον
 γὰρ ἦν τοῦ δεσμοτηρίου. Περιεμένομεν οὖν ἐκάστοτε, ἕως
 ἀνοιχθεῖν τὸ δεσμοτήριον, διατρίβοντες μετ' ἀλλήλων· ἀνεφύ-
 γετο γὰρ οὐ πρόφ' ἐπειδὴ δὲ ἀνοιχθεῖν, εἰσῆμεν παρὰ τὸν Σω-
 κράτη καὶ τὰ πολλὰ διημερεύομεν μετ' αὐτοῦ. Καὶ δὴ καὶ τότε
 προαίτερον συνελέγημεν τῇ γὰρ προτεραίᾳ [ἡμέρᾳ], ἐπειδὴ
 ε ἐξήλθομεν ἐκ τοῦ δεσμοτηρίου / ἐσπέρας, ἐπυθόμεθα, ὅτι τὸ
 πλοῦτον ἐκ Δήλου ἀφικνήμενον εἶη. Παρηγγείλαμεν οὖν ἀλλήλοις
 ἦκειν ὡς προφαίτατα εἰς τὸ εἰωθός. Καὶ ἦκομεν, καὶ ἡμῖν ἐξελ-
 θῶν ὁ θυρωρός, ὅσπερ εἰώθει ὑπακούειν, εἶπε περιμένειν καὶ
 μὴ πρότερον παριέναι, ἕως ἂν αὐτὸς κελύσῃ· λύουσι γάρ, ἔφη,
 οἱ ἕνδεκα Σωκράτη καὶ παραγγέλλουσιν, ὅπως ἂν τῆδε τῇ
 ἡμέρᾳ τελευτήσῃ. Οὐ πολὺν δ' οὖν χρόνον ἐπισχῶν ἦκε καὶ
 ἐκέλευσεν ἡμᾶς εἰσιέναι.

60 Εἰσιόντες οὖν / κατελαμβάνομεν τὸν μὲν Σωκράτη ἄρτι
 λελυμένον, τὴν δὲ Ξανθίππην — γυγνώσκεις γάρ — ἔχουσαν τε
 τὸ παιδίον αὐτοῦ καὶ παρακαθημένην. Ὡς οὖν εἶδεν ἡμᾶς ἡ
 Ξανθίππη, ἀνευφήμησέ τε καὶ τοιαῦτ' ἄττα εἶπεν, οἷο δὴ
 εἰώθασιν αἱ γυναῖκες, ὅτι « ὦ Σώκρατες, ὕστατον δὴ σε προσ-
 εροῦσιν νῦν οἱ ἐπιτήδευοι καὶ σὺ τούτους ». Καὶ ὁ Σωκράτης
 βλέψας εἰς τὸν Κρίτωνα, « ὦ Κρίτων », ἔφη, « ἀπαγέτω τις
 αὐτὴν οἴκαδε ».

Καὶ ἐκείνην μὲν ἀπῆγγόν τινες τῶν τοῦ Κρίτωνος βυῶ-
 β σάν τε καὶ / κοπτομένην. Ὁ δὲ Σωκράτης ἀνακαθιζόμενος εἰς
 τὴν κλίνην συνέκαμψέ τε τὸ σκέλος καὶ ἐξέτρυψε τῇ χειρὶ, καὶ
 τρίβων ἄμα· ὡς ἄτοπον, ἔφη, ὦ ἄνδρες, εἰκότι εἶναι τοῦτο,

ὁ καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ἡδὺ' ὡς Θαυμασίως πέφυκε πρὸς τὸ δοκοῦν ἐναντίον εἶναι, τὸ λυπηρόν, τῷ ἤμα μὲν αὐτῷ μὴ ἐθέλειν παραγένησθαι τῷ ἄνθρωπῳ, ἐν δὲ τις διώκη τὸ ἕτερον καὶ λαμβάνη, σχεδόν τι ἀναγκάζεσθαι αἰεὶ λαμβάνειν καὶ τὸ ἕτερον, ὡσπερ ἐκ μιᾶς κορυφῆς συνημμένω δὴ ὄντε. Καί μοι δοκεῖ, / ἔφη, εἰ ἐνενόησεν αὐτὰ Λῆσώπου, μῦθον ἂν συνθεῖναι, γ ὡς ὁ θεὸς βουλόμενος αὐτὰ διαλλάξαι πολεμοῦντα, ἐπειδὴ οὐκ ἐδύνατο, συνῆψεν εἰς ταῦτόν αὐτοῖς τὰς κορυφάς· καὶ διὰ ταῦτα, τῷ ἂν τὸ ἕτερον παραγένηται, ἐπακολουθεῖ ὕστερον καὶ τὸ ἕτερον. Ὡσπερ οὖν καὶ αὐτῷ μοι ἔοικεν· ἐπειδὴ ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ ἦν ἐν τῷ σκέλει τὸ ἀλγεινόν, ἤκειν δὴ φαίνεται ἐπακολουθοῦν τὸ ἡδὺ.

4. Ὁ οὖν Κέβηε ὑπολαβὼν νῆ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, ἔφη, εὔ γ' ἐποίησας ἀναμνήσας με. Περὶ γάρ τοι τῶν / ποιημάτων, ὧν πεποίηκας ἐντέϊνας τοὺς τοῦ Λῆσώπου λόγους καὶ δ τὸ εἰς τὸν Ἀπόλλω προσιμίον, καὶ ἄλλοι τινὲς με ἤδη ἤρροντο, ἀτὰρ καὶ Εὐήνος πρόφηγ, ὅ τι ποτὲ διανοηθεῖς, ἐπειδὴ δεῦρο ἦλθες, ἐποίησας αὐτά, πρότερον οὐδὲν πρόποτε ποιήσας. Εἰ οὖν τί σοι μέλει τοῦ ἔχειν ἐμὲ Εὐήνω ἀποκρίνασθαι, ὅταν με αὔθις ἐρωτᾷ — εὔ οἶδα γάρ, ὅτι ἐρήσεται — εἰπέ, τί χρὴ λέγειν.

— Λέγε τοίνυν, ἔφη, αὐτῷ, ὦ Κέβηε, τάληθῆ, ὅτι οὐκ ἐκείνω βουλόμενος οὐδὲ τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ ἀντίτεχνος εἶναι ἐποίησα ταῦτα — ἔδειν γάρ, ὡς οὐ ῥάδιον εἶη — ἀλλ' ἐνυπνίων τινῶν ἀποπειρώμενος, τί λέγει, καὶ ἀρροσιούμενος, εἰ ἄρα πολλάκις ταύτην τὴν μουσικὴν μοι ἐπιτάττοι ποιεῖν. Ἦν γάρ δὴ ἅττα τοιάδε· πολλάκις μοι φοιτῶν τὸ αὐτὸ ἐνύπνιον ἐν τῷ παρελθόντι βίῳ, ἄλλοτ' ἐν ἄλλῃ ὕψει φαινόμενον, τὰ αὐτὰ δὲ λέγον· « ὦ Σώκρατες », ἔφη, « μουσικὴν ποίει καὶ ἐργάζου ». Καὶ ἐγὼ ἐν γε τῷ πρόσθεν χρόνῳ, ὕπερ ἔπραττον, τοῦτο ε

61 ὑπελάμβανον αὐτό μοι παρακελεύεσθαι τε / καὶ ἐπικελεύ-
 ειν, ὥσπερ οἱ τοῖς θεοῦσι διακελεύομενοι, καὶ ἐμοὶ οὕτω
 τὸ ἐνύπνιον, ὅπερ ἔπραττον, τοῦτο ἐπικελεύειν, μουσικὴν
 ποιεῖν, ὡς φιλοσοφίας μὲν οὕσης μερίστης μουσικῆς, ἐμοῦ δὲ
 τοῦτο πράττοντος. Νῦν δ' ἐπειδὴ ἤ τε δίκη ἐγένετο καὶ ἡ τοῦ
 θεοῦ ἔορτὴ διεκώλυέ με ἀποθνήσκειν, ἔδοξε χρῆναι, εἰ ἄρα
 πολλάκις μοι προστάττοι τὸ ἐνύπνιον ταύτην τὴν δημώδη
 μουσικὴν ποιεῖν, μὴ ἀπειθῆσαι αὐτῷ, ἀλλὰ ποιεῖν· ἀσφαλέ-
 β στερρον γὰρ εἶναι μὴ ἀπιέναι, πρὶν ἀφοσιώσασθαι ποιήσαντα
 ποιήματα [καὶ] πειθόμενον τῷ ἐνυπνίῳ. Οὕτω δὲ πρῶτον
 μὲν εἰς τὸν θεὸν ἐποίησα, οὗ ἦν ἡ παροῦσα θυσία· μετὰ δὲ τὸν
 θεὸν ἐννοήσας, ὅτι τὸν ποιητὴν δέοι, εἴπερ μέλλοι ποιητῆς
 εἶναι, ποιεῖν μύθους, ἀλλ' οὐ λόγους, καὶ αὐτὸς οὐκ ἦ μυθο-
 λογικὸς, διὰ ταῦτα δὴ, οὓς προχείρους εἶχον καὶ ἠπιστάμην
 μύθους τοῦ Αἰσώπου, τούτους ἐποίησα, οἷς πρῶτοις ἐνέτυχον.

5. Ταῦτα οὖν, ὦ Κέβης, Εὐήνῳ φράζε, καὶ ἐρρῶσθαι
 καί, ἂν σωφρονῆ, ἐμὲ διώκειν ὡς τάχιστα. Ἄπειμι δέ, ὡς
 γ / ἔοικε, τήμερον· κελεύουσι γὰρ Ἀθηναῖοι.

Καὶ ὁ Σιμμίας· οἷον παρακελεύει, ἔφη, τοῦτο, ὦ Σώ-
 κρατες, Εὐήνῳ; Πολλὰ γὰρ ἤδη ἐντετύχηκα τῷ ἀνδρὶ· σχε-
 δὸν οὖν, ἐξ ὧν ἐγὼ ἤσθημαι, οὐδ' ὅπωςτιοῦν σοι ἐκῶν εἶναι
 πεύσεται.

—Τί δαί; ἤ δ' ὅς, οὐ φιλόσοφος Εὐήνος;

—Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη ὁ Σιμμίας.

—Ἐθελήσει τοίνυν καὶ Εὐήνος καὶ πᾶς, ὅτω ἀξίως τού-
 του τοῦ πράγματος μέτεστιν. Οὐ μέντοι γ' ἴσως βιάσεται αὐ-
 τόν· οὐ γὰρ φασι θεμιτὸν εἶναι. Καὶ ἅμα λέγων ταῦτα κα-
 δ θῆκε τὰ σκέλη [ἀπὸ τῆς κλίνης] ἐπὶ / τὴν γῆν, καὶ καθε-
 ζόμενος οὕτως ἤδη τὰ λοιπὰ διελέγετο.

Ἦρετο οὖν αὐτὸν ὁ Κέβης· πῶς τοῦτο λέγεις, ὦ Σώ-

κρατες, τὸ μὴ θεμιτὸν εἶναι ἑαυτὸν βιάζεσθαι, ἐθέλειν δ' ἂν τῷ ἀποθνήσκοντι τὸν φιλόσοφον ἔπεσθαι ;

— Τί δέ, ὦ Κέβης ; Οὐκ ἀκηκόατε σὺ τε καὶ Σιμμίας περὶ τῶν τοιούτων Φιλολάφ συγγεγονότες ;

— Οὐδὲν γε σαφές, ὦ Σώκρατες.

— Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐγὼ ἐξ ἀκοῆς περὶ αὐτῶν λέγω· ἃ μὲν οὖν τυγχάνω ἀκηκόως, φθόνος οὐδεὶς λέγειν. Καὶ γὰρ ἴσως καὶ μάλιστα πρέπει μέλλοντα / ἐκεῖσε ἀποδημεῖν διασκοπεῖν τε καὶ μυθολογεῖν περὶ τῆς ἀποδημίας τῆς ἐκεῖ, ποίαν τινὰ αὐτὴν οἴομεθα εἶναι. Τί γὰρ ἂν τις καὶ ποιῶ ἄλλο ἐν τῷ μέχρι ἡλίου δυσμῶν χρόνῳ ;

6. Κατὰ τί δὴ οὖν ποτε οὐ φασὶ θεμιτὸν εἶναι αὐτὸν ἑαυτὸν ἀποκτινύναι, ὦ Σώκρατες ; "Ἦδη γὰρ ἔγωγε, ὕπερ νῦν δὴ σὺ ἤρου, καὶ Φιλολάου ἤκουσα, ὅτε παρ' ἡμῖν διητᾶτο, ἦδη δὲ καὶ ἄλλων τινῶν, ὡς οὐ δέοι τοῦτο ποιεῖν· σαφές δὲ περὶ αὐτῶν οὐδενὸς πώποτε οὐδὲν ἀκήκοα.

/— Ἀλλὰ προθυμεῖσθαι χρῆ, ἔφη. Τάχα γὰρ ἂν καὶ ἀκούσαιοι. Ἴσως μέντοι θαυμαστόν σοι φανεῖται εἰ τοῦτο μόνον τῶν ἄλλων ἀπάντων ἀπλοῦν ἐστὶ καὶ οὐδέποτε τυγχάνει τῷ ἀνθρώπῳ, ὥσπερ καὶ τᾶλλα, ἐστὶν ὅτε καὶ οἷς βέλτιον τεθνάναι ἢ ζῆν· οἷς δὲ βέλτιον τεθνάναι, θαυμαστόν ἴσως σοι φαίνεται, εἰ τούτοις τοῖς ἀνθρώποις μὴ ὅσιον αὐτοὺς ἑαυτοὺς εὖ ποιεῖν, ἀλλὰ ἄλλον δεῖ περιμένειν εὐεργέτην.

Καὶ ὁ Κέβης ἠρέμα ἐπιγελάσας, ἔττω Ζεὺς, ἔφη, τῇ αὐτοῦ φωνῇ εἰπών.

— Καὶ γὰρ ἂν δόξειεν, ἔφη / ὁ Σωκράτης, οὕτω γ' εἶναι ἄλογον· οὐ μέντοι ἀλλ' ἴσως γ' ἔχει τινὰ λόγον. Ὁ μὲν οὖν ἐν ἀπυρρήτοις λεγόμενος περὶ αὐτῶν λόγος, ὡς ἐν τινι φρουρᾷ ἔσμεν οἱ ἄνθρωποι καὶ οὐ δεῖ δὴ ἑαυτὸν ἐκ ταύτης λύειν οὐδ' ἀποδιδράσκειν, μέγας τέ τις μοι φαίνεται καὶ οὐ βᾶδιος διδεῖν·

οὐ μέντοι ἀλλὰ τότε γέ μοι δοκεῖ, ὦ Κέβης, εὖ λέγεσθαι, τὸ θεοὺς εἶναι ἡμῶν τοὺς ἐπιμελουμένους καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἐν τῶν κτημάτων τοῖς θεοῖς εἶναι. Ἡ σοὶ οὐ δοκεῖ οὕτως ;

—Ἐμοίγε, ἔφη ὁ Κέβης.

γ Οὐκοῦν, ἦ δ' ὅς, καὶ σὺ / ἄν, τῶν σαυτοῦ κτημάτων εἴ τι αὐτὸ ἐαυτὸ ἀποκτινῆσαι μὴ σιμῆξαντός σου, ὅτι βούλει αὐτὸ τεθνήσκειν, χαλεπαίνεις ἂν αὐτῷ καί, εἴ τινα ἔχοις τιμωρίαν, τιμωροῖσθαι ἄν ;

—Πάνυ γ', ἔφη.

—Ἴσως ταῖνον ταύτη οὐκ ἄλογον μὴ πρότερον αὐτὸν ἀποκτινῆσαι δεῖν, πρὶν ἀνάγκην τινὰ θεὸς ἐπιπέμψῃ, ὥσπερ καὶ τὴν νῦν ἡμῖν παροῦσαν.

7. Ἄλλ' εἰκὸς, ἔφη ὁ Κέβης, τοῦτό γε φαίνεται. Ὁ μέντοι νῦν δὴ ἔλεγες, τὸ τοὺς φιλοσόφους βραδίως ἂν ἐθέλειν ἀποθνήσκειν, ἔοικε τοῦτο, ὦ Σώκρατες, / ἀτόπῳ, εἶπερ, ὁ δ δ νῦν δὴ ἐλέγομεν, εὐλόγως ἔχει, τὸ θεὸν τε εἶναι τὸν ἐπιμελούμενον ἡμῶν καὶ ἡμᾶς ἐκείνου κτήματα εἶναι. Τὸ γὰρ μὴ ἀγανακτεῖν τοὺς φρονιμωτάτους ἐκ ταύτης τῆς θεραπείας ἀπιόντας, ἐν ἧ ἐπιστατοῦσιν αὐτῶν οἵπερ ἄριστοὶ εἰσι τῶν ὄντων ἐπιστάται, θεοί, οὐκ ἔχει λόγον. Οὐ γὰρ που αὐτός γε αὐτοῦ οἶεται ἄμεινον ἐπιμελήσεσθαι ἐλευθερος γενόμενος· ἀλλ' ἀνόητος μὲν ἄνθρωπος τάχ' ἂν οἰηθεῖ ταῦτα, φευκτέον εἶναι ἀπὸ τοῦ δεσπότου, καὶ οὐκ ἂν / λογιζοίτο, ὅτι οὐ δεῖ ἀπὸ γε ε ε τοῦ ἀγαθοῦ φεῦγειν, ἀλλ' ὅ τι μάλιστα παραμένειν· διὸ ἀλογίστως ἂν φεύγοι. Ὁ δὲ νῦν ἔχων ἐπιθυμοῖ που ἂν ἀεὶ εἶναι παρὰ τῷ αὐτοῦ βελτίονι. Καίτοι οὕτως, ὦ Σώκρατες, τούναντίον εἶναι εἰκὸς ἢ ὁ νῦν δὴ ἐλέγετο· τοὺς μὲν γὰρ φρονίμους ἀγανακτεῖν ἀποθνήσκοντας πρέπει, τοὺς δὲ ἄφρονας χαίρειν.

Ἀκούσας οὖν ὁ Σωκράτης ἠσθῆναί τε μοι ἔδοξε τῆ τοῦ / Κέβητος πραγματεία καὶ ἐπιβλέψας εἰς ἡμᾶς· αἶί τοι, ἔφη, [ὁ] Κέβης λόγους τινὰς ἀνερευνᾷ καὶ οὐ πάνυ εὐθέως ἐβέλει πείθεσθαι ὅ τι ἂν τις εἴπῃ.

Καὶ ὁ Σιμμίας ἀλλὰ μὴν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, νῦν γέ μοι δοκεῖ τι καὶ αὐτῷ λέγειν Κέβης· τί γὰρ ἂν βουλόμενοι ἄνδρες σοφοὶ ὡς ἀληθῶς δεσπότης ἀμείνους αὐτῶν φεύγοιεν καὶ ῥαδίως ἀπαλλάττοντο αὐτῶν ; Καί μοι δοκεῖ Κέβης εἰς σὲ τείνειν τὸν λόγον, ὅτι οὕτω ῥαδίως φέρεις καὶ ἡμᾶς ἀπολείπων καὶ ἄρχοντας ἀγαθοῦς, ὡς αὐτὸς / ὁμολογεῖς, θεοῦς. β

— Δίκαια, ἔφη, λέγετε. Οἴμαι γὰρ ὑμᾶς λέγειν, ὅτι χρὴ με πρὸς ταῦτα ἀπολογήσασθαι, ὥσπερ ἐν δικαστηρίῳ.

— Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Σιμμίας.

8. Φέρε δὴ, ἦ δ' ὅς, πειραθῶ πιθανώτερον πρὸς ὑμᾶς ἀπολογήσασθαι ἢ πρὸς τοὺς δικαστάς. Ἐγὼ γάρ, ἔφη, ὦ Σιμμία τε καὶ Κέβης, εἰ μὲν μὴ ᾤμην ἦξιεν πρῶτον μὲν παρὰ θεοῦς ἄλλους σοφοῦς τε καὶ ἀγαθοῦς, ἔπειτα καὶ παρ' ἀνθρώπων τετελευτηκότας ἀμείνους τῶν ἐνθάδε, ἠδίκουν ἂν οὐκ ἀγανακτῶν τῷ θανάτῳ. Νῦν δὲ εὐ ἴστε, ὅτι / παρ' ἄνδρας τε ἐλπίζω ἀφίξεσθαι ἀγαθοῦς· καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἂν πάνυ δυσχυρισαίμην· ὅτι μέντοι παρὰ θεοῦς δεσπότης πάνυ ἀγαθοῦς ἦξιεν, εὐ ἴστε, ὅτι, εἴπερ τι ἄλλο τῶν τοιούτων, δυσχυρισαίμην ἂν καὶ τοῦτο. Ὡστε διὰ ταῦτα οὐχ ὁμοίως ἀγανακτῶ, ἀλλ' εὐελπίς εἰμι εἶναί τι τοῖς τετελευτηκόσι καί, ὥσπερ γε καὶ πάλαι λέγεται, πολὺ ἀμεινον τοῖς ἀγαθοῖς ἢ τοῖς κακοῖς. γ

— Τί οὖν, ἔφη ὁ Σιμμίας, ὦ Σώκρατες ; Αὐτὸς ἔχων τὴν διάνοιαν ταύτην ἐν νῷ ἔχεις ἀπιέναι, ἢ καὶ ἡμῖν / μεταδοῖς ; δ
Κοινὸν γὰρ δὴ ἔμοιγε δοκεῖ καὶ ἡμῖν εἶναι ἀγαθὸν τοῦτο, καὶ ἅμα σοι ἡ ἀπολογία ἔσται, ἐάν, ἅπερ λέγεις, ἡμᾶς πείσῃς.

— Ἀλλὰ πειράσομαι, ἔφη. Πρῶτον δὲ Κρίτωνά τόνδε σκεψόμεθα· τί ἐστὶν ὃ βούλεσθαι μοι δοκεῖ πάλαι εἰπεῖν.

Τὶ δέ, ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Κρίτων, ἄλλο γε ἢ πάλαι μοι λέγει ὁ μέλλων σοι δώσειν τὸ φάρμακον, ὅτι χρή σοι φράζειν ὡς ἐλάχιστα διαλέγεσθαι; Φησὶ γὰρ θερμαίνεσθαι μᾶλλον διαλεγομένους, δεῖν δὲ οὐδὲν τοιοῦτον προσφέρειν τῷ φαρμάκῳ· εἰ δὲ μή, / ἐνίοτε ἀναγκάζεσθαι καὶ δις καὶ τρίς πίνειν τοὺς τι τοιοῦτον ποιῶντας.

Καὶ ὁ Σωκράτης, ἔα, ἔφη, χαίρειν αὐτόν· ἀλλὰ μόνον τὸ ἑαυτοῦ παρασκευαζέτω ὡς καὶ δις δώσων, ἐὰν δὲ δέη, καὶ τρίς.

— Ἀλλὰ σχεδὸν μὲν τι ἴδεν, ἔφη ὁ Κρίτων, ἀλλὰ μοι πάλαι πράγματα παρέχει.

— Ἐα αὐτόν, ἔφη. Ἄλλ' ὑμῖν δὴ τοῖς δικασταῖς βούλομαι ἤδη τὸν λόγον ἀποδοῦναι, ὥς μοι φαίνεται εἰκότως ἀνὴρ τῷ ὄντι ἐν φιλοσοφίᾳ διατρέψας τὸν βίον θαρρεῖν μέλλων / ἀποθανεῖσθαι καὶ εὐελπὶς εἶναι ἐκεῖ μέγιστα οἴσεσθαι ἀγαθά, ἐπειδὴν τελευτήσῃ. Πῶς ἂν οὖν δὴ τοῦθ' οὕτως ἔχοι, ὦ Σιμμία τε καὶ Κέβης, ἐγὼ πειράσομαι φράσαι.

9. Κινδυνεύουσι γὰρ, ὅσοι τυγχάνουσιν ὀρθῶς ἀπτόμενοι φιλοσοφίας, λεληθέναι τοὺς ἄλλους, ὅτι οὐδὲν ἄλλο αὐτοὶ ἐπιτηδεύουσιν ἢ ἀποθνήσκειν τε καὶ τεθνάναι. Εἰ οὖν τοῦτο ἀληθές, ἄτοπον δήπου ἂν εἶη προθυμεῖσθαι μὲν ἐν παντὶ τῷ βίῳ μηδὲν ἄλλο ἢ τοῦτο, ἤκοντος δὲ δὴ αὐτοῦ ἀγανακτεῖν, ὃ πάλαι προσημοῦντό τε καὶ ἐπετήδευον.

Καὶ ὁ Σιμμίας γελάσας· νῆ τὸν Δία, ἔφη, ὦ / Σώκρατες, οὐ πάνυ γέ με νῦν γελασεῖοντα ἐποίησας γελάσαι. Οἶμαι γὰρ ἂν δὴ τοὺς πολλοὺς αὐτὸ τοῦτο ἀκούσαντας δοκεῖν εὖ πάνυ εἰρησθαι εἰς τοὺς φιλοσοφοῦντας — καὶ ξυμφάναι ἂν τοὺς μὲν παρ' ἡμῖν ἀνθρώπους καὶ πάνυ — ὅτι τῷ ὄντι οἱ

φιλοσοφούντες θανατῶσι καὶ σφᾶς γε οὐ λελήθασιν, ὅτι ἄξιόι εἰσι τοῦτο πάσχειν.

— Καὶ ἀληθῆ γ' ἂν λέγοιεν, ὦ Σιμμία, πλὴν γε τοῦ σφᾶς μὴ λεληθέναι. Λέληθε γὰρ αὐτούς, ἧ τε θανατῶσι καὶ ἧ ἄξιόι εἰσι θανάτου καὶ οἴου θανάτου οἱ ὡς ἀληθῶς φιλόσοφοι. Εἴπωμεν γάρ, / ἔφη, πρὸς ἡμᾶς αὐτούς, χαίρειν εἰπόντες ἐκεί- Υ
νοισι. Ἠγούμεθα τι τὸν θάνατον εἶναι;

— Πάνυ γε, ἔφη ὑπολαβὼν ὁ Σιμμίας.

— Ἄρα μὴ ἄλλο τι ἢ τὴν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος ἀπαλλαγὴν; Καὶ εἶναι τοῦτο τὸ τεθνάναι, χωρὶς μὲν ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἀπαλλαγέν αὐτὸ καθ' αὐτὸ τὸ σῶμα γεγονέναι, χωρὶς δὲ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἀπαλλαγεῖσθαι αὐτὴν καθ' αὐτὴν εἶναι; Ἄρα μὴ ἄλλο τι ἢ ὁ θάνατος ἢ τοῦτο;

— Οὐκ, ἀλλὰ τοῦτο, ἔφη.

— Σκέψαι δὴ, ὦ ἀγαθέ, ἐὰν ἄρα καὶ σοὶ ξυνδοκῆ ἅπερ ἐμοί· ἐκ γὰρ τούτων / μᾶλλον οἶμαι ἡμᾶς εἴσεσθαι, περὶ ὧν δ
σκοποῦμεν. Φαίνεται σοι φιλοσόφου ἀνδρὸς εἶναι ἐσπούδακέ-
ναι περὶ τὰς ἡδονὰς καλουμένας τὰς τοιάσδε, οἷον σίτων καὶ
ποτῶν;

— Ἡκιστα, ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Σιμμίας.

— Τί δέ; Τὰς τῶν ἀφροδισίων;

— Οὐδαμῶς.

— Τί δέ; Τὰς ἄλλας τὰς περὶ τὸ σῶμα θεραπείας δοκεῖ σοι ἐντίμους ἡγεῖσθαι ὁ τοιοῦτος; Οἷον ἱματίων διαφερόν-
των κτήσεις καὶ ὑποδημάτων καὶ τοὺς ἄλλους καλλωπισμοὺς
τοὺς περὶ τὸ σῶμα πότερον τιμᾶν δοκεῖ σοι ἢ ἀτιμάζειν, καθ'
ὅσον μὴ / πολλὴ ἀνάγκη μετέχειν αὐτῶν; ε

— Ἀτιμάζειν ἐμοίγε δοκεῖ, ἔφη, ὅ γε ὡς ἀληθῶς φιλόσο-
φος.

— Οὐκοῦν ὅλως δοκεῖ σοι, ἔφη, ἢ τοῦ τοιούτου πραγμα-

τεία οὐ περὶ τὸ σῶμα εἶναι, ἀλλὰ καθ' ὅσον δύναται ἀφραστά-
 ναι αὐτοῦ, πρὸς δὲ τὴν ψυχὴν τετράφθαι ;

— Ἐμοιγε.

65 — Ἄρ' οὖν πρῶτον μὲν ἐν τοῖς τοιοῦτοις δῆλός ἐστιν ὁ
 φιλόσοφος ἀπολύων ὅ τι / μάλιστα τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῆς τοῦ
 σώματος κοινωνίας διαφερόντως τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ;

— Φαίνεται.

— Καὶ δοκεῖ γέ που, ὦ Σιμμία, τοῖς πολλοῖς ἀνθρώποις,
 ᾧ μῆδὲν ἡδὺ τῶν τοιούτων, μῆδὲ μετέχει αὐτῶν οὐκ ἄξιον
 εἶναι ζῆν, ἀλλ' ἐγγύς τι τείνειν τοῦ τεθνάναι ὁ μῆδὲν φρον-
 τίζων τῶν ἡδονῶν, αἱ δὲ διὰ τοῦ σώματός εἰσιν ;

— Πάνυ μὲν οὖν ἀληθῆ λέγεις.

β 10. Τι δὲ δὴ περὶ αὐτὴν τὴν τῆς φρονήσεως κτῆσιν ; Πό-
 τερον ἐμπόδιον τὸ σῶμα ἢ οὐ, ἐάν τις αὐτὸ ἐν τῇ ζητήσῃ
 κοινωνιᾷ συμπαλαμβάνῃ ; Οἷον τὸ τοιόνδε / λέγω ἄρα ἔχει
 ἀλήθειάν τινα ὅψις τε καὶ ἀκοή τοῖς ἀνθρώποις, ἢ τὰ γε τοι-
 αῦτα καὶ οἱ ποιηταὶ ἡμῖν αἰεὶ θρυλοῦσιν, ὅτι οὐτ' ἀκούομεν
 ἀκριβὲς οὐδὲν οὔτε ὀρῶμεν ; Καίτοι εἰ αὐταὶ τῶν περὶ τὸ σῶ-
 μα ἀισθήσεων μὴ ἀκριβεῖς εἰσι μῆδὲ σαφεῖς, σχολῆ αἱ γε
 ἄλλαι· πᾶσαι γάρ που τούτων φαιλότεραί εἰσιν ἢ σοὶ οὐ δο-
 κοῦσιν ;

— Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

— Πότε οὖν, ἦ δ' ὅς, ἡ ψυχὴ τῆς ἀληθείας ἄπτεται ;
 Ὅταν μὲν γὰρ μετὰ τοῦ σώματος ἐπιχειρῇ τι σκοπεῖν, δῆλον,
 ὅτι τότε ἐξαπατᾶται ὑπ' αὐτοῦ.

γ / — Ἀληθῆ λέγεις.

— Ἄρ' οὖν οὐκ ἐν τῷ λογίζεσθαι, εἴπερ που ἄλλοθι,
 κατάδηλον αὐτῇ γίνεσθαι τι τῶν ὄντων ;

— Ναί.

— Λογίζεται δὲ γε που τότε κάλλιστα, ὅταν αὐτὴν τού-

των μηδὲν παραλυτῆ, μήτε ἀκοή μήτε ὕψις μήτε ἀληγηδῶν
μηδέ τις ἡδονή, ἀλλ' ὅ τι μάλιστα αὐτῆ καθ' αὐτὴν γίνηται
ἔῶσα χαίρειν τὸ σῶμα, καί, καθ' ὅσον δύναται, μὴ κοινωνοῦσα
αὐτῷ μηδ' ἀπτομένη, ὀρέγηται τοῦ ὄντος.

— Ἔστι ταῦτα.

— Οὐκοῦν καὶ ἐνταῦθα ἢ τοῦ φιλοσόφου ψυχὴ μάλιστα
/ ἀτιμάζει τὸ σῶμα καὶ φεύγει ἀπ' αὐτοῦ, ζητεῖ δὲ αὐτῆ καθ'
αὐτὴν γιγνεσθαι.

— Φαίνεται.

— Τί δὲ δὴ τὰ τοιάδε, ὦ Σιμμία ; Φαμέν τι εἶναι δίκαιον
αὐτὸ ἢ οὐδέν ;

— Φαμέν μέντοι, νῆ Δία.

— Καὶ καλὸν γέ τι καὶ ἀγαθόν ;

— Πῶς δ' οὐ ;

— Ἦδη οὖν πρόποτέ τι τῶν τοιούτων τοῖς ὀφθαλμοῖς εἶ-
δες ;

— Οὐδαμῶς, ἦ δ' ὅς.

— Ἄλλ' ἄλλη τινὴ αἰσθήσει τῶν διὰ τοῦ σώματος ἐφήψω
αὐτῶν ; Λέγω δὲ περὶ πάντων, οἷον μεθέρους πέρι, ὑγείας,
ἰσχύος καὶ τῶν ἄλλων ἐνὶ λόγῳ ἀπάντων τῆς οὐσίας, ὃ / τυγ-
χάνει ἕκαστον ὄν· ἄρα διὰ τοῦ σώματος αὐτῶν τὸ ἀληθέστα-
τον θεωρεῖται, ἢ ὧδε ἔχει· ὅς ἂν μάλιστα ἡμῶν καὶ ἀκριβέ-
στατα παρασκευάσῃται αὐτὸ ἕκαστον διανοηθῆναι, περὶ οὗ
σκοπεῖ, οὗτος ἂν ἐγγύτατα ἴοι τοῦ γινῶναι ἕκαστον ;

— Πάνυ μὲν οὖν.

— Ἄρ' οὖν ἐκεῖνος ἂν τοῦτο ποιήσῃ καθαρώτατα, ὅστις
ὅ τι μάλιστα αὐτῆ τῆ διανοίᾳ ἴοι ἐφ' ἕκαστον, μήτε τὴν ὄ-
ψιν παρατιθέμενος ἐν τῷ διανοεῖσθαι μήτε τινὰ ἄλλην αἰσθη-
σιν ἐφέλκων μηδεμίαν / μετὰ τοῦ λογισμοῦ, ἀλλ' αὐτῆ καθ'
αὐτὴν εἰλικρινεῖ τῆ διανοίᾳ χρώμενος αὐτὸ καθ' αὐτὸ εἰλικρι-
νὲς ἕκαστον ἐπιχειροῦ θηρεύειν τῶν ὄντων, ἀπαλλαγείς ὅτι

μάλιστα ὀφθαλμῶν τε καὶ ὠτῶν καί, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ξύμπαντος τοῦ σώματος, ὡς ταράττοντος καὶ οὐκ ἐῶντος τὴν ψυχὴν κτήσασθαι ἀλήθειάν τε καὶ φρόνησιν, ἔταν κοινωνῆ; Ἐρ' οὐκ οὕτως ἔστιν, ὦ Σιμμία, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, ὁ τευξόμενος τοῦ ὄντος;

— Ὑπερφυῶς, ἔφη ὁ Σιμμίας, ὡς ἀληθῶς λέγεις, ὦ Σώκρατες.

- β 11. Οὐκοῦν ἀνάγκη, / ἔφη, ἐκ πάντων τούτων παρίστασθαι δόξαν τοιάνδε τινὰ τοῖς γνησίως φιλοσόφοις, ὥστε καὶ πρὸς ἀλλήλους τοιαῦτα ἄλλα λέγειν, ὅτι ἀκινδυνεύει τοι ὡσπερ ἀτραπὸς τις ἐκρέρειν ἡμᾶς μετὰ τοῦ λόγου ἐν τῇ σκέψει, ὅτι, ἕως ἂν τὸ σῶμα ἔχωμεν καὶ συμπεφυρομένη ἢ ἡμῶν ἢ ψυχὴ μετὰ τοῦ τοιούτου κακοῦ, οὐ μὴ ποτε κτησώμεθα ἱκανῶς οὐ ἐπιθυμοῦμεν φαιμέν δὲ τοῦτο εἶναι τὸ ἀληθές. Μυρίας μὲν γὰρ ἡμῖν ἀσχολίας παρέχει τὸ σῶμα διὰ τὴν ἀναγκαίαν τροφήν· ἔτι δέ, ἂν / τινες νόσοι προσπέσωσιν, ἐμποδιζοῦσιν ἡμῶν τὴν τοῦ ὄντος θήραν. Ἐρώτων δὲ καὶ ἐπιθυμιῶν καὶ φόβων καὶ εἰδώλων παντοδαπῶν καὶ φλυαρίας ἐμπίπλησιν ἡμᾶς πολλῆς, ὥστε τὸ λεγόμενον ὡς ἀληθῶς, τῷ ὄντι ὑπ' αὐτοῦ οὐδὲ φρονῆσαι ἡμῖν ἐγγίγνεται οὐδέποτε οὐδέν. Καὶ γὰρ πολέμους καὶ στάσεις καὶ μάχας οὐδὲν ἄλλο παρέχει ἢ τὸ σῶμα καὶ αἱ τούτου ἐπιθυμίαι· διὰ γὰρ τὴν τῶν χρημάτων κτήσιν πάντες οἱ πόλεμοι γίνονται, τὰ δὲ χρήματα ἀναγκαζόμεθα
- γ κτᾶσθαι διὰ τὸ / σῶμα, δουλεύοντες τῇ τούτου θεραπείᾳ· καὶ ἐκ τούτου ἀσχολίαν ἄγομεν φιλοσοφίας περὶ διὰ πάντα ταῦτα. Τὸ δ' ἔσχατον πάντων, ὅτι, ἐάν τις ἡμῖν καὶ σχολὴ γένηται ἀπ' αὐτοῦ καὶ τραπώμεθα πρὸς τὸ σκοπεῖν τι, ἐν ταῖς ζητήσεσιν αὐ πανταχοῦ παραπίπτων θόρυβον παρέχει καὶ ταραχὴν καὶ ἐκπλήττει, ὥστε μὴ δύνασθαι ὑπ' αὐτοῦ καθορᾶν τὰληθές. Ἀλλὰ τῷ ὄντι ἡμῖν δέδεικται, ὅτι, εἰ μέλλομέν ποτε κα-

θαρῶς τι εἴσσεσθαι, ἀπαλλακτέον αὐτοῦ καὶ αὐτῇ τῇ ψυχῇ
 θεατέον αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ τότε, ὡς ἔοικεν, ἡμῖν ἔσται, ε
 οὐ ἐπιθυμοῦμέν τε καὶ φραμεν ἐρασταὶ εἶναι, φρονήσεως, ἐπει-
 δὴν τελευτήσωμεν, ὡς ὁ λόγος σημαίνει, ζῶσι δὲ οὐ. Εἰ γὰρ
 μὴ οἷόν τε μετὰ τοῦ σώματος μηδὲν καθαρῶς γινῶναι, δυοῖν
 θάτερον, ἢ οὐδαμοῦ ἔστι κτήσασθαι τὸ εἰδέναι ἢ τελευτήσα-
 σι τότε γὰρ αὐτὴ καθ' αὐτὴν ἢ ψυχὴ ἔσται / χωρὶς τοῦ σώ- 67
 ματος, πρότερον δ' οὐ. Καὶ ἐν τῷ ἂν ζῶμεν, οὕτως, ὡς ἔοικεν,
 ἐγγυτάτω ἐσόμεθα τοῦ εἰδέναι, ἐὰν ὅτι μάλιστα μηδὲν ἠμι-
 λῶμεν τῷ σώματι μηδὲ κοινωνῶμεν, ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη,
 μηδὲ ἀναπιμπλώμεθα τῆς τούτου φύσεως, ἀλλὰ καθαρεύο-
 μεν ἀπ' αὐτοῦ, ἕως ἂν ὁ θεὸς αὐτὸς ἀπολύσῃ ἡμᾶς· καὶ οὕτω
 μὲν καθαροὶ ἀπαλλακτόμενοι τῆς τοῦ σώματος ἀφροσύνης,
 ὡς τὸ εἶκος, μετὰ τοιούτων τε ἐσόμεθα καὶ γνωσόμεθα δι'
 ἡμῶν αὐτῶν πᾶν τὸ εἰλικρινές. Τοῦτο δ' ἔστιν ἴσως / τὸ ἀλη-
 θές· μὴ καθαρῶ γὰρ καθαρῶ ἐφάπτεσθαι μὴ οὐ θεμιτὸν ἔστι.
 Τοιαῦτα οἶμαι, ὦ Σιμμία, ἀναγκαῖον εἶναι πρὸς ἀλλήλους β
 λέγειν τε καὶ δοξάζειν πάντας τοὺς ὀρθῶς φιλομαθεῖς. Ἡ
 οὐ δοκεῖ σοι οὕτως ;

— Παντός γε μᾶλλον, ὦ Σώκρατες.

12. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ ταῦτα ἀληθῆ, ὦ ἑταῖ-
 ρε, πολλὴ ἐλπίς ἀφικομένῳ, οἷ ἐγὼ πορεύομαι, ἐκεῖ ἱκανῶς,
 εἴπερ που ἄλλοθι, κτήσασθαι τοῦτο, οὐ ἕνεκα ἢ πολλὴ
 πραγματεία ἡμῖν ἐν τῷ παρελθόντι βίῳ γέγονεν, ὥστε ἢ γε
 ἀποδημία ἢ νῦν μοι / προστεταγμένη μετὰ ἀγαθῆς ἐλπίδος γ
 γίγνεται καὶ ἄλλῳ ἀνδρί, ὅς ἡγεῖται οἱ παρεσκευάσθαι τὴν
 διάνοιαν ὥσπερ κεκαθαυμένην.

— Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Σιμμίας.

— Κάθαρσις δὲ εἶναι ἄρα οὐ τοῦτο ζυμβαίνει, ὅπερ πά-
 λαι ἐν τῷ λόγῳ λέγεται, τὸ χωρίζειν ὅ τι μάλιστα ἀπὸ τοῦ

σώματος τὴν ψυχὴν καὶ ἐθίσει αὐτὴν καθ' αὐτὴν πανταχόθεν ἐκ τοῦ σώματος συναγείρεσθαι τε καὶ ἀθροίζεσθαι καὶ οἰκεῖν κατὰ τὸ δυνατόν καὶ ἐν τῷ νῦν παρόντι καὶ ἐν τῷ ἔπειτα μό-
 8 νην καθ' αὐτὴν ἐκλυομένην ὡσπερ ἐκ δεσμῶν ἐκ τοῦ σώματος;

— Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

— Οὐκοῦν τοῦτό γε θάνατος ὀνομάζεται, λύσις καὶ χω-
 ρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος;

— Παντάπασι γε, ἦ δ' ὅς.

— Λύειν δέ γε αὐτὴν, ὡς φαμεν, προθυμοῦνται αἰεὶ μά-
 λιστα καὶ μόνοι οἱ φιλοσοφοῦντες ὀρθῶς, καὶ τὸ μελέτημα
 αὐτὸ τοῦτό ἐστι τῶν φιλοσόφων, λύσις καὶ χωρισμὸς ψυχῆς
 ἀπὸ σώματος· ἦ οὐ;

— Φαίνεται.

— Οὐκοῦν, ὅπερ ἐν ἀρχῇ ἔλεγον, γελοῖον ἂν εἴη ἄνδρα
 ε παρασκευάζον' ἑαυτὸν ἐν τῷ βίῳ ὅ τι ἐγγυτάτω / ὄντα τοῦ
 τεθνάναι οὕτω ζῆν, κἄπειθ' ἤκοντος αὐτῷ τούτου ἀγανακτεῖν;

— Οὐ γελοῖον; — Πῶς δ' οὐ;

— Τῷ ὄντι ἄρα, ἔφη, ὦ Σιμμία, οἱ ὀρθῶς φιλοσοφοῦντες
 ἀποθνήσκειν μελετῶσι, καὶ τὸ τεθνάναι ἥκιστα αὐτοῖς ἀν-
 θρώπων φοβερὸν. Ἐκ τῶνδε δὲ σκόπει. Εἰ γὰρ διαβέβληνται
 μὲν πανταχῆ τῷ σώματι, αὐτὴν δὲ καθ' αὐτὴν ἐπιθυμοῦσι τὴν
 ψυχὴν ἔχειν, τούτου δὲ γιγνομένου εἰ φοβοῦντο καὶ ἀγανα-
 κτοῦεν, οὐ πολλῆ ἂν ἀλογία εἴη, εἰ μὴ ἄσμενοι ἐκεῖσε ἴοιεν, αἳ
 68 ἀφικομένοις ἐλπίς ἐστίν, οὗ / διὰ βίου ἥρων, τυχεῖν — ἥρων δὲ
 φρονήσεως — ὅ τε διεβέβληντο, τούτου ἀπηλλάχθαι συνόντος
 αὐτοῖς; ἢ, ἀνθρωπίνων μὲν παιδικῶν καὶ γυναικῶν καὶ
 υἱέων ἀποθανόντων, πολλοὶ δὲ ἐχόντες ἠθέλησαν εἰς Ἄιδου
 μετελθεῖν, ὑπὸ ταύτης ἀγόμενοι τῆς ἐλπίδος, τῆς τοῦ ὄψεσθαι
 τε ἐκεῖ ὄν ἐπεθύμουν καὶ συνέσεσθαι φρονήσεως δὲ ἄρα
 τις τῷ ὄντι ἐρών καὶ λαβῶν σφόδρα τὴν αὐτὴν ταύτην ἐλπίδα,
 μηδαμοῦ ἄλλοθι ἐντεύξεσθαι αὐτῇ ἀξίως λόγου ἢ ἐν Ἄιδου,

ἀγανακτήσει τε / ἀποθνήσκων καὶ οὐκ ἄσμενος εἶσιν αὐτόσε ; β
 Οἶσθαί γε χρῆ, ἐὰν τῶ ὄντι γε ἦ, ὧ ἑταῖρε, φιλόσοφος·
 σφόδρα γὰρ αὐτῶ ταῦτα δόξει, μηδαμοῦ ἄλλοθι καθαρῶς ἐν-
 τεύξεσθαι φρονήσει ἀλλ' ἢ ἐκεῖ. Εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει,
 ὅπερ ἄρτι ἔλεγον, οὐ πολλὴ ἂν ἀλογία εἶη, εἰ φοβοῖτο τὸν
 θάνατον ὁ τοιοῦτος ;

— Πολλὴ μέντοι, νῆ Δία, ἧ δ' ὅς.

13. Οὐκοῦν ἱκανόν σοι τεκμήριον, ἔφη, τοῦτο ἀνδρός,
 ὃν ἂν ἴδῃς ἀγανακτοῦντα μέλλοντα ἀποθανεῖσθαι, ὅτι οὐκ γ
 ἄρ' ἦν φιλόσοφος, ἀλλὰ τις φιλοσώματος ; 'Ο αὐτὸς δέ / που
 οὗτος τυγχάνει ὧν καὶ φιλοχρήματος καὶ φιλότιμος, ἦτοι τὰ
 ἕτερα τούτων ἢ ἀμρότερα.

— Πάνυ, ἔφη, ἔχει οὕτως, ὡς λέγεις.

— Ἄρ' οὖν, ὦ Σιμμία, οὐ καὶ ἡ ὀνομαζομένη ἀνδρεία τοῖς
 οὕτω διακειμένοις μάλιστα προσήκει ;

— Πάντως δήπου, ἔφη.

— Οὐκοῦν καὶ ἡ σωφροσύνη, ἣν καὶ οἱ πολλοὶ ὀνομά-
 ζουσι σωφροσύνην, τὸ περὶ τὰς ἐπιθυμίας μὴ ἐπτοῆσθαι, ἀλλ'
 ὀλιγώρως ἔχειν καὶ κοσμίως, ἄρ' οὐ τούτοις μόνους προσήκει,
 τοῖς μάλιστα τοῦ σώματος ὀλιγωροῦσί τε καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ
 / ζῶσιν ;

— Ἀνάγκη, ἔφη.

— Εἰ γὰρ ἐθέλεις, ἧ δ' ὅς, ἐνοῆσαι τὴν γε τῶν ἄλλων ἀν-
 δρείαν τε καὶ σωφροσύνην, δόξει σοι εἶναι ἄτοπος.

— Πῶς δῆ, ὦ Σώκρατες ;

— Οἶσθα, ἧ δ' ὅς, ὅτι τὸν θάνατον ἠγροῦνται πάντες οἱ ἄλλοι
 τῶν μεγάλων κακῶν εἶναι ;

— Καὶ μάλα ἔφη.

— Οὐκοῦν φόβῳ μειζόνων κακῶν ὑπομένουσιν αὐτῶν οἱ
 ἀνδρεῖοι τὸν θάνατον, ὅταν ὑπομένωσιν ;

— Ἔστι ταῦτα.

— Τῷ δεδιέναι ἄρα καὶ δέει ἀνδρεῖοὶ εἶσι πάντες πλὴν οἱ φιλόσοφοι· καίτοι ἄλογόν γε δέει τινὰ καὶ δειλίη ἀνδρεῖον εἶναι.

ε — Πάνυ / μὲν οὖν.

— Τί δέ ; Οἱ κόσμιοι αὐτῶν οὐ ταῦτ' οὐ τοῦτο πεπόνθασιν, ἀκολασίᾳ τινὶ σώφρονές εἰσιν ; Καίτοι φαμέν γε ἀδύνατον εἶναι, ἀλλ' ὅμως αὐτοῖς συμβαίνει τούτῳ ὅμοιον τὸ πάθος τὸ περὶ ταύτην τὴν εὐθήτη σωφροσύνην· φοβούμενοι γὰρ ἐτέρων ἡδονῶν στερηθῆναι καὶ ἐπιθυμοῦντες ἐκείνων, ἄλλων ἀπέχονται ὑπ' ἄλλων κρατούμενοι. Καίτοι καλοῦσί γε ἀκολασίαν τὸ ὑπὸ τῶν / ἡδονῶν ἄρξασθαι, ἀλλ' ὅμως συμβαίνει αὐτοῖς κρατουμένοις ὑπ' ἡδονῶν κρατεῖν ἄλλων ἡδονῶν. Τοῦτο δ' ὅμοιον ἐστὶν ᾧ νῦν δὴ ἐλέγετο, τῷ τρόπον τινὰ δι' ἀκολασίαν αὐτοὺς σεσωφρονίσθαι.

— Ἔοικε γάρ.

β — ὦ μακάριε Σιμμία, μὴ γὰρ οὐχ αὕτη ἦ ἡ ὀρθὴ πρὸς ἀρετὴν ἀλλαγὴ, ἡδονὰς πρὸς ἡδονὰς καὶ λύπας πρὸς λύπας καὶ φόβον πρὸς φόβον καταλλάττεσθαι, καὶ μείζω πρὸς ἐλάττω, ὡσπερ νομίσματα, ἀλλ' ἦ ἐκεῖνο μόνον τὸ νόμισμα ὀρθόν, ἀντὶ οὗ δεῖ ἅπαντα ταῦτα καταλλάττεσθαι, / φρόνησις· καὶ τούτου μὲν πάντα καὶ μετὰ τούτου ὠνούμενά τε καὶ πιπρασκόμενα τῷ ὄντι ἦ καὶ ἀνδρεία καὶ σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη καὶ ζυλλήβδη ἀληθῆς ἀρετὴ μετὰ φρονήσεως, καὶ προσγιγνομένων καὶ ἀπογιγνομένων καὶ ἡδονῶν καὶ φόβων καὶ τῶν ἄλλων πάντων τῶν τοιούτων· χωριζόμενα δὲ φρονήσεως καὶ ἀλλαττόμενα ἀντὶ ἀλλήλων μὴ σκιαγραφία τις ἦ ἡ τοιαύτη ἀρετὴ καὶ τῷ ὄντι ἀνδραποδώδης τε καὶ οὐδὲν ὑγιὲς οὐδ' ἀληθὲς ἔχει, τὸ δ' ἀληθὲς τῷ ὄντι ἦ κάθαρσις τις τῶν τοιούτων πάντων, καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ/δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀνδρεία καὶ αὐτὴ ἡ φρόνησις μὴ καθαρμός τις ἦ. Καὶ κινδυνεύουσι

καὶ οἱ τὰς τελετὰς ἡμῶν οὗτοι καταστήσαντες οὐ φαῦλοι εἶναι, ἀλλὰ τῶ ὄντι πάλαι ἀνίπτεσθαι, ὅτι, ὅς ἂν ἀμύητος καὶ ἀτέλεστος εἰς Ἄιδου ἀφίκηται, ἐν βορβόρῳ κείσεται, ὁ δὲ κεκαθαυμένος τε καὶ τετελεσμένος ἐκεῖσε ἀφικόμενος μετὰ θεῶν οἰκήσει. Εἰσὶ γὰρ δὴ, ὡς φασιν οἱ περὶ τὰς τελετὰς, «ναρθηκοφόροι μὲν πολλοί, βάρχοι δὲ τε παῦροι». οὗτοι δ' εἰσὶ κατὰ τὴν ἐμὴν δόξαν οὐκ ἄλλοι ἢ οἱ περιλοσοφητότες ὀρθῶς. Ὡν δὴ καὶ ἐγὼ κατὰ γε τὸ δυνατόν οὐδὲν ἀπέλιπον ἐν τῷ βίῳ, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ προουμαθήθην γενέσθαι. Εἰ δ' ὀρθῶς προουμαθήθην καὶ τι ἠγύσαμεν, ἐκεῖσε ἐλθόντες τὸ σαρῆς εἰσόμεθα, ἂν θεὸς ἐθέλῃ, ὀλίγον ὕστερον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ.

Ἐγὼ οὖν ἐγώ, ἔφη, ὦ Συμμία τε καὶ Κέβηε, ἀπολογοῦμαι, ὡς εἰκότως ὑμᾶς τε ἀπολείπων καὶ τοὺς ἐνθάδε δεσπότης οὐ χαλεπῶς φέρω οὐδ' ἀγανακτῶ, ἠγούμενος κάκει / οὐδὲν ἤττον ἢ ἐνθάδε δεσπότης τε ἀγαθοῖς ἐντεύξεσθαι καὶ ἐταίροις τοῖς δὲ πολλοῖς ἀπιστίαν παρέχει. Εἴ τι οὖν ὑμῶν πιθανώτερός εἰμι ἐν τῇ ἀπολογία ἢ τοῖς Ἀθηναίων δικασταῖς, εὖ ἂν ἔχοι.

14. Εἰπόντος δὲ τοῦ Σωκράτους ταῦτα, ὑπολαβὼν ὁ Κέβηε ἔφη ὦ Σώκρατες, τὰ μὲν ἄλλα ἔμοιγε δοκεῖ καλῶς λέγεσθαι, τὰ δὲ περὶ τῆς / ψυχῆς πολλὴν ἀπιστίαν παρέχει τοῖς ἀνθρώποις, μή, ἐπειδὴν ἀπαλλαγῆ τοῦ σώματος, οὐδαμοῦ ἔτι ἦ, ἀλλ' ἐκεῖνη τῇ ἡμέρᾳ διαφθείρηται τε καὶ ἀπολλύηται, ἢ ἂν ὁ ἄνθρωπος ἀποθνήσκῃ· εὐθὺς ἀπαλλακτομένη τοῦ σώματος καὶ ἐκβαίνουσα ὥσπερ πνεῦμα ἢ καπνὸς διασκεδασθεῖσα οἴχηται διαπτομένη καὶ οὐδὲν ἔτι οὐδαμοῦ ἦ. Ἐπεὶ, εἴπερ εἴη που αὐτὴ καθ' αὐτὴν συνηθροισμένη καὶ ἀπηλλαγμένη τούτων τῶν κακῶν, ὧν σὺ νῦν δὴ διῆλθες, πολλή ἂν ἔλατι εἴη καὶ καλή, ὦ Σώκρατες, ὡς ἀληθῆ ἔστιν ἃ σὺ λέγεις. Ἀλλὰ τοῦτο δὴ ἴσως οὐκ ὀλίγης παραμυθίας δεῖται καὶ πίστεως, ὡς

ἔστι τε ἡ ψυχὴ ἀποθανόντος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τινα δύναμιν ἔχει καὶ φρόνησιν.

— Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις, ὁ Σωκράτης, ὦ Κέβης. Ἄλλὰ τί δὴ ποιῶμεν; Ἡ περὶ αὐτῶν τούτων βούλει διαμυθολογῶμεν εἴτε εἰκὸς οὕτως ἔχειν εἴτε μή;

— Ἐγὼ γοῦν, ἔφη ὁ Κέβης, ἠδέως ἂν ἀκούσαιμι, ἤντινα δόξαν ἔχεις περὶ αὐτῶν.

— Οὐκοῦν γ' ἂν οἶμαι, ἦ δ' ὅς ὁ Σωκράτης, εἰπεῖν τινα γ νῦν ἀκούσαντα, οὐδ' εἰ / κωμωδιοποιὸς εἶη, ὡς ἀδόλεσχῶ καὶ οὐ περὶ προσηκόντων τοὺς λόγους ποιῶμαι. Εἰ οὖν δοκεῖ, χρὴ διασκοπεῖσθαι.

15. Σκεψώμεθα δὲ αὐτὸ τῆδέ πη, εἴτ' ἄρα ἐν Ἄιδου εἰ-
σὶν αἱ ψυχαὶ τελευτησάντων τῶν ἀνθρώπων εἴτε καὶ οὐ. Πα-
λαιὸς μὲν οὖν ἔστι τις λόγος, οὗ μεμνήμεθα, ὡς εἰσὶν ἐνθένδε
ἀφικόμενα ἐκεῖ καὶ πάλιν γε δεῦρο ἀφικνοῦνται καὶ γίγνον-
ται ἐκ τῶν τεθνεώτων. Καὶ εἰ τοῦθ' οὕτως ἔχει, πάλιν γίγνε-
σθαι ἐκ τῶν ἀποθανόντων τοὺς ζῶντας, ἄλλο τι ἢ εἶεν ἂν αἱ
δ / ψυχαὶ ἡμῶν ἐκεῖ; Οὐ γὰρ ἂν που πάλιν ἐγίγνοντο μὴ οὐ-
σαι, καὶ τοῦτο ἱκανὸν τεκμήριον τοῦ ταῦτ' εἶναι, εἰ τῶ ὄντι
φανερὴν γίγροίτο, ὅτι οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν γίγρονται οἱ ζῶν-
τες ἢ ἐκ τῶν τεθνεώτων. Εἰ δὲ μὴ ἔστι τοῦτο, ἄλλου ἂν του
δέοι λόγου.

— Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Κέβης.

— Μὴ τοίνυν κατ' ἀνθρώπων, ἦ δ' ὅς, σκόπει μόνον τοῦ-
το, εἰ βούλει ῥᾶον μαθεῖν, ἀλλὰ καὶ κατὰ ζῴων πάντων καὶ
φυτῶν, καὶ ξυλλήβδην ὅσαπερ ἔχει γένεσιν, περὶ πάντων
ε ἴδωμεν, ἄρ' οὕτως γίγνεται πάντα, οὐκ / ἄλλοθεν ἢ ἐκ τῶν
ἐναντίων τὰ ἐναντία, ὅσας τυγχάνει ὄν τοιοῦτόν τι, οἷον τὸ
καλὸν τῶ ἀίσιχρῶ ἐναντίον που καὶ δίκαιον ἀδίκῳ, καὶ ἄλλα
δὲ μυρία οὕτως ἔχει. Τοῦτο οὖν σκεψώμεθα· ἄρα ἀναγκαῖον

ἵσους ἔστι τι ἐναντίον, μηδαμῶθεν ἄλλοθεν αὐτὸ γίνεσθαι ἢ ἐκ τοῦ αὐτῷ ἐναντίου ; ὅσον ὅταν μεῖζόν τι γίγνηται, ἀνάγκη που ἐξ ἐλάττονος ὄντος πρότερον ἔπειτα μεῖζον γίνεσθαι ;

— Ναί.

— Οὐκοῦν κἂν ἐλάττον γίγνηται, ἐκ μεῖζονος ὄντος πρότερον / ὕστερον ἐλάττον γενήσεται ;

71

— Ἔστιν οὕτω, ἔφη.

— Καὶ μὴν ἐξ ἰσχυροτέρου γε τὸ ἀσθενέστερον καὶ ἐκ βραδυτέρου τὸ θᾶπτον ;

— Πάνυ γε.

— Τί δέ ; Ἄν τι χειρόν γίγνηται, οὐκ ἐξ ἀμείνονος, καὶ ἂν δικαιότερον, ἐξ ἀδικιωτέρου ;

— Πῶς γὰρ οὐ ;

— Ἰκανῶς οὖν, ἔφη, ἔχομέν τοῦτο, ὅτι πάντα οὕτω γίγνεται, ἐξ ἐναντίων τὰ ἐναντία πράγματα ;

— Πάνυ γε.

— Τί δ' αὖ ; Ἔστι τι καὶ τοιόνδε ἐν αὐτοῖς, ὅσον μεταξὺ ἀμφοτέρων πάντων τῶν ἐναντίων δυοῖν ὄντων δύο γενέσεις, ἀπὸ μὲν τοῦ ἐτέρου / ἐπὶ τὸ ἕτερον, ἀπὸ δ' αὖ τοῦ ἐτέρου πάλιν ἐπὶ τὸ ἕτερον. Μεῖζονος γὰρ πράγματος καὶ ἐλάττονος μεταξὺ αὐξήσις καὶ φθίσις, καὶ καλοῦμεν οὕτω τὸ μὲν αὐξάνεσθαι, τὸ δὲ φθίνειν ;

β

— Ναί, ἔφη.

— Οὐκοῦν καὶ διακρίνεσθαι καὶ συγκρίνεσθαι, καὶ φύγεσθαι καὶ θερμαίνεσθαι, καὶ πάντα οὕτω, κἂν εἰ μὴ χρώμεθα τοῖς ὀνόμασιν ἐνιαχοῦ, ἀλλ' ἔργῳ γοῦν πανταχοῦ οὕτως ἔχειν ἀναγκαῖον, γίνεσθαι τε αὐτὰ ἐξ ἀλλήλων γενέσιν τε εἶναι ἐξ ἑατέρου εἰς ἄλληλα ;

— Πάνυ μὲν οὖν, ἦ δ' ὅς.

γ 16. Τί οὖν ; ἔφη.

— Τῷ / ζῆν ἐστί τι ἐναντίον, ὥσπερ τῷ ἐγρηγορέναι τὸ καθεύδειν ;

— Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

— Τί ;

— Τὸ τεθνάναι, ἔφη.

— Οὐκοῦν ἐξ ἀλλήλων τε γίγνεται ταῦτα, εἴπερ ἐναντία ἐστίν, καὶ αἱ γενέσεις εἰσὶν αὐτοῖν μεταξύ δύο δυοῖν ὄντων ;

— Πῶς γὰρ οὐ ;

— Τὴν μὲν τοίνυν ἐτέραν συζυγίαν, ὧν νῦν δὴ ἔλεγον, ἐγὼ σοι, ἔφη, ἐρῶ, ὁ Σωκράτης, καὶ αὐτὴν καὶ τὰς γενέσεις, σὺ δέ μοι τὴν ἐτέραν. Λέγω δὲ τὸ μὲν καθεύδειν, τὸ δὲ ἐγρηγορέναι, καὶ ἐκ τοῦ καθεύδειν τὸ ἐγρηγορέναι γίνεσθαι καὶ

δ ἐκ τοῦ ἐγρηγορέναι / τὸ καθεύδειν, καὶ τὰς γενέσεις αὐτοῖν τὴν μὲν καταδραθάνειν εἶναι, τὴν δ' ἀνεγείρεσθαι. Ἰκανῶς σοι, ἔφη, ἦ οὐ ;

— Πάνυ μὲν οὖν.

— Λέγε δὴ μοι καὶ σὺ, ἔφη, οὕτω περὶ ζωῆς καὶ θανάτου.

Οὐκ ἐναντίον μὲν φῆς τῷ ζῆν τὸ τεθνάναι εἶναι ;

— Ἐγώ γε.

— Γίνεσθαι δὲ ἐξ ἀλλήλων ;

— Ναί.

— Ἐξ οὖν τοῦ ζῶντος τί τὸ γιγνόμενον ;

— Τὸ τεθνηκόσ, ἔφη.

— Τί δέ, ἦ δ' ὅς, ἐκ τοῦ τεθνεῶτος ;

— Ἀναγκαῖον, ἔφη, ὁμολογεῖν, ὅτι τὸ ζῶν.

— Ἐκ τῶν τεθνεῶτων ἄρα, ὦ Κέβης, τὰ ζῶντά τε καὶ οἱ

ζῶντες γίγνονται ;

— Φαίνεται, ἔφη.

— Εἰσὶν ἄρα, ἔφη, αἱ ψυχαὶ ἡμῶν ἐν Ἄιδου.

— Ἔοικεν.

— Οὐκοῦν καὶ τοῖν γενεσέοιν τοῖν περὶ ταῦτα ἢ γ' ἑτέρα σαφῆς οὖσα τυγχάνει ; Τὸ γὰρ ἀποθνήσκειν σαφές δῆπου ἢ οὐ ;

— Πάνυ μὲν οὖν ; ἔφη.

— Πῶς οὖν, ἢ δ' ὅς, ποιήσομεν ; Οὐκ ἀνταποδώσομεν τὴν ἐναντίαν γενεσιν, ἀλλὰ ταύτη χωλὴ ἔσται ἢ φύσις ; Ἡ ἀνάγκη ἀποδοῦναι τῷ ἀποθνήσκειν ἐναντίαν τινὰ γενεσιν ;

— Πάντως που, ἔφη.

— Τίνα ταύτην ;

— Τὸ ἀναβιώσκεισθαι.

— Οὐκοῦν, ἢ δ' ὅς, εἶπερ ἔστι τὸ ἀναβιώσκεισθαι, ἐκ τῶν τεθνεώτων ἂν εἴη γενεσις εἰς τοὺς / ζῶντας αὕτη, τὸ ἀναβιώ- 72
σκεσθαι ;

— Πάνυ γε.

— Ὁμολογεῖται ἄρα ἡμῖν καὶ ταύτη τοὺς ζῶντας ἐκ τῶν τεθνεώτων γεγονέναι οὐδὲν ἤττον ἢ τοὺς τεθνεώτας ἐκ τῶν ζῶντων. Τοῦτου δὲ ὄντος ἱκανόν που ἐδόκει τεκμήριον εἶναι, ὅτι ἀναγκαῖον τὰς τῶν τεθνεώτων ψυχὰς εἶναι που, ὅθεν δὴ πάλιν γίγνεσθαι.

— Δοκεῖ μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐκ τῶν ὁμολογημένων ἀναγκαῖον οὕτως ἔχειν.

17. Ἴδὲ τοίνυν οὕτως, ἔφη, ὦ Κέβης, ὅτι οὐδ' ἀδίκως ὁμολογήκαμεν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. Εἰ γὰρ μὴ αἰεὶ ἀνταποδιδούη τὰ ἕτερα τοῖς / ἑτέροις γιγνόμενα, ὡσπερὶ κύκλω περιόντα, ἀλλ' 8
εὐθεῖά τις εἴη ἢ γενεσις ἐκ τοῦ ἑτέρου μόνον εἰς τὸ καταντικρὺ καὶ μὴ ἀνακάμπτει πάλιν ἐπὶ τὸ ἕτερον μηδὲ καμπὴν ποιοῖτο, οἴσθ' ὅτι πάντα τελευτῶντα τὸ αὐτὸ σχῆμα ἂν σχοίη καὶ τὸ αὐτὸ πάθος ἂν πάθοι καὶ πάσαιτο γιγνόμενα.

— Πῶς λέγεις ; ἔφη.

— Οὐδὲν χαλεπόν, ἢ δ' ὅς, ἐννοῆσαι ὃ λέγω· ἀλλ' οἷον εἰ τὸ καταδαρθάνειν μὲν εἴη, τὸ δ' ἀνεγείρεσθαι μὴ ἀνταπο-

γ διδοίη γιγνόμενον ἐκ τοῦ καθεύδοντος, οἷσθ' ὅτι τελευτῶντα πάντ' ἂν λῆρον / τὸν Ἐνδυμίωνα ἀποδείξειε καὶ οὐδαμοῦ ἂν φαίνοιτο διὰ τὸ καὶ τᾶλλα πάντα ταῦτ' ἐκείνῳ πεπονθέναι, καθεύδειν. Κὰν εἰ συγκρίνοιτο μὲν πάντα, διακρίνοιτο δὲ μή, ταχὺ ἂν τὸ τοῦ Ἀναξαγόρου γεγονὸς εἶη, « ὁμοῦ πάντα χρήματα ». Ὡσαύτως δέ, ὧ φίλε Κέβης, εἰ ἀποθνήσκει μὲν πάντα, ὅσα τοῦ ζῆν μεταλάβοι, ἐπειδὴ δὲ ἀποθάναι, μένοι ἐν τούτῳ τῷ σχήματι τὰ τεθνεῶτα καὶ μὴ πάλιν ἀναβιώσκειτο, ἄρ' οὐ πολλὴ ἀνάγκη τελευτῶντα πάντα τεθνάναι καὶ μηδὲν δ ζῆν; Εἰ γὰρ ἐκ μὲν / τῶν ἄλλων τὰ ζῶντα γίγνοιτο, τὰ δὲ ζῶντα θνήσκει, τίς μηχανὴ μὴ οὐχὶ πάντα καταναλωθῆναι εἰς τὸ τεθνάναι;

— Οὐδὲ μία μοι δοκεῖ, ἔφη ὁ Κέβης, ὧ Σώκρατες, ἀλλὰ μοι δοκεῖς παντάπασιν ἀληθῆ λέγειν.

— Ἔστι γάρ, ἔφη, ὧ Κέβης, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, παντὸς μάλλον οὕτω, καὶ ἡμεῖς αὐτὰ ταῦτα οὐκ ἐξαπατῶμενοι ὁμολογοῦμεν. Ἄλλ' ἔστι τῷ ὄντι καὶ τὸ ἀναβιώσκεισθαι καὶ ἐκ τῶν τεθνεῶτων τοὺς ζῶντας γίγνεσθαι καὶ τὰς τῶν τεθνεῶτων ψυχὰς εἶναι [καὶ ταῖς μὲν γε ἀγαθαῖς ἄμεινον εἶναι, ταῖς δὲ κακαῖς κάκιον].

18. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Κέβης ὑπολαβὼν, καὶ κατ' ἐκεῖνόν γε τὸν λόγον, ὧ Σώκρατες, εἰ ἀληθὲς ἐστίν, ὅν σὺ εἶπθας θαμὰ λέγειν, ὅτι ἡμῖν ἢ μάθησις οὐκ ἄλλο τι ἢ ἀνάμνησις τυγχάνει οὕσα, καὶ κατὰ τοῦτον ἀνάγκη που ἡμᾶς ἐν προτέρῳ τινὶ χρόνῳ μεμαθηκέναι, ἃ νῦν ἀναμνησκόμεθα. Τοῦτο δὲ 73 ἀδύνατον, εἰ μὴ ἦν που ἡμῖν ἢ ψυχῇ, πρὶν ἐν τῷδε / τῷ ἀνθρωπίνῳ εἶδει γενέσθαι· ὥστε καὶ ταύτῃ ἀθάνατόν τι ἢ ψυχῇ ἔοικεν εἶναι.

— Ἀλλά, ὧ Κέβης, ἔφη ὁ Σιμμίας ὑπολαβὼν, ποῖαι τού-

των αἰ ἀποδείξεις ; Ὑπόμνησόν με οὐ γὰρ σφόδρα ἐν τῷ παρόντι μέμνημαι.

— Ἐνὶ μὲν λόγῳ, ἔφη ὁ Κέβης, καλλίστῳ, ὅτι ἐρωτώμενοι οἱ ἄνθρωποι, ἐάν τις καλῶς ἐρωτᾷ, αὐτοὶ λέγουσι πάντα ἢ ἔχει καίτοι, εἰ μὴ ἐτύγχανεν αὐτοῖς ἐπιστήμη ἐνοῦσα καὶ ὀρθὸς λόγος, οὐκ ἂν οἶοί τ' ἦσαν τοῦτο ποιήσιν. Ἐπειτα, ἐάν τις ἐπὶ τὰ διαγράμματα / ἄγῃ ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, ἐνταῦθα β σαφέστατα κατηγορεῖ, ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει.

— Εἰ δὲ μὴ ταύτη γε, ἔφη, πείθῃ, ὦ Σιμμία, ὁ Σωκράτης, σκέψαι, ἂν τῆδέ πῃ σοι σκοπούμενῳ συνδόξῃ. Ἀπιστεῖς γὰρ δὴ πῶς ἡ καλουμένη μάθησις ἀνάμνησις ἐστίν ;

— Ἀπιστῶ μὲν ἔγωγε, ἦ δ' ὅς ὁ Σιμμίας, οὐ, αὐτὸ δὲ τοῦτο, ἔφη, δέομαι μαθεῖν, περὶ οὗ ὁ λόγος, ἀναμνησθῆναι. Καὶ σχεδόν γε, ἐξ ὧν Κέβης ἐπεχείρησε λέγειν, ἤδη μέμνημαι καὶ πείθομαι· οὐδὲν μεντὰν ἤττον ἀκούοιμι νῦν, πῆ σὺ ἐπεχείρησας λέγειν.

/ — Τῆδ' ἔγωγε, ἦ δ' ὅς. Ὅμολογοῦμεν γὰρ δήπου, εἴ τις γ τι ἀναμνησθήσεται, δεῖν αὐτὸν τοῦτο πρότερόν ποτε ἐπίστασθαι ;

— Πάνυ γ', ἔφη.

— Ἄρ' οὖν καὶ τότε ὁμολογοῦμεν, ὅταν ἐπιστήμη παραγίγηται τρόπῳ τοιούτῳ, ἀνάμνησιν εἶναι ; Λέγω δὲ τινα τρόπον τόνδε· ἐάν τις ἕτερον ἢ ἰδὼν ἢ ἀκούσας ἢ τινα ἄλλην αἴσθησιν λαβὼν μὴ μόνον ἐκεῖνο γινῶ, ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἐννοήσῃ, οὗ μὴ ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη, ἀλλ' ἄλλη, ἃρα οὐχὶ τοῦτο δικαίως λέγομεν, ὅτι ἀνεμνήσθη, οὗ τὴν ἐννοίαν / ἔλαβεν ; δ

— Πῶς λέγεις ;

— Οἷον τὰ τοιαῦτα· ἄλλη που ἐπιστήμη ἀνθρώπου καὶ λύρας.

— Πῶς γὰρ οὗ ;

— Οὐκοῦν οἶσθα, ὅτι οἱ ἐρασταί, ὅταν ἴδωσι λύραν ἢ

ιμάτιον ἢ ἄλλο τι, οἷς τὰ παιδικὰ αὐτῶν εἴθεε χρῆσθαι, πά-
σχουσι τοῦτο· ἐγνωσάν τε τὴν λύραν καὶ ἐν τῇ διανοίᾳ ἔλαβον
τὸ εἶδος τοῦ παιδός, οὗ ἦν ἡ λύρα ; Τοῦτο δὲ ἐστὶν ἀνάμνη-
σις· ὥσπερ γε καὶ Σιμμίαν τις ἰδὼν πολλάκις Κέβητος ἀνε-
μνήσθη καὶ ἄλλα που μυρία τοιαῦτα' ἂν εἶη.

— Μυρία μέντοι, νῆ Δία, ἔφη ὁ Σιμμίας.

ε — Οὐκοῦν, ἦ δ' ὅς, τὸ τοιοῦτον / ἀνάμνησις τίς ἐστι ; Μά-
λιστα μέντοι, ὅταν τις τοῦτο πάθῃ περὶ ἐκεῖνα, ἃ ὑπὸ χρό-
νου καὶ τοῦ μὴ ἐπισκοπεῖν ἤδη ἐπελέληστο ;

— Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

— Τί δέ ; ἦ δ' ὅς· ἐστὶν ἵππον γεγραμμένον ἰδόντα καὶ
λύραν γεγραμμένην ἀνθρώπου ἀναμνησθῆναι, καὶ Σιμμίαν
ἰδόντα γεγραμμένον Κέβητος ἀναμνησθῆναι ;

— Πάνυ γε.

— Οὐκοῦν καὶ Σιμμίαν ἰδόντα γεγραμμένον αὐτοῦ Σιμμίου
ἀναμνησθῆναι ;

74 — Ἔστι / μέντοι, ἔφη.

19. Ἄρ' οὖν οὐ κατὰ πάντα ταῦτα συμβαίνει τὴν ἀνάμνησιν
εἶναι μὲν ἀφ' ὁμοίων, εἶναι δὲ καὶ ἀπὸ ἀνομοίων ;

— Συμβαίνει.

— Ἄλλ' ὅταν γε ἀπὸ τῶν ὁμοίων ἀναμνηστικαί τις τι,
ἄρ' οὐκ ἀναγκαῖον τόδε προσπάσχειν, ἐννοεῖν εἴτε τι ἐλλείπει
τοῦτο κατὰ τὴν ὁμοιότητα εἴτε μὴ ἐκεῖνου, οὗ ἀνεμνήσθη ;

— Ἀνάγκη, ἔφη.

— Σκόπει δὴ, ἦ δ' ὅς, εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει. Φαμέν ποῦ
τι εἶναι ἴσον, οὗ ξύλον λέγω ξύλω οὐδὲ λίθον λίθω, οὐδ' ἄλλο
τῶν τοιούτων οὐδέν, ἀλλὰ παρὰ ταῦτα πάντα ἕτερόν τι, αὐτὸ

β τὸ ἴσον φῶμέν / τι εἶναι ἢ μηδέν ;

— Φῶμεν μέντοι, νῆ Δί', ἔφη ὁ Σιμμίας, θαυμαστῶς γε

— Ἢ καὶ ἐπιστάμεθα αὐτὸ ὃ ἐστὶν ἴσον ;

— Πάνυ γε, ἦ δ' ὅς.

— Πόθεν λαβόντες αὐτοῦ τὴν ἐπιστήμην; Ἐὰρ οὐκ ἐξ ὧν νῦν δὴ ἐλέγομεν, ἢ ξύλα ἢ λίθους ἢ ἄλλα ἅττα ἰδόντες ἴσα, ἐκ τούτων ἐκείνο ἐνενοήσαμεν, ἕτερον ὢν τούτων; Ἡ οὐχ ἕτερόν σοι φαίνεται; Σκόπει δὲ καὶ τῆδε· ἄρ' οὐ λίθοι μὲν ἴσοι καὶ ξύλα ἐπίστε ταῦτά ὄντα τῶ μὲν ἴσα φαίνεται, τῶ δ' οὐ;

— Πάνυ μὲν οὖν.

— Τί δέ; Αὐτά τὰ ἴσα ἔστιν ὅτε ἀνισά σοι ἐφάνη, ἢ ἡ ἴσότης ἀνισότης;

— Οὐδεπώποτε γε, ὦ Σώκρατες.

— Οὐ ταῦτόν ἄρα ἔστιν, ἦ δ' ὅς, ταῦτά τε τὰ ἴσα καὶ αὐτὸ τὸ ἴσον.

— Οὐδαμῶς μοι φαίνεται, ὦ Σώκρατες.

— Ἀλλὰ μὲν ἐκ τούτων γ', ἔφη, τῶν ἴσων, ἐτέρων ὄντων ἐκείνου τοῦ ἴσου, ὅμως αὐτοῦ τὴν ἐπιστήμην ἐνενοήσας καὶ εἴληφας;

— Ἀληθέστατα, ἔφη, λέγεις.

— Οὐκοῦν ἢ ὁμοίου ὄντος τούτοις ἢ ἀνομοίου;

— Πάνυ γε.

— Διαφέρει δέ γε, ἦ δ' ὅς, οὐδέν· ἕως ἂν ἄλλο ἰδὼν ἀπὸ ταύτης τῆς ὕψεως ἄλλο ἐννοήσῃς, εἴτε ὁμοιον εἴτε / ἀνόμοιον, δ ἀναγκαῖον, ἔφη, αὐτὸ ἀνάγκησιν γεγονέναι.

— Πάνυ μὲν οὖν.

— Τί δέ; ἦ δ' ὅς· ἦ πάσχομέν τι τοιοῦτον περὶ τὰ ἐν τοῖς ζύλοις τε καὶ οἷς νῦν δὴ ἐλέγομεν τοῖς ἴσοις; Ἐὰρ φαίνεται ἡμῖν οὕτως ἴσα εἶναι ὥσπερ αὐτὸ ὃ ἔστιν ἴσον, ἢ ἐνδεῖ τι ἐκείνου τῶ τοιοῦτον εἶναι οἷον τὸ ἴσον, ἢ οὐδέν;

— Καὶ πολὺ γε, ἔφη, ἐνδεῖ.

— Οὐκοῦν ὁμολογοῦμεν, ὅταν τις τι ἰδὼν ἐννοήσῃ, ὅτι βούλεται μὲν τοῦτο, ὃ νῦν ἐγὼ ὀρῶ, εἶναι οἷον ἄλλο τι τῶν ὄντων, ἐνδεῖ δὲ καὶ οὐ δύναται τοιοῦτον / εἶναι οἷον ἐκεῖνο ε

ἀλλ' ἐστὶ φαυλότερον, ἀναγκαῖόν που τὸν τοῦτο ἐννοοῦντα τυχεῖν προσιδῶτα ἐκεῖνο, ᾧ φησιν αὐτὸ προσεικέναι μὲν, ἐνδεστέρωσ δὲ ἔχειν;

— Ἀνάγκη.

— Τί οὖν; Τοιοῦτον πεπόνθαμεν καὶ ἡμεῖς, ἢ οὐ, περὶ τε τὰ ἴσα καὶ αὐτὸ τὸ ἴσον;

— Παντάπασι γε.

75 — Ἀναγκαῖον ἄρα ἡμᾶς προσιδέναί τὸ ἴσον πρὸ ἐκείνου τοῦ χρόνου, ὅτε / τὸ πρῶτον ἰδόντες τὰ ἴσα ἐνενοήσαμεν, ὅτι ὀρέγεται μὲν πάντα ταῦτα εἶναι οἷον τὸ ἴσον, ἔχει δὲ ἐνδεστέρωσ.

— Ἔστι ταῦτα.

β — Ἀλλὰ μὴν καὶ τόδε ὁμολογοῦμεν, μὴ ἄλλοθεν αὐτὸ ἐννενοηθέναι μηδὲ δυνατόν εἶναι ἐννοῆσαι, ἀλλ' ἢ ἐκ τοῦ ἰδεῖν ἢ ἄψασθαι ἢ ἐκ τινος ἄλλης τῶν αἰσθήσεων· ταῦτόν δὲ πάντα ταῦτα λέγω.

— Ταῦτόν γάρ ἐστιν, ὃ Σώκρατες, πρὸς γε ὃ βούλεται δηλῶσαι ὁ λόγος.

— Ἀλλὰ μὲν δὴ ἐκ γε τῶν αἰσθήσεων δεῖ ἐννοῆσαι, ὅτι πάντα τὰ ἐν ταῖς αἰσθήσεσιν ἐκείνου τε / ὀρέγεται τοῦ ὃ ἐστὶν ἴσον, καὶ αὐτοῦ ἐνδεέστερά ἐστιν· ἢ πῶς λέγομεν;

— Οὕτως.

— Πρὸ τοῦ ἄρα ἄρξασθαι ἡμᾶς ὄραν καὶ ἀκούειν καὶ τᾶλλα αἰσθάνεσθαι, τυχεῖν ἔδει που εὐληφρότας ἐπιστήμην αὐτοῦ τοῦ ἴσου, ὃ τι ἐστὶν, εἰ ἐμέλλομεν τὰ ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἴσα ἐκεῖσε ἀνοίσειν, ὅτι προθυμεῖται μὲν πάντα τοιαῦτ' εἶναι οἷον ἐκεῖνο, ἐστὶ δὲ αὐτοῦ φαυλότερα.

— Ἀνάγκη ἐκ τῶν προειρημένων, ὃ Σώκρατες.

— Οὐκοῦν γεγόμενοι εὐθὺς ἐωρῶμεν τε καὶ ἠκούομεν καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις εἴχομεν;

— Πάνυ γε.

—“Εδει δέ γε, φαμέν, πρὸ τούτων τὴν τοῦ ἴσου ἐπιστήμην εἰληφέναι ;

— Ναί.

— Πρὶν γενέσθαι ἄρα, ὡς ἔοικεν, ἀνάγκη ἡμῖν αὐτὴν εἰληφέναι ;

—“Εοικεν.

20. Οὐκοῦν εἰ μὲν, λαβόντες αὐτὴν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἔχοντες ἐγενόμεθα, ἠπιστάμεθα καὶ πρὶν γενέσθαι καὶ εὐθύς γενόμενοι οὐ μόνον τὸ ἴσον καὶ τὸ μείζον καὶ τὸ ἔλαττον ἀλλὰ καὶ ξύμπαντα τὰ τοιαῦτα ; Οὐ γὰρ περὶ τοῦ ἴσου νῦν ὁ λόγος ἡμῖν μᾶλλον τι ἢ καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ καλοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ δικαίου καὶ ὀσίου καί, ὕπερ λέγω, περὶ / ἀ- δ
πάντων, οἷς ἐπισφραγιζόμεθα τοῦτο ὃ ἔστι, καὶ ἐν ταῖς ἐρωτή-
σεσιν ἐρωτῶντες καὶ ἐν ταῖς ἀποκρίσεσιν ἀποκρινόμενοι. “Ὡστε ἀναγκαῖον ἡμῖν τούτων πάντων τὰς ἐπιστήμας πρὸ τοῦ γε-
νέσθαι εἰληφέναι.

—“Ἔστι ταῦτα.

— Καί, εἰ μὲν γε λαβόντες ἐκάστοτε μὴ ἐπιλελήσμεθα, εἰδότας ἀεὶ γίγνεσθαι καὶ ἀεὶ διὰ βίον εἰδέναι· τὸ γὰρ εἰδέναι τοῦτ' ἔστι, λαβόντα του ἐπιστήμην ἔχειν καὶ μὴ ἀπολωλέ-
κέναι· ἢ οὐ τοῦτο λήθην λέγομεν, ὦ Συμμία, ἐπιστήμης ἀπο-
βολήν ;

— Πάντως δήπου, ἔφη, / ὦ Σώκρατες.

— Εἰ δέ γε, οἶμαι, λαβόντες πρὶν γενέσθαι, γιγνόμενοι ε
ἀπωλέσαμεν, ὕστερον δὲ ταῖς αἰσθήσεσι χρώμενοι περὶ αὐτὰ ἐκείνας ἀναλαμβάνομεν τὰς ἐπιστήμας, ὅς ποτε καὶ πρὶν εἶ-
χομεν, ἄρ' οὐχ ὁ καλοῦμεν μανθάνειν οἰκείαν ἂν ἐπιστήμην ἀναλαμβάνειν εἶη ; Τοῦτο δὲ που ἀναμ μνήσκεσθαι λέγοντες ὀρθῶς ἂν λέγοιμεν ;

— Πάνυ γε.

76 — Δυνατόν γάρ δὴ τοῦτό γε ἐφάνη, / αἰσθόμενον τι ἢ
 ἰδόντα ἢ ἀκούσαντα ἢ τινα ἄλλην αἴσθησιν λαβόντα, ἕτερόν τι
 ἀπὸ τούτου ἐνοηῆσαι, ὃ ἐπετέλεστο, ὃ τοῦτο ἐπλησίαζεν ἀνό-
 μοιον ἂν ἢ ὃ ὅμοιον. "Ὡστε, ὕπερ λέγω, δυοῖν θάτερον, ἦτοι
 ἐπιστάμενοί γε αὐτὰ γεγόναμεν καὶ ἐπιστάμεθα διὰ βίου πάν-
 τες, ἢ ὕστερον, οὓς φαμεν μανθάνειν, οὐδὲν ἄλλ' ἢ ἀναμιμνή-
 σκονται οὗτοι, καὶ ἡ μάθησις ἀνάμνησις ἂν εἴη.

— Καὶ μάλα δὴ οὕτως ἔχει, ὦ Σώκρατες.

β 21. Πότερον οὖν αἰρεῖ, ὦ Σιμμία ; Ἐπισταμένους ἡμᾶς γε-
 γονένοι ἢ ἀναμιμνήσκεισθαι / ὕστερον, ὧν πρότερον ἐπιστή-
 μην εἰληφρότες ἦμεν ;

— Οὐκ ἔχω, ὦ Σώκρατες, ἐν τῷ παρόντι ἐλέσθαι.

— Τί δέ ; τόδε ἔχεις ἐλέσθαι, καὶ πῆ σοι δοκεῖ περὶ αὐ-
 τοῦ ; ἀνὴρ ἐπιστάμενος περὶ ὧν ἐπίσταται ἔχει ἂν δοῦναι λό-
 γον ἢ οὐ ;

— Πολλὴ ἀνάγκη, ἔφη, ὦ Σώκρατες.

— Ἡ καὶ δοκοῦσί σοι πάντες ἔχειν διδόναι λόγον περὶ τού-
 των, ὧν νῦν δὴ ἐλέγομεν ;

— Βουλοίμην μεντὰν, ἔφη ὁ Σιμμίας· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον
 φοβοῦμαι, μὴ αὔριον τρηνιάδε οὐκέτι ἢ ἀνθρώπων οὐδεὶς ἀξίως
 οἴός τε τοῦτο ποιῆσαι.

γ — Οὐκ / ἄρα δοκοῦσί σοι ἐπίστασθαί γε, ἔφη, ὦ Σιμμία,
 πάντες αὐτά ;

— Οὐδαμῶς.

— Ἀναμιμνήσκονται ἄρα, ἃ ποτε ἔμαθον ;

— Ἀνάγκη.

— Πότε λαβοῦσαι αἱ ψυχαὶ ἡμῶν τὴν ἐπιστήμην αὐτῶν ;
 Οὐ γὰρ δὴ ἀφ' οὗ γε ἄνθρωποι γεγόναμεν.

Οὐ δῆτα.

— Πρότερον ἄρα.

— Ναί.

— Ἦσαν ἄρα, ὦ Σιμμία, αἱ ψυχαὶ καὶ πρότερον, πρὶν εἶναι ἐν ἀνθρώπου εἶδει, χωρὶς σωμάτων καὶ φρόνησιν εἶχον.

— Εἰ μὴ ἄρα ἅμα γιγνόμενοι λαμβάνομεν, ὦ Σώκρατες, ταύτας τὰς ἐπιστήμας; οὗτος γὰρ λείπεται ἔτι ὁ χρόνος.

— Εἶεν, ὦ ἑταῖρε· ἀπόλλυμεν δὲ αὐτὰς ἐν ποίῳ ἄλλῳ χρόνῳ; οὐ γὰρ δὴ ἔχοντές γε αὐτὰς γιγνόμεθα, ὡς ἄρτι ὁμολογήσαμεν. Ἦ ἐν τούτῳ ἀπόλλυμεν ἐν ᾧ περ καὶ λαμβάνομεν; Ἦ ἔχεις ἄλλον τινὰ εἰπεῖν χρόνον;

— Οὐδαμῶς, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ ἔλαθον ἐμαυτὸν οὐδὲν εἰπών.

22. Ἄρ' οὖν οὕτως ἔχει, ἔφη, ἡμῖν, ὦ Σιμμία· εἰ μὲν ἔστιν, ἃ θρυλοῦμεν ἀεὶ, καλὸν τέ τι καὶ ἀγαθὸν καὶ πᾶσα ἢ τοιαύτη οὐσία, καὶ ἐπὶ ταύτην τὰ ἐκ τῶν αἰσθήσεων πάντα ἀναφέρομεν, ὑπάρχουσιν / πρότερον ἀνευρίσκοντες ἡμετέραν οὐσαν, καὶ ταῦτα ἐκείνη ἀπεικάζομεν, ἀναγκαῖον, οὕτως ὥσπερ καὶ ταῦτα ἔστιν, οὕτως καὶ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν εἶναι καὶ πρὶν γεγονέναι ἡμᾶς· εἰ δὲ μὴ ἔστι ταῦτα, ἄλλως ἂν ὁ λόγος οὗτος εἰρημένος εἴη; Ἄρ' οὕτως ἔχει, καὶ ἴση ἀνάγκη ταῦτά τε εἶναι καὶ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς πρὶν καὶ ἡμᾶς γεγονέναι, καὶ εἰ μὴ ταῦτα, οὐδὲ τάδε;

— Ὑπερφυῶς, ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Σιμμίας, δοκεῖ μοι ἢ αὐτὴ ἀνάγκη εἶναι, καὶ εἰς καλὸν γε καταφεύγει ὁ λόγος, εἰς τὸ ὁμοίως εἶναι τὴν τε / ψυχὴν ἡμῶν, πρὶν γενέσθαι ἡμᾶς, καὶ τὴν οὐσίαν, ἣν σὺ νῦν λέγεις. Οὐ γὰρ ἔχω ἔγωγε οὐδὲν οὕτω μοι ἐναργές ὄν ὡς τοῦτο, τὸ πάντα τὰ τοιαῦτ' εἶναι ὡς οἶόν τε μάλιστα, καλὸν τε καὶ ἀγαθὸν καὶ τᾶλλα πάντα, ἃ σὺ νῦν δὴ ἔλεγες· καὶ ἔμοιγε δοκεῖ ἱκανῶς ἀποδέδεικται.

— Τί δὲ δὴ Κέβητι; ἔφη ὁ Σωκράτης, δεῖ γὰρ καὶ Κέβητα πείθειν.

— Ἰκανῶς, ἔφη ὁ Σιμμίας, ὡς ἔγωγε οἶμαι· καίτοι καρτερώτατος ἀνθρώπων ἐστὶ πρὸς τὸ ἀπιστεῖν τοῖς λόγοις. Ἄλλ' οἶμαι οὐκ ἐνδεῶς τοῦτο πεπεισθαι αὐτὸν, ὅτι, πρὶν / γενέσθαι ἡμᾶς, ἦν ἡμῶν ἡ ψυχή.

23. Εἰ μέντοι, καὶ ἐπειδὴν ἀποθάνομεν, ἔτι ἔσται, οὐδὲ αὐτῷ μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀποδεδεῖχθαι, ἀλλ' ἔτι ἐνέστηκεν, ὁ νῦν δὲ Κέβης ἔλεγε, τὸ τῶν πολλῶν, ὅπως μὴ ἅμα ἀποθνήσκοντος τοῦ ἀνθρώπου διασκεδάννυται ἡ ψυχὴ καὶ αὐτῇ τοῦ εἶναι τοῦτο τέλος ᾗ. Τί γὰρ κωλύει γίνεσθαι μὲν αὐτὴν καὶ ζυγίστασθαι ἄλλοθεν ποθεν καὶ εἶναι, πρὶν καὶ εἰς ἀνθρώπειον σῶμα ἀφικέσθαι, ἐπειδὴν δὲ ἀφίκεται καὶ ἀπαλλάττεται τούτου, τότε καὶ αὐτὴν τελευτᾶν καὶ διαφθεῖρεσθαι;

— Εὖ λέγεις, / ἔφη, ὦ Σιμμία, ὁ Κέβης. Φαίνεται γὰρ ὡσπερ ἡμῖς ἀποδεδεῖχθαι οὐ δεῖ, ὅτι, πρὶν γενέσθαι ἡμᾶς, ἦν ἡμῶν ἡ ψυχὴ· δεῖ δὲ προσαποδεῖξαι, ὅτι, καὶ ἐπειδὴν ἀποθάνομεν, οὐδὲν ἦρτον ἔσται ἢ πρὶν γενέσθαι, εἰ μέλει τέλος ἡ ἀπόδειξις ἔχειν.

— Ἀποδέδεικται μὲν, ἔφη, ὦ Σιμμία τε καὶ Κέβης, ὁ Σωκράτης, καὶ νῦν, εἰ θέλετε συνθεῖναι τοῦτόν τε τὸν λόγον εἰς ταῦτόν καὶ ὃν πρὸ τούτου ὁμολογήσαμεν, τὸ γίνεσθαι πᾶν τὸ ζῶν ἐκ τοῦ τεθνεῶτος. Εἰ γὰρ ἔστι μὲν ἡ ψυχὴ καὶ πρότερον, ἀνάγκη / δὲ αὐτῇ εἰς τὸ ζῆν ἰούσῃ τε καὶ γιγνομένη μηδαμῶθεν ἄλλοθεν ἢ ἐκ θανάτου καὶ τοῦ τεθνήαι γίνεσθαι, πῶς οὐκ ἀνάγκη αὐτὴν, καὶ ἐπειδὴν ἀποθάνῃ, εἶναι, ἐπειδὴ γε δεῖ αὐθις αὐτὴν γίνεσθαι; Ἀποδέδεικται μὲν οὖν, ὑπερ λέγεται, καὶ νῦν.

24. Ὅμως δὲ μοι δοκεῖς σὺ τε καὶ Σιμμίας ἠδέως ἂν καὶ τοῦτον διαπραγματεύεσθαι τὸν λόγον ἔτι μᾶλλον καὶ δεδιέναι τὸ τῶν παίδων, μὴ ὡς ἀλγῶς ὁ ἄνεμος αὐτὴν ἐκ-

βαίνουσαν ἐκ τοῦ σώματος διαφυσᾶ καὶ διασκεδάννυσιν, ἄλλως τε / καὶ ὅταν τύχη τις μὴ ἐν νηνεμία, ἀλλ' ἐν μεγάλῳ τινὶ πνεύματι ἀποθνήσκων.

Καὶ ὁ Κέβης ἐπιγελάσας· ὡς δεδιότων, ἔφη, ὦ Σώκρατες, πειρῶ ἀναπείθειν· μᾶλλον δὲ μὴ ὡς ἡμῶν δεδιότων, ἀλλ' ἴσως ἐνὶ τις καὶ ἐν ἡμῖν παῖς, ὅστις τὰ τοιαῦτα φοβεῖται. τοῦτον οὖν πειρῶ μεταπείθειν μὴ δεδιέναι τὸν θάνατον ὥσπερ τὰ μορμολύχεια.

— Ἀλλὰ χρῆ, ἔφη ὁ Σωκράτης· ἐπάδειν αὐτῷ ἐκάστης ἡμέρας, ἕως ἂν ἐξεπάσῃται.

— Πόθεν οὖν, ἔφη, ὦ Σώκρατες / τῶν τοιούτων ἀγαθὸν 78 ἐπωδὸν ληψόμεθα, ἐπειδὴ σύ, ἔφη, ἡμᾶς ἀπολείπεις ;

— Πολλὴ μὲν ἡ Ἑλλάς, ἔφη, ὦ Κέβης, ἐν ἧ ἔνεσις που ἀγαθοὶ ἄνδρες, πολλὰ δὲ καὶ τὰ τῶν βαρβάρων γένη, οὓς πάντας χρῆ διερευνᾶσθαι ζητοῦντας τοιοῦτον ἐπωδόν, μήτε χρημάτων φειδομένους μήτε πόνων, ὡς οὐκ ἔστιν εἰς ὃ τι ἂν ἀναγκαιότερον ἀναλίσκοιτε χρήματα. Ζητεῖν δὲ χρῆ καὶ αὐτοὺς μετ' ἀλλήλων· ἴσως γὰρ ἂν οὐδὲ ῥαδίως εὔροιτε μᾶλλον ὑμῶν δυναμένους τοῦτο ποιεῖν.

— Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ, ἔφη, ὑπάρξει, ὁ Κέβης· ὅθεν δὲ ἀπελίπομεν, / ἐπανέλθωμεν, εἴ σοι ἡδομένῳ ἔστιν. β

— Ἀλλὰ μὴν ἡδομένῳ γε· πῶς γὰρ οὐ μέλλει ;

— Καλῶς, ἔφη, λέγεις.

25. Οὐκοῦν τοιόνδε τι, ἧ δ' ὅς ὁ Σωκράτης, δεῖ ἡμᾶς ἐρέσθαι ἑαυτούς, τῷ ποίῳ τινὶ ἄρα προσήκει τοῦτο τὸ πάθος πάσχειν, τὸ διασκεδάννυσθαι, καὶ ὑπὲρ τοῦ ποίου τινὸς δεδιέναι, μὴ πάθῃ αὐτὸ καὶ τῷ ποίῳ τινὶ οὐ· καὶ μετὰ τοῦτο αὖ ἐπισκέψασθαι, πότερον ἢ ψυχὴ ἔστιν, καὶ ἐκ τούτων θαρρεῖν ἢ δεδιέναι ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ;

— Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις.

γ — Ἄρ' οὖν τῷ μὲν συντεθέντι τε καὶ / συνθέτῳ ὄντι φύσει προσήκει τοῦτο πάσχειν, διαιρεθῆναι ταύτῃ, ἥπερ συνετέθη; εἰ δέ τι τυγχάνει ὄν ἀζύνητον, τοῦτῳ μόνῳ προσήκει μὴ πάσχειν ταῦτα, εἶπερ τῷ ἄλλῳ ;

— Δοκεῖ μοι, ἔφη, οὕτως ἔχειν, ὁ Κέβης.

— Οὐκοῦν ἄπερ αἰεὶ κατὰ ταῦτά καὶ ὡσαύτως ἔχει, ταῦτα μάλιστα εἰκὸς εἶναι τὰ ἀζύνητα, τὰ δὲ ἄλλοτ' ἄλλως καὶ μηδέποτε κατὰ ταῦτά, ταῦτα δὲ εἶναι τὰ ζύνητα ;

— Ἐμοίγε δοκεῖ οὕτως.

δ — Ἴωμεν δὲ, ἔφη, ἐπὶ ταῦτα, ἐφ' ἅπερ ἐν τῷ ἔμπροσθεν λόγῳ. Αὐτὴ ἡ οὐσία, ἧς λόγον / δίδομεν τοῦ εἶναι καὶ ἐρωτῶντες καὶ ἀποκρινόμενοι, πότερον ὡσαύτως αἰεὶ ἔχει κατὰ ταῦτά ἢ ἄλλοτ' ἄλλως ; Αὐτὸ τὸ ἴσον, αὐτὸ τὸ καλόν, αὐτὸ ἕκαστον, ὃ ἔστιν, τὸ ὄν, μήποτε μεταβολὴν καὶ ἡντινοῦν ἐνδέχεται ; Ἡ αἰεὶ αὐτῶν ἕκαστον, ὃ ἔστιν, μονοειδὲς ὄν αὐτὸ καθ' αὐτό, ὡσαύτως κατὰ ταῦτά ἔχει καὶ οὐδέποτε οὐδαμῆ οὐδαμῶς ἀλλοίωσιν οὐδεμίαν ἐνδέχεται ;

— Ὠσαύτως, ἔφη, ἀνάγκη, ὁ Κέβης, κατὰ ταῦτά ἔχειν, ὦ Σώκρατες.

ε — Τί δὲ τῶν πολλῶν, οἷον ἀνθρώπων ἢ ἵππων ἢ ἱματίων ἢ ἄλλων ὄντων ὄντων τοιούτων ἢ ἴσων ἢ καλῶν ἢ πάντων τῶν ἐκείνοις ὁμονύμων ; Ἄρα κατὰ ταῦτά ἔχει, ἢ πᾶν τοῦναντίον ἐκείνοις οὔτε αὐτὰ αὐτοῖς οὔτε ἀλλήλοις οὐδέποτε, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδαμῶς κατὰ ταῦτά ;

— Οὕτως αἰ, ἔφη ὁ Κέβης· οὐδέποτε ὡσαύτως ἔχει.

79 — Οὐκοῦν / τοῦτων μὲν κἄν ἄψαια, κἄν ἴδαια, κἄν ταῖς ἄλλαις αἰσθήσεσιν αἰσθῆαι, τῶν δὲ κατὰ ταῦτά ἐρόντων οὐκ ἔστιν ὅτῳ ποτ' ἂν ἄλλῳ ἐπιλάβοιαι ἢ τῷ τῆς διανοίας λογισμῷ, ἀλλ' ἔστιν ἀειδῆ τὰ τοιαῦτα καὶ οὐχ ὄρατά ;

— Παντάπασι, ἔφη, ἀληθῆ λέγεις.

26. Θῶμεν οὖν βούλει, ἔφη, δύο εἶδη τῶν ὄντων, τὸ μὲν ὄρατόν, τὸ δὲ ἀειδές ;

— Θῶμεν, ἔφη.

— Καὶ τὸ μὲν ἀειδές ἀεὶ κατὰ ταυτὰ ἔχον, τὸ δὲ ὄρατόν μηδέποτε κατὰ ταυτὰ ;

— Καὶ τοῦτο, ἔφη, θῶμεν.

— Φέρε δὴ, ἢ δ' ὅς, ἄλλο τι ἡμῶν αὐτῶν / τὸ μὲν σῶμά β
ἔστι, τὸ δὲ ψυχὴ ;

— Οὐδὲν ἄλλο, ἔφη.

— Ποτέρῳ οὖν ὁμοιότερον τῷ εἶδει φαῖμεν ἂν εἶναι καὶ
ξυγγενέστερον τὸ σῶμα ;

— Παντί, ἔφη, τοῦτό γε δῆλον, ὅτι τῷ ὄρατῷ.

— Τί δὲ ἡ ψυχὴ ; Ὅρατόν ἢ ἀειδές ;

— Οὐχ ὑπ' ἀνθρώπων γε, ὦ Σώκρατες, ἔφη.

— Ἀλλὰ μὴν ἡμεῖς γε τὰ ὄρατὰ καὶ τὰ μὴ τῇ τῶν ἀνθρώ-
πων φύσει λέγομεν ἢ ἄλλη τινὶ οἶε ;

— Τῇ τῶν ἀνθρώπων.

— Τί οὖν περὶ ψυχῆς λέγομεν ; Ὅρατόν ἢ ἀόρατον εἶ-
ναι ;

— Οὐχ ὄρατόν.

— Ἀειδές ἄρα ;

— Ναί.

— Ὅμοιότερον ἄρα ψυχὴ σώματός ἐστι τῷ ἀειδεῖ, τὸ δὲ
τῷ ὄρατῷ.

— Πᾶσα ἀνάγκη, ὦ Σώκρατες.

Υ

27. Οὐκοῦν καὶ τότε πάλαι ἐλέγομεν, ὅτι ἡ ψυχὴ, ὅταν
μὲν τῷ σώματι προσχρῆται εἰς τὸ σκοπεῖν τι ἢ διὰ τοῦ ὄρα
ἢ διὰ τοῦ ἀκούειν ἢ δι' ἄλλης τινὸς αἰσθήσεως — τοῦτο γάρ
ἔστι τὸ διὰ τοῦ σώματος, τὸ δι' αἰσθήσεως σκοπεῖν τι —,
τότε μὲν ἔλκεται ὑπὸ τοῦ σώματος εἰς τὰ οὐδέποτε κατὰ

ταῦτά ἔχοντα, καὶ αὐτὴ πλανᾶται καὶ ταράττεται καὶ ἰλιγγιᾷ ὡσπερ μεθύουσα, ἅτε τοιούτων ἐφαπτομένη.

— Πάνυ γε.

- δ —“Ὅταν δέ γε αὐτὴ καθ’ αὐτὴν σκοπῆ, ἐκεῖσε οἴχεται εἰς τὸ καθαρὸν τε καὶ αἰεὶ ὄν καὶ ἀθάνατον καὶ ὡσαύτως ἔχον καὶ ὡς συγγενῆς οὖσα αὐτοῦ αἰεὶ μετ’ ἐκείνου γίγνεται, ὅταν περ αὐτὴ καθ’ αὐτὴν γένηται καὶ ἐξῆ αὐτῆ, καὶ πέπαυται τε τοῦ πλάνου καὶ περὶ ἐκεῖνα αἰεὶ κατὰ ταῦτά ὡσαύτως ἔχει, ἅτε τοιούτων ἐφαπτομένη καὶ τοῦτο αὐτῆς τὸ πάθημα φρόνησις κέκληται ;

— Παντάπασι, ἔφρη, καλῶς καὶ ἀληθῆ λέγεις, ὦ Σώκρατες.

- ε — Ποτέρω οὖν αὖ σοι δοκεῖ τῷ εἶδει καὶ ἐκ τῶν ἐμπροσθεν καὶ ἐκ τῶν νῦν / λεγομένων ψυχῆ ὁμοιότερον εἶναι καὶ συγγενέστερον ;

— Πᾶς ἂν μοι δοκεῖ, ἢ δ’ ὅς, συγχωρῆσαι, ὦ Σώκρατες, ἐκ ταύτης τῆς μεθόδου, καὶ ὁ δυσμαθέστατος, ὅτι ὅλω καὶ παντὶ ὁμοιότερόν ἐστι ψυχῆ τῷ αἰεὶ ὡσαύτως ἔχοντι μᾶλλον ἢ τῷ μή.

— Τί δὲ τὸ σῶμα ;

— Τῷ ἐτέρω.

- 80 28. “Ὅρα δὴ καὶ τῆδε, ὅτι, ἐπειδὴν ἐν τῷ αὐτῷ ὄσι ψυχῆ καὶ σῶμα, τῷ / μὲν δουλεύειν καὶ ἄρχεσθαι ἢ φύσις προστάττει, τῆ δὲ ἄρχειν καὶ δεσπόζειν· καὶ κατὰ ταῦτα αὖ πότερόν σοι δοκεῖ ὅμοιον τῷ θείῳ εἶναι καὶ πότερον τῷ θνητῷ ; “Ἡ οὐ δοκεῖ σοι τὸ μὲν θεῖον οἶον ἄρχειν τε καὶ ἡγεμονεύειν πεφυκέναι, τὸ δὲ θνητὸν ἄρχεσθαι τε καὶ δουλεύειν ;

— Ἐμοιγε.

— Ποτέρω οὖν ἡ ψυχῆ ἔοικεν ;

— Δῆλα δὴ, ὦ Σώκρατες, ὅτι ἡ μὲν ψυχῆ τῷ θείῳ, τὸ δὲ σῶμα τῷ θνητῷ.

— Σκόπει δὴ, ἔφη, ὦ Κέβης, εἰ ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων τάδε ἡμῖν ζυμβαίνει, τῷ μὲν θεῷ καὶ / ἀθανάτῳ καὶ νοητῷ β καὶ μονοειδεῖ καὶ ἀδιαλύτῳ καὶ αἰὶ ὡσαύτως κατὰ ταῦτά ἔχοντι ἑαυτῷ ὁμοίωτατον εἶναι ψυχῆν, τῷ δὲ ἀνθρωπίνῳ καὶ θνητῷ καὶ πολυειδεῖ καὶ ἀνοήτῳ καὶ διαλυτῷ καὶ μηδέποτε κατὰ ταῦτά ἔχοντι ἑαυτῷ ὁμοίωτατον αὖ εἶναι σῶμα. Ἔχομεν τι παρὰ ταῦτα ἄλλο λέγειν, ὦ φίλε Κέβης, ἢ οὐχ οὕτως ἔχει ;

— Οὐκ ἔχομεν.

29. Τί οὖν ; Τούτων οὕτως ἐχόντων ἄρ' οὐχὶ σῶματι μὲν ταχὺ διαλύεσθαι προσήκει, ψυχῇ δὲ αὖ τὸ παράπαν ἀδιαλύτῳ εἶναι ἢ ἐγγύς τι τούτου ;

— Πῶς / γὰρ οὐ ;

— Ἐννοεῖς οὖν, ἔφη, ὅτι, ἐπειδὴν ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος, τὸ μὲν ὄρατὸν αὐτοῦ, τὸ σῶμα, καὶ ἐν ὄρατῷ κείμενον, ὃ δὴ νεκρὸν καλοῦμεν, ὃ προσήκει διαλύεσθαι καὶ διαπίπτειν καὶ διαπνεῖσθαι, οὐκ εὐθὺς τούτων οὐδὲν πέπονθεν, ἀλλ' ἐπιεικῶς συχνὸν ἐπιμένει χρόνον· ἐὰν μὲν τις καὶ χαριέντως ἔχων τὸ σῶμα τελευτήσῃ καὶ ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ καὶ πάνυ μάλα συμπεσὼν γὰρ τὸ σῶμα καὶ ταριχευθὲν, ὡσπερ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ταριχευθέντες, δλίγου ὅλον μένει ἀμήχανον ὅσον χρόνον· ἕνια δὲ / μέρη τοῦ δ σῶματος, καὶ ἂν σαπῇ, ὅστ' αὖ τε καὶ νεῦρα καὶ τὰ τοιαῦτά πάντα, ὅμως, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀθάνατά ἐστιν· ἢ οὐ ;

— Ναί.

— Ἡ δὲ ψυχὴ ἄρα, τὸ αἰδέες, τὸ εἰς τοιοῦτον τόπον ἔτερον οἰχόμενον γενναῖον καὶ καθαρὸν καὶ αἰδιῆ, εἰς "Αἰδου ὡς ἀληθῶς, παρὰ τὸν ἀγαθὸν καὶ φρόνιμον θεόν, οἷ, ἂν θεὸς ἐθέλῃ, αὐτίκα καὶ τῇ ἐμῇ ψυχῇ ἰτέον, αὕτη δὲ δὴ ἡμῖν ἢ τοιαύτη καὶ οὕτω πεφυκυῖα ἀπαλλαττομένη τοῦ σώματος εὐθὺς διαπεφύσεται καὶ ἀπόλωλεν, ὡς φασιν οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι ; Πολλοῦ γε δεῖ, / ὦ φίλε Κέβης τε καὶ Συμμία, ἀλλὰ πολλῷ ε μᾶλλον ὧδε ἔχει· ἐὰν μὲν καθαρὰ ἀπαλλάττηται, μηδὲν τοῦ

σώματος ξυνεφέλικουσα, ἄτε οὐδὲν κοινωνοῦσα αὐτῷ ἐν τῷ βίῳ ἐκοῦσα εἶναι, ἀλλὰ φεύγουσα αὐτὸ καὶ συνηθροισμένη αὐτῇ εἰς αὐτήν, ἄτε μελετῶσα ἀεὶ τοῦτο, τὸ δὲ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ὀρθῶς φιλοσοφοῦσα καὶ τῷ ὄντι θεθάναι / μελετῶσα ἐχθρίως ἢ οὐ τοῦτ' ἂν εἶη μελέτη θανάτου ;

— Παντάπασι γε.

— Οὐκοῦν οὕτω μὲν ἔχουσα εἰς τὸ ὅμοιον αὐτῇ τὸ ἀειδὲς ἀπέρχεται, τὸ θεῖον τε καὶ ἀθάνατον καὶ φρόνιμον, οἷ ἀφικομένη ὑπάρχει αὐτῇ εὐδαίμονι εἶναι, πλάνης καὶ ἀνοίας καὶ φόβων καὶ ἀγρίων ἐρώτων καὶ τῶν ἄλλων κακῶν τῶν ἀνθρωπείων ἀπηλλαγμένη, ὥσπερ δὲ λέγεται κατὰ τῶν μεμνημένων, ὡς ἀληθῶς τὸν λοιπὸν χρόνον μετὰ τῶν θεῶν διαχούσα· οὕτω φῶμεν, ὦ Κέβης, ἢ ἄλλως ;

— Οὕτω, νῆ Δία, ἔφη ὁ Κέβης.

β 30. Ἐάν δέ γε, / οἶμαι, μεμιασμένη καὶ ἀκάθαρτος τοῦ σώματος ἀπαλλάττηται, ἄτε τῷ σώματι ἀεὶ ξυνοῦσα καὶ τοῦτο θεραπεύουσα καὶ ἐρῶσα καὶ γεγοητευμένη ὑπ' αὐτοῦ ὑπὸ τε τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ἡδονῶν, ὥστε μηδὲν ἄλλο δοκεῖν εἶναι ἀληθὲς ἀλλ' ἢ τὸ σωματσειδές, οὗ τις ἂν ἄψαιτο καὶ ἴδοι καὶ πίσι καὶ φάγοι καὶ πρὸς τὰ ἀφροδίσια γρήσαιτο, τὸ δὲ τοῖς ὄμμασι σκοτῶδες καὶ ἀειδές, νοητὸν δὲ καὶ φιλοσοφία αἰρετόν, τοῦτο δὲ εἰθισμένη μισεῖν τε καὶ τρέμειν καὶ φεύγειν, γ οὕτω δὴ ἔχουσαν οἶσι ψυχὴν / αὐτήν καθ' αὐτήν εἰλικρινῆ ἀπαλλάξασθαι ;

— Οὐδ' ὅπωστιοῦν, ἔφη.

— Ἀλλὰ διειλημμένην γε, οἶμαι, ὑπὸ τοῦ σωματσειδοῦς, ὁ αὐτῇ ἢ ὁμιλία τε καὶ συνουσία τοῦ σώματος διὰ τὸ ἀεὶ ξυνεῖναι καὶ διὰ τὴν πολλὴν μελέτην ἐνεποίησε ζύμφυτον ;

— Πάνυ γε.

— Ἐμβριθὲς δέ γε, ὦ φίλε, τοῦτο οἶεσθαι χρῆ εἶναι καὶ

βαρὺ καὶ γεῶδες καὶ ὄρατόν· ὃ δὴ καὶ ἔχουσα ἢ τοιαύτη ψυχή βαρύνεται τε καὶ ἔλκεται πάλιν εἰς τὸν ὄρατόν τόπον φόβῳ τοῦ ἀειδοῦς τε καὶ "Αἰδου, ὡσπερ λέγεται, περὶ τὰ / μνή- 8
ματά τε καὶ τοὺς τάφους κυλινδουμένη, περὶ ἃ δὴ καὶ ὠρθη ἄττα ψυχῶν σκιοειδῆ φαντάσματα, οἷα παρέχονται αἱ τοιαῦται ψυχαὶ εἰδῶλα, αἱ μὴ καθαρῶς ἀπολυθεῖσαι, ἀλλὰ τοῦ ὄρατοῦ μετέχουσαι, διὸ καὶ ὄρῶνται.

— Εἰκὸς γε, ὦ Σώκρατες;

— Εἰκὸς μέντοι, ὦ Κέβης. Καὶ οὐ τί γε τὰς τῶν ἀγαθῶν ταύτας εἶναι, ἀλλὰ τὰς τῶν φαύλων, αἵ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀναγκάζονται πλανᾶσθαι δίκην τίνουσαι τῆς προτέρας τροφῆς κακῆς οὐσίας. Καὶ μέχρι γε τούτου πλανῶνται, ἕως ἂν τῇ τοῦ ζυνεπακολουθοῦντος, τοῦ σωματοειδοῦς, ἐπιθυμίᾳ πάλιν ἐνδεθῶσιν εἰς σῶμα.

31. Ἐνδοῦνται δέ, ὡσπερ εἰκὸς, εἰς τοιαῦτα ἦθη, ὅποια ἄτ' ἂν καὶ μεμελετηκῶσι τύχῳσιν ἐν τῷ βίῳ.

— Τὰ ποῖα δὴ ταῦτα λέγεις, ὦ Σώκρατες;

— Οἷοντοὺς μὲν γαστριμαργίας τε καὶ ὕβρεις καὶ φιλοποσίας μεμελετηκότας καὶ μὴ διευλαβημένους εἰς τὰ τῶν ὄνων γένη καὶ τῶν τοιούτων θηρίων εἰκὸς ἐνδύεσθαι. "Ἡ οὐκ / οἶει; 8

— Πάνυ μὲν οὖν εἰκὸς λέγεις.

— Τοὺς δέ γε ἀδικίας τε καὶ τυραννίδας καὶ ἀρπαγὰς προτετιμηκότας εἰς τὰ τῶν λύκων τε καὶ ἰσράκων καὶ ἰκτίνων γένη· ἢ ποῖ ἂν ἄλλοσέ φαμεν τὰς τοιαύτας ἰέναι;

— Ἀμέλει, ἔφη ὁ Κέβης, εἰς τὰ τοιαῦτα.

— Οὐκοῦν, ἦ δ' ὅς, δῆλα δὴ καὶ τᾶλλα, ἧ ἂν ἕκαστα ἴοι, κατὰ τὰς αὐτῶν ὁμοιότητος τῆς μελέτης;

— Δῆλον δὴ, ἔφη· πῶς δ' οὐ;

— Οὐκοῦν εὐδαιμονέστατοι, ἔφη, καὶ τούτων εἰσὶ καὶ εἰς βέλτιστον τόπον ἰόντες οἱ τὴν δημοτικὴν καὶ πολιτικὴν ἀρε-

β τὴν / ἐπιτετηδευκότες, ἦν δὴ καλοῦσι σωφροσύνην τε καὶ δικαιοσύνην ἐξ ἔθους τε καὶ μελέτης γεγонуῖαν ἄνευ φιλοσοφίας τε καὶ νοῦ ;

— Πῆ δὴ οὗτοι εὐδαιμονέστατοι ;

—“Ὅτι τούτους εἰκὸς ἐστὶν εἰς τοιοῦτον πάλιν ἀφικνεῖσθαι πολιτικὸν τε καὶ ἡμέρον γένος ἢ που μελιττῶν ἢ σφηκῶν ἢ μυρμηκῶν ἢ καὶ εἰς ταῦτόν γε πάλιν τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ γίνεσθαι ἐξ αὐτῶν ἀνδρας μετρίους.

— Εἰκὸς.

γ 32. Εἰς δέ γε θεῶν γένος μὴ φιλοσοφῆσαντι καὶ παντελῶς καθαρωῶ ἀπίοντι οὐ θέμις ἀφικνεῖσθαι / ἄλλ’ ἢ τῷ φιλομαθεῖ.

— Ἄλλὰ τούτων ἔνεκα, ὦ ἑταῖρε Σιμμία τε καὶ Κέβης, οἱ ὀρθῶς φιλοσοφῶντες ἀπέχονται τῶν κατὰ τὸ σῶμα ἐπιθυμιῶν ἀπασῶν καὶ καρτεροῦσι καὶ οὐ παραδιδόασιν αὐταῖς ἑαυτοῦς, οὐ τι οἰκοφθορίαν τε καὶ πενίαν φοβούμενοι, ὥσπερ οἱ πολλοὶ καὶ φιλοχρήματοι, οὐδὲ αὖ ἀτιμίαν τε καὶ ἀδοξίαν μοχθηρίας δεδιότες, ὥσπερ οἱ φίλαρχοί τε καὶ φιλότιμοι ἔπειτα ἀπέχονται αὐτῶν.

— Οὐ γὰρ ἂν πρόποι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁ Κέβης.

δ — Οὐ μέντοι, μὰ Δία, ἦ δ’ ὅς. / Τοιγάρτοι τούτοις μὲν ἅπασιν, ὦ Κέβης, ἐκεῖνοι, οἷς τι μέλει τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς, ἀλλὰ μὴ σώματα πλάττοντες ζῶσι, χαίρειν εἰπόντες οὐ κατὰ ταῦτ’ ἀπορεύονται αὐτοῖς ὡς οὐκ εἰδόντες ὅπῃ ἔρχονται· αὐτοὶ δὲ ἡγούμενοι οὐ δεῖν ἐναντία τῇ φιλοσοφίᾳ πράττειν καὶ τῇ ἐκείνης λύσει τε καὶ καθαρῶ, ταύτῃ δὴ τρέπονται ἐκείνην ἐπόμενοι, ἣ ἐκείνη ὑψηλεῖται.

33. Πῶς, ὦ Σώκρατες ;

— Ἐγὼ ἔρω, ἔφη. Γιγνώσκουσι γὰρ, ἦ δ’ ὅς, οἱ φιλο-

μαθεῖς, ὅτι παραλαβοῦσα αὐτῶν τὴν ψυχὴν ἢ φιλοσοφία / ἀτε-
 χνῶς δεδεμένῃ ἐν τῷ σώματι καὶ προσκεκολλημένῃ, ἀναγκ-
 αζομένην δὲ ὡσπερ διὰ εἴργμου διὰ τούτου σκοπεῖσθαι τὰ
 ὄντα, ἀλλὰ μὴ αὐτὴν δι' αὐτῆς, καὶ ἐν πάσῃ ἀμαθία κυλι-
 δουμένην καὶ τοῦ εἴργμου τὴν δεινότητα κατιδοῦσα, ὅτι δι'
 ἐπιθυμίας ἐστίν, ὡς ἂν μάλιστα αὐτὸς ὁ δεδεμένος ζυλλή-
 πτωρ εἴη / τοῦ δεδέσθαι ὕπερ οὖν λέγω, γιγνώσκουσι 83
 οἱ φιλομαθεῖς, ὅτι οὕτω παραλαβοῦσα ἢ φιλοσοφία ἔχουσαν
 αὐτῶν τὴν ψυχὴν ἡρέμα παραμυθεῖται καὶ λύειν ἐπιχειρεῖ
 ἐνδεικνυμένη, ὅτι ἀπάτης μὲν μεστή ἢ διὰ τῶν ὁμμάτων σκέ-
 ψις, ἀπάτης δὲ ἢ διὰ τῶν ὠτων καὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων,
 πείθουσα δὲ ἐκ τούτων μὲν ἀναχωρεῖν, ὅσον μὴ ἀνάγκη αὐ-
 τοῖς χρῆσθαι, αὐτὴν δὲ εἰς αὐτὴν ζυλλέγεσθαι καὶ ἀθροίζε-
 σθαι παρακελευομένη, πιστεύειν δὲ μηδενὶ ἄλλῳ ἄλλ' ἢ αὐ-
 τὴν αὐτῇ, ὅτι ἂν νοήσῃ / αὐτὴ καθ' αὐτὴν αὐτὸ καθ' αὐτὸ τῶν β
 ὄντων ὅτι δ' ἂν δι' ἄλλων σκοπῇ ἐν ἄλλοις ὅν ἄλλο μηδὲν
 ἡγεῖσθαι ἀληθές· εἶναι δὲ τὸ μὲν τοιοῦτον αἰσθητόν τε καὶ
 ὀρατόν, ὃ δὲ αὐτῇ ὄρα νοητόν τε καὶ ἀειδές. Ταύτῃ οὖν τῇ
 λύσει οὐκ οἰομένη δεῖν ἐναντιοῦσθαι ἢ τοῦ ὡς ἀληθῶς φιλο-
 σόφου ψυχῇ οὕτως ἀπέχεται τῶν ἡδονῶν τε καὶ ἐπιθυμιῶν
 καὶ λυπῶν καὶ φόβων, καθ' ὅσον δύνатаι, λογιζομένη, ὅτι,
 ἐπειδὴν τις σφόδρα ἡσθῆ ἢ λυπηθῆ ἢ φοβηθῆ ἢ ἐπιθυμήσῃ,
 οὐδὲν τοσοῦτον κακὸν ἔπαθεν ἀπ' αὐτῶν, ὢν ἂν τις οἰηθείη,
 οἷον ἢ νοσήσας ἢ τι / ἀναλώσας διὰ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλ' ὁ πάν- γ
 των μέγιστόν τε κακὸν καὶ ἔσχατόν ἐστι, τοῦτο πάσχει καὶ οὐ
 λογιζέται αὐτό.

— Τί τοῦτο, ὦ Σώκρατες ; ἔφη ὁ Κέβης.

— Ὅτι ψυχὴ παντὸς ἀνθρώπου ἀναγκάζεται ἅμα τε ἡσθῆ-
 ναι ἢ λυπηθῆναι σφόδρα ἐπί τῳ καὶ ἡγεῖσθαι, περὶ ὃ ἂν μάλι-
 στα τοῦτο πάσχη, τοῦτο ἐναργέστατόν τε εἶναι καὶ ἀληθέστα-
 τον οὐχ οὕτως ἔχον. Ταῦτα δὲ μάλιστα [τὰ] ὀρατά ἢ οὐ ;

— Πάνυ γε.

δ — Οὐκοῦν ἐν τούτῳ τῷ πάθει μάλιστα / καταδειῖται ἡ ψυχὴ
ὑπὸ σώματος.

— Πῶς δὲ ;

—“Ὅτι ἐκάστη ἡδονὴ καὶ λύπη ὡσπερ ἦλον ἔχουσα προσ-
ηλοῖ αὐτὴν πρὸς τὸ σῶμα καὶ προσπερονᾷ καὶ ποιεῖ σωμα-
τοειδῆ δοξάζουσαν ταῦτα ἀληθῆ εἶναι, ἅπερ ἂν καὶ τὸ σῶμα
φῆ. Ἐκ γὰρ τοῦ ἁμοδοξεῖν τῷ σώματι καὶ τοῖς αὐτοῖς χρί-
σειν, ἀναγκάζεται, οἴμαι, ἁμοτρόπος τε καὶ ἁμότροπος γίνε-
σθαι καὶ οἷα μηδέποτε εἰς “Αἰδοῦ καθαρῶς ἀφικέσθαι, ἀλλ’
ἀεὶ τοῦ σώματος ἀναπλέα ἐξιέναι, ὥστε ταχὺ πάλιν πίπτειν
εἰς ἄλλο σῶμα καὶ ὡσπερ σπειρόμενη ἐμφύεσθαι, καὶ ἐκ / τού-
των ἁμοιρος εἶναι τῆς τοῦ θεοῦ τε καὶ καθαρῶ καὶ μονοει-
δοῦς συνουσίας.

— Ἀληθέστατα, ἔφη, λέγεις, ὁ Κέβης, ὦ Σώκρατες.

34. Τούτων τοίνυν ἕνεκα, ὦ Κέβης, οἱ δικαίως φιλομα-
θεῖς κόσμιοί εἰσι καὶ ἄνδρεῖσι, οὐχ ὧν οἱ πολλοὶ ἕνεκά φα-
σιν· ἢ σὺ οἶει ;

84 / — Οὐ δῆτα ἔγωγε.

— Οὐ γάρ, ἀλλ’ οὕτω λογίσαιτ’ ἂν ψυχὴ ἄνδρος φιλο-
σόφου καὶ οὐχ ἂν οἰηθεῖη τὴν μὲν φιλοσοφίαν χρῆναι ἑαυτὴν
λύειν, λυσύσης δὲ ἐκείνης αὐτὴν παραδιδόναι ταῖς ἡδοναῖς καὶ
λύπαις ἑαυτὴν πάλιν αὖ ἐγκαταδεῖν καὶ ἀνήνυτον ἔργον πράτ-
τειν Πηγελοπῆς τινὰ ἐναντίως ἰστὸν μεταχειριζομένην. Ἀλλὰ
γαλήνην τούτων παρασκευάζουσα, ἐπομένη τῷ λογισμῷ καὶ
ἀεὶ ἐν τούτῳ οὔσα, τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ θεῖον καὶ τὸ ἀδόξαστον
β θεωμένη καὶ ὑπ’ ἐκείνου τρεφομένη, / ζῆν τε οἶετο οὕτω δεῖν,
ἕως ἂν ζῆ, καί, ἐπειδὴν τελευτήσῃ, εἰς τὸ ξυργγενὲς καὶ εἰς τὸ
τοιούτου ἀφικομένη ἀπηλλάχθαι τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν. Ἐκ
δὲ τῆς τοιαύτης τροφῆς οὐδὲν δεινόν, μὴ φοβηθῆ, ταῦτά
γ’ ἐπιτηδεύουσα, ὦ Συμμία τε καὶ Κέβης, ὅπως μὴ διασπα-

σθεῖσα ἐν τῇ ἀπαλλαγῇ τοῦ σώματος ὑπὸ τῶν ἀνέμων διαφροσθεῖσα καὶ διαπτομένη οὔχεται καὶ οὐδὲν ἔτι οὐδαμῶς ἤ.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΩΝ ΚΕΦ. 35 - 63

Ἐπειτα ἀπὸ τὰ πῶ πάντο ἐπιχειρήματα φάνηκε ὅτι σ' αὐτὸ ἐδῶ τὸ σημεῖο τελειώνει ἡ συζήτηση γιὰ τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς· ὁ Σιμίας ὅμως καὶ ὁ Κέβης ἔχουν μερικοὺς δισταγμοὺς. Πρῶτος ὁ Σιμίας λέει ὅτι μπορεῖ νὰ ὑποστηριχτεῖ πὼς ἡ ψυχὴ εἶναι μιὰ ἁρμονία τῶν στοιχείων τοῦ σώματος, ὅπως εἶναι ἡ ἁρμονία τῆς λύρας. Ἡ λύρα βέβαια εἶναι κάτι σωματικὸ καὶ σύνθετο, γεῶδες καὶ φθαρτό· ἡ ἁρμονία τῆς ὅμως εἶναι κάτι ἀσώματο, ἀόρατο, πανέμορφο καὶ θεῖο. Ὅστος ὅμως ἡ φθαρτὴ λύρα διαλυθεῖ, ἀφανίζεται καὶ ἡ θεία ἁρμονία. Τὸ ἴδιο λοιπὸν μπορεῖ νὰ εἰπεῖ κανεὶς καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ· ἔταν δηλαδὴ ἀχρηστευτεῖ τὸ φθαρτὸ σῶμα, τότε καὶ ἡ ψυχὴ, αὐτὸ τὸ ἀσώματο καὶ ἀόρατο καὶ πανέμορφο καὶ θεῖο, ἀφανίζεται.

Ὁ Κέβης ἐξάλλου δέχεται τὴν προϋπαρξὴ τῆς ψυχῆς σύμφωνα μὲ τὴ θεωρίαν τῆς ἀναμνήσεως, ἀρνεῖται ὅμως τὴν παντοτινὴ τῆς ἐπιβίωση. Δέχεται δηλαδὴ, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι κάτι πῶ δυνατό καὶ ζεῖ περισσότερο χρόνο ἀπὸ τὸ σῶμα, φοβᾶται ὅμως μήπως περνώνας διαδοχικὰ ἀπὸ πολλὰ σώματα, μαζί μὲ τὴ φθορὰ τῶν σωμάτων, ἐξαντλεῖται στὸ τέλος καὶ ἡ ἴδια καὶ χάνεται. Ἐπάρχει λοιπὸν ὁ κίνδυνος αὐτὸ τὸ σῶμα πῶ ἔχουμε σήμερα νὰ εἶναι τὸ τελευταῖο καὶ ὁ θάνατός του νὰ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα καὶ τὸ θάνατο τῆς ψυχῆς. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀναγκαῖο νὰ ἀποδειχτεῖ ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀπόλυτα ἀθάνατη καὶ ἀνώλεθη.

Οἱ δύο ἀντιρρήσεις τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχίζουσιν νὰ κλονίζουσιν τὴν πίστη καὶ τῶν ἄλλων ἀκρατῶν στὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς.

Ὁ Σωκράτης, γιὰ νὰ ἐλέγξει τὴ γνώμην τοῦ Σιμίας, χρειάζεται πρῶτα μιὰ ὁμολογία του, πῶ θὰ τοῦ χρησιμεύσει ὡς βάση στὸν ἐλεγχό του. Τὸν ρωτᾷ λοιπὸν, ἂν ἐξακολουθεῖ νὰ πιστεύει στὴ θεωρίαν τῆς ἀναμνήσεως, πῶ τὴν δέχτηκε πρωτύτερα. Ὁ Σιμίας ὁμολογεῖ καὶ πάλι ὅτι πιστεύει σ' αὐτὴ τὴ θεωρίαν καὶ τότε ὁ Σωκράτης ἀποδεικνύει ὅτι οἱ δύο θεωρίαι, τῆς ἀναμνήσεως καὶ τῆς ἁρμονίας, εἶναι ἀσυμβίβαστες γιὰ τοὺς ἐξῆς λόγους:

Α' Σύμφωνα μὲ τὴ θεωρίαν τῆς ἀναμνήσεως, πῶ τὴ δέχτηκε καὶ πάλι ὁ Σιμίας, ἡ ψυχὴ ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ τὸ σῶμα, ἐνῶ ἀντίθετα ἡ ἁρμονία εἶναι ὑστερόχρονη ἀπὸ τὴ λύρα, γιατί πρῶτα γίνεται ἡ λύρα

καί οἱ χροδές της καί ἔπειτα βγαίνει ἀπ' αὐτές ἡ ἄρμονία.

Β'. Ἡ ἄρμονία δέχεται διάφορες διαβαθμίσεις : Ὑπάρχει ἄρμονία σέ μεγαλύτερη ἔνταση (τοῦ μουσικοῦ τόνου) καί περισσότερη ἔκταση (τῶν μουσικῶν φθόγγων) καί ἄρμονία σέ μικρότερη ἔνταση καί λιγότερη ἔκταση, ἀνάλογα μέ τό βαθμό, μέ τόν ὁποῖο εἶναι ἐναρμονισμένα τά στοιχεῖα πού τήν ἀπαρτίζουν. Ἀντίθετα, ἡ ψυχὴ δέ δέχεται διαβαθμίσεις, γιατί ποτέ δέν εἶναι δυνατόν νά παραδεχτοῦμε ὅτι μιὰ ψυχὴ διαφέρει (στήν οὐσία καί ὄχι στήν ποιότητά της) ἀπό μιὰ ἄλλη, ἔστω καί στό ἐλάχιστο. Καί ἀκόμη, ἂν μιὰ ψυχὴ εἶναι ἄρμονία, πῶς συμβιβάζεται ἡ ὑπαρξὴ ἀγαθῆς καί κακῆς ψυχῆς ; Ἡ ἀρετὴ τῆς ψυχῆς εἶναι ἓνα εἶδος ἄρμονίας καί ἡ κακία μιὰ δυσαρμονία. Ἐπομένως μιὰ ἐνάρετη ψυχὴ θά εἶναι μιὰ (πρόσθετη) ἄρμονία μέσα στή (γενικὴ) ἄρμονία καί μιὰ κακὴ καί ἀσύνητη ψυχὴ θά εἶναι καί αὐτὴ μιὰ δυσαρμονία μέσα στήν ἄρμονία. Αὐτὸ ὅμως μᾶς ὀδηγεῖ στό ἐξῆς ἄτοπο : 1) Μιὰ ψυχὴ — ὡς ἄρμονία — μπορεῖ νά εἶναι περισσότερο ἢ λιγότερο ἄρμονία ἀπὸ μιὰν ἄλλη, δηλαδή περισσότερο ἢ λιγότερο ψυχὴ· αὐτὸ ὅμως ἀποκλείεται, ἐφόσον πῶς πάνω ἔγινε δεκτό, ὅτι μιὰ ψυχὴ δέ διαφέρει καθόλου ἀπὸ μιὰν ἄλλη. 2) "Ἄν ὅλες οἱ ψυχές εἶναι ἄρμονίες, ἔπρεπε ὅλες, ὡς ἄρμονίες, νά εἶναι καί ἐνάρετες· αὐτὸ ὅμως εἶναι ἄτοπο, γιατί ὑπάρχουν καί κακές ψυχές.

Γ'. Ἡ ἄρμονία οὔτε ἐξουσιάζεται οὔτε διαφωνεῖ μέ τά συστατικά της στοιχεῖα, ἀπὸ τά ὅποια βγαίνει, ἀλλὰ εἶναι ἐξάρτημά τους· ἀντίθετα ἡ ψυχὴ ἐξουσιάζει τό σῶμα, εἶναι ἡγεμόνας του καί τό κατευθύνει καί ἐναντιώνεται στίς ἐπιθυμίες του, ἄλλοτε μέ τήν πειθῶ καί ἄλλοτε μέ τή βία.

Ἐπειτα ἀπὸ αὐτά τά ἐπιχειρήματα ὁ Σιμμίας παραδέχεται ὅτι ἡ ψυχὴ δέν μπορεῖ νά εἶναι ἄρμονία.

Ὁ Σωκράτης ἐπιχειρεῖ ἔπειτα νά ἀνασκευάσει τὴ γνώμη τοῦ Κέβη. Γ' αὐτὸ θεωρεῖ ἀναγκαῖο νά ἐξιστορήσει τὴ φιλοσοφικὴ του ἐξέλιξη στήν προσπάθειά του νά βρεῖ τὴν αἰτία τῆς «γενέσεως καί τῆς φθορᾶς τῶν ὄντων», δηλ. τὴν αἰτία ἀπὸ τὴν ὁποία γίνονται καί φθείρονται ὅσα ὑπάρχουν. Ἀναζητώντας αὐτὴ τὴν αἰτία στίς θεωρίες τῶν παλαιότερων ἀπ' αὐτόν φιλόσοφον, δέν ἔμενε εὐχρηστημένος· ἐκεῖνο πού θεωροῦσε σήμερα σωστό, αὔριο δέν τό παραδεχόταν, γιατί τοῦ φαινόταν ἄτοπο, παράλογο. Γ' αὐτὸ ἀναζήτησε καί βρῆκε δική του λύση στό πρόβλημα πού τόν ἀπασχολοῦσε. Ἡ λύση αὐτὴ εἶναι ἡ θεωρία τῶν ἰδεῶν. **Αἰτία,**

λέει ο Σωκράτης (δηλαδή ο Πλάτων), στην οποία οφείλεται και η γένεση και η φθορά και η ύπαρξη, είναι μόνον η ιδέα, η ιδανική και απόλυτη ύπαρξη· με την παρουσία ή με τη συμμετοχή της ιδέας τα πράγματα είναι αυτά που είναι και γίνονται αυτά που γίνονται.

Κατόπιν ο Σωκράτης προχωρεί σε νέα απόδειξη της άθανασίας της ψυχής (4η απόδειξη), που τη στηρίζει στη θεωρία των ιδεών· κρίνει όμως αναγκαίο να κάνει πρώτα τις επόμενες διευκρινήσεις :

Α'. Οί ιδέες που είναι εναντίες αποκλείουν ή μία την άλλη και καθαυτές (μόνες τους) και ως κατηγορήματα του ίδιου υποκείμενου. Λέμε βέβαια μερικές φορές τον ίδιο άνθρωπο άλλοτε μεγάλο σε σύγκριση με τον Α, και άλλοτε μικρό σε σύγκριση με τον Β' άνθρωπο· αλλά σ' αυτή την περίπτωση δεν πρόκειται για απόλυτο μέγεθος, αλλά για σχετικό. Είναι δηλαδή μεγάλος σε σχέση με τη μικρότητα του Α, και μικρός σε σχέση με το μέγεθος του Β, αλλά δεν παύει ποτέ να είναι αυτό που πραγματικά είναι (σε σχέση με την ιδέα). 'Η ιδέα όμως του μεγέθους δεν μπορεί να είναι ταυτόχρονα και μεγάλο και μικρό· επομένως όταν η ιδέα της μικρότητας πλησιάζει το μεγάλο, ή φεύγει τό μέγεθος και παραχωρεί τη θέση του στο μικρό ή υποκύπτει και χάνεται. Το ίδιο συμβαίνει και με τό μέγεθος που υπάρχει μέσα μας ως κατηγορήμα του ίδιου υποκείμενου· ή φεύγει δηλαδή και παραχωρεί τη θέση του στο μικρό, όταν τοῦτο πλησιάζει, ή υποκύπτει και χάνεται. Συνύπαρξη των εναντίων κατηγορημάτων υπάρχει στο ίδιο υποκείμενο, μόνον όταν τό υποκείμενο αυτό συγκρίνεται με άλλα (συνάφεια περιστασιακή· κοιτάζε πιο πάνω τό παράδειγμα του ίδιου ανθρώπου, που είναι μεγάλος και μικρός σε σύγκριση με τους ανθρώπους Α και Β).

Β'. Τά αντικείμενα (πράγματα), όταν τά καταλαβαίνουμε πάντοτε με την παρουσία όρισμένης ιδέας, δεν είναι δυνατόν να δεχτούν ως κατηγορήμα τό αντίθετο από τά κατηγορήματά τους (δηλαδή την παρουσία της εναντίας ιδέας). Τό χιόνι π.χ. δεν είναι δυνατόν να δεχτεί τό κατηγορήμα που είναι αντίθετο από τό ψυχρό, δηλ. τό θερμό· και ή φωτιά δεν είναι δυνατόν να δεχτεί τό κατηγορήμα που είναι αντίθετο από τό θερμό, δηλ. τό ψυχρό. 'Επομένως, όταν ή φωτιά πλησιάζει τό χιόνι, πρέπει τό χιόνι ή να υποχωρήσει και να παραχωρήσει τη θέση του στη φωτιά ή να υποκύψει σ' αυτή και να λειώσει. Και αντίστροφα, αν τό χιόνι πλησιάζει στη φωτιά, πρέπει ή φωτιά ή να υποχωρήσει και να παραχωρήσει τη θέση της στο χιόνι ή να υποκύψει και να σβήσει.

Ἐπειτα ἀπό τῆ διευκρίνηση, ὅτι τὰ ἐνάντια ἀποκλείουν τό ἓνα τό ἄλλο, ὁ Σωκράτης (δηλ. ὁ Πλάτων) προχωρεῖ στήν 4η ἀπόδειξη τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Ἡ ψυχὴ μετέχει στή ζωή· εἶναι ὑποκείμενο πού γίνεται κατανοητό πάντοτε μέ τήν παρουσία τῆς ιδέας τῆς ζωῆς· δηλαδή, ὅπουδήποτε καί ἂν ἔρθει ἡ ψυχὴ, φέρνει πάντοτε ζωή (τήν ιδέα τῆς ζωῆς). Ἐφόσον λοιπόν ἡ ψυχὴ φέρνει πάντοτε ζωή, σύμφωνα μέ τήν ἀρχή τῶν ἐναντίων πού ἀποκλείουν τό ἓνα τό ἄλλο, εἶναι ὑποχρεωμένη νά μή δέχεται τό ἀντίθετό της, δηλαδή τό θάνατο· ἄρα εἶναι ἀθάνατη. Καί ἐπειδὴ ὅτι εἶναι ἀθάνατο, ὅπως ὁ Θεός καί ἡ ζωή, εἶναι καί ἀνώλεθρο, ἀναγκαστικά καί ἡ ψυχὴ ἀφοῦ εἶναι ἀθάνατη εἶναι καί ἀνώλεθρη. Ἔτσι ἀποδεικνύεται ἡ παντοτινὴ ἐπιβίωση τῆς ψυχῆς καί ἡ ἀντίρρηση τοῦ Κέρη παύει νά ἔχει (δέν μπορεῖ πλέον νά ἔχει) λογικὴ βάση.

Ἐπειτα ἀπ' αὐτό ὁ Σωκράτης (δηλ. ὁ Πλάτων) προχωρεῖ σέ ἓναν τέλειο μῦθο, σέ μιὰ μυθικὴ κοσμολογία. Περιγράφει, ὅπως φαντάζεται, τὴ γῆ καί ἐξωτερικά καί ἐσωτερικά, καθὼς καί τὴν κρίση τῶν ψυχῶν στὸν Ἄδη. Ἐκεῖ οἱ ψυχές τῶν κακῶν ἀνθρώπων, ἀνάλογα μέ τὰ ἐγκλήματα πού ἔκαναν στή ζωή, θά τιμωρηθοῦν ἢ θά ἐξαγριστοῦν· οἱ ψυχές τῶν ἀγαθῶν θά ἀμειψοῦν, καί πρό πάντων ὅσες ἐξαγρίστηκαν ἐπάνω στή γῆ μέ τὴ φιλοσοφία.

- 1148 . . . 63. Τὸ μὲν οὖν τοιαῦτα / δισχυρίσασθαι οὕτως ἔ-
 χειν, ὡς ἐγὼ διελήλυθα, οὐ πρέπει νοῦν ἔχοντι ἀνδρὶ· ὅτι μὲν-
 τοι ἢ ταῦτ' ἐστὶν ἢ τοιαῦτ' ἄττα περὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ
 τὰς οἰκίσεις, ἐπεὶπερ ἀθάνατόν γε ἡ ψυχὴ φαίνεται οὔσα,
 τοῦτο καὶ πρέπει μοι δοκεῖ καὶ ἄξιον κινδυνεῦσαι οἰομένῳ
 οὕτως ἔχειν· καλὸς γὰρ ὁ κίνδυνος, καὶ χρὴ τὰ τοιαῦτα ὥσ-
 περ ἐπάδειν ἑαυτῷ· διὸ δὴ ἔγωγε καὶ πάλαι μηχανῶ τὸν
 μῦθον. Ἀλλὰ τούτων δὴ ἕνεκα θαρρεῖν χρὴ περὶ τῆ ἑαυτοῦ
 ε ψυχῆ ἀνδρᾶ, ὅστις ἐν τῷ βίῳ τὰς μὲν ἄλλας ἡδονὰς τὰς περὶ
 τὸ σῶμα καὶ τοὺς κόσμους εἶασε χαίρειν ὡς ἄλλοτρίους τε
 ὄντας καὶ πλέον θᾶτερον ἡγησάμενος ἀπεργάζεσθαι, τὰς δὲ
 115 σὺν ἡ καὶ ἀνδρεία καὶ ἐλευθερία καὶ / ἀληθεία, οὕτω περιμένει

τήν εἰς "Αἰδοῦ πορείαν, ὡς πορευσόμενος, ὅταν ἡ εἰμαρμένη καλῆ. Ὑμεῖς μὲν οὖν, ἔφη, ὦ Σιμμία τε καὶ Κέβης καὶ οἱ ἄλλοι, εἰς αὔθις ἐν τινι χρόνῳ ἕκαστοι πορεύσεσθε· ἐμὲ δὲ νῦν ἤδη καλεῖ, φαίη ἂν ἀνὴρ τραγικός, ἡ εἰμαρμένη, καὶ σχεδὸν τί μοι ὥρα τραπέσθαι πρὸς τὸ λουτρόν· δοκεῖ γὰρ δὴ βέλτιον εἶναι λουσάμενον πιεῖν τὸ φάρμακον καὶ μὴ πράγματα ταῖς γυναῖξι παρέχειν, νεκρὸν λούειν.

64. Ταῦτα δὴ εἰπόντος αὐτοῦ, ὁ Κρίτων· εἶεν, / ἔφη, ὦ β
Σωκράτης· τί δὲ τούτοις ἢ ἐμοὶ ἐπιστέλλεις ἢ περὶ τῶν παιδῶν ἢ περὶ ἄλλου του, ὅ τι ἂν σοι ποιοῦντες ἡμεῖς ἐν χάριτι μάλιστα ποιοῦμεν ;

—“Ἄπερ αἰεὶ λέγω, ἔφη, ὦ Κρίτων, οὐδὲν καινότερον· ὅτι ὑμῶν αὐτῶν ἐπιμελούμενοι ὑμεῖς καὶ ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς καὶ ὑμῖν αὐτοῖς ἐν χάριτι ποιήσετε ἅττ' ἂν ποιῆτε, κἂν μὴ νῦν ὁμολογήσητε· ἐάν δὲ ὑμῶν [μὲν] αὐτῶν ἀμελήτε καὶ μὴ θέλητε ὡσπερ κατ' ἔχνη κατὰ τὰ νῦν τε εἰρημένα καὶ τὰ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ ζῆν, οὐδὲ ἐάν πολλα ὁμολογήσητε γ
ἐν τῷ / παρόντι καὶ σφόδρα, οὐδὲν πλέον ποιήσετε.

—Ταῦτα μὲν τοίνυν προθυμηθησόμεθα, ἔφη, οὕτω ποιεῖν· θάπτωμεν δὲ σε τίνα τρόπον;

—“Ὅπως ἂν, ἔφη, βούλησθε, ἐάν περ γε λάβητέ με καὶ μὴ ἐκφύγω ὑμᾶς. Γελάσας δὲ ἅμα ἡσυχῆ καὶ πρὸς ἡμᾶς ἀποβλέψας εἶπεν· οὐ πείθω, ὦ ἄνδρες, Κρίτωνα, ὡς ἐγὼ εἰμι οὗτος Σωκράτης, ὁ νυνὶ διαλεγόμενος καὶ διατάττων ἕκαστον τῶν λεγομένων, ἀλλ' οἶεταί με ἐκεῖνον εἶναι, ὃν ὄψεται ὀλίγον ὕστερον νεκρὸν, καὶ ἐρωτᾷ / δὴ πῶς με θάπτῃ. “Ὅτι δὲ δ
ἐγὼ πάλαι πολὺν λόγον πεποίημαι, ὡς, ἐπειδὴν πῖω τὸ φάρμακον, οὐκέτι ὑμῖν παραμενῶ, ἀλλ' οἰγήσομαι ἀπιὼν εἰς μακάρων δὴ τινὰς εὐδαιμονίας, ταῦτά μοι δοκῶ αὐτῷ ἄλλως λέγειν, παραμυθούμενος ἅμα μὲν ὑμᾶς, ἅμα δ' ἐμαυτὸν.

Ἐγγυήσασθε οὖν με πρὸς Κρίτωνα, ἔφη, τὴν ἐναντίαν ἐγγυή-
 γυήν ἢ ἣν οὗτος πρὸς τοὺς δικαστὰς ἤγγυατο. Οὗτος μὲν
 γὰρ ἦ μὴν παραμενεῖν ὑμεῖς δὲ ἦ μὴν μὴ παρεμενεῖν ἐγγυή-
 ε σασθε, ἐπειδὴν ἀποθάνω, ἀλλὰ / οἰχήσεσθαι ἀπιόντα, ἵνα
 Κρίτων ῥᾶον φέρῃ καὶ μὴ ὄρων μου τὸ σῶμα ἢ καιόμενον
 ἢ κατορυπτόμενον ἀγάννακτῆ ὑπὲρ ἐμοῦ ὡς δεινὰ πάσχον-
 τος, μηδὲ λέγῃ ἐν τῇ ταφῇ, ὡς ἡ προτίθεται Σωκράτῃ ἢ
 ἐκφέρει ἢ κατορύττει. Εὐ γὰρ ἴσθι, ἦ δ' ὅς, ὦ Κρίτων, τὸ
 μὴ καλῶς λέγειν οὐ μόνον εἰς αὐτὸ τοῦτο πλημμελές, ἀλλὰ
 καὶ κακὸν τι ἐμποιεῖ ταῖς ψυχαῖς. Ἀλλὰ θαρρεῖν τε χρῆ
 116 καὶ φάναι τοῦμόν σῶμα θάπτειν, καὶ θάπτειν οὕτως, / ὅ-
 πως ἂν σοι φίλον ἦ καὶ μάλιστα ἡγῆ νόμιμον εἶναι.
 65. Ταῦτ' εἰπὼν ἐκεῖνος μὲν ἀνίστατο εἰς οἴκημά τι ὡς
 λουσόμενος καὶ ὁ Κρίτων εἶπετο αὐτῷ, ἡμᾶς δ' ἐκέλευε περι-
 μένειν. Περιεμένομεν οὖν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς διαλεγόμενοι
 περὶ τῶν εἰρημένων καὶ ἀνασκοποῦντες, τότε δ' αὖ περὶ τῆς
 ξυμφορᾶς διεξιόντες, ὅση ἡμῖν γεγонуῖα εἴη, ἀτεχνῶς ἡγού-
 μενοι ὡσπερ πατὴρ στερηθέντες διάξειν ὄρφανοὶ τὸν ἔπειτα
 β βίον. Ἐπειδὴ δὲ ἐλούσατο / καὶ ἠνέχθη παρ' αὐτὸν τὰ παι-
 δία — δύο γὰρ αὐτῷ υἱεῖς μικροὶ ἦσαν, εἰς δὲ μέγας — καὶ αἱ
 οἰκεῖαι γυναῖκες ἀφίκοντο, ἐκεῖναις ἐναντίον τοῦ Κρίτωνος
 διαλεχθεῖς τε καὶ ἐπιστείλας, ἅττα ἐβούλετο, τὰς μὲν γυναῖ-
 κας καὶ τὰ παιδιά ἀπιέναι ἐκέλευσεν, αὐτὸς δὲ ἦκε παρ' ἡ-
 μᾶς. Καὶ ἦν ἤδη ἐγγὺς ἡλίου δυσμῶν· χρόνον γὰρ πολὺν διέ-
 τριψεν ἔνδον. Ἐλθὼν δ' ἐκαθέζετο λελουμένος καὶ οὐ πολλὰ
 γ μετὰ ταῦτα διελέχθη. Καὶ ἦκεν ὁ τῶν ἔνδεκα ὑπὸν ἡγετῆρος καὶ
 στὰς παρ' αὐτόν· ὦ Σώκρατες, ἔφη, οὐ καταγνώσομαι σοῦ, ὅ-
 περ ἄλλων καταγιγνώσκω, ὅτι μοι χαλεπαίνουσι καὶ κατα-
 ρῶνται, ἐπειδὴν αὐτοῖς παραγγέλλω πίνειν τὸ φάρμακον ἀνὸν-
 καζόντων τῶν ἀρχόντων. Σὲ δὲ ἐγὼ καὶ ἄλλως ἔγνωκα ἐν

τούτῳ τῷ χρόνῳ γενναιότατον καὶ πραότατον καὶ ἄριστον
 ἄντρα ὄντα τῶν πρόποτε δεῦρο ἀφικομένων· καὶ δὴ καὶ νῦν
 εὖ οἶδ' ὅτι οὐκ ἐμοὶ χαλεπαίνεις—γιγνώσκεις γὰρ τοὺς αἰτί-
 οὺς—ἀλλὰ ἐκείνοις· Νῦν οὖν, οἶσθα γὰρ ἃ ἤλθον ἀγγέλλων,
 χαῖρέ τε καὶ πειρῶ ὡς ῥᾶστα / φέρειν τὰ ἀναγκαῖα. Καὶ ἅμα δ
 δακρύσας μεταστρεφόμενος ἀπῆει.

Καὶ ὁ Σωκράτης ἀναβλέψας πρὸς αὐτόν· καὶ σύ, ἔφη,
 χαῖρε· καὶ ἡμεῖς ταῦτα ποιήσομεν· Καὶ ἅμα πρὸς ἡμᾶς· ὡς
 ἀστεῖος, ἔφη, ὁ ἄνθρωπος, καὶ παρὰ πάντα μοι τὸν χρόνον
 προσῆει καὶ διελέγετο ἐνίοτε καὶ ἦν ἀνδρῶν λῶστος καὶ νῦν
 ὡς γενναίως με ἀποδακρύνει· Ἄλλ' ἄγε δὴ, ὦ Κρίτων, πειθώ-
 μεθα αὐτῷ καὶ ἐνεγκάτω τις τὸ φάρμακον, εἰ τέτριπται· εἰ
 δὲ μή, τριψάτω ὁ ἄνθρωπος·

Καὶ ὁ Κρίτων· ἀλλ' οἶμαι, / ἔφη, ἔγωγε, ὦ Σώκρατες, ε
 ἔτι ἥλιον εἶναι ἐπὶ τοῖς ἕρεσι καὶ οὐπω δεδυκέναι· Καὶ ἅμα
 ἐγὼ οἶδα καὶ ἄλλους πάνυ ὀψὲ πίνοντας, ἐπειδὴν παραγ-
 γελθῆ αὐτοῖς, δειπνήσαντάς τε καὶ πίνοντας εὖ μάλα... Ἄλλὰ
 μηδὲν ἐπέιγού· ἔτι γὰρ ἐγχωρεῖ·

Καὶ ὁ Σωκράτης· εἰκότως γε, ἔφη, ὦ Κρίτων, ἐκεῖνοί
 τε ταῦτα ποιοῦσιν, οὓς σὺ λέγεις· οἴονται γὰρ κερδαίνειν
 ταῦτα ποιήσαντες, καὶ ἔγωγε ταῦτα εἰκότως οὐ ποιήσω· οὐ-
 δὲν γὰρ οἶμαι κερδαίνειν / ὀλίγον ὕστερον πῶν ἄλλο γε ἢ γέ- 117
 λωτα ὀφλήσειν παρ' ἐμαυτῷ γλιχόμενος τοῦ ζῆν καὶ φειδό-
 μενος οὐδενὸς ἔτι ἐνότος. Ἄλλ' ἴθι, ἔφη, πείθου καὶ μὴ ἄλ-
 λως ποιεῖ·

66. Καὶ ὁ Κρίτων ἀκούσας ἐνευσε τῷ παιδί πλησίον ἐστῶ-
 τι. Καὶ ὁ παῖς ἐξελλὼν καὶ συχνὸν χρόνον διατρίψας, ἦκεν
 ἄγων τὸν μέλλοντα δώσειν τὸ φάρμακον, ἐν κύλικι φέροντα
 τετριμμένον. Ἰδὼν δὲ ὁ Σωκράτης τὸν ἄνθρωπον· εἶεν, ἔφη,
 ὦ βέλτιστε, σὺ γὰρ τούτων ἐπιστήμων, τί χρὴ ποιεῖν;

β — Οὐδὲν ἄλλο, ἔφη, ἢ πίνοντα περιμέναι, ἕως ἂν σου βάρος ἐν τοῖς σκέλεσι / γένηται, ἔπειτα κατακεῖσθαι· καὶ οὕτως αὐτὸ ποιήσει. Καὶ ἅμα ὠρεξε τὴν κύλικα τῷ Σωκράτει.

Καὶ ὡς λαβὼν καὶ μάλα ἴλεως, ὦ Ἐχέκρατες, οὐδὲν τρέσας οὐδὲ διαφθειράς οὔτε τοῦ χρώματος οὔτε τοῦ προσώπου, ἀλλ', ὥσπερ εἴωθει, ταυρηδὸν ὑποβλέψας πρὸς τὸν ἄνθρωπον· τί λέγεις, ἔφη, περὶ τοῦδε τοῦ πόματος πρὸς τὸ ἀποσπεῖσαι τινι; Ἐξεστὶν ἢ οὐ;

— Τοσοῦτον, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τρίβομεν, ὅσον αἰόμεθα μέτριον εἶναι ποιεῖν.

γ — Μανθάνω, ἦ δ' ὅς· ἀλλ' εὐχεσθαί γε που τοῖς / θεοῖς ἔξεστί τε καὶ χρῆ, τὴν μετοίκησιν τὴν ἐνθένδε ἐκεῖσε εὐτυχῆ γενέσθαι. Ἄ δὲ καὶ ἐγὼ εὐχομαί τε καὶ γένοιτο ταύτῃ. Καὶ ἅμ' εἰπὼν ταῦτα ἐπισχόμενος καὶ μάλα εὐχερῶς καὶ εὐκόλως ἐζέπιεν. Καὶ ἡμῶν οἱ πολλοὶ τέως μὲν ἐπιεικῶς οἷοί τε ἦσαν κατέχειν τὸ μὴ δακρῦειν, ὡς δὲ εἶδομεν πίνοντα τε καὶ πεπωκῶτα, οὐκέτι, ἀλλ' ἐμοῦ γε βία καὶ αὐτοῦ ἀστακτὶ ἐχώρει τὰ δάκρυα, ὥστε ἐγκαλυψάμενος ἀπέκλαιον ἑμαυτόν· οὐ γὰρ ἐκεῖνόν γε, ἀλλὰ τὴν ἑμαυτοῦ τύχην, οἷου ἀνδρός / ἐταίρου δ' ἐστερημένος εἶην. Ὁ δὲ Κρίτων ἔτι πρότερος ἐμοῦ, ἐπειδὴ οὐχ οἷός τ' ἦν κατέχειν τὰ δάκρυα, ἐξάνεστη. Ἀπολλόδορος δὲ καὶ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ οὐδὲν ἐπαύετο δακρῦων, καὶ δὲ καὶ τότε ἀναβρυχισάμενος κλαίων καὶ ἀγανακτῶν οὐδένα ὄντινα οὐ κατέκλασε τῶν παρόντων πλὴν γε αὐτοῦ Σωκράτους.

ε — Ἐκεῖνος δὲ οἶα, ἔφη ποιεῖτε, ὦ θαυμάσιοι. Ἐγὼ μέντοι οὐχ ἤκιστα τούτου ἕνεκα τὰς γυναῖκας ἀπέπεμψα, ἵνα μὴ τοιαῦτα πλημμυλοῖεν· καὶ γὰρ ἀκήκοα, ὅτι ἐν εὐφρημίᾳ / χρῆ τελευτᾶν. Ἄλλ' ἡσυχίαν τε ἄγετε καὶ καρτερεῖτε.

Καὶ ἡμεῖς ἀκούσαντες ἡσχύθημέν τε καὶ ἐπέσχομεν τοῦ δακρῦειν. Ὁ δὲ περιελθὼν, ἐπειδὴ οἱ βαρύνεσθαι, ἔφη, τὰ σκέλη, κατεκλίθη ὑπτίος — οὕτω γὰρ ἐκέλευεν ὁ ἄνθρωπος —

καὶ ἅμα ἐραπτόμενος αὐτοῦ οὗτος ὁ δοῦς τὸ φάρμακον διαλι-
πὼν χρόνον ἐπεσκόπει τοὺς πόδας καὶ τὰ σκέλη· κάπειτα
σφόδρα πιέσας αὐτοῦ τὸν πόδα ἤρετο, εἰ αἰσθάνοιτο· ὁ δ' οὐκ ἔφη.
Καὶ μετὰ τοῦτο αὖθις / τὰς κνήμας· καὶ ἐπανιών οὕτως ἡμῶν 118
ἐπεδείκνυτο ὅτι ψύχαιτό τε καὶ πηγνῦτο. Καὶ αὐτὸς ἤπτετο
καὶ εἶπεν, ὅτι, ἐπειδὴν πρὸς τῇ καρδίᾳ γένηται αὐτῷ, τότε
αἰχῆσεται.

Ἦδη οὖν σχεδὸν τι αὐτοῦ ἦν τὰ περὶ τὸ ἤτρον ψυχό-
μενα καὶ ἐκκαλυψάμενος — ἐνεκεκάλυπτο γὰρ — εἶπεν, ὁ
δὴ τελευταῖον ἐφθέγγετο· ὦ Κρίτων, ἔφη, τῷ Ἀσκληπιῷ
ὀφείλομεν ἀλεκτρούνα· ἀλλὰ ἀπόδοτε καὶ μὴ ἀμελήσητε.

Ἄλλὰ ταῦτα, ἔφη, ἔσται, ὁ Κρίτων· ἀλλ' ὕρα, εἰ
τι ἄλλο λέγεις.

Ταῦτα ἐρομένου αὐτοῦ οὐδὲν ἔτι ἀπεκρίνατο, ἀλλ'
ὀλίγον χρόνον διαλιπὼν ἐκινήθη τε καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐξεκά-
λυψεν αὐτόν. Καὶ ὅς τὰ ὄμματα ἔστησεν· ἰδὼν δὲ ὁ Κρί-
των συνέλαβε τὸ στόμα καὶ τοὺς ὀφθαλμούς.

67. Ἦδε ἡ τελευταῖα, ὦ Ἐχέκρατες, τοῦ ἐταίρου ἡ-
μῶν ἐγένετο, ἀνδρός, ὡς ἡμεῖς φαῖμεν ἂν, τῶν τότε, ὧν
ἐπειράθημεν, ἀρίστου καὶ ἄλλως φρονιμωτάτου καὶ δικαιο-
στάτου.

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι.

Ἐχεκράτης, πολίτης από τό Φλειοῦντα, ὅπου ὁ Ταραντῖνος Εὐρυτος εἶχε ἰδρῦσει μιά μικρή ομάδα μέ ὀπαδούς τοῦ φιλόσοφου Πυθαγόρα. Ἡ ομάδα αὐτή, στήν ὁποία, φαίνεται, εἶχε ξεχωριστή θέση ὁ Ἐχεκράτης, δέχεται τό Φαίδωνα καί κείνος τούς διηγεῖται τά σχετικά μέ τήν τελευταία ἡμέρα τῆς ζωῆς τοῦ Σωκράτη. Ἡ διήγηση τοῦ Φαίδωνος εἶναι μιά ζωντανή ἀναπαράσταση ὅσον ὁ Πλάτων ἐζῆσε μέσα του καί ἀποτελεῖ μιά μαρτυρία τόσο γιά τό προσωπικό μεγαλεῖο τοῦ Σωκράτη, ὅσο καί γιά τό ποιητικό μεγαλεῖο τοῦ Πλάτωνος.

αὐτός... αὐτός, ὁ ἴδιος. Ὁ Πλάτων τοποθετεῖ τή λέξη στήν ἀρχή τοῦ διαλόγου καί τήν ἐπαναλαμβάνει γιατί ἡ αὐτοπρόσωπη παρουσία καί ἡ προσωπική ἀντίληψη ἔχουν μεγάλη σπουδαιότητα γιά τό ἀδιάβλητο τῆς μαρτυρίας. Συγχρόνως ἡ λέξη **αὐτός** ἔρχεται σέ ἀντίθεση μέ τίς λέξεις **ἄλλου του**, πού ἀκολουθοῦν.

Φαίδων. Καταγόταν από τήν Ἡλεία καί από γενιά ἀρχοντική. Ἐγίνε πολύ γνωστός από τόν ὁμώνυμο διάλογο τοῦ Πλάτωνος. Σύμφωνα μέ μιά παράδοση, πού δέ φαίνεται πολύ πιθανή, ὁ Φαίδων πιάστηκε αἰχμάλωτος από τούς Σπαρτιάτες σέ κάποιον πόλεμο ἐναντίον τῆς πατρίδας του καί πωληθῆκε στήν Ἀθήνα ὡς δοῦλος τό 400 π.Χ., ὅταν ἦταν μόλις 18 χρονῶν περίπου. Ἐκεῖ τόν πρόσεξε ὁ Σωκράτης καί παρακάλεσε ἕναν πλούσιο φίλο του νά τόν ἐξαγοράσει. Ἀπό εὐγνωμοσύνη ὁ Φαίδων ἔμεινε ἀπό τότε πιστός θαυμαστής τοῦ Σωκράτη ὡς τό θάνατό του. Τό κεφάλαιο πού μᾶς παρουσιάζει τό Φαίδωνα νά διηγεῖται τίς τελευταῖες στιγμές τοῦ Σωκράτη φανερώνει ὅτι ὁ δεσμός του μέ αὐτόν ἦταν στενός καί ἡ ἀφοσίωση στό δάσκαλό του μεγάλη. Ἐπειτα ἀπό τό θάνατο τοῦ Σωκράτη ὁ Φαίδων ἰδρυσε στήν πατρίδα του δική του φιλοσοφική σχολή, ἀλλά γι' αὐτή δέ γνωρίζουμε τίποτε μέ ἀκρίβεια. Ὁ Φαίδων ἔγραψε κι αὐτός διαλόγους, ἀλλά δέ διασώθηκαν.

φάρμακον, φαρμάκι, δηλητήριο, τό κώνειο. Ἐδῶ ἔχουμε συνεκδοχή, δηλ. τό γένος (φάρμακον) ἀντί τοῦ εἴδους (κώνειον). Τό κώνειο εἶναι φυτό, πιθανόν αὐτό πού ὁ λαός τό λέει μαγκούτα, κερκούτα, βρωμόχορτο. Περιέχει τήν κωνεΐνη, πού εἶναι πολύ δραστικό δηλητήριο. Τούς σπόρους του τούς ζέραιναν, τούς ἔτριβαν καί τούς ἔκαναν σκόνη. Διέλυν τή σκόνη σέ νερό καί τό ἔδιναν στούς μελλοθάνατους.

πολίτης, συμπολίτης

Φλειάσιος, ὁ πολίτης τοῦ Φλειούντα, πού ἦταν πόλη στό σύνορα τῆς Ἀργολίδας καί τῆς περιοχῆς τῆς Σικυώνας (τοῦ Κιάτου).

οὔδεις πάνυ τι, κανένας ἀπολύτως.

ἐπιχωριάζω, συγχάζω κάπου, ἔρχομαι συχνά σέ μιά χώρα καί παραμένω ἐκεῖ.

χρόνου συχνοῦ, ἀπό πολύν καιρό.

μέν, (χωρίς νά ἀκολουθεῖ **δέ**), τουλάχιστον, μόνον.

τύχη, τυχαῖο περιστατικό, τυχαία σύμπτωση.

ἔστεμμένη, στεφανωμένη μέ κλαδιά ἀπό δάφνη. Ἡ δάφνη ἦταν ἱερό φυτό τοῦ Ἀπόλλωνος.

Θησεύς, ὁ πῖο σπουδαῖος ἥρωας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας ἔπειτα ἀπό τόν Ἡρακλῆ καί ὁ πρῶτος ἥρωας τῆς Ἀθήνας, γυῖός τοῦ βασιλιᾶ Λιγέα. Σύμφωνα μέ ἕναν μῦθο, ὁ Μίνωας, βασιλιάς τῆς Κνωσσοῦ στήν Κρήτη, θέλοντας νά ἐκδικηθεῖ τό θάνατο τοῦ γιοῦ του Ἀνδρόγεω πού σκοτώθηκε στήν Ἀττική, ἀφοῦ νίκησε τούς Ἀθηναίους, τούς ὑποχρέωσε νά τοῦ στέλνουν κάθε χρόνο (ἄλλοι λένε κάθε ἐννέα χρόνια) ἑπτά νέους καί ἑπτά παρθένας. Ὁ Μίνωας ἔριχνε τούς νέους καί τίς παρθένας στό λαβύρινθο γιά τροφή τοῦ Μινώταυρου. Στήν τρίτη ἀποστολή ἦταν καί ὁ Θησεύς. Μέ τή βοήθεια τῆς Ἀριάδνης, θυγατέρας τοῦ Μίνωα, ὁ Θησεύς σκότωσε τό Μινώταυρο. Τελικά σώθηκε καί γιά νά τιμήσει τόν Ἀπόλλωνα πού γεννήθηκε στή Δῆλο, καθιέρωσε ἐκεῖ μιά γιορτή, τά Δῆλια. Γιά τή γιορτή αὐτή οἱ Ἀθηναῖοι ἔστελναν στήν ἱερή Δῆλο ἕνα πλοῖο, τή Δηλιάδα (ναῦν), μέ ἐπίσημη ἀντιπροσωπεΐα. Ἦταν τό ἴδιο πλοῖο τοῦ Θησεά, πού τό ἐπισκεύαζαν καί τό ἀνανέωναν οἱ Ἀθηναῖοι.

τούς δις ἑπτά, τά ἑπτά ζευγάρια τῶν νέων καί τῶν νεάνιδων.

εὔξαντο, ἔταξαν, ἔκαναν τάμα.

θεωρία, ἐπίσημη ἀντιπροσωπεΐα τῆς πολιτείας καί μάλιστα ὀρθοσκευτική (γιά προσκύνημα), πρεσβεΐα.

ἀπάγω, ἀποστέλλω ὡς ὀφειλή, ὡς χρέος.
 καθαρεύω, εἶμαι, διατηροῦμαι καθαρός, ἀγνός.
 δεῦρο, ἐδῶ στήν Ἀθήνα, δηλ. στό λιμάνι ἀπ' ὅπου ξεκίνησε.
 ἀπολαμβάνω, ἀποκλείω, ἐμποδίζω.
 χρόνος, τριάντα ἡμέρες (Ξενοφ. Ἄπομν. 116γ).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 2.

ἐπιτήδαιοι, φίλοι στενοί, σύντροφοι πιστοί.

ἄρχοντες, οἱ ἑντεκα προϋστάμενοι τῆς φυλακῆς, πού ἐκτελοῦσαν τίς ποινές μέ τούς ὑπηρέτες. Τούς δέκα ἐξέλεγαν οἱ δέκα φυλές τῶν Ἀθηναίων, ἕναν ἡ κάθε μία. Τόν ἐνδέκατο πρόσθεταν οἱ Ἀθηναῖοι ὡς γραμματέα.

σχολλάζω, δέν ἔχω ἀσχολία, εὐκαιρῶ.

τοιούτους ἐτέρους, ὅμοιους μέ σένα, μέ τά ἴδια αἰσθήματα, μέ τίς ἴδιες ἀκριβῶς μέ σένα διαθέσεις.

θαυμάσια ἔπαθον, δοκίμασα παράξενα συναίσθηματα.

ἔλεος εἰσήει με, ἔνοιωθα μέσα μου οἶκτο, δοκίμαζα οἶκτο, ὀδύνη-
 τρόπος, στάση, συμπεριφορά.

ὡς ἀδεῶς, διασάφηση τοῦ εὐδαίμων — λόγων.

ὥστε παρίστασθαί μοι, ὡσπερ παρ. μηδ' ἰέναι ἐκεῖνον ἄνευ
 θείας μοίρας ἰόντα εἰς Ἄιδου· παρίσταται μοι, μοῦ ἔρχεται στό
 νοῦ, ἔχω τήν ἐντύπωση.

εἶπερ τις πρόποτε καί ἄλλος (εὔ ἐπραξεν...), ὅσο κανεῖς ἄλλος
 ὡς τόρα.

οὐδέν πάνυ μοι ἐλεεινόν εἰσήει, δέ δοκίμαζα (δέν ἔνοιωθα μέσα
 μου) κανέναν ἀπολύτως οἶκτο.

ὡς δόξειεν ἄν εἰκός εἶναι, (ἐλεεινόν εἰσιέναι τινί).

ὄντων ἐν φιλοσοφίᾳ, ἐπειδή φιλοσοφοῦσαμε, ἐπειδή ἀσχολούμε-
 θα μέ φιλοσοφικές συζητήσεις.

ἄτεχνῶς, ὅλως διόλου.

ἄτοπόν τι πάθος, πολύ παράξενο, ἀλλόκοτο συναίσθημα.

κράσις, κράμα, συναίσθημα ἀνάμεικτο.

διαφερόντως, ὑπερβολικά, ἐξαιρετικά, περισσότερο ἀπό τούς
 ἄλλους.

Ἀπολλόδωρος, Ἀπολλ. ἀπό τό Φάληρα. Ἦταν γνωστός γιά τήν ἀρυσίωσή του στό Σωκράτη, τοῦ ἔλειπε ἕμως ἡ ἱκανότητα νά παρακολουθεῖ τή φιλοσοφική σκέψη· κοίταζε καί λίγο πιά κάτω τή φράση: ὁ πατήρ αὐτοῦ.

πού, ἄν δέν ἀπατῶμαι, νομίζω.

Κριτόβουλος, γιός τοῦ Κρίτωνος, γνωστός γιά τήν ὁμορφιά του. Κοίταζε καί τήν ἐπόμενη φράση: ὁ πατήρ αὐτοῦ.

ὁ πατήρ αὐτοῦ, ὁ Κρίτων, συνομήλικος καί ἀπό τόν ἴδιο δῆμο μέ τό Σωκράτη (ἀπό τό δῆμο Ἀλωπεκῆς). Ἐνάρετος, πλούσιος καί γενναϊδωρός, συντηροῦσε μέ δικά του ἐξοδα τήν οἰκογένεια τοῦ Σωκράτη. Εἶναι πολύ γνωστός καί ἀπό τόν ὁμώνυμο διάλογο, ὅπου προσφέρεται νά διευκολύνει τή δραπετεύση τοῦ φιλόσοφου ἀπό τή φυλακή. Ὁ Κρίτων ἀκόμη μαζί μέ τόν Πλάτωνα, τόν Κριτόβουλο καί τόν Ἀπολλόδωρο προσφέρθηκαν νά ἐγγυηθοῦν ὅτι ὁ Σωκράτης θά πληρώσει (μέ δικά τους βέβαια χρήματα) τό πρόστιμο 30 μνῶν, πού ὁ ἴδιος πρότεινε στή δίκη του ὡς ποινή γιά τόν ἑαυτό του (Πλ. Ἀπολ. Σωκρ. 28 β).

Ἐρμογένης, στενός φίλος τοῦ Σωκράτη, φτωχός ὁ ἴδιος, ἄν καί ἦταν ἀδελφός τοῦ πλούσιου Καλλία.

Ἐπιγένης, γιός τοῦ Ἀντιφῶντος ἀπό τήν Κηφισιά.

Αἰσχίνης, γιός τοῦ Λυσανία· σύμφωνα μέ τήν παράδοση ἔγραψε ἑπτά διαλόγους.

Ἀντισθένης, Ἀθηναῖος, μαθητής πρῶτα τοῦ σοφιστῆ Γοργία καί ἔπειτα τοῦ Σωκράτη. Ἀκολουθώντας τόν τρόπο ζωῆς τοῦ Σωκράτη, πού τόν χαρακτήριζε ἡ ἀπάθεια καί ἡ καρτερία, δίδαξε πρῶτος τήν κυνική ἀδιαφορία γιά τά ἐγκόσμια καί ἴδρυσε φιλοσοφική σχολή πού ὀνομάστηκε Κυνική. Ὁ Ἀντισθένης διακρίθηκε καί ὡς ρήτορας· ἔγραψε καί ρητορικά ἔργα.

Κτήσιππος, ἀπό τήν Παιανία (κοντά στό Λιόπεσι τῆς Ἀττικῆς), νέος γεμάτος κέφι καί ὄρμη, συγγενής τοῦ Μενέξενου.

Μενέξενος, ἀπό τήν Παιανία καί ἀπό ἀριστοκρατική οἰκογένεια. γνωστός καί ἀπό τόν ὁμώνυμο διάλογο τοῦ Πλάτωνος.

Σιμμίας καί Κέβης, νεαροί Θηβαῖοι. Ἄκουσαν πρῶτα στή Θήβα μαθήματα ἀπό τόν Πυθαγόρειο Φιλόλαο, ἀπό τόν ὁποῖο μύηθηκαν στήν Πυθαγόρειο φιλοσοφία, πού ἰδιαίτερη ἀσχολία εἶχε τήν ἀθανασία τῆς ψυχῆς. Ἐπειτα γιά ἀνώτερη μόρφωση ἤρθαν στήν Ἀθήνα, ὅπου

έγιναν μαθητές και ένθουσιώδεις θαυμαστές του Σωκράτη. Για να τον σώσουν προσφέρθηκαν να δώσουν τα αναγκαία χρήματα για τη φυγάδευσή του από τη φυλακή. (Κρίτων, 45 β). 'Απ' αυτούς τους δύο ο Συμμίας έγραψε 23 διάλογους και ο Κέβης 3, αλλά χάθηκαν όλοι.

Φαιδώνδης, Θηβαίος γι' αυτόν δέ γνωρίζουμε τίποτα άλλο.

Ευκλείδης, μαθητής και θαυμαστής του Σωκράτη. 'Ανήκε στους 'Ελεάτες και είναι ο ιδρυτής της Μεγαρικῆς σχολῆς. Σ' αυτόν κατέφυγε ο Πλάτων στα Μέγαρα, ύστερα από τό θάνατο του Σωκράτη.

Τερψίων, από τά Μέγαρα, γνωστός και από τό προσήμιο του Θεαίτητου.

'Αρίστιππος, ο Κυρηναίος μαθητής του σοφιστή Πρωταγόρα αποκλίνοντας αργότερα προς τους όπακούς του 'Ηράκλειτου, γνωρίστηκε με τό Σωκράτη και συνδέθηκε μαζί του. "Υστερα από τό θάνατο του Σωκράτη έδρουσε την Κυρηναϊκή σχολή, που δεχόταν ως τό μεγαλύτερο αγαθό την ήδονή. Γι' αυτό και ονομάστηκε ήδονική σχολή.

Κλεόμβροτος, από την 'Αμβρακία, τύπος συναισθηματικός. Κατά τον Καλλιμάχο (έπιγρ. 24) ο Κλεόμβροτος, όταν διάβασε τό Φαίδωνα, αυτοκτόνησε λέγοντας: Χαϊρε, "Ηλιε...

Κ Ε Φ Α Λ Λ Ι Ο 3.

έωθεν, (έως, ήώς, έωθινός) πρωί - πρωί.

δικαστήριο, τά πιο πολλά δικαστήρια των ήλικιστών ήσαν κοντά στην αγορά. 'Η αγορά βρισκόταν Α. του αρχαίου ναού, που σήμερα λέγεται Θησεΐο.

διατρίβω, συνομιλώ, περνά την ώρα μου συζητώντας.

υπακούω, όταν λέγεται για θυρωρούς ή δεσμοφύλακες: (άκούω τά χτυπήματα στην πόρτα και) άνοίγω.

λύουσι, έλευθερώνουν από τά δεσμά των ποδιών, από την ποδικάκη ή τό ζύλο, όπως τά έλεγαν. Με αυτά έδεναν τους φυλακισμένους, όπως φαίνεται, ως την ήμέρα που γινόταν ή έκτέλεση της ποινής.

ού... έπισχών, χωρίς να χρονοτριβίσει, χωρίς να άργήσει.

καταλαμβάνω, βρίσκω.

Ξανθίπη, ή γυναίκα του Σωκράτη. Με την Ξανθίπη ο Σωκρά-

της εἶχε ἀποκτήσει τρία παιδιά, τὸ Λαμπροκλέα, τὸ Σωφρονίσκο καὶ τὸ Μενέξενο (Πλ. Ἀπολ. Σωκρ. 34 δ). "Ὅσα λέγονται γιὰ τὸ δύστροπο χαρακτήρα τῆς Ξανθίππης εἶναι μᾶλλον ἀβάσιμα καὶ ὀφείλονται στοὺς κομικούς ποιητές· ἀντίθετα, ἀπὸ τὸ Φαίδωνα βγαίνει ὅτι ἡ Ξανθίππη ἦταν καὶ στοργικὴ καὶ εὐαίσθητη σύζυγος.

ἀνευφημῶ, βγάζω γοερὴ φωνή, ξεφωνίζω δυνατά.

ὑστατον δὴ, γιὰ τελευταία λοιπὸν φορὰ, γιὰ τελευταία τώρα φορὰ.

κόπτομαι, (κοπετός, κομμός) χτυπῶ τὸ στῆθος ἢ τὸ κεφάλι.

ὡς θαυμασίως πέφυκε, πόσο παράδοξη σχέση ἔχει ἀπὸ τῆ φύση του, πόσο πολὺ περίεργη εἶναι ἡ σχέση του...

τῷ μὴ ἐθέλειν μὲν αὐτῷ παραγίγνεσθαι ἅμα τῷ ἀνθρώπῳ, ἐὰν δέ... σχεδόν τι ἀναγκάζεσθαι..., γιὰτί δέ θέλουν ποτέ αὐτά τὰ δύο νὰ ἔρχονται ταυτόχρονα στὸν ἄνθρωπο, ἂν ὅμως... εἶναι σχεδόν ἀναγκασμένος...

διώκω, ἐπιδιώκω, ἐπιζητῶ.

ἐννοῶ, σκέπτομαι, προσέχω.

Αἴσωπος, ἦταν δοῦλος τοῦ Σάμιου Ἰάδμονα καὶ ἔζησε στὰ χρόνια 600 - 550 π. Χ. περίπου. Ὁ Αἴσωπος συγκέντρωσε μύθους τῆς Ἀνατολῆς, ἔπλασε καὶ δικούς του σὲ πεζὸ λόγο καὶ τοὺς διηγόταν μὲ μεγάλη χάρη. Ὅσοι μῦθοι ἀποδίδονται σήμερα στὸν Αἴσωπο, εἶναι παράφραση τῶν Αἰσώπειων μύθων.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 4.

ὑπολαβών. Ἡ χρῆση τοῦ ρ. ὑπολαμβάνω ἀπὸ τὸν Πλάτωνα εἶναι συγχή: ἐπεμβαίνω στή συζήτηση, ἀποκρίνομαι, διακόπτω, παίρνω τὸ λόγο καὶ ἀποκρίνομαι.

ῶν, ἔλξη, ἀντί ᾧ...

ἐντείνας, (εἰς μέτρον, εἰς ἔπος) μετατρέποντας σὲ στίχους.

προοίμιον, ποίημα ἢ τραγούδι προεισαγωγικόν· τὸ τραγουδοῦσαν οἱ ραψωδοὶ γιὰ νὰ τιμῆσουν τοὺς θεοὺς, πρὶν ἀρχίσουν τὴν ἀπαγγελίαν τῶν ἐπῶν ὕμνος. Γιὰ ποῖο λόγο ἔκανε ὁ Σωκράτης τὸν ὕμνο στὸν Ἀπόλλωνα, μᾶς τὸ ἐξηγεῖ ἀμέσως πῶς κάτω, καθὼς καὶ στὸ 85 β τοῦ Φ α ἰ δ ω ν ο ς: «ἐγὼ δὲ καὶ αὐτὸς που οἶμαι ὁμόδουλός γε εἶναι τῶν κύκνων καὶ ἱερὸς τοῦ αὐτοῦ θεοῦ (Ἀπόλλωνος), καὶ οὐ χεῖρον τὴν μαντικὴν ἔχειν παρὰ τοῦ δεσπότης...

ἀτάρ, (ἐπικό), ἐπίσης, ἀλλά.

Εὐηνος, σοφιστής καί ποιητής ἀπό τήν Πάρο (Ε' π.Χ. αἰ.).

Ἦταν μεγαλύτερος στήν ἡλικία ἀπό τό Σωκράτη καί δίδασκε τήν τέχνη του παίρνοντας ὡς ἀμοιβή ἓνα ἀσήμαντο ποσό.

ὄ,τι ποτέ διανοηθείς, τί τέλος πάντων ἔχοντας στό νοῦ σου, μέ ποιά ἄραγε σκέψη.

ἀντίτεχνος, ἀντίζηλος στήν τέχνη.

ἀποπειρώμενος τί λέγει, προσπαθώντας νά καταλάβω τί σημαίνουν, προσπαθώντας νά ἐξακριβώσω τή σημασία, τό νόημα. . .

ἀφοσιοῦμαι, ἐκπληρώνω θρησκευτικό καθῆκον, κάνω κάτι ἀπό θρησκευτική εὐλάβεια· ἀλλά ἔκανα τά ποιήματα προσπαθώντας νά ἐξηγήσω (ἐξακριβώσω) τό νόημα κάποιων ὄνειρων μου καί νά ἐκπληρώσω ἔτσι ἓνα θρησκευτικό καθῆκον, μήπως τυχόν ὁ θεός στά ὄνειρά μου ἔννοοῦσε νά κάνω αὐτοῦ τοῦ εἴδους τή μουσική.

ἄρα, ἴσως, τυχόν.

μουσική, κάθε ἐνασχόληση πού τήν προστάτευαν οἱ Μοῦσες, καλλιτεχνική, πνευματική, καί ἰδιαίτερα ἡ μουσική. Πρῶτοι οἱ Πυθαγόρειοι ὀνόμασαν τή φιλοσοφία μουσική καί κατόπιν ὁ Πλάτων. Ἐδῶ μουσική ἔννοεῖ τή φιλοσοφία.

παρακελεύομαι, προτρέπω, παρακινῶ κάποιον σέ πράξη, πού ἀκόμη δέν ἄρχισε.

ἐπικελεύω καί διακελεύομαι, ἐνθαρρύνω κάποιον, πού ἄρχισε μιά πράξη.

θέουσι, θεόντες (μετοχή τοῦ ρ. θέω), οἱ δρομεῖς.

δημῶδης μουσική, ἡ ποίηση· σύμφωνα μέ τή λαϊκή ἀντίληψη ἡ ποίηση εἶναι μουσική.

ἀσφαλέστερον, ἐννοεῖται τό ἔδοξεν.

μετά δέ τόν θεόν, βραχυλογία, ἀντί : μετά δέ τό εἰς τόν θεόν προσίμιον.

μῦθος, διήγηση φανταστική, ἐνῶ λογος εἶναι διήγηση πραγματικῶν γεγονότων.

ἠπιστάμην, θυμόμουνα, εἶχα πρόχειρα (πρόχειρους) στή μνήμη μου.

ἐρρωσθαι, (βρώννυμαι) ἄς εἶναι καλά, τοῦ στέλνω χαιρετίσματα.
πρόσφερε τοὺς χαιρετισμούς μου.

διώκω, ἀκολουθῶ.

οἶον... τοῦτο, οἶόν ἐστι τοῦτο, ὃ παρακελεύει· σύμπτουζα,
δύο προτάσεων.

πολλά, πολλές φορές· (τό ἐπίθετο ἀντί γιά τό ἐπίρρημα).

οὐδ' ὀπωστιοῦν, μέ κανέναν τρόπο.

δαί, ἄλλος τύπος τοῦ δῆ· χρησιμοποιεῖται στούς διάλογους ἔπειτα
ἀπό ἐρωτηματικές λέξεις γιά τήν ἔκφραση θαυμασμοῦ ἢ περιέργειας·
τί δαί; τί λοιπόν; πῶς λοιπόν;

ἦ, ἀντί ἔφθ. γ' ἐν. παρατ. ἢ ἀορ. β' τοῦ ἡμί (λατ. inquam,
αἶο).

μέτεστιν (ἔτφ) τούτου τοῦ πράγματος, (καί κάθε ἄλλος) πού
ἀσχολεῖται μέ τή φιλοσοφία.

βιάσεται αὐτόν, θά αὐτοκτονήσει.

καθῆκε, (ρ. καθήμι), κατέβασε.

Φιλόλαος, Πυθαγόρειος φιλόσοφος ἀπό τήν Κρότωνα ἢ τόν Τά-
ραντα. "Ἐζήσε τόν Ε' π.Χ. αἰώνα καί ὑπῆρξε πιθανῶς μαθητής τοῦ Πυ-
θαγόρα. "Ὅταν ἔγινε ὁ διωγμός τῶν Πυθαγόρειων τῆς Μεγάλης Ἑλλάδας
τό 430 π.Χ. περίπου ἔφυγε καί ἤρθε στή Θήβα, ὅπου συγκρότησε φιλο-
σοφικό κύκλο. Τά μαθήματά του παρακολούθησαν ἐκεῖ ὁ Σιμμία καί
ὁ Κέβης. "Ἔργα τοῦ Φιλόλαου θεωροῦνται μερικά ἀποσπάσματα, τά ὁποῖα
μαζί μέ μερικά χωρία τοῦ Ἀριστοτέλη καί τοῦ Πλάτωνος ἀποτελοῦν
μοναδική πηγή τοῦ Πυθαγορισμοῦ. Ἀξιοσημείωτη εἶναι ἡ γνώμη τοῦ
Φιλόλαου ὅτι ἡ γῆ κάνει κάθε ἡμέρα μιὰ στροφή γύρω ἀπό τόν ἑαυτό
της καί κάθε χρόνο μιὰ ὅμοια στροφή γύρω ἀπό τό «κεντρικόν πῦρ»,
πού ἀποτελεῖ τό κέντρο τοῦ σύμπαντος. Τό σύστημα αὐτό τοῦ Φιλόλαου
ἀπέτέλεσε τή βάση τοῦ συστήματος τοῦ Κοπέρνικου. Λέγεται ὅτι ὁ
Πλάτων, ὅταν βρισκόταν στήν Κάτω Ἰταλία, ἀγόρασε ἀπό τό Φιλόλαο
ἀντί 100 μῶν τό σύγγραμμά του «Κόσμος, Φύσις, Ψυχή» καί ἔτσι
ἐνημερώθηκε στίς δοξασίες τῶν Πυθαγόρειων, γιά τίς ὁποῖες μόνον
γενικά καί ἀόριστα εἶχε ἀκούσει ὁ Σωκράτης.

Οἱ Πυθαγόρειοι ἀποτελοῦσαν ἑταιρεῖες, «συνέδρια ἢ ὀμακῶια»

(ὁμοῦ ἀκούειν), οἱ ὅποιοι εἶχαν σκοπούς ὄχι μόνον θρησκευτικούς καὶ ἠθικούς, ἀλλὰ καὶ ἐπιστημονικούς καὶ πολιτικούς.

Οἱ Πυθαγόρειοι πίστευαν ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἄρμονία. Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ μισό ενός κύκλου. Τὸ ἄλλο μισό, ἡ συμπλήρωση τῆς ἄρμονίας, βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τοῦτον τὸν κόσμον, στὸν ὅποιο μετέχει μόνον ἡ ψυχὴ. Πίστευαν ἀκόμη στὴ μετεμψύχωση, δόγμα πού τὸ εἶχαν πάρει ἀπὸ τοὺς Ὀρφικούς. "Ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ *Φ α ἰ δ ω ν α*, οἱ Πυθαγόρειοι θεωροῦσαν τὸ σῶμα φυλακὴ τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία ξανακυριεῖ στὴ ζωὴ πολλές φορές καὶ ἀνάλογα μὲ τὸ βαθμὸ τῆς τελειότητάς της κλείνεται μέσα σὲ σώματα ζώων ἢ ἀνθρώπων κτλ. Γι' αὐτὸ ἀπαιτεῖται σωματικὴ καὶ πνευματικὴ ὑγεία, ἠθικότητα καὶ ἐγκράτεια, ἀποχὴ ἀπὸ σάρκες ζώων καὶ ἀπὸ κυάμους (κουριά), κάθαρση τῆς ψυχῆς καὶ γενικά ζωὴ κόσμια καὶ ἄρμονική, ὅπως ἄρμονικό εἶναι τὸ σύμπαν, τὸ ὅποιο πρῶτος ὁ Πυθαγόρας ὀνόμασε *κ ὄ σ μ ο ν*.

συγγεγονότες Φιλολάω, ἐνῶ ἔχετε παρακολουθήσει μαθήματα τοῦ Φιλολάου, ἐνῶ ὑπῆρξατε μαθητές (ἀκροατές) τοῦ Φ.

οὐδὲν γε σαφές, οἱ Πυθαγόρειοι δίδασκαν μὲ συμβολικά ἀποφθέγματα, μὲ παραγγέλματα καὶ μὲ κανόνες αἰνιγματικούς καὶ ἔπειτα σιωποῦσαν γιὰ νὰ ἀσκήσουν μὲ τὸ μυστήριον ἐπιβολὴ στίς ψυχὰς τῶν μαθητῶν. Ἐπὶ πλέον ἡ ἐχεμύθεια ἦταν κύριο χαρακτηριστικὸ τῶν Πυθαγóreων. Τὴν ἴδια ἐχεμύθεια παρατηροῦμε καὶ στὰ Ἐλευσίνια μυστήρια, καθὼς καὶ στίς νεώτερες στοές τῶν τεκτόνων (μασῶνων).

καί, ὁ σύνδεσμος **καί** μπροστὰ ἀπὸ ὑπερθετικά σημαίνει ἐπίταση· ἐντελῶς ἐξαιρετικά, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά.

διασκοπῶ, ἐρευνῶ, ἐξετάζω λεπτομερῶς, ἐξετάζω στοχαστικά.
μυθολογῶ, διηγούμαι μὲ μορφὴ μύθου, διηγούμαι μὲ μύθους.
 Ὁ Πλάτων, ὅπου δὲν ἐπαρκεῖ ἡ διαλεκτικὴ ἀπόδειξη (δηλ. ἡ λογικὴ ἐξέταση καὶ ἀπόδειξη τοῦ θέματος), δὲ διστάζει νὰ καταφύγει στίς παραδόσεις καὶ στοὺς μύθους (κοίταξε καὶ τὸ κεφ. 14, 70 β).

ἐν... ἡλίου δυσμῶν χρόνῳ, ἡ νόμιμη ὥρα γιὰ τὴ θανάτωση τῶν κατὰδικων.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 6.

νῦν δὴ, πολλές φορές συναντᾶμε αὐτές τίς λέξεις στὸν Πλάτωνα· σημαίνουν πρό ὀλίγου, μόλις τώρα δά.

ἴσως μέντοι θαυμαστόν . . . και οἷς βέλτιον τεθνάναι ἢ ζῆν,
 ἴσως ὅμως νά σοῦ φανεῖ παράξενο, ἄν τοῦτο (δηλ. τὸ μὴ θεμιτὸν εἶναι
 ἑαυτὸν βιάζεσθαι) μόνο ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι ἀπλό — δέν παρουσιάζει
 καμιά ἐξαιρέση — καὶ οὐδέποτε παρουσιάζεται διαφορετικὸ στὸν ἄν-
 θρωπο, ὅπως παρουσιάζονται τὰ ἄλλα πράγματα (πλοῦτος, δόξα κτλ.)
 σέ μερικές περιπτώσεις, ἀκόμη καὶ σέ κείνους πού θεωροῦν τὸ θάνατο
 προτιμότερο ἀπὸ τὴ ζωὴ (δηλ. ἐνῶ γιὰ ὅλα τὰ πράγματα μπορεῖ νά
 ὑπάρχει καὶ δευτέρη γνώμη, γιὰ τὴν αὐτοκτονία ὑπάρχει μόνο μία :
 "Ὅλοι τὴ θεωροῦν ἀνίερη, ἀκόμη καὶ αὐτοὶ πού προτιμοῦν τὸ θάνατο
 ἀπὸ τὴ ζωὴ). (Μερικοὶ ὡς διασάφηση τοῦ τ ο ὕ τ ο δέχονται τὸ τ ε -
 θ ν ἄ ν α ι, τὸ θάνατο).

ἴττω (στή βοιωτικὴ διάλεκτο, ἴστω (οἶδα) στὴν ἀττικὴ), ἄς
 εἶναι μάρτυράς μου.

φωνή, διάλεκτος.

οὔτω, μέ τὴν πρώτη ματιᾶ, χωρὶς στοχαστικὴ ἐξέταση.

οὐ μέντοι (ἄλογόν ἐστίν) **ἀλλ' ἴσως γ' ἔχει τινὰ λόγον,** (λι-
 τότητα): κι ὅμως δέν εἶναι παράλογο, ἀλλ' ἀπεναντίας ἔχει σοβαρὴ
 λογικὴ βάση.

ἀπορρήτοις, ἐνοσεῖ μᾶλλον τὴν ἀπόρρητη διδασκαλία τῶν Πυθα-
 γόρειων καὶ ὄχι ἀπόρρητους λόγους τῶν Ὀρφικῶν, ὅπως γίνεται φα-
 νερό καὶ ἀπὸ τὰ πιὸ πάνω λόγια τοῦ Σωκράτη : «οὐκ ἀκηκόατε . . . Φιλο-
 λάφῳ συγγεγονότες ;». Μία ἀκόμη μαρτυρία γι' αὐτὸ ὑπάρχει καὶ σέ ἓνα
 ἄλλο ἔργο τοῦ Πλάτωνος, στοὺς Νόμους (902 β). Ὡστόσο εἶναι βέβαιο,
 ὅτι τίς ἰδέες τῶν Ὀρφικῶν γιὰ τὴν ψυχὴ κτλ. εἶχαν ἀποδεχτεῖ καὶ οἱ
 Πυθαγόρειοι (κοίταξε καὶ 63 γ, 67 γ, 69 γ, 70 γ).

φρουρά, φυλακή.

διιδεῖν, ρ. διορῶ, κατανοῶ πλήρως, συλλαμβάνω τὸ νόημα.

σημαίνω, δίνω σημεῖο γιὰ νά εἰπεῖ ἢ νά πράξει κανεὶς κάτι, δείχνω
 μέ σημεῖο, ὑποδεικνύω.

ταύτη, μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, μ' αὐτὴ τὴ λογικὴ σειρά, γι' αὐτό.

ἀνάγκη, ἀναπόφευκτη μοῖρα (ἀνάγκη), ἐπιβαλλόμενὴ ὑποχρέωση.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 7.

ῥαδίως, μέ προθυμία, εὐχαρίστως.

ἔοικε . . . ἀτόπῳ, μοιάζει μέ ἀνακολουθία, μέ παραλογισμό.

ἔτσι μετριάζεται ἡ ἔκφραση, γιατί δέ λείπει : τοῦτο εἶναι ἀνακολουθία, παραλογισμός.

φρονιμώτατοι, οἱ φιλόσοφοι.

θεραπεία, ἐπιμέλεια, στοργική φροντίδα.

οὐκ ἔχει λόγον, δέν εἶναι λογικό (λιτότητα), εἶναι ἀδικαιολόγητο, παράλογο.

αὐτός, μόνος του, ὁ ἴδιος τόν ἑαυτό του.

ὅ,τι μάλιστα, ὅσο τό δυνατόν περισσότερο.

εἰκός (ἐστίν), **εἶναι τούναντίον**.

πραγματεία, ἡ φιλοσοφική ἔρευνα, ἔξυπνη ἀντίρρηση.

ἀνερευνᾶ λόγους, ζητάει (νά βρεῖ) μερικές ἀντιλογίες, βρίσκει ἀντιρρήσεις.

νῦν γε καί μοι αὐτῷ δοκεῖ λέγειν τι, (τι = κάτι σοβαρό).

ὡς ἀληθῶς, ἀληθινά, πραγματικά.

τείνω τόν λόγον (εἶς τινα), μεταφορά ἀπό τό τόξο : ἔχω κάποιον ὡς στόχο, ἀποβλέπω, κάνω ὑπαινιγμό.

ράδιως, μέ εὐκολία, μέ προθυμία, μέ ἐλαφρή συνείδηση.

πάνυ μὲν οὖν, πάνυ γε, βεβαιότατα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 8.

πιθανώτερον, πιό πειστικά, πειστικότερα.

ἡδίκουν ἄν, θά εἶχα ἄδικο, θά ἔκανα ἄσχημα.

ἄνδρας, τέτοιους ἄνδρες ἀναφέρει στήν Ἐπιτομή του (κεφ. 32, 41 α) τοὺς : Μίνωα, Ραδάμανθυ, Αἰακό, Τριπτόλεμο, Ὀρφέα, Μουσαῖο, Ὀμηρο, Ἡσίοδο κ. ἄ.

πάνυ δισχυρίζομαι, πιστεύω ἀκράδαντα, ὑποστηρίζω μέ ἐπιμονή.

θεούς, ἐφόσον προηγεῖται τό παρ' ἄνδρας τε, ἔπρεπε νά ἀκολουθεῖ καί παρὰ θεούς : ἐπειδή ὅμως μπῆκε στή μέση ἡ πρόταση καί τοῦτο μέν... γι' αὐτό ἀρχίζει νέα σειρά στό λόγο.

ἤξειν, σέ ἀναλογία μέ τό ἐλπίζω ἀφίξεσθαι.

εἶπερ τι ἄλλο, κεφ. 2, 59α.

οὐχ ὁμοίως ἀγανακτῶ, δέν ἔχω τοὺς ἴδιους λόγους νά ἀγανακτῶ
(ὅπως θά ἀγανακτοῦσα, ἄν δέν εἶχα τήν πεποιθήση αὐτή).

τι, κάτι σοβαρό, πού ἀξίζει (ὅπως καί στό κεφ. 7, 63α).

πάλαι λέγεται, ἡ παράδοση λέει παλιά παράδοση τοῦ Ὀρφισμοῦ,
πού τήν εἶχαν ἀποδεχτεῖ καί οἱ Πυθαγόρειοι (κοίταξε καί 67γ, 69γ, 70γ).
Καί ὁ Ὅμηρος (Ὀδυσ. δ 563) μᾶς περιγράφει τήν εὐδαιμονία τῶν
ἀγαθῶν στό «Ἠλύσιον πεδίον», πού ἦταν ἕνας παραδεισεῖος τόπος.

οὐτός ἔχων τήν διάνοιαν ταύτην, κρατώντας (μόνος) γιά τόν
ἑαυτό σου αὐτή τή γνώμη (αὐτές τίς σκέψεις).

πρῶτον δέ, πρῶτα ὅμως, προηγουμένως ὅμως.

σκεψώμεθα, (ρ. σικοπῶ) ἐξετάζω, ρωτάω.

ὁ μέλλων σοι δώσειν τὸ φάρμακον· λεγόταν δήμιος, δημόσιος
κ. ἄ. Ἐπειδή δέν ἦταν «καθαρός» (ἀμόλυντος ἀπό φόνους) κατοικοῦσε
ἔξω ἀπό τήν πόλη. Στήν πόλη ἔμπαινε μόνον, ὅταν ἐπρόκειτο νά ἐκτε-
λέσει τὸ ἔργο του.

μᾶλλον, μᾶλλον τοῦ δέοντος (β' ὅρος συγκρισ.). Ἡ σοβαρή
συζήτηση προκαλεῖ ἔντονη κυκλοφορία τοῦ αἵματος καί ὑπερθέρμανση
τοῦ σώματος, ὅποτε τὸ δηλητήριον χωνεύεται.

προσφέρειν τῷ φαρμάκῳ, νά ἐμποδίζουν τήν ἐνέργεια τοῦ δηλη-
τήριου, νά προκαλοῦν ἀντίδραση στήν ἐνέργεια τοῦ δηλητήριου.

εἰ δέ μή, εἰδᾶλλως, διαφορετικά.

ἔα χαίρειν αὐτόν, πές του χαιρετίσματα, ἄς τον νά λέει, μή σέ
μέλλει γι' αὐτόν.

ἀποδίδωμι τὸν λόγον, ἀπολογοῦμαι, λογοδοτῶ.

ὥς μοι, πῶς μοῦ...

εἰκότως, εἰκότως θαρρεῖν.

οἴσεσθαι, (ρ. φέρω) κερδίζω, ἀποκτῶ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 9.

κινδυνεύουσι, κ. λεληθέναι τοὺς ἄλλους, νομίζουν ὅτι ἔχουν διαφύ-
γει τήν προσοχή τῶν ἄλλων, ὅσοι δηλ. εἶναι γνήσιοι φιλόσοφοι νομίζουν
πῶς δέν τοὺς ὑποπεύονται οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ὅτι...

ὀρθῶς ἀπτόμενοι φιλοσοφίας, οἱ γνήσιοι φιλόσοφοι.

ἐπιτηδεύω, ἐπιδιδάσκω.

ἀποθνήσκειν τε καὶ τεθνάναι, καὶ νά πεθαίνουν καὶ νά εἶναι νεκροί· τό α' σημαίνει τήν πρώτη μεταβολή ἀπό τή ζωή στό θάνατο, τό β', ἐξηγώντας τήν ἔννοια τοῦ α', φανερώνει ὅτι ἡ μεταβολή αὐτή ἔχει ἤδη γίνει στό παρόν. Δηλ. τό νά φροντίζεις νά φτάσεις στό θάνατο (ἀποθνήσκειν), εἶναι σάν νά εἶσαι νεκρός (αὐτό τοῦτο τό τεθνάναι).

δήπου, βέβαια, ἄν δέν ἀπατώμαι.

προθυμοῦμαι, ἐπιδιδάσκω μέ προθυμία, μέ ζήλο.

γελασεῖω, (ἐφετικό) ἔχω ὄρεξη (διάθεση) νά γελάσω.

οἱ πολλοί, οἱ πολλοί ἄνθρωποι.

ξυμφάναι ἄν., ρ. ξύμφημι, συμφωνῶ.

τούς παρ' ἡμῖν, ἔννοεῖ τούς Ἀθηναίους, πού καταδίκασαν τό Σωκράτη. Σύμφωνα μέ ἄλλη γνώμη ἔννοεῖ τούς Θεβαίους, ἐπειδή ἦσαν ἀπαιδευτοί καί δέν τούς θεωροῦσαν ἔξυπνους. Ὁρθότερη εἶναι ἡ πρώτη γνώμη.

σφᾶς γε οὐ λελήθασιν, δέν ἔχουν διαφύγει τήν προσοχή τους (τῶν πολλῶν ἀνθρώπων), οἱ πολλοί ἄνθρωποι ἔχουν τήν ἐντύπωση, ὅτι...

οἴου θανάτου, καί τί λογῆς θανάτου εἶναι ἄξιοι.

θανατώσι, ρ. θανατάω - ῶ, ἐφετικό, ἐπιθυμῶ τό θάνατο.

ἦ, πῶς, γιατί.

εἶπωμεν γάρ πρὸς ἡμᾶς αὐτούς, χαίρειν εἰπόντες ἐκείνοις, ἵε συζητήσουμε λοιπόν μόνοι μας, χωρίς νά λάβουμε ὑπόψη μας ἐκείνους.

καὶ (ἡγούμεθα) τό τεθνάναι εἶναι τοῦτο, χωρίς μὲν γεγονέναι τό σῶμα... Ὁ ὀρισμός τοῦ θανάτου ἔχει μεγάλο ἐνδιαφέρον γιά τήν κύρια ὑπόθεση τοῦ διαλόγου, πού ἀρχίζει ἀπό αὐτό τό μέρος.

ἄρα, ἴσως, τυχόν, ἔπως καί στό κεφ. 4, 61α.

ξυνδοκεῖ μοι, εἶμαι σύμφωνας κι ἐγώ, συμφωνῶ κι ἐγώ μέ τή γνώμη κάποιου.

τούτων, ἀπό τά ἐπόμενα.

εἶσεσθαι, ρ. οἶδα.

σπουδάζω, ἐνδιαφέρομαι σοβαρά.

ἱμάτια διαφέροντα, ἐνδύματα, ρούχα πολυτελή, ἐκλεκτά. Εἶναι γνωστό ὅτι στήν Ἀθήνα τήν ἐποχή τοῦ Σωκράτη ὑπῆρχε πάρα-πολύ

μεγάλη πολυτέλεια στά ρούχα, στά παπούτσια κτλ. "Όλα αυτά τά περιφρονοῦσε ὁ Σωκράτης καί φοροῦσε μόνον τόν περίφημο τρίβωνα (ιμάτιο παλιό καί τριμμένο).

πραγματεία, ἀπασχόληση, ἀσχολία.

ἀπολύω, προσπαθῶ νά ἀποχωρίσω, προσπαθῶ νά ἀπολυτρώσω.

τείνω ἐγγύς, βραδίζω πολύ κοντά.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 10.

τί δέ δή, (δοκεῖ σοι).

φρόνησις, ἡ πραγματική γνώση τῶν ὄντων.

οἱ ποιηταὶ αἰεὶ θρυλοῦσιν, συχνά ἐπαναλαμβάνουν οἱ ποιητές. Οἱ πῖο πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἤσαν φιλόσοφοι, πού διατύπωναν τίς φιλοσοφικές τους θεωρίες μέ ποιητικό τρόπο· π.χ. ὁ Ἡράκλειτος : κακοὶ μάρτυρες ἀνθρώποισιν ὀφθαλμοὶ καὶ ὄτα· ὁ Παρμενίδης : ἄσκοπον (τυφλό) τὸ ὄμμα καὶ ἤχησα ἡ ἀκοή· ὁ Ἀναξαγόρας : ὑπὸ ἀφαυρότητος (ἀτελείας) αὐτῶν (τῶν αἰσθήσεων) οὐ δυνατοὶ ἐσμέν κρίνειν τάληθές· ὁ ποιητής Ἐπίχαρμος : νοῦς ὄρη καὶ νοῦς ἀκούει, τά δ' ἄλλα πάντα κωφὰ καὶ τυφλά· παρόμοια καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς, ἀποσπ. 4, 9· ὁ "Όμηρος Ἰλ. Ε 127.

σκολῆ, δύσκολα, ἀκόμη λιγότερα.

τὸ λογίζεσθαι, ἡ καθαρὴ πνευματικὴ ἐνέργεια χωρὶς συμμετοχῆ τῶν αἰσθήσεων, ὁ καθαρὸς λογισμὸς.

εἶπερ που ἄλλοθι, κεφ. 2, 58ε.

ὄντα, τὰ ὄντως ὄντα, ὅσα ὑπάρχουν ἀληθινά, οἱ ἰδέες (κοίταξε τὸ κεφ. 19, 74α.

παραλυπῶ, ἐνοχλῶ.

ἐνταῦθα, σ' αὐτὴ τὴν ἔρευνα, δηλ. στὴν ἀναζήτηση τῶν ἰδεῶν.

τί δέ δή τὰ τοιάδε, (λέγεις). Καὶ ποιά γνώμη ἔχεις γιὰ τὰ ἐξῆς.

δίκαιον αὐτό, αὐτὴ ἡ ἰδέα τοῦ δικαίου ἀνεξάρτητη, χωρὶς κανένα δεσμό μέ τόν ἄνθρωπο, μέ τὰ πράγματα κτλ.

καὶ ἐνὶ λόγῳ (εἰπεῖν) περὶ τῆς οὐσίας ἀπάντων τῶν ἄλλων, ὁ ἕκαστον τυγχάνει ὄν, δηλ. γι' αὐτὸ ἀκριβῶς πού εἶναι τὸ κάθε ἓνα. Τὸ ὄ... ὄν ἐπεξηγεῖ τὸ τῆς οὐσίας.

ὅς ἂν μάλιστα... περὶ οὗ σκοπεῖ, ὅποιος δηλ. ἀπό μᾶς θά

προετοιμαστῆι σέ πολύ μεγάλο βαθμό καί μέ ἀπόλυτη ἀκρίβεια γιά νά ἐνοήσῃ — ἐξετάσῃ — αὐτό καθαυτό κάθε πράγμα, ἀπό ὅσα ἐξετάζει, αὐτός...

ἴοι ἂν ἐγγύτατα τοῦ γνῶναι, μπορεῖ νά κατανοήσῃ μέ πολύ μεγάλη προσέγγιση, μπορεῖ νά φτάσῃ πάρα πολύ κοντά στή γνώση. **μήτε... παρατιθέμενος ἐν τῷ διανοεῖσθαι**, χωρίς νά χρησιμοποιεῖ ὡς βοηθό, ὅταν στοχάζεται.

εἰλικρινής, ἀπόλυτα καθαρός.

ὡς ἔπος εἰπεῖν, μέ δύο λόγια, κοντολογῆς.

ὑπερφυῶς... ὡς ἀληθῆ λέγεις, ἔξοχα... αὐτή εἶναι ἡ καθαρῆ ἀλήθεια, πάρα πολύ σωστά μιλάς.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 11.

παρίσταται δόξα, ἔρχεται στό νοῦ ἰδέα, γνώμη.

κινδυνεύει τοι ὡσπερ ἀτραπός τις ἐκφέρειν ἡμᾶς μετὰ τοῦ λόγου ἐν τῇ σκέψει, φαίνεται βέβαια νά μᾶς ὀδηγεῖ στό τέρμα — ἡ σχεδόν μᾶς βγάξει ἀπό δύσκολη θέση (ἐκφέρειν)—κάτι σάν ἓνα μονοπάτι (ἡ σκέψη μας), ὅταν τή συνοδεύει στήν ἔρευνα ὁ ὀρθός λόγος, ὅτι...

οὐ μή, μέ ὑποτ. ἀορίστ. ἔντονη ἄρνηση.

εἶδωλα, πλάσματα τῆς φαντασίας.

τὸ λεγόμενον, ὅπως λέει ὁ κόσμος.

ἐγγίγνεται, (ἀπρόσωπο), εἶναι δυνατό.

ἀσχολίαν ἄγω, δέν ἔχω καιρό νά ἀσχοληθῶ.

παραπίπτω, παρεμβαίνω (μπαίνω στή μέση) ἄκαιρα.

ἔσται (τοῦτο) οὐ... φρονήσεως, ἔλξη, ἀντί: φρόνηση ἐπεξήγηση στό τοῦτο.

λόγος, συζήτηση, ἡ σειρά τῶν συλλογισμῶν, οἱ συλλογισμοί.

ὀμιλῶ, ἔχω σχέση, προσέχω, ἀπασχολοῦμαι.

ἀναπίπλαμαι, μολύνομαι.

ἀπολύω, ἀπελευθερώνω, γιατί τό σῶμα εἶναι τά δεσμά τῆς ψυχῆς.

τοιούτων, μέ ἄλλα καθαρά (ὄντα), ὅπως εἶναι οἱ ἰδέες.

δι' ἡμῶν αὐτῶν, μέ τήν ψυχῆ μας μόνη.

ἴσως, (λιτότητα), χωρίς ἀμφιβολία.

μή οὐ... ἤ, (φοβᾶμαι) μήπως...
 ὀρθῶς φιλομαθεῖς, οἱ πραγματικοὶ φιλόσοφοι.
 παντός γε μᾶλλον, περισσότερο βέβαια ἀπὸ κάθε ἄλλο.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 12.

ἀφικομένῳ (τινὶ ἐκεῖσε), οἷ... , ὅπου...
 πολλή πραγματεία, ἡ μακροχρόνια καὶ ἐπίπονη σπουδή.
 οἷ, ἀντί οἷ (ἐγκλ.), δοτ. προσωπ. ἀντων. γ' προσ., ποιητ. αἴτιο,
 ἀπὸ αὐτόν.

ὡσπερ κεκαθαρμένη, σάν νά ἔχει ἐξαγνιστεῖ.

λόγος, καλιὰ παράδοση τοῦ Ὀρφισμοῦ τὴν εἶχαν ἀποδεχτεῖ
 καὶ οἱ Πυθαγόρειοι (κοίταξε καὶ 63γ, 69γ, 70γ).

συναγείρομαι, περισυλλέγομαι, συμμαζεύομαι.

ἀθροίζομαι, συγκεντρώνομαι. Ὁ Σωκράτης πραγματικά παρα-
 δινόταν σέ βαθύτατους συλλογισμούς, ὅποτε ἀναστελλόταν κάθε ἐνέρ-
 γεια τῶν αἰσθήσεων, ὅπως ἔγινε κατὰ τὴν ἐστρατεία στὴν Ποτεΐδαια :
 «Συγκεντρωμένος (ὁ Σωκράτης) σέ μιὰ σκέψη του στεκόταν ἀπὸ τὴν
 αὐγή στό ἴδιο σημεῖο καὶ συλλογιζόταν. Καὶ ἐπειδὴ δέν προχωροῦσε
 στὴ σκέψη, ἀντί νά τὴν παρατήσει, ἐξακολουθοῦσε νά στέκεται καὶ νά
 τὴν ζητάει. Καὶ εἶχε μεσημεριάσει πλέον, καὶ ὁ κόσμος τόν πῆρε εἰδη-
 ση καὶ μέ κατάπληξη ἀνακοίνωσε ὁ ἓνας στόν ἄλλον, ὅτι ὁ Σωκράτης
 στέκεται ἐκεῖ καὶ παρακολουθεῖ κάποια σκέψη του. Στό τέλος (εἶχε
 βραδυάσει στό μεταξύ) ἔπειτα ἀπὸ τό δεῖπνο μερικοὶ Ἴωνες ἔσυραν
 ἔξω τὰ στρώματά τους γιὰ νά κοιμηθοῦν στὴ δροσιά καὶ συνάμα γιὰ νά
 παραφυλάξουν, ἂν θά ἔστεικε ἔτσι ἀκίνητος καὶ τὴ νύχτα. Κι αὐτός ἔμεινε
 πραγματικά ὄρθιος, ὡς πού χάραξε ἡ αὐγή καὶ ἀνέτειλε ὁ ἥλιος. Ὑστερα
 ἔκανε τὴν προσευχή του στόν ἥλιο καὶ ἀπομακρύνθηκε». (Πλ. Συμπ.
 220γ, μέ βάση τὴ μετάφραση I. Συκουτρῆ).

παρασκευάζονθ' ἑαυτόν... οὕτω ζῆν, ἐνῶ ἓνας ἄνθρωπος
 προετοιμάζεται στὴ ζωὴ του νά ζεῖ ἔτσι, δηλ. νά εἶναι ὅσο τό δυνατόν
 πιό κοντά στό θάνατο...

διαβάλλομαι, βρίσκομαι σέ ἔχθρα.

πανταχῆ, μέ κάθε τρόπο, ἀπόλυτα.

πολλή ἀλογία, μέγας, χοντρός παραλογισμός.

ἀπηλλάχθαι, ἀπό τῆς ἐλπίδος ἐστίν.
 παιδικά, τὰ ἀγαπημένα, τὰ προσφιλή.

εἰς "Αἶδου, π.χ. ὁ Ὀρφέας κατέβηκε στόν "Αἶδα γιά χάρη τῆς γυναίκας του Εὐρυδίκης. Ὁ Ἀχιλλέας, μολοντί γνώριζε ὅτι θά πέθαινε ἂν σκότωνε τόν "Ἑκτορα, ὥστόσο δέ διστάζει νά τόν σκοτώσει γιά νά ἐκδικηθεῖ τό θάνατο τοῦ Πάτροκλου καί νά συναντήσῃ στόν "Αἶδα — ἔστω καί νεκρό — τόν ἀγαπημένο του φίλο.

ἐντεύξεσθαι, ἐπεξήγηση στό τ α ὕ τ α.
 ἀλλ' ἤ, παρά μόνον.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 13.

ὄν ἂν ἴδης, ἐπεξήγηση στό τ ο ὕ τ ο.

οὐκ ἄρ' ἦν, ὁ σύνδ. ἄρα μέ παρατ. σημαίνει: μαθαίνουμε κάτι πού δέν τό γνωρίζαμε: ἐπομένως: δέν ἦταν (ὅπως νομίζαμε) φιλόσοφος.

φιλότιμος, φιλόδοξος.

τὰ ἕτερα, ἀντί ἐνικ. τό ἕτερον· ἔβαλε πληθυντικό ἴσως ἐπειδή ὑπάρχουν πολλῶν εἰδῶν φιλοχρήματοι καί φιλόδοξοι.

ἡ ὀνομαζομένη, αὐτή πού λέγεται, αὐτή πού τό πλῆθος θεωρεῖ. . .

οἱ οὕτω διακείμενοι, ἐκεῖνοι πού ἔχουν αὐτές τίς ἀρχές (τίς ὁποῖες ἀναπτύξαμε πύ πάνω), δηλ. οἱ φιλόσοφοι.

σωφροσύνη, ἐγκράτεια.

πτοοῦμαι, παραφέρομαι ἀπό τό πάθος, ταράζομαι ἀπό τίς ἐπιθυμίες.

ὀλιγώρως ἔχω, ὀλιγοῦ, ἀδιαφορῶ, παραμελῶ.

κοσμίως ἔχω, εἶμαι κόσμιος, εἶμαι ἐγκρατής.

μείζονα κακά, π.χ. ἀτίμωση, δουλεία, αἰχμαλωσία.

κόσμιος, φρόνιμος, ἐγκρατής.

εὐήθης, ἀγαθός, μαρός, ἀνόητος.

τό πάθος, τό πάθος τό περί τήν εὐήθη ταύτην σωφροσύνην συμβαίνει αὐτοῖς (εἶναι) ὅμοιον τούτῳ· μολοντί ὑποστηρίζουμε, ὅτι αὐτό βέβαια εἶναι ἀδύνατο — ὅτι δηλαδή οἱ ἐγκρατεῖς εἶναι σώφρονες ἐξαιτίας (ἀπό τό φόβο) κάποιας ἀκολασίας — ὥστόσο συμβαίνει σ' αὐτούς πού ἀσκοῦν αὐτή τήν ἀνόητη σωφροσύνη, νά εἶναι τό πάθημά

τους ὅμοιο — ἀνάλογο μέ τοῦτο... δηλαδή νά εἶναι σώφρονες ἀπό τό φόβο κάποιας ἀκολασίας...

ἔοικε γάρ, νάί, φαίνεται, πραγματικά ἔτσι φαίνεται.

μή γάρ..., (φοβᾶμαι) μήπως πραγματικά.

αὕτη, ἔλξη στό κατηγορ. ἢ ὀρθή ἢ ἀλλογία.

καταλλάττομαι, ἀνταλλάζω τό ἀπαρέμφ. ἐπεξηγ. τοῦ αὕτη. ὀρθόν, γνήσιο, μέ σταθερή ἀξία.

ταῦτα καταλλάττεσθαι, τό ἀπαρέμφ. εἶναι παθητικό.

τούτου, γεν. τοῦ τιμήματος.

ώνούμενα, παθητ.

πιπράσκω, πουλάω (πρατήριο, μεταπράτης).

προσγίγνομαι, προσθέτομαι.

ἀπογίγνομαι, ἀποχωρίζομαι, ἀφαιροῦμαι. Μεταφράζουμε αὐτό τό δύσκολο κομμάτι: Φοβᾶμαι μήπως πραγματικά τοῦτο δέν εἶναι ὁ σωστός τρόπος ἀνταλλαγῆς γιά τήν ἀπόκτηση τῆς ἀρετῆς, νά ἀνταλλάξει δηλαδή κανείς ἡδονές μέ ἡδονές καί λύπες μέ λύπες καί φόβο μέ φόβο καί μεγαλύτερα μέ μικρότερα, σάν νά εἶναι νομίσματα· ἀλλά ἐκεῖνο μόνον εἶναι γνήσιο (μέ σταθερή ἀξία) νόμισμα, μέ τό ὅποιο πρέπει ὅλα αὐτά νά ἀνταλλάζονται: ἡ φρόνηση· καί αὐτό προσδιορίζει τήν ἀξία τους καί μέ αὐτό πραγματικά ἀγοράζονται καί πουλοῦνται ὅλα, καί ἡ ἀνδρεία καί ἡ σωφροσύνη καί ἡ δικαιοσύνη, καί μ' ἕνα λόγο ἡ ἀληθινή ἀρετή, μόνο μέ τή φρόνηση μπορεῖ νά ἀποκτηθεῖ, εἴτε προσθέτονται εἴτε ἀφαιροῦνται καί οἱ ἡδονές καί οἱ φόβοι καί ὅλα τά (ἄλλα) παρόμοια.

χωριζόμενα, ὄνομ. ἀπόλυτη, ἢ μετοχή ὑποθετική.

σκιαγραφία, εἰκόνα ἥσκιου, ἀπατηλή εἰκόνα.

ἀνδραποδώδης, δουλοπρεπής, πού ταιριάζει σέ ἀνδράποδα (σέ (δούλους).

κάθαρσις, ἀποκάθαρση (ἠθική).

καθαρός, ἐξαγνισμός, μέσο γιά τήν ἀποκάθαρση.

τελεταί, μυστηριακές τελετές, τά μυστήρια.

καθίστημι, ἰδρύω, καθιερώνω.

φαῦλος, τυχαῖος, ἀσύνετος.

πάλοι, κεφ. 8, 63γ κτλ.

αἰνίττομαι, ὑποδηλώνω συμβολικά (μέ αἰνίγματα).

ἀτέλεσιος, ἀτελετούργητος, ἐκεῖνος πού δέν ἔφτασε στήν πλήρη (τελική) μυστική τελετουργία· ὁ ἀκατήχητος.

τετελεσμένος, (τελετή)· ἀντίθετο τοῦ ἀτέλεσιος.

ναρθηκοφόρος, ὁ θιασώτης (ὀπαδός) τοῦ Βάκχου, πού κρατοῦσε στίς γιορτές τοῦ θεοῦ θύρσο. Ὁ θύρσος ἦταν ἕνας ραβδί ἀπό «νάρθηκα» (εἶδος καλάμιου), στεφανωμένο στήν κορυφή μέ κουκουνάρι ἀπό πεῦκο, μέ κισσό καί μέ ἀμπελόφυλλα.

βάκχοι, ὅσοι ἔπαιρναν μέρος στά μυστήρια τοῦ Βάκχου, οἱ θεό-πνευστοι.

παῦρος, λίγος.

Ἡ φράση **ναρθηκοφοροί... παῦροι** ἔχει τοῦτο τό νόημα: Τά ἐξωτερικά σύμβολα τῆς λατρείας τοῦ Διόνυσου δέ σημαίνουν, ὅτι καί κείνος πού τά μεταχειρίζεται ἐμπνέεται πραγματικά ἀπό τό θεό. Ἐνάλογο εἶναι καί ἡ φράση ἀπό τό ἱερό Εὐαγγέλιο «πολλοί μὲν εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί» (Μαρκ. 20, 16). Ἐνάλογο εἶναι καί αὐτό πού λέει ὁ λαός: τό ράσο δέν κάνει τόν παπᾶ. Ἡ φράση εἶναι παλαιός στίχος ἀπό τήν Ὀρφική διδασκαλία. Στό τέλος ἔγινε παροιμία. Τίς ιδέες τῶν Ὀρφικῶν γιά τή φύση καί τήν τύχη τῆς ψυχῆς, γιά τήν ἐγκράτεια, γιά τή μύηση καί τόν «καθαρισμό», τίς εἶχαν ἀποδεχτεῖ καί οἱ Πυθαγόρειοι. Ὅλα αὐτά ἔπρεπε νά ἀποτελοῦν ἐγγύηση γιά τήν ψυχή πού πήγαινε στόν Ἄδη, ὅτι θά κάνει ἕνα ταξίδι χωρίς κίνδυνους καί ὅτι τό ταξίδι αὐτό θά ἔχει ἕνα εὐτυχισμένο τέρμα: μιᾶ θέση κοντά στοῦς θεοῦς. (Κοίταξε καί 63γ, 67γ).

γενέσθαι, γενέσθαι (εἰς) ὦν.

ἀνύτω, κατορθώνω.

τό σαφές, τήν καθαρή ἀλήθεια.

εἰκότως, νά συνδεθεῖ μέ τό οὐ χαλεπῶς φέρω.

εὖ ἂν ἔχοι, (καλῶς θά εἶχε), θά ἤμουνα εὐχαριστημένος.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 14.

εὐθύς (χωρίς σύνδεση μέ τήν προηγούμενη πρότ.), ἐπεξήγηση.

πνεῦμα, πνοή, ἄνεμος.

καπνός, παραβολή παρμένη ἀπό τόν Ὅμηρο (Ἰλ. Ψ. 100) «ψυχῆ

δὲ κατὰ χθονὸς ἢ τε καπνὸς ὄχεται...».

διαπτομένη, διαπέτομαι, πετάω ἐδῶ κι ἐκεῖ, ἐξαφανίζομαι.

παραμυθία, παρηγοριά, παρηγορητικοὶ λόγοι (κοίταξε καὶ διαμυθολογῶ, λίγο πιό κάτω). Σύμφωνα μέ ἄλλη γνώμη σημαίνει πειθῶ, πειστική συζήτηση.

πίστις, βεβαίωση, ἐπιχείρημα, πειστική ἀπόδειξη.

ἔστι, ἐξακολουθεῖ νά ὑπάρχει διαρκῶς.

δύναμις, δύναμη ζωτική.

φρόνησις, δύναμη νά διανοεῖται, δύναμη (ικανότητα) νοητική. 'Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς, ὅπως καθορίζεται ἐδῶ, ἔχει πραγματική ἀξία, Ἀντίθετα, ἡ ἀπλή ὕπαρξη τῆς ψυχῆς, ὅπως παρουσιάζεται στόν Ὅμηρο, ὅπου τά εἰδῶλα γιά νά ἐννοοῦν πρέπει νά πισῶν αἶμα, δέν ἔχει καμιά ἀξία.

διαμυθολογῶ, διηγούμαι μύθους, συζητῶ χρησιμοποιώντας μύθους, ριψοκινδυνεύω συζητώντας μέ βάση μερικές ὑποθέσεις. Ὁ Πλάτων ἐπίτηδες μεταχειρίζεται τίς λέξεις **παραμυθία** καὶ **διαμυθολογῶ** μέ λεπτή σημασιολογική ἀπόχρωση, γιά νά δείξει, ὅτι δέν πρέπει νά περιμένουμε ἀποδείξεις αὐστηρά λογικές, ἀλλά ἀληθοφανείς (εἰκὸς οὕτως ἔχειν). Πίστη θέλει νά ἐμπνεύσει καὶ ἡ ἀπόδειξη του εἶναι περισσότερο ἠθική παρά θεωρητική (κοίταξε κεφ. 5, 61 καὶ κεφ. 13 69γ).

κωμωδιοποιός, ἐδῶ ὁ Πλάτων κάνει ὑπαινιγμό εἴτε στόν Ἀριστοφάνη, πού γελοιοποιοῦσε τό Σωκράτη στίς Νεφέλες (1484 κ. ἐξ.) εἴτε στόν Εὐπόλι, πού ἔλεγε : μισῶ δ' ἐγὼ καὶ Σωκράτην τὸν πτωχὸν ἀδολέσχην.

ἀδολεσχῶ, φλυαρῶ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 15

αὐτό-τῆδέ πη, τό αὐτό ἀναφέρεται στά προηγούμενα, τό τῆδέ πη στά ἐπόμενα.

παλαιός λόγος, παλιά δοξασία, παράδοση (γιά τή μετεμψύχωση ἢ μετενσωμάτωση). Μολονότι ὅσα λέει πιό κάτω (70 ε) μάς ὑπενθυμίζουν τό δόγμα τοῦ Ἡράκλειτου, ὁ Πλάτων ἐννοεῖ ἐδῶ τή διδασκαλία

των Ὀρφικῶν καὶ τῶν Πυθαγόρειων (κοίταξε καὶ 63γ, 67γ, 69γ).
Κάτι παρόμοιο μὲ τὴ μετεμψύχωση πίστευαν καὶ οἱ Αἰγύπτιοι.

μεμνήμεθα, θυμόμαστε.

ἄλλο τι, ἄλλο τι (ἔστιν) ἤ...

τοῦ ταῦτ' εἶναι, ὅτι αὐτὸ συμβαίνει, ὅτι δηλ. ὁ Θρύλος αὐτὸς εἶναι ἀληθινός.

λόγος, ἐπιχείρημα, ἀπόδειξη.

κατ' ἀνθρώπων, σέ σχέση μὲ τοὺς ἀνθρώπους.

κατὰ ζώων καὶ φυτῶν, ὁ Πλάτων δέ θέλει νά εἰπεῖ ὅτι στά ζῶα καὶ στά φυτὰ ὑπάρχει ἀθανασία, ἀλλά θέλει νά δείξει ὅτι ὁ νόμος αὐτῆς γενέσεως ἐκ τῶν ἐναντίων) εἶναι γενικός.

αἰσχροῦς, ἄσχημος.

ἔχομεν, ἔχω, (ἔδῶ) γνωρίζω, κατέχω, τό ξέρω καλά.

ἐξ ἐναντίων τὰ ἐναντία, ἡ θεωρία αὐτὴ ἦταν ἤδη δόγμα τοῦ

Ἡράκλειτου.

δυσὸν ὄντων, γενική δυσκοῦ ἀριθ., παράθεση σέ προηγούμενες λέξεις πού εἶναι σέ γενική πληθυντικοῦ (ἐναντίων).

μεταξύ, μεταξύ μείζονος καὶ ἐλάττονος.

τό μὲν... τό δέ... , τό ἓνα... καὶ τό ἄλλο.

διακρίνω - συγκρίνω, χωρίζω - ἐνώνω.

κἂν εἰ μὴ χρώμεθα... οὕτως ἔχειν ἀναγκαῖον: κἂν εἰ μὴ χρώμεθα... (λέγομεν) ἀναγκαῖον ἂν εἶναι οὕτως ἔχειν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 16

ἐγρηγορέναι - καθεύδειν· τὸ ἐγρηγορέναι ἀπαρέμφ. παρακ. τοῦ ρ. ἐγείρω - ἀμεταβ.-, εἶμαι ἄγρυπνος), ἡ ἀγρύπνια, ἡ ἐγρήγορησ.-

τὸ καθεύδειν (καθεύδω: κοιμᾶμαι), ὁ ὕπνος.

καὶ αἱ γενέσεις... , καὶ αἱ γενέσεις αὐτοῖν εἰσὶ δύο μεταξύ δυσὸν ὄντων.

συζυγία, ζευγάρι.

τὴν μὲν - τὴν δέ, ἐπιμερίζει τὰς γενέσεις.

καταδαρθάνειν - ἀνεγείρεσθαι, νά κοιμᾶται κανεῖς — νά ξυπνάει. — τὸ καταδαρθάνειν (καταδαρθάνω: κοιμᾶμαι): ὁ ὕπνος — τὸ ἀνεγείρεσθαι, ἡ ἐγρήγορησ.

τοῖν, χρήση τοῦ ἄρσεν. ἄρθρου ἀντί τοῦ θηλυκοῦ.

ταύτη, ἐδῶ, στό σημείο αὐτό.

ἀναβιώσκεσθαι, ἀναβίωση, τό νά ξαναζεῖ κανεῖς.

ἐδόκει, παρατατικός, γιατί ἀναφέρεται σέ ὅσα εἶπε στό κεφ. 15,
70 γ - δ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 17

ἀδίκως, χωρίς λόγο, χωρίς αἰτία.

ἀνταποδίδωμι, (ἀμετάβ.) ἀντιστοιχῶ· εἰ μὴ ἀνταποδιδόη, ἄν
δέν ὑπῆρχε ἀντιστοιχία.

ὡσπερὶ κύκλῳ περιούντα, σάν νά διέγραφε (χάραζε) ἡ κίνησή
τους κατά κάποιον τρόπο κυκλική τροχιά (κύκλο).

ἀνακάμπτω, (πάλιν· πλεονασμός) ἀμετάβ. ἐπιστρέφω, ξανα-
γυρίζω.

τελευτῶντα, στό τέλος.

οἶον, παραδείγματος χάρη, λόγου χάρη, γιά παράδειγμα.

λῆρος, ἄρσ. (παραλήρημα) φλυαρία, ἀνοησία, ἀφελής ἱστορία.

τόν Ἐνδυμίωνα, τό θρύλο τοῦ Ἐνδυμίωνα. Ὁ Ἐνδυμίον ἦταν
ένας ἕμορφος βοσκός, πού τόν δέχτηκε ὁ Δίας στόν Ὀλυμπο. Ἐκεῖ
ἔδειξε ἐνδιαφέρον γιά τήν ἕμορφιά του ἡ Ἥρα. Γι' αὐτό ὁ Δίας τόν ἔδιω-
ξε καί τόν τιμώρησε νά κοιμᾶται αἰώνια.

οὐδαμοῦ ἄν φαίνοιτο, δέ θά μπορούσε αὐτός νά φανεῖ πουθε-
νά, δέ θά ἦταν δυνατό νά συμβεῖ, δέ θά εἶχε καμιά ἀξία.

Ἄναξαγόρας, ἀπό τίς Κλαζομενές. Γεννήθηκε γύρω στό 500 π.Χ.
καί τό 460 π.Χ. περίπου ἐγκαταστάθηκε στήν Ἀθήνα. Ἦταν διάσημος
φιλόσοφος, μαθηματικός καί ἀστρονόμος. Ὁ Ἄναξαγόρας εἶπε τό περί-
φημο : «πάντα χρήματα ἦν ὁμοῦ, εἶτα νοῦς ἐλθὼν αὐτά διεκόσμησε».
Δηλαδή ἀπό τό ἀρχικό χάος ὁ Νοῦς (τό πνεῦμα) ὀργάνωσε τόν κόσμο
ἁρμονικά.

ἐκ τῶν ἄλλων, ἀπό ἄλλα ὄντα (καί ὄχι ἀπό τά πεθαμένα).

τίς μηχανή... ποιός τρόπος θά ὑπῆρχε νά μή...

παντός μᾶλλον, περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλο (κεφ. 11, 67β).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 18

ἐνὶ λόγῳ (ὕπομνήσω σε), μέ μιά ἀπόδειξη...

αὐτοί, μόνοι τους.

ἐπιστήμη, ἀκριβῆς γνώση, ἀληθινή γνώση, γνώση.

ὀρθὸς λόγος, ὀρθὸς συλλογισμὸς, ὀρθή σκέψη, ὀρθή κρίση.

ἔπειτα, στό γενικό μέν ('Ἐνὶ μέν...') ἔπρεπε νά ἀκολουθήσει τό δέ. Χρησιμοποιεῖ ὅμως τό ἔπειτα, ἐπειδὴ εἰδικεύει τήν ἀπόδειξη.

διαγράμματα, γεωμετρικά σχήματα. Ὁ Πλάτων κάνει ὑπαινιγμό σ' αὐτό πού ἀναφέρει στό διάλογό του «Μένων» (κεφ. 15 - 21, 80δ - 86γ): "Ἐνας δοῦλος τοῦ Μένωνος, ἔπειτα ἀπό κατάλληλες ἐρωτήσεις τοῦ Σωκράτη γιά τό ἐμβαδό τῶν τετραγώνων δίνει σωστές ἀπαντήσεις καί βρίσκει γεωμετρικές ἀλήθειες, σάν νά εἶχε διδάχτεϊ Γεωμετρία..

κατηγορεῖ, ἀποδεικνύει (ὁ ἄγων ἐπὶ τὰ διαγράμματα).

μαθεῖν, νά μάθω, νά ἀκούσω τοῦτο... δηλ. νά θυμηθῶ.

γάρ, ὁ γὰρ ἐδῶ εἶναι ἐπεξηγητικός.

ἐπίστασθαι, νά τό γνώριζε.

ἢ ἄλλην τινα αἴσθησιν λαβών, ἢ ἀντιληφθεῖ μέ μιά ἄλλη αἴσθησι.

οὐ μὴ ἢ αὐτὴ ἐπιστήμη, πού δέν εἶναι ἀντικείμενο τῆς ἴδιας γνώσης, πού δέν ἀνήκει στήν ἴδια κατηγορία γνώσεων.

οὐ τὴν ἔννοιαν ἔλαβεν, πού συνέλαβε μέ τό νοῦ του.

παιδικά, κεφ. 12, 68α.

ἔγνωσαν - ἔλαβον, γνωμικοί ἀόριστοι.

γεγραμμένον, ρ. γράφω, ζωγραφίζω.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 19

εἴτε ἔλλείπει... , εἴτε τοῦτο ἔλλείπει (ὕπολείπεται) τι ἐκείνου κατὰ τὴν ὁμοιότητα εἴτε μὴ (ἐλλείπει).

αὐτὸ τὸ ἴσον, τό ἴσο αὐτό καθαυτό, ἢ ἰδέα τῆς ἰσότητος.

ὃ ἐστίν, ἐκεῖνο πού ὑπάρχει (τό ὄν), ἐκεῖνο πού ἔχει ἀπόλυτη οὐσία καὶ ὑπαρξή (τό ὄντως ὄν), ἢ ἰδέα.

ὄν, μετοχὴ ἐνδοτική. Τό ἴδιο καὶ ἢ μετχ. ὄντα (ταῦτά).

ἴσα ἢ ἰδέα τῆς ἰσότητος· ὁ πληθ. γιά ὁμοιομορφία μέ τά πολλά καί διάφορα ἴσα πράγματα.

ταῦτά τε, τά πράγματα.

ἕως ἄν, ἕως ἄν ἐννοήσης, ἐφόσον δηλ. θά ἐννοήσεις, θά σκεφθεῖς. ἐνδεῖ (ὑποκ. τά ἴσα — πράγματα —) τι ἐκείνου, εἶναι λίγο κατώτερα ἀπό ἐκεῖνο (δηλ. ἀπό τήν ἰδέα τοῦ ἴσου, τῆς ἰσότητος).

τῷ, τῷ εἶναι, δηλ. ὡς πρός τό νά εἶναι.

οἶον ἄλλο τι τῶν ὄντων, ὅπως (εἶναι) κάποιο ἄλλο ἀπό τά ὄντα, ὅπως μιά ἄλλη πραγματική ἰδέα.

ἐκεῖνο, ἐκεῖνο πού ἀληθινά ὑπάρχει (τό ὄν), ἢ ἰδέα.

προσείοικα, προσομοιάζω, εἶμαι παρόμοιος.

τά ἴσα, τά ἴσα πράγματα.

ὀρέγομαι, (ὄρεξη) ἐπιθυμῶ πολύ, ποθῶ.

ταυτόν δέ πάντα ταῦτα, τό ἴδιο ἰσχύει γιά ὅλες τίς αἰσθήσεις, δέν ὑπάρχει καμιά διαφορά.

τά ἐν ταῖς αἰσθήσεσιν (ἴσα), τά αἰσθητά ἴσα.

ἀνοίσειν, βραχ. ἀντί: ἀναφέροντες ἐννοήσειν, νά συγκρίνουμε, νά συσχετίσουμε.

γενόμενοι εὐθύς, ἀμέσως μόλις γεννηθήκαμε.

πρὸ τούτων, τοῦ ὄραν, ἀκούειν κλπ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 20

αὐτήν, τήν ἐπιστήμη, τή γνώση.

τό μείζον καί τό ἔλαττον, ἀντί νά εἰπεῖ τό ἕνισο.

ἐπισφραγίζομαι, βάζω τή σφραγίδα, βάζω γιά σφραγίδα· ἐδῶ σημαίνει: δίνω τό χαρακτηριστικό ὄνομα, τό χαρακτηριστικό ὄρο.

τοῦτο ὃ ἐστί, αὐτό πού ὑπάρχει (τό ὄν), ἢ ἰδέα.

καί... ἀποκρινόμενοι, σύμφωνα μέ τή διαλεκτική μέθοδο τῆς φιλοσοφικῆς ἔρευνας, πού τή χαρακτηρίζει ἡ ἐρώτηση καί ἡ ἀπόκριση.

ἐκάστοτε, σέ κάθε γέννηση.

γίγνεσθαι, ἀπό τά προηγούμενα ἐννοεῖται τό ἀνάγκη (ἐστί).

ἀπόλλυμι, λησιμονάω, χάνω, ξεχνάω.

ἀναλαμβάνω, ἀποκτάω πάλι.

δυνατόν γάρ δὴ τοῦτο γε ἐφάνη, κεφ. 18 καί 19.

οὐδὲν ἄλλ' ἢ... οὐδὲν ἄλλο (ποιοῦσιν) ἢ...

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 21

δίδωμι λόγον, δίνω λόγο, δίνω ἐξήγηση, δικαιολογῶ.

πολύ μᾶλλον, πολύ περισσότερο, ἀλλὰ πολύ μᾶλλον, ὥστόσο πολύ.

τηνικάδε, τὴν ἴδια ὥρα, τέτοια ὥρα (ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Σωκράτη, γιατί μόνον οἱ πραγματικοὶ φιλόσοφοι εἶναι σέ θέση νά δικαιολογοῦν (νά δύνουν λογική ἐξήγηση) «περὶ ὧν ἐπίστανται».

ἐν ἀνθρώπου εἶδει, σέ μορφή ἀνθρώπου.

φρόνησις, κεφ. 14, 70 β.

εἰμὴ ἄρα, ἐκτός ἂν τυχόν, ἐκτός ἂν ἴσως.

ἐν... χρόνῳ, ἐννοεῖται ἢ ἐν τῷ τοῦ γίγνεσθαι.

ἔλαθον... οὐδὲν εἰπών, χωρὶς νά τό καταλάβω εἶπα μιά ἀνοησία, εἶπα ἓνα τίποτα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 22

ἀναφέρω, κεφ. 19, 75 β.

ἀπεικάζω, συγκρίνω, παρομοιάζω, παραβάλλω.

ἄλλως, μάταια.

ταῦτα... τάδε, οἱ ἰδέες... οἱ ψυχές (ἢ προὑπαρξῆ τῆς ψυχῆς).

ὑπερφυῶς, κεφ. 10, 66 α.

εἰς... καταφεύγει ὁ λόγος, ὠραῖα (σέ ὠραῖο συμπέρασμα) καταλήγει ἢ συζήτηση (τό ἐπιχείρημα, ἢ ἀπόδειξη).

καρτερώτατος, πολύ ἰσχυρογνώμων, πολύ ἐπίμονος.

οὐκ ἐνδεῶς, λιτότητα, ἀρκετά.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 23

ἐνέστηκεν, στέκεται (ὀρθώνεται) ὡς ἐμπόδιο, ἐναντιώνεται.

διασκεδάννυμαι, διασκορπίζομαι, ἐξαφανίζομαι, χάνομαι.

τοῦ εἶναι, τῆς ὑπάρξεως.

τοῦτο, ὁ διασκορπισμός, ὁ ἐξαφανισμός.

ἄλλοθὲν ποθεν, ἀπὸ κάποια στοιχεῖα διαφορετικά ἀπὸ ἐκεῖνα,

πού συναποτελοῦν τό σῶμα (ἀπό τά συστατικά στοιχεῖα τοῦ σώματος).

ὥσπερ ἤμισυ, κατά κάποιον τρόπο τό μισό, μόνον τό μισό.

τέλος ἔχειν, νά εἶναι τέλεια.

συντίθημι εἰς ταυτόν, συνδυάζω, συνενώνω (σέ ἕνα).

αὔθις γίγνεσθαι, νά ἐπανέρχεται, νά γυρίζει πάλι, νά ξαναγυρίζει στή ζωή.

ὅπερ λέγεται, (ἀντί γιά ἱστορικό χρόνο) ὅπως ἔχουμε εἰπεῖ, ἐκεῖνο ἀκριβῶς πού λέγαμε.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 24

διαπραγματεύομαι, συζητῶ, ἐξετάζω, διερευνῶ.

ἐτι μᾶλλον, ἀκόμη πιά διεξοδικά, ἀκόμη πιά ἀναλυτικά (ἀπό πρῖν).

δέδοικα τό τῶν παίδων, φοβᾶμαι σάν παιδί.

διαφυσῶ, φυσᾶω σέ διάφορες διευθύνσεις, παίρνω μέ τό φύσημά μου.

ἄλλως τε καί, καί μάλιστα.

πνεῦμα, ἄνεμος, ἀέρας.

ἐπιγελῶ, γελάω ἐπιδοκιμάζοντας.

ἐν ἡμῖν, ἐννοεῖ ὅλους τοὺς παρόντες.

μορμολύκειον, κυρίως τό προσωπεῖο (ἡ μάσκα), πού φόβιζαν μ' αὐτό τά παιδιά, τό φόβητρο, τό σκιάχτρο.

ἐπάδω, ἄδω ὡς ἐπωδῆν, τραγουδᾶω μαγικά τραγούδια· οἱ ἐπωδές ἦσαν μαγικά τραγούδια ἢ μαγικά λόγια πού θεράπευαν ἀρρώστιες, τραύματα κλπ., ὅπως τά σημερινά ξόρκια. Ὁ Πλάτων ἐδῶ ἐννοεῖ τοὺς φιλοσοφικούς λόγους πού θεραπεύουν τήν ἄρρωστη ψυχή.

ἐξεπάδω, θεραπεύω (μέ μαγικά τραγούδια, μέ μαγικά λόγια, μέ ξόρκια).

ἐπωδός, ἐκεῖνος πού θεραπεύει μέ ἐπωδές, ὁ μάγος.

βαρβάρων, ὁ Πλάτων δέν ἀναγνώριζε ἐθνικές διαφορές στήν ἐπιστήμη. Ὁ ἴδιος πῆγε στήν Αἴγυπτο γιά σπουδές.

ζητεῖν, νά ἐξετάζετε αὐτό τό ζήτημα.

ὑπάρξει, θά γίνουν.

ἀπολείπω, ἀφήνω κάτι (πράξη ἢ λόγος - συζήτηση) ἀτελείωτο, διακόπτω.

εἶ σοι ἡδομένω ἔστιν, ἂν σοῦ εἶναι εὐχάριστο.

πῶς γὰρ οὐ μέλλει (μοι ἡδομένω εἶναι), καί γιατί ὄχι; πῶς νά μή μοῦ εἶναι (εὐχάριστο);

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 25

ἑαυτούς, αὐτοπαθ. ἄντων. γ' προσώπ., ἀντί α': ἡμᾶς αὐτούς. συνθέτω, διαφέρει ἀπό τό προηγούμενο συντιθέντι, γιατί ἡ σύνθεση ἐξακολουθεῖ νά ὑπάρχει.

φύσει, ἀνήκει στήν ἐπόμενη λέξη προσήκει.

ταύτη ἤπερ, ἔτσι, ὅπως ἀκριβῶς· κατά τόν ἴδιον τρόπο, ὅπως ἀκριβῶς.

εἶπερ τῶ ἄλλω, κεφ. 2, 58ε.

αἰεὶ κατά ταῦτά καί ὡσαύτως ἔχει (Μ' αὐτόν τόν τεχνικό ἦρο ὁ Πλάτων χαρακτηρίζει πάντοτε τίς ιδέες σέ ἀντίθεση μέ τά αἰσθητά: τὰ ἄλλο τ' ἄλλως (ἔχοντα) καί μὴδέποτε κατὰ ταῦτά), εἶναι πάντοτε τά ἴδια μέ τόν ἑαυτό τους καί ὁ τρόπος τῆς ὑπάρξεώς τους εἶναι ἕνας καί ὁ ἴδιος, εἶναι αἰωνίως ἀναλλοίωτα, εἶναι πάντοτε τά ἴδια καί ἔχουν πάντοτε τόν ἴδιον τρόπο. Κοίταξε καί στό 78 δ.

δέ, ἀντίθετα: ταῦτα δέ, ἡ ἐπανάληψη τοῦ δέ δηλώνει ἔντονη ἀντίθεση.

ἴωμεν, ἐπανίωμεν.

ἐφ' ἅπερ, (ἤλθομεν) ἐν τῷ ἔμπροσθεν λόγῳ, κεφ. 10 καί 11, 65, 66.

αὐτὴ ἡ οὐσία, ἧς λόγον δίδομεν τοῦ εἶναι, αὐτὴ ἡ οὐσία (ἡ ιδέα, ἡ πραγματικότητα), πού δίνουμε λόγο γιά τήν ὑπαρξή της, πού δικαιολογοῦμε τήν ὑπαρξή της.

αὐτὸ ἕκαστον, ὃ ἔστιν, τὸ ὄν, αὐτὸ καθαυτὸ τό κάθε τι (αὐτὸ ἕκαστον) πού ὑπάρχει (ὃ ἔστιν), ἐκεῖνο πού πραγματικά ὑπάρχει (τὸ ὄν).

ἐνδέχομαι, ἐπιδέχομαι, δέχομαι.

ἢ, ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἐρώτηση μέ μεγαλύτερη ἀκρίβεια καί μέ ἄλλη μορφή.

μονοειδές, ἀπλό, ἀσύνθετο.

οὐδέποτε οὐδαμῆ οὐδαμῶς οὐδεμίαν· γὰρ νά τονίσει τό ἀναλλοίωτο χρησιμοποιεῖ πολλές ἀρνήσεις (πλεονασμός καί παρήχηση).
τῶν ἐκείνοις ὁμωνύμων, πού ἔχουν τό ἴδιο ὄνομα μέ ἐκεῖνες (τίς ἰδέες).

πᾶν τούναντίον, ἐντελῶς ἀντίθετα.

οὐκ ἔστιν, (ἄλλο τι) ὄτω (δοτ. ὄργαν.).

ἐπιλαμβάνομαι, ἔρχομαι σέ ἐπαφή, συλλαμβάνω, ἀντιλαμβάνομαι.
ἀειδής, ἀόρατος.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 26

τίθημι, ὑποθέτω, παραδέχομαι.

ἔχον, (θῶμεν).

ἄλλο τι, (ἔστιν ἤ).

ἡμῶν αὐτῶν, δέν εἶναι αὐτοπαθής ἀντωνυμία.

τῷ εἶδει, μέ ἄρθρο, γιατί χρησιμοποίησε πιά πάνω τή λέξη.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 27

πάλαι, ὅπως στό κεφ. 10, 65 β, γ.

προσχωρῶμαι, χρησιμοποιῶ ἐπί πλέον, ἔχω συνεργάτη — (γιατί ἡ ψυχή μπορεῖ νά ἐξετάζει καί χωρίς τή συνεργασία τοῦ σώματος κεφ. 10, 65 γ).

τό διά τοῦ σώματος, (σκοπεῖν), δηλ. τό δι' αἰσθησεως.

ἰλιγγιῶ, (ἰλιγγος), ζαλιζομαι.

τοιούτων, δηλ. πλανωμένων, ταραττομένων καί ἰλιγγιώντων.

πλάνος, περιπλάνηση.

ἐκεῖνα, τά ὄντως ὄντα, οἱ ἰδέες.

συγχωρῶ, συμφωνῶ.

ὄλω καί παντί, καί στό σύνολο καί στά μέρη.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 28

πεφυκέναι, πεφ. (τοιούτων) οἶον ἄρχειν...

ξυμβαίνει, βγαίνει ὡς ἀναγκαῖο συμπέρασμα.

νοητόν, (ἐνεργητικό) ἐκεῖνο πού νοεῖ. ἀνόητον, ἐκεῖνο πού δέ νοεῖ.

αὖ, βέβαια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 29

τὸ παράπαν, ἐπίρρημα : ἐντελῶς.
ἐν ὄρατῶ, (τόπω), ἐννοεῖ τὸν τάφο.
διαπίπτω, καταρρέω ἀπὸ διάλυση.

διαπνέομαι, διασκορπίζομαι σάν καπνός, ἐξαφανίζομαι. Τὰ τρία ἀπαρέμματα δηλώνουν τὴν ἀποσύνθεση κλιμακωτά.

ἐπιεικῶς, ἀρκετά, πολύ.
ἐπιμένω, παραμένω, διατηροῦμαι.
καί, φυσική σειρά : καί ἐάν μὲν τις.

χαριέντως ἔχω τὸ σῶμα, ἔχω ἀκμαῖο καί χαριτωμένο τὸ σῶμα.
ῶρα, ἡ ἀκμὴ τῆς ἡλικίας, ἡ νεανική ἡλικία.
καί πάνυ μάλα (συχνόν ἐπιμένει χρόνον).

συμπίπτω, συμμαζεύομαι, μαραίνομαι (ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀφαίρεση τῶν ἐντοσθίων).

ὀλίγου (δεῖν) **ὄλον**, σχεδόν ὀλόκληρο (τὸ σῶμα).

ταριχευθέντες, ἡ ταρίχευση ἦταν συνηθισμένη στοὺς Αἰγύπτιους. (Ἡρόδοτος, βιβλ. 2, κεφ. 86...). Τέτοια ταριχευμένα πτώματα (μούμιες) ὑπάρχουν σήμερα καί στό Ἐθνικό Ἀρχαιολογικό Μουσεῖο.

ἀμήχανον ὅσον, ἀμέτρητο.
καί ἂν σαπῆ, (τὸ σῶμα).

ὡς ἔπος εἰπεῖν, σάν νά εἰποῦμε, σχεδόν.

τοιούτον ἕτερον, (κεφ. 2, 58 δ) ὅμοιο, ἀνάλογο μέ τὴν ψυχή.
γενναῖος, εὐγενής, ὑπέροχος, ἐξαίρετος.

εἰς Ἄιδου ὡς ἀληθῶς; ἰστόν πραγματικό Ἄδη — καί ὄχι ἰστόν Ἄδη, ὅπως τόν φαντάζονται οἱ ποιητές καί ὁ λαός. — Ὁ Πλάτων κάνει ἐδῶ ὑπαινιγμό στήν ἐτυμολογία τῆς λέξεως Ἄιδης (ἀειδής). Πιστεύει πὺς εἶναι ἕνας τόπος πραγματικά ἀειδής, δηλ. ἀμορφος, ἄυλος καί ἀόρατος (ἐντελῶς πνευματικός), ὅπου ἡ καθαρὴ ψυχὴ βρίσκει καταφύγιο κοντά στό θεό.

ἰτέον, ρημ. ἐπίθ. τοῦ εἶμι, πρέπει νά πάει.

διαφυσῶμαι, (κεφ. 24, 77 δ), οἱ παρακείμενοι παριστάνουν τὴν πράξη σάν νά ἔχει γίνει ἔτσι ἐκφράζεται ἡ βεβαιότητα ἐκείνου πού μιλάει.

πολλοῦ γε δεῖ, πολύ ἀπέχει, κάθε ἄλλο.

κοινωνοῦσα, προσδιορίζει τήν προηγούμενη μετοχή.
έκοῦσα εἶναι, μέ τή θέλησή της τὸ ἀπαρ. πλεονάζει ἔπειτα ἀπό
 τή μετοχή.

τῷ ὄντι, τῷ ὄντι μελετῶσα ῥαδίως τε θανάται.
οὐκοῦν, ξαναγυρίζει στήν πρόταση: ἐάν μὲν καθ'αρά...,
 πού διακόπηκε ἀπό τήν παρενθετική: τὸ δὲ οὐδ'έν...

ὑπάρχει αὐτῇ, ἀπρόσωπο, τῆς ἐπιτρέπεται, μπορεῖ.

ἄνοια, ἔλλειψη νοῦ, ἀφροσύνη, παραλογισμός.

κατὰ τῶν μεμυημένων, γιά τοὺς μνημένους στά μυστήρια, στά
 Ὀρφικά (κοίταξε καί τό κεφ. 13, 69 γ).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 30

ἐάν δέ, ἀντίθεση στήν πιά πάνω φράση: ἐάν μὲν καθ'αρά...
γοητεύω, μαγεύω (κοίταξε τό κεφ. 11, 66 δ).

σκοιῶδης, σκοτεινός.

σίρετόν, καταληπτό, ἐκεῖνο πού μπορεῖ κανεὶς νά συλλάβει, νά
 καταλάβει... ἐνῶ ἐκεῖνο πού εἶναι σκοτεινό γιά τὰ μάτια καί ἀόρατο
 καί μπορεῖ κανεὶς νά τό πλησιάσει μόνον μέ τή νόηση καί νά τό καταλά-
 βει μέ τή φιλοσοφία, ἐπειδή εἶναι συνηθισμένη καί νά τό μισεῖ καί νά τό
 τρέμει καί νά τό ἀποφεύγει, νομίζει λοιπόν ὅτι μιά ψυχή πού βρίσκεται
 σέ τέτοια κατάσταση θά κατορθώσει νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τό σῶμα καί
 νά εἶναι αὐτή καθαυτή (μόνη), ὀλοκάθαρη;

οἶει..., ἀπόδοση στήν ὑπόθεση: ἐάν δέ γε...

εἰλικρινής, καθάρος, ὀλοκάθαρος.

οὐδ' ὀπωστιοῦν, μέ κανέναν τρόπο.

διαλαμβάνω, πιάνω σφιχτά ἀπό τή μέση (ἔρος ἀπό τό ἀγώνισμα
 τῆς πάλης).

διελιγμένην, (ἀπαλλάξεσθαι).

ὀμιλία, συναναστροφή.

συνουσία, ἀχώριστη συνύπαρξη, ἀχώριστη συμβίωση.

μελέτη, μέρος, φροντίδα (γιά τό σῶμα).

ἐμποιῶ ξύμφυτον, κάνω σύμφυτο, συγχωνεύω.

ἐμβριθής, ἐκεῖνος πού ἔχει βάρος, ὁ γεμάτος

μνήματα, μνημεῖα νεκρῶν.

κυλινδοῦμαι, κυλίομαι, περιφέρομαι, στριφογυρίζω.

σκιοειδῆ φαντάσματα, λαϊκές δοξασίες για φαντάσματα· καὶ σήμερα ὁ ἀπλὸς λαὸς πιστεύει ὅτι στοὺς τάφους γυρίζουν φαντάσματα, οἱ βρυκόλακες.

εἶδωλα, ὁμοιώματα.

εἶναι, (εἰκὸς ἐστί).

τίνω δίκην, δίδωμι δίκην, τιμωροῦμαι.

τροφῆς, γεν. αἴτι, τροφή, ἀγωγή, διαγωγή, τρόπος ζωῆς.

ἐπιθυμία δοτ. αἴτ. ξυνεπακολουθοῦντος, γεν. ἀντικειμενική

ἐνδεθῶσιν εἰς σῶμα, δεσμευθῶν μέσῃ σέ ἓνα σῶμα, ἐνσαρκω-
θῶν, (κοίταξε τό κεφ. 15, 70 γ).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 31

εἰς τοιαῦτα ἦθη, σέ σώματα (ζώου ἢ καὶ ἀνθρώπου) πού ἔχουν ἦθη (τρόπους ζωῆς) ἀνάλογα μ' ἐκεῖνα...

μελετῶ τι, φροντίζω γιά κάτι, ἀσκῶ κάτι.

γαστριμαργία, λαίμαργία.

ὑβρις, ἀσέλγεια.

εὐλαβοῦμαι, συμπεριφέρομαι μέ εὐλάβεια, μὴ διευλαβημένους, ὅσοι ἐζησαν χωρίς καμιά εὐλάβεια, ὅσοι ἦσαν ἀκράτητοι στά πάθη τους καὶ ἀναιδεῖς στήν ἱκανοποίησή τους.

ἰκτινος, εἶδος γερακιοῦ, περδικογέρακο.

ἀμέλει, προστακτ. τοῦ ἀμελεῖν, νά μὴ σέ μέλει· πῆρε ὅμως ἐπιρρ. σημασία: βέβαια, χωρίς ἀμφιβολία).

ἐπιτηδεύω, ἀσκῶ, ὅσοι ἔχουν ἀσκήσει τήν κοινωνική καὶ πολιτική ἀρετή.

γεγονυῖα, ἡ ὁποία ἀποκτιέται, τήν ὁποία ἀποκτᾶ κανεῖς.

πολιτικόν, πολιτισμένο, κοινωνικά ὀργανωμένο.

μέτριος, χρηστός, μετρημένος σέ ὅλα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 32

οὐ θέμις, (ἐστί τινί), δέν ἐπιτρέπεται.

φιλομαθής, φιλόσοφος.

καρτερῶ, ὑπομένω σταθερά, ἀντέχω στίς στερήσεις.
 οἰκοφθορία, καταστροφή τῆς περιουσίας.
 ἀτιμία, ἔλλειψη τιμῶν, στέργηση τιμῶν.
 ἀδοξία, ἔλλειψη δόξας, ἀσημότητα.
 μοχθηρία, ταπεινή κοινωνική θέση.
 τοιγάρτοι, γι' αὐτό λοιπόν.
 ἅπασιν, ἅπασιν χαίρειν εἰπόντες.
 πλάττω σώματα, φροντίζω νά κάνω ὠραῖα σώματα.
 αὐτοῖς, (τοῖς πλάττουσι σώματα).
 λύσις, ἐξιλέωση, ἀπολύτρωση.
 ταύτη τρέπονται, ἀκολουθοῦν αὐτό τό δρόμο, αὐτή τήν κατεύ-
 θυνση.

ἐκείνη, τῇ φιλοσοφίᾳ.
 ἢ ὑφηγεῖται, πού τούς ὑποδεικνύει ἐκείνη.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 33

παραλαβοῦσα, ὡς παιδαγωγός.
 ἀτεχνῶς, ὅπως διόλου, τελείως (κεφ. 2, 59 α).
 εἰργμός, φυλακή.

τοῦ εἰργμοῦ τήν δεινότητα κατιδοῦσα ὅτι... , πρόληψη, ἀντί:
 κατιδοῦσα (ἢ φιλοσοφία), ὅτι τοῦ εἰργμοῦ ἡ δεινότη-
 τος δι' ἐπιθυμίας ἐστίν, εἶναι δηλ. ἔργα τῆς ἐπιθυμίας,
 εἶναι δηλ. δεμένη μέ τήν ἐπιθυμία.

ὡς ἄν... εἴη τοῦ δεδέσθαι, συμπερ. (ὥστε μάλιστα ἄν εἶναι τόν
 δεδεμένον ξυλλήπτωρα), ὥστε πρό παντός αὐτός ὁ ἴδιος ὁ δεμένος νά
 εἶναι συνεργός στό δέσμιό του.

παραμυθοῦμαι, συμβουλευώ μέ πειστικά λόγια, δίνω θάρρος.
 σκέψις, παρατήρηση, ἔρευνα.

ἀναχωρῶ, ὀπισθοχωρῶ, ἀποσύρομαι, ἀπομακρύνομαι.
 ὅ,τι ὅ,τι τῶν ὄντων.

δι' ἄλλων, μέ ἄλλα μέσα, μέ τίς αἰσθήσεις ἀντίθεση στό...
 αὐτή καθ' αὐτήν.

ἐν ἄλλοις ὄν ἄλλο, πού εἶναι διαφορετικό κάθε φορά ἀντίθεση
 στό αὐτό καθ' αὐτό.

ἡγεῖσθαι, ἐξαρτᾶται ἀπό τῆ παρακελευομένη.

ἔπαθεν, γνωμικός ἀόριστος.

ῶν, γενική διαιρετική.

οἶον... , ἐπεξηγήση στό τοσοῦτον κακόν.

λογίζομαι, συλλογίζομαι, καταλαβαίνω.

ἅμα τε... καί, μέ τή στενή σύνδεση (τέ - καί) δηλώνεται τό σύγχρονο· συγχρόνως καί.

οὐχ οὕτως ἔχον, ἐνώ δέν εἶναι ἔτσι. Ὁ Πλάτων λέει ἐδῶ ὅτι πολὺ μεγάλο κακό δέν εἶναι οἱ συνέπειες τοῦ πάθους, ἀλλά ἡ πλάνη ὅτι τὰ ἀντικείμενα πού προκαλοῦν τό πάθος ἔχουν πραγματική ὑπόσταση καί ἀξία, ἐνώ ὡς αἰσθητά καί ὁρατά δέν ἔχουν τέτοια ὑπόσταση καί ἀξία.

προσηλῶ, καρφώνω.

προσπερονῶ, καρφώνω μέ περόνη (καρφή), προσκολλάω.

ὁμοδοξῶ, ἔχω τήν ἴδια γνώμη.

ὁμότροπος, αὐτός πού ἔχει τούς ἴδιους τρόπους.

ὁμότροφος, αὐτός πού ἔχει τήν ἴδια ἀνατροφή, ἀγωγή.

ἀναπλέα, (ἀνάπλευς) γεμάτη, μολυσμένη ἀπό...

πίπτειν, ἀπό τό βάρος τῶν ὑλικῶν στοιχείων.

ἄμοιρος, ἀμέτοχος.

συνουσία, (κεφ. 30, 81 γ), οἱ γεν. θείου... ἐξαρτῶνται ἀπό τή λ. συνουσίας.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 34

οἱ δικαίως φιλομαθεῖς, οἱ γνήσιοι φιλόσοφοι.

οὐ γάρ, ὄχι βέβαια.

ἑαυτήν, τήν ψυχὴν (πλάγια ἀντανάκλαση).

πάλιν αὖ, πλεονασμός.

ἐγκαταδέω, δένω στέρεα σέ κάτι.

ἀνήνυτος, (ἀνύ(τ)ω) ἀτελειώτος.

μεταχειριζομένην, μεταχ. (τήν ψυχὴν) τινὰ ἰστὸν ἐναντίως Πηνελόπης. Ἡ Ὀμηρική Πηνελόπη ξήλωνε τή νύχτα ὅ,τι ὑφαίνει τήν ἡμέρα. Ἀντίθετα, ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνόητου ὑφαίνει στό σκοτάδι τὰ δεσμά τῶν παθῶν, τὰ ὁποῖα ἡ ἀληθινὴ φιλοσοφία προσπαθεῖ νά διαλύσει (νά ξηλώσει) κάτω ἀπό τό φῶς τοῦ ὀρθοῦ λόγου.

ἐν τούτῳ οὔσα, προσηλωμένη σ' αὐτό, ἀφροσιωμένη σ' αὐτό.
τὸ ἀληθές... ἐπεξήγηση στό ἐν τούτῳ.

ἀδόξαστον, ἐκεῖνο πού δέν ἐξαρτᾶται ἀπό τήν ἀτομική γνώμη
κάποιου, οἱ ἰδέες.

ἀπηλλάχθαι, ἐξαρτᾶται ἀπό τό οὔεται δεῖν.

οὐδέν δεινόν, (ἐστί), δέν ὑπάρχει κανένας φόβος, κανένας κίνδυνος.
ὅπως μή, μήπως.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 63

τὸ μὲν, ἀντίθεση στό μέντοι πού ἀκολουθεῖ.

τοιαῦτ' ἄττα, τέτοια περίπτου.

ἄξιόν (ἐστί) κινδυνεῦσαι, ἀξίζει νά διακινδυνεύσεις κανείς.

καλός, ὥρατος γιατί κλείνει μέσα του ὥρατες ἐλπίδες.

ἐπάδω, κεφ. 24, 77 ε, τραγουδάω σάν μαγικό τραγούδι, λέω σάν
ζόρκια.

ἡδονὰς - κόσμους κοίταξε τό κεφ. 9, 64 δ - ε.

εἶπασε χαίρειν, κεφ. 9, 64 γ, ἀποχαιρέτησε γιά πάντα, περιρρό-
νησε.

πλέον θάτερον... μᾶλλον τό ἀντίθετο, μεγαλύτερο κακό.

ἡγησάμενος, ἡγησ. ἀπεργάζεσθαι (αὐτούς - τοὺς κόσμους).

σωφροσύνη... ἀληθεία, ἐπεξήγηση στό τῷ αὐτῆς κόσμῳ.

καλῆ, ὅσα λέγονται ἐδῶ εἶναι μιὰ σύντομη καί ζωηρή ἀνακεφαλαίω-
ση τοῦ διαλόγου καί ἰδιαίτερα τῶν : 63 γ, 64 δ, 69 β, 82 γ, 82 ε,
84 β, κτλ.

οἱ ἄλλοι, οἱ φίλοι πού μνημονεύονται στήν ἀρχή τοῦ Φαίδωνος.

εἰς αὖθις, ἄλλη φορά, ἄλλοτε.

ἀνήρ τραγικός, ἕνας ἥρωας τραγωδίας.

νεκρὸν λυεῖν, ἐπεξήγηση. Τὸ λούσιμο τῶν νεκρῶν ἦταν συνηθι-
σμένο σταὺς ἀρχαίους γιά λόγους θρησκευτικούς : "Ὅποιος πέθανε
θά ἐρχόταν σέ ἐπαρῆ μέ τοὺς θεοὺς καί γι' αὐτό ἔπρεπε νά εἶναι καθα-
ρός (Ὀδυσ. ω 44, Ἠρ. Σ. 345, Ἠροδ. βιβλ. 2, 86, Σοφοκλ. Ἄντιγ.
1201). Ἡ ἴδια συνήθεια ὑπάρχει καί σήμερα σέ μᾶς : Οἱ νεκροὶ καθα-
ρίζονται μέ κρασί, ξύδι κλπ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 64

εἶεν, καλά, ἔστω· μέ τό εἶεν ἐκεῖνος πού μιλάει δηλώνει συγκατάθεση γιά νά προχωρήσει σέ ἄλλο θέμα.

ἐπιστέλλω, (ἐπιστολή), γράφω, παραγγέλλω, ἀφήνω τήν τελευταία μου παραγγελία.

ὅ,τι, ὅ,τι ποι οὔν τες.

ἐν χάριτι ποιῶ τινα, κάνω κάτι γιά νά ἐξυπηρετήσω καί νά εὐχαριστήσω κάποιον.

καινότερον, συγκρ. βαθμός ἀντί γιά θετικό.

ὕμῶν αὐτῶν, γιά τόν ἐσωτερικό σας κόσμο, γιά τήν ψυχή σας.

ὁμολογῶ, ὑπόσχομαι· σύμφωνα μέ ἄλλη γνώμη: συμφωνῶ.

ὡσπερ κατ' ἴχνη, ὅπως ἀκριβῶς κανείς βαδίζει πάνω σ' ὀρισμένα ἀχνάρια.

οὐδέν πλέον ποιήσετε, τίποτα περισσότερο δέν θά κατορθώσετε. **θάπτωμεν...** **τρόπον**, ἡ ταφή γινόταν μέ δύο τρόπους: ἡ ἔκαιγαν τοὺς νεκρούς ἢ τοὺς ἔθαβαν στή γῆ.

ἐγώ, ὁ Σωκράτης πιάτευε, ὅτι ἐγώ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ψυχή του καί ὄχι τό σῶμα του.

διστάττω, διευθύνω, ρυθμίζω τό κάθε τί, βάζω σέ τάξη τό κάθε τί.

εἰς μακάρων... **εὐδαιμονίας**, σέ πολύ εὐτυχισμένους τόπους, ὅπου μόνον μακάριοι κατοικοῦν (κεφ. 8, 63 γ).

ἄλλως, μά ταια, ἔτσι ἀπλῶς (κεφ. 22, 76ε).

ἠγγυᾶτο, κοίταξε τίς λέξεις: ὁ πατήρ αὐτοῦ στό κεφ. 2, 59 β.

οὔτος μὲν γάρ, (ἠγγυᾶτο).

ἦ μὴν, πραγματικά.

παραμενεῖν, (με).

ῥᾶον φέρω, ὑποφέρω εὐκολότερα, βραστάω εὐκολότερα (τόν πόνο μου, τή λύπη μου).

προτίθεμαι τόν νεκρόν, πρὶν γίνει ἡ ταφή, ἔχω τό νεκρό στό σπίτι (νεκρο)στολισμένον.

ἐκφέρω, κάνω τήν ἐκφορά τοῦ νεκροῦ, κηδεύω τό νεκρό.

καλῶς, ὀρθά, σωστά: γιατί δέν εἶναι ὀρθό νά λέει ὁ Κρίτων ὅτι θάβει τό Σωκράτη· ὀρθό εἶναι νά λέει ὅτι θάβει τό σῶμα τοῦ Σωκράτη.

εἰς αὐτό τοῦτο πλημμελές, (ἐστὶ), αὐτό καθαυτό εἶναι σφάλμα, ἀπὸ μόνο του εἶναι σφάλμα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 65.

ἀνίστατο εἰς..., βραχυλογία ἀντί: ἀναστὰς ἦει εἰς..., ἢ ἀνίστατο καὶ ἦει εἰς...

τοτέ δ' αὖ, χωρὶς νά προηγεῖται το τ ἐ μ ἐ ν.

ἀτεχνῶς, κεφ. 2, 59 α' προσδιορίζει τὸ ὀρ φ α ν ο ῖ.

τὰ παιδιά, κοίταξε τὴ λέξη Ξανθίππη στό κεφ. 3, 60 α.

οἰκειαί γυναῖκες, ἢ Ξανθίππη καὶ οἱ συγγενεῖς γυναῖκες.

ἐναντίον τοῦ Κρίτωνος, μπροστά στόν Κρίωνα.

καταγιγνώσκω, κατηγοροῦ.

ἀρχόντων, τῶν ἔντεκα, κεφ. 2, 58 δ.

ἄλλως, καὶ ἀπὸ ἄλλες περιπτώσεις.

ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, σ' αὐτό τό χρονικό διάστημα πού ἦταν φυλακισμένος ὁ Σωκράτης.

τούς αἰτίους, ἐννοεῖ τούς κατηγοροῦς.

τὰ ἀναγκαῖα, αὐτό πού ἐπιβάλλει ἡ ἀνάγκη, τό ἀναπότρεπτο, τό μοιραῖο (κεφ. 6, 62 γ).

ἀστεῖος, μέ εὐγενικούς τρόπους (ὅπως εἶναι οἱ ἀστοί, δηλ. οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων, σέ ἀντίθεση μέ τούς ἀγροίκους) λεπτός, εὐγενικός.

λῶστος, ἄριστος, πάρα πολύ εὐχάριστος, χρυσός ἄνθρωπος.

ὁ ἄνθρωπος, αὐτός πού θά δώσει τό φάρμακο (τό δηλητήριο).

πίνοντας, τό κώνειο.

ἐγχωρεῖ, ἀπρόσωπο, ὑπάρχει ἀκόμη καιρός, ἔχουμε ἀκόμη καιρό.

ὀφλισκάνω γέλωτα, θεωροῦμαι γελοῖος, γίνομαι γελοῖος.

γλίχομαι, ποθῶ, ἐπιθυμῶ μέ λαχτάρα.

οὐδενός ἐτι ἐνόntonτος, ἐνῶ τίποτα πιά δέν ὑπάρχει ἀπ' αὐτή (τὴ ζωή).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 66

παῖς, ὑπηρέτης τοῦ Κρίτωνος (κεφ. 3, 60 α).

κύλιξ, κύπελλο, ποτήρι, κυρίως κρασσοπότηρο, πλατύ, μέ δύο αὐτιά.

ὦ βέλτιστε, ἀγαπητέ μου, καλέ μου ἄνθρωπε.

γάρ, ἐπειδή, αἰτιολογεῖ τό τί χρῆ ποιεῖν.

περίεμι, περπατάω γύρω, κάνω βόλτες· περιιέναι - κατα-
κεῖσθαι, καί τά δύο ἐξαρτῶνται ἀπό τό χρῆ.

αὐτό ποιήσει, θά ἐνεργήσει μόνο του.

δρέγω, (δρῦνιά), προτείνω, προσφέρω.

ἴλεως, χαρούμενος, ἀτάραχος, γαλήνιος.

τρέω, τρέπομαι σέ φυγή ἀπό δειλία· οὐδέν τρέσας, χωρίς νά φο-
βηθεῖ καθόλου.

οὐδέ διαφθείρας οὔτε... προσώπου, καί χωρίς νά ἀλλάξει
οὔτε τό χρῶμα οὔτε τά χαρακτηριστικά τοῦ προσώπου του.

ταυρηδόν, μέ βλέμμα ταύρου, μέ βλέμμα λοξό κι ἀτάραχο.

ἀποσπένδω, προσφέρω σπονδή, κάνω σπονδή.

μέτριος, ἀρκετός, κανονικός.

μυθάνω, καταλαβαίνω.

ἀλλ' εὐχεσθαι γέ που τοῖς θεοῖς ἔξεστί τε καί χρῆ, ἀλλά
τουλάχιστο ἔχει κανείς, νομίζω, τό δικαίωμα, ἀλλά καί τό καθῆκον νά
εὐχηθεῖ στούς θεούς.

ἐπισχόμενος, (τήν κύλικα) ἀφοῦ ἔφερε τό κύπελλο στά χεῖλη του
καί τό κράτησε γιά λίγο ἀκίνητο, ἤ ἀφοῦ κράτησε τήν ἀναπνοή του ἤ
ἀφοῦ ἔμεινε ἀκίνητος.

εὐκόλως, μέ ἀταραξία, μέ προθυμία.

ἐπεικῶς, μόλις.

οὐκέτι, (οἷοί τ' ἦμεν).

βία ἐμοῦ στυοῦ, ὅσο κι ἂν ἐπίζα τόν ἑαυτό μου γιά νά συγκρατηθῶ.

ἀστακτι ἐχώρει, ἄρχισαν νά τρέχουν σάν βρύση, σάν ποτάμι.

ἐγκαλυψάμενος, ἀφοῦ σκέπασα τό πρόσωπό μου μέ τό ἱμάτιο.

οἶου..., γιατί θά ἔχανα ἕναν τέτοιο φίλο.

ἀναβρυχῶμαι, ξεσπῶ σέ θρήνους.

οὐδένα ὄντινα οὐ, ἔλξη (οὐδεῖς ἦν, ὄντινα οὐ), ὅλους, ὅλων.

κατακλῶ, συντρίβω, ραγίζω τήν καρδιά.

οὐχ ἦκιστα, λιτότητα, γι' αὐτόν ἀκριβῶς τό λόγο, πρό παντός
γι' αὐτό τό λόγο.

πλημμελῶ, κάνω μουσικό σφάλμα, κάνω παραφωνίες· μεταφορι-
κά: κάνω ἀνοησίες.

εὐφημία, τὰ καλὰ λόγια ἢ ἡ σιωπή. "Ὅσοι ἦσαν παρόντες σέ θυσία ἔπρεπε νά λένε καλὰ λόγια ἢ νά μὴ μιλάνε καθόλου, ἐπειδὴ ὑπῆρχε κίνδυνος, χωρὶς νά τό θέλουν, νά εἰποῦν λόγια ἄσχημα. Σύμφωνα μέ ἓνα ἀξίωμα τῶν Πυθαγόρειων καί ὁ θάνατος εἶναι στιγμὴ ἱερή, γιατί μᾶς φέρνει σέ ἐπαφή μέ τό θεῖο. Γι' αὐτό πίστευαν ὅτι τήν ὥρα τοῦ θανάτου ἢ ἔπρεπε νά λέγονται καλὰ λόγια ἢ νά τηρεῖται ἱερή σιγή.

ἐπέχω, συγκρατῶ.

οἱ, (οἱ), αὐτῶν.

διαλιπὼν χρόνον, ἔπειτα ἀπό λίγη ὥρα.

οὐκ, ἐνν. ἀίσθησεσθαί.

ἐπانيών, προχωρώντας πρὸς τὰ πάνω (τοῦ σώματος) μέ τό χέρι του.

αὐτός, ὁ ὑπηρέτης.

ἦτρον, ὑπογάστριο, τό κάτω μέρος τῆς κοιλιᾶς.

ἐνεκεκάλυπτο, οἱ ἀρχαῖοι συνήθιζαν νά σκεπάζουν τό πρόσωπο αὐτῶν πού ψυχομαχοῦσαν, γιά νά μὴ φαίνεται ἡ ἀγωνία τους.

ἄλεκτρούνα. "Ὅσοι θεραπεύονταν ἀπό κάποια ἀρρώστια, θυσιάζαν στόν Ἀσκληπιό, τό θεό τῆς υγείας, ἓναν κόκορα. Ὁ Σωκράτης τή στιγμή τοῦ θανάτου του αἰσθάνεται ὅτι θεραπεύεται ἀπό κείνο πού χαρακτηρίσε στό διάλογο σάν ἀρρώστια, δηλ. ἀπό τήν ἔνωση τῆς ψυχῆς μέ τό σῶμα. Γιά νά ἐκδηλώσει λοιπόν τήν εὐγνωμοσύνη του, δίνει ἐντολή στόν Κρίτωνα νά προσφέρει στόν Ἀσκληπιό γιά λογαριασμό του αὐτή τή θυσία.

ἐκινήθη, κινήθηκε σπασμωδικά, τόν ἔπιασαν σπασμοί.

συνέλαβε, (ἔπιασε μαζί) τοῦ ἔκλεισε.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 67

καί ἄλλως, καί γενικά, καί ἐπί πλέον.

ΝΙΚ. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ — Ν. ΚΑΙ Κ. ΕΛΕΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΛΑΤΩΝΟΣ
ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΑΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Μιά ιδιαίτερη θέση ανάμεσα στα έργα του Πλάτωνος κατέχει ο διάλογος αυτός με τό περιεχόμενό του και με τήν τεχνική του σύνθεση. Παρουσιάζει τήν αντίθεση τῆς γνήσιας φιλοσοφικῆς σκέψεως με τήν έντυπωσιακήν επίδειξιν εκείνων πού θεωροῦνται σοφοί, ἀλλά δέν εἶναι. Αυτό εἶναι τό κύριο θέμα τοῦ διαλόγου, πού πλαισιώνεται με τεχνική πλοκή τῶν ἐπεισοδίων και με τήν τέλεια διαγραφή τοῦ χαρακτήρα τῶν προσώπων. Ἔτσι τό φιλοσοφικό αυτό ἔργο εἶναι τήν ἴδια ὥρα και λογοτεχνικό ἀριστούργημα.

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Στό πρότο κεφάλαιο παρουσιάζεται ὁ Σωκράτης νά συζητᾶ με κάποιον φίλο του, ἄγνωστον σέ μᾶς. Στά 39 κεφάλαια πού ἀκολουθοῦν μιᾶ μόνο ὁ Σωκράτης, ἐνῶ ὁ φίλος ἀκούει τή συνεχῆ διήγηση τοῦ Σωκράτη χωρίς νά τόν διακόψει σέ κανένα σημεῖο. Ὁ Σωκράτης στή διήγησή του αὐτή περιγράφει τή συγκέντρωση σοφῶν στό σπίτι τοῦ πλουσιότατου Καλλία και ἐπιλαμβάνει ἕνα ἐξαιρετικά μεγάλο διάλογο πού εἶχε με ὄλους αὐτούς τούς σοφοὺς και ιδιαίτερα με τόν σοφότερο ἀπ' ὄλους, τόν Πρωταγόρα.

Μποροῦμε νά ὑποθέσουμε ὅτι ἡ συνάντηση αὐτή ἔγινε περίπου τό 432 π.Χ.: αὐτό γίνεται φανερό ἀπό τίς ἐνδείξεις τίς σχετικές με τήν ἡλικία τῶν κυριότερων προσώπων (κεφ. 5, 7, 8, 10 και 40). Ὅπωςδήποτε ἀποκλείεται ὁ ὑποθετικός χρόνος τοῦ διαλόγου νά ὀριστεῖ ὕστερα ἀπό τό 432, γιατί μέσα στό διάλογο δέν ἔχουμε οὔτε τόν παραμικρό ὑπαιτιγμό στά γεγονότα πού συγκλόνισαν τήν Ἑλλάδα μετά τή χρονολογία αὐτή. Τήν ἐποχή πού ἔγινε ὁ διάλογος, οἱ Ἀθηναῖοι γεμάτοι περηφάνεια γιά τήν ἡγεμονία και γιά τό μεγαλεῖο τῆς πόλεώς τους, πού

ἀπλωνόταν σ' ὄλο τόν ἑλληνικό κόσμον, ἀπολάμβαναν μέ ἄνεση τή λε-
 ιτιή ἡδονή τῶν φιλοσοφικῶν συζητήσεων, χωρίς νά τούς βασανίζουν
 ἡ ἀγωνία καί οἱ συμφορές πού θά φέρει ὁ πόλεμος πού θά ξεσπάσει
 σέ λίγο.

3. ΣΟΦΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΟΦΙΣΤΕΣ

Τήν ἐποχή αὐτή διαμορφώνεται σέ τέλειο βαθμό ὁ νέος τρόπος
 τῆς φιλοσοφικῆς ἔρευνας καί τῆς ἀνώτερης παιδείας πού εἶναι γνωστός
 μέ τό ὄνομα σ ο φ ι σ τ ι κ ῆ. Ἡ ἱστορία μπορεῖ μέ βεβαιότητα νά μᾶς
 κατατοπίσει σχετικά μέ τίς αἰτίες καί τούς σκοπούς τῆς νέας αὐτῆς
 πνευματικῆς κινήσεως, πού παρατηρήθηκε στήν Ἀθήνα στό β' μισό
 τοῦ 5ου αἰώνα.

Στήν Ἑλλάδα ἡ φιλοσοφία καλλιεργήθηκε συστηματικά ἀπό τόν
 6ο κιάλας αἰώνα, ἀπό τήν ἐποχή πού ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος προσπάθησε
 νά ἐξημερεύσει τή δημιουργία τοῦ κόσμου ἀπό κάποια μοναδική ἀρχή.
 Κατόπι ἡ φιλοσοφία ἐξελίχθηκε σημαντικά μέ τήν ἴδρυση φιλοσοφικῶν
 σχολῶν στίς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας καί τῆς Μεγάλης Ἑλλάδας. Οἱ ἀντι-
 πρόσωποι αὐτῶν τῶν σχολῶν πλούτισαν τό περιεχόμενο τῆς φιλοσο-
 φίας μέ τήν ἔρευνα προβλημάτων, ὅπως ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου,
 θέματα ἠθικῆς, γνωσιολογίας, θεολογίας καί διατύπωσαν φιλοσοφικά
 συστήματα πού προκαλοῦν τό θαυμασμό μας γιά τή δύναμη θεωρητι-
 κῆς συλλήψεως καί γιά τή λογική συνέπεια τῶν ἐξηγητιῶν πού
 ἐπιχειροῦν.

Γέρω στά μέσα τοῦ 6ου αἰώνα ὁ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος παρουσίασε
 συστηματικά ὀλοκληρωμένη κοσμοθεωρία· σύμφωνα μέ τόν Πυθαγόρα,
 ἡ μοναδική ἀρχή τῶν ὄντων εἶναι οἱ ἀ ρ ι θ μ ο ἱ. Λίγο ἀργότερα, γύ-
 ρω στά 500 π.Χ., ἀνθήσε φιλοσοφική σχολή στήν πόλη Ἐλέα τῆς Κά-
 τω Ἰταλίας. Ὁ σπουδαιότερος ἐκπρόσωπός της, ὁ Παρμενίδης, δέ
 θεωροῦσε πραγματικότητα τό γί γ ν ε σ θ α ι καί δίδασκε ὅτι μό-
 νο τό ε ἶ ν α ι ὑπάρχει ὡς πραγματικότητα, πού τήν ἐννοοῦμε μέ τήν
 ἐνέργεια τοῦ νοῦ. Τό γί γ ν ε σ θ α ι εἶναι ἀπατηλή ἐντύπωση πού μᾶς
 δίνουν οἱ αἰσθήσεις, οἱ ὁποῖες εἶναι κ α κ ο ἰ μ ἄ ρ τ ε ρ ε ς τῆς ἀλή-
 θειας. Καί ἐπειδή ὁ ἄνθρωπος γνωρίζει τόν γέρω του κόσμον μόνο μέ τίς
 αἰσθήσεις, οἱ Ἐλεάτες δίδασκαν ὅτι εἶναι ἀδύνατο νά συλλάβει τήν ἀλη-
 θινή γνώση. Τήν ἴδια ἐποχή, γέρω στά 500 π.Χ., τοποθετεῖται ἡ φιλοσο-
 φική δραστηριότητα τοῦ Ἡράκλειτου, ἀπό τήν Ἐφεσσό καί αὐτός δέν

παραδέχεται τή γνώση πού προέρχεται από τίς αισθήσεις. Σέ αντίθεση όμως μέ τούς Ἑλεάτες δίδασκε ὅτι τό μόνο πού πραγματικά ὑπάρχει εἶναι τό γίγνεσθαι καί ἡ ἀδιάκοπη ροή τῶν ὄντων (πάντα ῥεῖ), ἐνῶ τό εἶναι οὔτε ὑπάρχει οὔτε ὁ νοῦς μπορεῖ νά τό συλλάβει.

Ἔτσι δημιουργήθηκε τό φιλοσοφικό πρόβλημα: ποιά εἶναι ἡ πηγή τῆς γνώσεως καί ἂν ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νά τήν ἀποχτήσει. Ἀπό τότε κανένα φιλοσοφικό σύστημα δέν μποροῦσε νά παραμερίσει τήν ἐξέταση αὐτοῦ τοῦ προβλήματος. Ἀργότερα ἔχουμε τά φιλοσοφικά συστήματα τοῦ Δημόκριτου καί τοῦ Ἀναξαγόρα, ἀλλά μέ τό πέρασμα τοῦ χρόνου ἔγινε φανερό ὅτι οἱ φιλοσοφικές θεωρίες πού εἶχαν ὡς τότε ἐμφανιστεῖ πρόσφεραν μόνο λύσεις ὁλοκληρωτικές πού βρισκόταν σέ ἀντίφαση μεταξύ τους. Καί ὅπως ἦταν φυσικό, ἐκδηλώθηκε κάποτε ἀντίδραση σ' αὐτό τόν τρόπο ἔρευνας καί οἱ ἄνθρωποι τῆς διανοήσεως ἄρχισαν νά μή πιστεύουν πιά ὅτι εἶναι δυνατή ἡ εὕρεση μιᾶς ἐπιστημονικῆς ἐρμηνείας τοῦ κόσμου. Αὐτό εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νά ἐγκαταλείψει ἡ φιλοσοφία τήν ἔρευνα γιά τήν ἀρχή τοῦ κόσμου, νά ἀλλάξει κατεύθυνση καί νά ἀρχίσει νά μελετᾷ τά προβλήματα πού ἐνδιαφέρουν ἀμεσότερα τόν ἄνθρωπο ὡς ἠθικό καί κοινωνικό ὄν. Μάλιστα ἡ ἀμφιβολία γιά τή γνωστική ἱκανότητα τοῦ ἀνθρώπου ὀδηγήσει στήν ὑπερβολή νά θεωροῦν ὅτι δέν ὑπάρχει ἀπόλυτη γνώση καί ὅτι ἀλήθεια εἶναι ὅ,τι ὁ καθένας πιστεύει ὡς ἀληθινό.

Ταυτόχρονα ἡ λειτουργία τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος στήν Ἀθήνα ἔκανε ἀπαραίτητη τήν ἀνώτερη μόρφωση, μέ τήν ὁποία μποροῦσε ὁ πολίτης νά ξεχωρίσει καί νά διεκδικήσει τά ἀνώτερα ἀξιώματα τῆς πολιτείας. Δημιουργήθηκε ἡ ἀνάγκη νά ἐκλαϊκευθοῦν καί νά ἀποτελέσουν ἀντικείμενο συστηματικῆς διδασκαλίας τά μεγάλα πολιτικά καί ἠθικά προβλήματα. Καί ἐπειδή οἱ σχετικές ἀπόψεις θά κρίνονταν σύμφωνα μέ τήν ὑποκειμενική κρίση τοῦ καθενός, ἔπρεπε ὁ μορφωμένος πολίτης νά ἔχει εὐχέρεια στό «λέγειν τε καί πεῖθειν», γιά νά ἐπικρατήσουν οἱ ἀπόψεις του.

Μέ τή στροφή αὐτή πού πῆραν οἱ φιλοσοφικές ἔρευνες καί γιά νά ἱκανοποιηθοῦν οἱ ἀνάγκες τῆς ἐποχῆς, δημιουργήθηκε ἡ σοφιστική, πού θεωρητικά μποροῦμε νά τήν ὀρίσουμε ὡς σύστημα ἀνώτατης ἐκπαιδεύσεως, τό ὁποῖο: α) ἐλευθερώνει τό νοῦ τοῦ ἀκροατῆ ἀπό τά παλιά δόγματα καί διδάσκει ὅτι τό κριτήριο τῆς ἀλήθειας εἶναι ὁ ἴδιος

ὁ ἄνθρωπος (μ ἔ τ ρ ο ν χ ρ η μ ἄ τ ω ν ἄ ν θ ρ ω π ο ς), β) κατατοπίζει τὸ μαθητὴ στὰ ἠθικά καὶ τὰ κοινωνικά προβλήματα, καὶ γ) τὸν γυμνάζει ὥστε νὰ ἀποκτήσει τὴν ἱκανότητα νὰ ἐκφράζει μὲ τὸν καλύτερο τρόπο τίς προσωπικές του γνώμες. Αὐτό ἦταν τὸ περιεχόμενο τῆς διδασκαλίας τῆς σοφιστικῆς, ὅσο καιρὸ αὐτὴ κρατοῦσε τὸ σοβαρὸ τῆς χαρακτῆρα.

Ἄν ὁμως ἤθελε κανεὶς νὰ δώσει τὸν ὄρισμό τοῦ σοφιστῆ, θὰ συναντοῦσε δυσκολίες, ὅπως ἀκριβῶς συναντοῦσαν καὶ οἱ σύγχρονοὶ τους, ἀκόμη καὶ οἱ θαυμαστὲς τους (βλ. κεφ. 3 - 5), ἐπειδὴ ἡ σημασία τῆς λέξεως σοφιστῆς εἶχε ἀλλάξει κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ 5ου αἰώνα. Στὴν παλαιότερη ἐποχὴ σοφιστῆς ἦταν τιμητικὸς τίτλος γιὰ τοὺς ποιητῆς, τοὺς νομοθέτες καὶ τοὺς φιλοσόφους, γιατί σήμαινε: «ὁ ἄνθρωπος ποὺ κατέχει τὴ σοφία». Τὴν περίοδο ποὺ ἀκολοῦθησε τὴν ἐπιβολὴ τοῦ συστήματος τῆς ἀνώτατης ἐκπαίδευσέως, σοφιστῆς λεγόταν ὁ ἄνθρωπος ποὺ εἶχε ἐπάγγελμα τὴ μετάδοση, μὲ πληρωμὴ, τῆς ἀνώτατης παιδείας. Στὸ τέλος, ἐπειδὴ μερικοὶ σοφιστῆς προσπαθοῦσαν νὰ ἐντυπωσιάσουν μὲ ἐπίδειξη πλαστῶν συλλογισμῶν, ἡ λέξη σοφιστῆς πῆρε τὴ σημασία: ἐκεῖνος ποὺ ἐπιχειρεῖ ἀνόητες λεπτολογίες σύμφωνα μὲ τοὺς τύπους τῆς λογικῆς ἀληθοφάνειας καὶ ποὺ δίνει λίγη σημασία στὴν ἀλήθεια.

Ὁ τίτλος «σοφιστῆς» κατάντησε ὄχι μόνο βάρος ἀνώφελο, ἀλλὰ καὶ ντροπὴ, ἐπειδὴ μερικοὶ, ἀσκώντας τὸ ἔργο τοῦ σοφιστῆ, ἔφθαναν στὴν ἀπάτη καὶ τὴν κερδοσκοπία. Μάλιστα οἱ συντηρητικοὶ πολῖτες μὲ πολλοὺς δισταγμοὺς καὶ ἐπιφυλάξεις ἀντιμετώπιζαν. αὐτοὺς τοὺς δασκάλους, ποὺ μετέδιδαν στοὺς νέους τὴν ἐλευθερία τῆς γνώμης καὶ τὴ διάθεση νὰ ἀμφισβητοῦν τίς ἀναγνωρισμένες ἀξίες. Γενικά ὁμως οἱ σοφιστῆς ἦταν ἀντικείμενο θαυμασμοῦ καὶ διαλεχτοὶ μορφωμένοι ἄνδρες ἄκουαν τὰ εἰδικὰ μαθήματά τους. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ποὺ τὴ χαρακτήριζε δίψα γιὰ μάθηση, ὅποιος τὴν προσέφερε ἀποχτοῦσε μεγάλο γόητρο, ἰδιαίτερα ἂν τύχαιε νὰ ἔχει πραγματικὰ πνευματικὴ εὐδαιμονία καὶ μόρφωση. Ἐξἄλλοι δὲν προέπει νὰ παραγνωρίσουμε τὸ σημαντικό ρόλο ποὺ ἔπαιξαν οἱ σοφιστῆς στὴ γενικότερη ἄνοδο τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τῆς ἐποχῆς του.

Οἱ διασημότεροι σοφιστῆς ἦταν ὁ Πρωτόδικος ἀπὸ τὴν Κέα, ὁ Ἰσπίας ἀπὸ τὴν Ἠλεία, ὁ Γοργίας ἀπὸ τοὺς Λεοντίνους καὶ ὁ πιὸ ξακου-

στός ἀπ' ὅλους, ὁ Πρωταγόρας ἀπό τά Ἄβδηρα, πού κυρίως ἀντιπροσωπεύει τόν τύπο τοῦ σοφιστῆ στό διάλόγό μας.

4. ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

Αὐτόν τό σοφιστή, τόν διασημότερο ἀπό ὅλους, παρουσιάζει ἐδῶ ὁ Πλάτων ὡς ἐπιτήδειο ἔμπορο γνώσεων, ὁ ὁποῖος ἐξασκεῖ τό ἐπάγγελμα του μέ πολλή ματαιοδοξία καί κανχησιά, τήν ὥρα πού καλά καλά δέ γνωρίζει τό περιεχόμενο τῆς διδασκαλίας του. Ἄν ὅμως θέλουμε νά εἶμαστε δίκαιοι, πρέπει νά παραδεχτοῦμε ὅτι στήν πραγματικότητα ἡ ἀξία του ἦταν μεγαλύτερη. Ὁ ἄνθρωπος αὐτός δίδαξε ὡς σοφιστής σαράντα περίπου χρόνια (456 - 415 π.Χ.) στά μεγαλύτερα πνευματικά κέντρα τῆς Ἑλλάδος καί ἦλθε σέ στενές σχέσεις μέ τούς σοβαρότερους ἄνδρες τῆς ἐποχῆς του καί μέ τόν ἴδιο τόν Περικλή. Ἡ ἐποχή τῆς ἀκμῆς τοῦ Πρωταγόρα ἦταν γύρω στά 440, ὅταν γιά πρώτη φορά δίδαξε στήν Ἀθήνα. Τότε ὁ Περικλῆς τοῦ ἀνέθεσε νά γίνει νομοθέτης στήν ἀποικία Θούριοι (Κ. Ἰταλία) πού πρόσφατα εἶχε ἰδρυθεῖ.

Πρῶτος ὁ Πρωταγόρας ἀποφάσισε νά διδάξει συστηματικά «τὴν πολιτικὴν ἀρετήν», πού τῆς ἔδινε τό ἐξῆς περιεχόμενο: εἶναι τό σύνολο τῶν ἰδιοτήτων, μέ τίς ὁποῖες ὁ ἄνθρωπος σημειώνει ἐπιτυχία καί στήν ἰδιωτική καί στή δημόσια ζωή. Ὁ Πρωταγόρας δέν ἦταν μόνο σοφιστής, ἀλλά καί στοχαστής πού τόν ἀπασχολοῦσαν τά βαθύτερα προβλήματα τῆς φιλοσοφίας. Ἀσχολήθηκε καί μέ τή συγγραφή πολλῶν ἔργων μέ ποικίλο περιεχόμενο, ἀπό τὰ ὁποῖα τό σπουδαιότερο εἶχε τόν τίτλο «Ἀλήθεια» μέ τό ἔργο αὐτό ὁ Πρωταγόρας προσπάθησε νά ἀποδείξει ὅτι ἡ ἀνθρώπινη γνώση εἶναι περιορισμένη καί σχετική. Γενική εἶναι ἡ ἐκτίμηση, συγχρόνων καί μεταγενεστέρων του, γιά τό φιλοσοφικό ἔργο καί τή διδακτική δραστηριότητά του. Γιά τελευταία φορά, κατά τούς ὑπολογισμούς τῶν ἱστορικῶν, ὁ Πρωταγόρας ἐπισκέφθηκε τήν Ἀθήνα στά 415, ὅποτε τόν κατήγγειλαν ὡς ἄθεο καί ἀναγκάστηκε νά ἐγκαταλείψει τήν πόλη. Τό πλοῖο στό ὁποῖο ἐπιβιβάστηκε, γιά νά καταφύγει στή Σικελία, βυθίστηκε, καί ὁ σοφός πνίγηκε.

Ὁ Πλάτων στό διάλόγό μας εἰρωνεύεται καί τῶν ἄλλων σοφιστῶν τή διδασκαλία, ἄν καί αὐτοί διέθεταν πολυμάθεια καί ἡ ἀξία τους ἦταν ἀναγνωρισμένη. Ὁ Πρόδικος, 15 - 20 χρόνια νεώτερος ἀπό τόν Πρωταγόρα, ἀποχτοῦσε εὐκόλα, ὅπως κι αὐτός, τό θάνασμά τῶν ἀκροατῶν

του και διαμόρφωσε ένα συγγραφικό ύφος που επηρέασε τον Εύριπιδη, τό Θουκυδίδη, τον Ξενοφώντα και τον Ίσοκράτη. Ειδικότερα τά μαθήματα του στρεφόνταν γύρω από τήν ήθική και τή διαμόρφωση λογοτεχνικοῦ ὕφους. Τόν θαύμαζαν προπάντων γιά τίς μελέτες του και τή διδασκαλία του σχετικά μέ τήν κυριολεξία (περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος). Ἀκόμη ἀπόχτησε φήμη ὡς διημόσιος οἰητορας και συγγραφέας. Τό βιβλίον του «Ὡραία», στό ὁποῖο ἐξέταξε τό πρόβλημα τῆς ἀρετῆς, τόν ἔκανε γνωστό στό Πανελλήνιον. Ὁ μῦθος γιά τή συνάντηση τοῦ Ἡρακλῆ μέ τήν Ἀρετή και τήν Κακία περιεχόταν στό βιβλίον αὐτό. Καί ὁ Προδίκος πῆγε πολλές φορές στήν Ἀθήνα εἴτε ὡς ἀπεσταλμένος τῆς πατρίδας του εἴτε γιά νά ἐξασκήσει τό ἔργο τοῦ σοφιστῆ.

Ὁ Ἰππίας, συνομίληκος τοῦ Προδίκου, εἶχε κι αὐτός ἀποχτήσει φήμη γιά τήν πολυμάθειά του και οἱ συμπατριῶτες του και οἱ κάτοικοι τῶν πολιτειῶν που ἐπισκέφθηκε ὡς σοφιστής τόν ἐκτιμοῦσαν πολύ. Εἶχε ἀπέραντη ποικιλία γνώσεων: ἤξερε ἀστρονομία, μαθηματικά, γραμματική, μουσική, θεολογία, μυθολογία κτλ. Συχνά ὅμως προκαλοῦσε τά εἰρωνικά σχόλια τῶν ὁμοτέχων του, γιατί ἔκανε ἀνόητη και ἀδικαιολόγητη ἐπίδειξη τῆς πολυμάθειάς του. Στήν πραγματικότητα ὅμως εἶχε ἐξαιρετικό πλοῦτον γνώσεων και πνευματική εὐστροφία και ἔτσι ἰκανοποιοῦσε τή φιλομάθεια τῶν ἀκροατῶν του.

Τό γεγονός ὅτι ὁ Πλάτων στό διάλόγόν μας παρουσίασε ἀλλοιωμένη τήν προσωπικότητα τῶν σπουδαιότερων σοφιστῶν ἀποδίδεται στό νεανικό ἐνθουσιασμό του γιά τό Σωκράτη. Γιατί ὑπάρχουν ἐνδείξεις ὅτι ὁ «Πρωταγόρας» ἀνῆκει στά ἔργα τῆς πρώτης περιόδου, μερικοί μάλιστα ἰσχυρίστηκαν ὅτι εἶναι τό πρῶτον ἔργο του, και μάλιστα ὅτι γράφηκε ἐνώσω ὁ Σωκράτης ζοῦσε ακόμη. Ἐξάλλου ὁ Πλάτων μέ τό ἔργο αὐτό δέν εἶχε σκοπό νά δώσει ἱστορικές πληροφορίες γιά τούς σοφιστές, ἀλλά νά καταδείξει τήν ὑπεροχή τοῦ Σωκράτη σέ σύγκριση μέ τούς ἐμπόρους τῆς παιδείας. Ἔτσι τόνοισε ἰδιαίτερα ἐκεῖνα τά χαρακτηριστικά τῶν σοφιστῶν, ἀπό τά ὁποῖα συμπεραίνουμε τίς ἀρνητικές πλευρές τῆς σοφιστικῆς διδασκαλίας.

Ἐξάλλου και τά δευτερεύοντα πρόσωπα τοῦ διαλόγου παρουσιάζονται μέ χαρακτηριστικές ἀποκλίσεις ἀπό τό μέσον τύπον σέ ὑπερβολικό βαθμό, γιά νά ἐξυπηρετηθεῖ τό γενικό σχέδιον τοῦ διαλόγου. Ὁ γιός τοῦ Ἰπποκρίτου, ὁ Καλλίας, ὁ πλούσιος Ἀθηναῖος, γιά τόν ὁποῖον ἔλεξαν

ὅτι «τετέλεκε χρήματα σοφισταῖς πλείω ἢ ξύμπαντες οἱ ἄλλοι», ἔδειχνε τόση «φιλοσοφίαν» (= φιλομάθεια), ὥστε τὸ ἀρχοντικό του ὀλόκληρο νά μεταβληθεῖ σέ ξενώνα σοφιστῶν. Ὁ Ἀλκιβιάδης, ὡς φανατικός θαυμαστής τοῦ Σωκράτη, χωρίς κανένα σεβασμὸ γελιοποιεῖ τὸν Πρωταγόρα καί μέ νεανικό πείσμα πάει νά ἐπιβάλει σέ ὅλους νά παραδεχτοῦν τήν ὑπεροχή τοῦ δασκάλου του. Τέλος μέ ὑπερβολή δίνεται ὁ ἐνθουσιασμός γιά μάθηση πού δείχνει στήν ἀρχή τοῦ διαλόγου ὁ νεαρός Ἰποκράτης, τὸ πρόσωπο πού ἔγινε ἀφορμή νά ἀσκηθεῖ κριτική στήν ὑπόσχεση τοῦ Πρωταγόρα, ὅτι διδάσκει τήν ἀρετή. Ἀκόμη καί ὁ Σωκράτης εἶναι περισσότερο «Σωκρατικός» ἀπ' ὅ,τι σέ ὁποιοδήποτε ἄλλο πλατωνικό ἔργο.

Ἔτσι καταλαβαίνουμε τὸν τρόπο, μέ τὸν ὁποῖο ὁ διάλογος ἐκφράζει ἐντυπωσιακότερα τὸ φιλοσοφικό του περιεχόμενο: εἶναι ἡ ἔξαρση τῶν ἀδυναμιῶν πού παρουσίαζε ἡ διδασκαλία τῶν σοφιστῶν καί τῶν ἀρετῶν τῆς σωκρατικῆς μεθόδου, πράγμα πού δίνει καί δραματική ἔνταση στό διάλογο.

5. Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ Η ΣΩΚΡΑΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ

Οἱ περισσότεροί σοφιστές στή διδασκαλία τους ἀναφέρονταν καί σέ ζητήματα σχετικά μέ τήν ἀτομική καί κοινωνική ἠθική. Καί, ἄσχετα μέ τίς εἰδικές του γνώσεις, ὁ καθένας τους δήλωνε ἐπίσημα ὅτι εἶναι δάσκαλος τῆς ἀρετῆς. Καί ὅμως ἡ ἰδέα πού εἶχαν γιά τήν ἀρετή δέν διέφερε ἀπό τή λαϊκή ἀντίληψη, δηλ. ὅτι αὐτή εἶναι σύνολο ἐπιμέρους ἰδιοτήτων, ἠθικῶν καί πνευματικῶν, οἱ ὁποῖες μποροῦν νά ἀποκτηθοῦν μέ ἐξάσκηση καί εἶναι ἀνεξάρτητες ἢ μιά ἀπό τήν ἄλλη. Π.χ. μπορεῖ κάποιος νά εἶναι ἀνδρείος, χωρίς νά εἶναι δίκαιος ἢ νά ἔχει εὐσέβεια, ὄχι ὅμως σωφροσύνη. Καί ἐνῶ ἡ σοφιστική ἠθελε νά θεωρεῖται ἀνώτατη ἐκπαίδευση, παρουσίαζε τὸ ἰδανικό τῆς ἀρετῆς ὅπως τὸ εἶχε διαμορφώσει ἡ ἀρχαία ἐπική ποίηση καί οἱ ἀντιλήψεις γιά τή ζωὴ τῶν λυρικῶν ποιητῶν, πού τὰ ἔργα τους διδάσκονταν στά σχολεῖα ὡς ἠθοπλαστικό μάθημα. Ἀλλά οὔτε ἡ μιά οὔτε ἡ ἄλλη ποίηση μποροῦν νά ἰκανοποιήσουν τίς ἀπαιτήσεις τῆς φιλοσοφικῆς θεώρησης: τὸ ἥρωικό ἔπος παρουσίαζε παραδείγματα πράξεων γιά μίμηση, χωρίς νά δίνει ὀλοκληρωμένους ἠθικούς τύπους, ἐνῶ οἱ λυρικοὶ ποιητές ἔλεγαν ὅτι ἡ ἠθική τελειότητα εἶναι ἀκατόρθωτη γιά τὸν ἄνθρωπο· ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία δέν μπορεῖ

νά φτάσει παρά μόνο σέ μιá σχετική ήθική καί αὐτή πρέπει νά ἱκανοποιεῖ τίς ἠθικές μας ἀπαιτήσεις.

Ἡ ἀνώτερη ἀντίληψη γιά τήν ἀρετή ἔχει τίς ρίζες της στήν ἀγνή ἰδεολογία καί τήν ἀδυστηρή σκέψη τοῦ Σωκράτη. Αὐτό πού πρόσφερε στήν περιοχὴ αὐτὴ τῆς γνώσεως ὁ Σωκράτης ἀποτελεῖ βασικό μέρος τῆς συνολικῆς προσφορᾶς του στήν πνευματικὴ ἀνάπτυξη τῆς ἀνθρωπότητος. Γιά νά ἐκτιμήσουμε τήν ἀξία τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας τοῦ Σωκράτη, πρέπει νά ἀναγνωρίσουμε γενικά τήν κατεύθυνση καί τήν ἀξία τοῦ σωκρατικοῦ στοχασμοῦ.

Ἄσσοι παρακολουθοῦσαν τήν πρωτότυπη καί ἐπαγωγικὴ διδασκαλία τοῦ Σωκράτη, ἀντιλήφθηκαν τήν ἀντίθεσή του μέ τούς σοφιστές. Ἀργότερα ὅμως, καθὼς ἐξελίχθηκαν ἡ ἐπιστήμη καί ἡ φιλοσοφία, ἀποδείχθηκε ὅτι ἡ ἀντίθεση αὐτὴ ἦταν ριζική. Πράγματι, οἱ σοφιστές ἔμεναν μόνο στήν ἄρνηση τῶν παλαιότερων φιλοσοφικῶν δοξασιῶν καί αὐτὴ ἦταν ὅλη κι ὅλη ἡ καινοτομία τους. Βέβαια καί ὁ Σωκράτης ἀντιμετώπιζε ἐπιφυλακτικά τίς παλαιότερες ἀπ' αὐτόν ἀνακαλύψεις τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ. Γιά τό Σωκράτη ὅμως ἡ ἀλήθεια δέν ἦταν κάτι τό ἀνύπαρκτο, ἀλλά ἀντίθετα ἦταν ὁ μόνος σκοπὸς πού πραγματικά ἄξιζε νά ἀπασχολεῖ τὴν φιλοσοφικὴ ἔρευνα. Γιά νά ἐπιτύχει λοιπὸν αὐτός ὁ σκοπός, ἐπινόησε καί ἐφάρμοσε μιὰ θετικὴ καινοτομία στὴν φιλοσοφικὴ ἔρευνα. Ἐγινε εἰσηγητὴς μεθόδου γιά τήν ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας, καί μάλιστα τελειοποίησε τὴν μέθοδο αὐτὴ, πού ὀνομάστηκε διλεκτική, ἐπειδὴ πραγματοποιεῖ τήν ἀνάλυση καί τὴν διευκρίνιση τῶν ἐννοιῶν μέ ἐρωτήσεις καί ἀπαντήσεις, σέ μορφή διαλόγου. Τὰ συμπεράσματα στὰ ὁποῖα καταλήγουμε μέ τὴν διαλεκτικὴ εἶναι πολὺ πρὸ ἀξιόπιστα ἀπὸ ἐκεῖνα στὰ ὁποῖα ὀδηγεῖ ὁ συνεχῆς λόγος, ὅπου πολλοὶ ὄροι καί ἐκφράσεις ἀγίνονται σέ ἀσάφεια ἢ περνοῦν ἀπαρατήρητοι. Ὅταν ἀργότερα ἡ ἐπιστήμη τῆς λογικῆς συστηματοποιήθηκε, ἐξακριβώθηκε ὅτι βάση τῆς διαλεκτικῆς τοῦ Σωκράτη εἶναι ὁ ὁρισμὸς καί ἡ ἐπαγωγή.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς διαλεκτικῆς αὐτῆς μεθόδου στίς ἠθικές ἔρενες πείθει ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι κάτι ἀχώριστο ἀπὸ τὴν φιλοσοφία καί δέν εἶναι δυνατό νά πωλεῖται σὺν ἐμπόρευμα. Ἡ ἀρετὴ δέν εἶναι, ὅπως πιστεῖται ὁ λαὸς καί ὅπως διδάσκουν οἱ σοφιστές, ἓνα σύνολο ἐπιμέρους ιδιοτήτων, ἀλλὰ στὸ σύνολό της εἶναι μιὰ, ἐνιαία καί ἀδιάσπαστη: ἡ

γνώση το ὄραθ οὔ. Καί ὅταν παραδεχθούμε ὅτι ἡ ἀρετή εἶναι γνώση, τότε αὐτή γίνεται ἀνεξάντλητο θέμα φιλοσοφικῆς συζητήσεως, γιατί ἡ ἀλήθεια τῆς ἀρετῆς ξεπερνᾷ σέ σημασία κάθε ἄλλη ἀλήθεια. Ἔτσι λοιπόν ὑποχρέωση κάθε πραγματικά μορφωμένου ἀνθρώπου εἶναι νά ἐξετάζει ἀδιάκοπα: Πῶς ποτ' ἔχει τὰ περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τί ποτ' ἐστὶν αὐτό, ἡ ἀρετή.

Ὁ Σωκράτης μέ ἐπιμονή ὑποστήριξε ὅτι αὐτή ἡ ἔρευνα δέν προωθεῖται μέ τίς ρητορικές ἐπιδείξεις τῶν σοφιστῶν οὔτε μέ περὶτεχρες μεταμορφώσεις τῶν ἀρχαίων μύθων ἢ μέ τὴν ἀνάγνωση καὶ τὴν ἐρμηνεία ποιημάτων. Ἡ μόνη μέθοδος πού ὀδηγεῖ σέ πειστικά συμπεράσματα εἶναι ἡ αὐστηρή ἀνάλυση τῶν ἐνοιῶν, ἡ ὀλιγόλογη συζήτηση, πού ἐξακριβώνει τίς ἐπιμέρους ἀλήθειες καὶ μᾶς βοηθεῖ νά ἐντοπίσουμε, ὅσο αὐτό εἶναι δυνατό γιά τόν ἀνθρώπινο νοῦ, τὴν ἀπὸλυτὴ ἀλήθεια γιὰ τὴν οὐσία τῆς ἠθικῆς.

Ὁ Πλάτων παρουσίασε καὶ στά ἄλλα του ἔργα τὴ διαφορά πού χωρίζει τὴν τυποποιημένη ἠθικὴ, πού δίδασκαν οἱ σοφιστές, ἀπὸ τὴν ἠθικὴ ἰδεολογία τοῦ Σωκράτη, τὴν ὁποία, ὅπως ξέρονμε, σ' ὅλη τὴ ζωὴ του ἔκανε πράξη ὁ φιλόσοφος. Πραγματικά, ἐνῶ οἱ σοφιστές ἀπολάμβαναν τὴ φιλοξενία στὰ ἀρχοντικά τῶν πλουσίων καὶ ἀσκοῦσαν ὡς πλουτοφόρο ἐπάγγελμα τὴν ἠθικὴ διδασκαλία τους, ὁ Σωκράτης ζώντας «ἐν πενίᾳ μυροίᾳ» ἀσκοῦσε τὸ ἀποστολικό του ἔργο, νά προτρέπει τόν κάθε πολίτη στὴ φροντίδα γιὰ τὴν ἀρετή, «τὴν ἡμέραν ὅλην πανταχοῦ προσκαθίζων». Ἀλλά στό διάλογό μας ὁ Πλάτων ὡς φιλόσοφος - καλλιτέχνης μέ μεγάλη παραστατικότητα περιγράφει τὴν ἐπιφανειακὴ καὶ σχετικὴ ἀξία τῆς διδασκαλίας τῶν σοφιστῶν συγκρίνοντάς τιν μέ τὴν θεϊκὴ σοφία ἐκείνων, ὁ ὁποῖος «οὐδέν ὅς πῶποτε διδάσκαλος ἐγένετο», κι ὅμως ὑπῆρξε ὁ ἴδιος ὑπόδειγμα ἀρετῆς καὶ προετοίμασε τὸ δρόμο γιὰ τὴ βαθύτερη κατανόηση τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν.

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΚΕΙΜΕΝΟ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΣΕ)

ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

ΕΤΑΙΡΟΣ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ, ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ, ΑΙΚΙΒΙΑΙΗΣ
ΚΑΛΛΙΑΣ, ΚΡΙΤΙΑΣ, ΠΡΟΔΙΚΟΣ, ΙΠΠΙΑΣ.

ΚΕΦ. Α (Περίληψη). Κάποιος φίλος του Σωκράτη, που
δέ μᾶς δίνεται τό ὄνομά του, τόν παρακαλεῖ νά τοῦ διηγηθεῖ τή συζή-
τηση μέ τόν Πρωταγόρα. Ὁ Σωκράτης ἀρχίζει τή διήγηση:

ΚΕΦ. Β'. Τῆς παρελθούσης νυκτός ταυτησί, ἔτι βαθέος
ὄρθρου, Ἴπποκράτης ὁ Ἀπολλοδώρου υἱός, Φάσωνος δὲ ἀ-
δελφός, τὴν θύραν τῆ βακτηρία πάνυ σφόδρα ἔκρουε, καὶ
ἐπειδὴ αὐτῷ ἀνέφξέ τις, εἴσω ἦει ἐπειγόμενος καὶ τῆ φωνῆ
μέγα λέγων, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ἐγρήγορας ἢ καθεύδεις ; καὶ
ἐγὼ τὴν φωνὴν γνοὺς αὐτοῦ, Ἴπποκράτης, ἔφην, οὗτος· μή τι
νεώτερον ἀγγέλλεις ; Οὐδὲν γ', ἦ δ' ὅς, εἰ μὴ ἀγαθά γε. Εὖ
ἂν λέγοις, ἦν δ' ἐγὼ· ἔστι δὲ τί, καὶ τοῦ ἔνεκα τηρικιάδε ἀφίκου ;
Πρωταγόρας, ἔφη, ἦκει, στὰς παρ' ἐμοί. Πρώην, ἔφην ἐγὼ·
σύ δὲ ἄρτι πέπυσαι ; Νῆ τοὺς θεοὺς, ἔφη, ἐσπέρας γε· καὶ
ἅμα ἐπιψηλαφήσας τοῦ σκίμποδος ἐκαθέζετο παρὰ τοὺς πό-
δας μου, καὶ εἶπεν· Ἐσπέρας δῆτα, μάλα τε ὄψε ἀφικόμενος ἐξ
Οἰνός. ὁ γάρ τοι παῖς με ὁ Σάτυρος ἀπέδρα· καὶ δῆτα μέλ-
λων σοι φράξω, ὅτι διωξιόμην αὐτόν, ὑπὸ τινος ἄλλου ἐπελα-
θόμην· ἐπειδὴ δὲ ἦλθον καὶ δεδειπνηκότες ἦμεν καὶ ἐμέλλο-
μεν ἀναπαύεσθαι, τότε μοι ἀδελφός λέγει, ὅτι ἦκει Πρωταγό-
ρας· καὶ ἔτι μὲν ἐνεχείρησα εὐθύς παρὰ σέ ἰέναι, ἔπειτά μοι
λίαν πόρρω ἔδοξε τῶν νυκτῶν εἶναι· ἐπειδὴ δὲ τάχιστα με

ἐκ τοῦ κόπου ὁ ὕπνος ἀνῆκεν, εὐθὺς ἀναστὰς οὕτω δεῦρο ἐπορευόμεν. Καὶ ἐγὼ γιγνώσκων αὐτοῦ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν πτοίησιν, Τί οὖν σοι, ἦν δ' ἐγὼ, τοῦτο; μῶν τί σε ἀδικεῖ Πρωταγόρας; καὶ ὅς γελάσας, Νῆ τοὺς θεοὺς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὅτι γε μόνος ἐστὶ σοφός, ἐμὲ δὲ οὐ ποιεῖ. Ἄλλὰ ναὶ μὰ Δία, ἔφη ἐγὼ, ἂν αὐτῷ διδῶς ἀργύριον καὶ πείθῃς ἐκεῖνον, ποιήσει καὶ σὲ σοφόν. Εἰ γάρ, ἦ δ' ὅς, ὦ Ζεῦ καὶ θεοί, ἐν τούτῳ εἶχ' ὡς οὗτ' ἂν τῶν ἐμῶν ἐπιλίπομι οὐδὲν οὔτε τῶν φίλων ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα καὶ νῦν ἤκω παρὰ σέ, ἵνα ὑπὲρ ἐμοῦ διαλεχθῆς αὐτῷ. ἐγὼ γάρ ἅμα μὲν καὶ νεώτερός εἰμι, ἅμα δὲ οὐδὲ ἐώρακα Πρωταγόραν πώποτε οὐδ' ἀκήκοα οὐδέν· ἔτι γάρ παῖς ἦ, ὅτε τὸ πρότερον ἐπεδήμησεν· ἀλλὰ γάρ, ὦ Σώκρατες, πάντες τὸν ἄνδρα ἐπαινοῦσι καὶ φασι σοφώτατον εἶναι λέγειν· ἀλλὰ τί οὐ βαδίζομεν παρ' αὐτόν, ἵνα ἔνδον καταλάβωμεν; καταλύει δ', ὡς ἐγὼ ἤκουσα, παρὰ Καλλιᾶ τῷ Ἴππονίκου· ἀλλ' ἴωμεν. Καὶ ἐγὼ εἶπον· Μήπω γ', ὦγαθέ, ἐκεῖσε ἴωμεν, πρῶ γὰρ ἐστίν, ἀλλὰ δεῦρο ἐξαναστῶμεν εἰς τὴν αὐλὴν καὶ περιόντες αὐτοῦ διατρίψωμεν, ἕως ἂν φῶς γένηται· εἶτα ἴωμεν, καὶ γὰρ τὰ πολλὰ Πρωταγόρας ἔνδον διατρίβει. ὥστε, θάρρει, καταληψόμεθα αὐτόν, ὡς τὸ εἰκός, ἔνδον.

ΚΕΦ. Γ'. Μετὰ ταῦτα ἀναστάντες εἰς τὴν αὐλὴν περιῆμεν καὶ ἐγὼ ἀποπειρώμενος τοῦ Ἴπποκράτους τῆς ῥώμης διεσκόπουν αὐτόν καὶ ἠρώτων, Εἰπέ μοι, ἔφη ἐγὼ, ὦ Ἴππόκρατες, παρὰ Πρωταγόραν νῦν ἐπιχειρεῖς ἰέναι, ἀργύριον τελῶν ἐκείνῳ μισθὸν ὑπὲρ σεαυτοῦ, ὡς παρὰ τίνα ἀφιζόμενος καὶ τίς γενησόμενος; ὥσπερ ἂν εἰ ἐπενόεις παρὰ τὸν σαυτοῦ ὁμώνυμον ἐλθὼν Ἴπποκράτη τὸν Κῶνον, τὸν τῶν Ἀσκληπιαδῶν, ἀργύριον τελεῖν ὑπὲρ σαυτοῦ μισθὸν ἐκείνῳ, εἴ τίς σε ἤρετο, Εἰπέ μοι, μέλλεις τελεῖν, ὦ Ἴππόκρατες, Ἴπποκράτει μισθὸν ὡς τίνι ὄντι; τί ἂν ἀπεκρίνω; Εἶπον ἂν, ἔφη, ὅτι ὡς ἰατρῷ. Ὡς τίς γενησόμενος;

Ὡς ἰατρός, ἔφη. Εἰ δὲ παρὰ Πολύκλειτον τὸν Ἀργεῖον ἢ Φειδίαν τὸν Ἀθηναῖον ἐπενόεις ἀφικόμενος μισθὸν ὑπὲρ σαυτοῦ τελεῖν ἐκείνοις, εἴ τίς σε ἤρετο· Τελεῖν τοῦτο τὸ ἀργύριον ὡς τίνι ὄντι ἐν νῶ ἔχεις Πολυκλείτῳ τε καὶ Φειδίᾳ, τί ἂν ἀπεκρίνω; Εἶπον ἂν ὡς ἀγαλματοποιοῖς. Ὡς τίς δὲ γενησόμενος αὐτός; Δῆλον ὅτι ἀγαλματοποιός. Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ· παρὰ δὲ δὴ Πρωταγόραν νῦν ἀφικόμενοι ἐγώ τε καὶ σὺ ἀργύριον ἐκείνῳ μισθὸν ἐτοῖμοι ἐσόμεθα τελεῖν ὑπὲρ σοῦ, ἂν μὲν ἐξικνηῖται τὰ ἡμέτερα χρήματα καὶ τούτοις πείθωμεν αὐτόν, εἰ δὲ μή, καὶ τὰ τῶν φίλων προσαναλίσκοντες· εἰ οὖν τις ἡμᾶς περὶ ταῦτα οὕτω σφόδρα σπουδάζοντας ἔροιτο· Εἰπέ μοι, ὦ Σώκρατες τε καὶ Ἰππόκρατες, ὡς τίνι ὄντι τῷ Πρωταγόρᾳ ἐν νῶ ἔχετε χρήματα τελεῖν; τί ἂν αὐτῷ ἀποκρινάμεθα; τί ὄνομα ἄλλο γε λεγόμενον περὶ Πρωταγόρου ἀκούομεν ὥσπερ περὶ Φειδίου ἀγαλματοποιὸν καὶ περὶ Ὀμήρου ποιητὴν; τί τοιοῦτον περὶ Πρωταγόρου ἀκούομεν; Σοφιστὴν δὴ τοι ἀνομάζουσί γε, ὦ Σώκρατες, τὸν ἄνδρα εἶναι, ἔφη. Ὡς σοφιστῆ ἄρα ἐρχόμεθα τελοῦντες τὰ χρήματα; Μάλιστα. Εἰ οὖν καὶ τοῦτό τίς σε προσέροιτο; Αὐτὸς δὲ δὴ ὡς τίς γενησόμενος ἔρχει παρὰ τὸν Πρωταγόραν; καὶ ὡς εἶπεν ἐρυθριάσας — ἤδη γὰρ ὑπέφαινε τι ἡμέρας, ὥστε καταφανῆ αὐτὸν γενέσθαι — Εἰ μὲν τι τοῖς ἔμπροσθεν εἴκει, δῆλον ὅτι σοφιστὴς γενησόμενος. Σὺ δέ, ἦν δ' ἐγώ, πρὸς θεῶν, οὐκ ἂν αἰσχύνοιο εἰς τοὺς Ἕλληνας σαυτὸν σοφιστὴν παρέχων; Νῆ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, εἶπερ γε ἄδιανοοῦμαι χρὴ λέγειν. Ἄλλ' ἄρα, ὦ Ἰππόκρατες, μὴ οὐ τοιαύτην ὑπολαμβάνεις σου τὴν παρὰ Πρωταγόρου μάθησιν ἐσσεσθαι, ἀλλ' οἷα περὶ ἡμῶν τοῦ γραμματιστοῦ ἐγένετο καὶ κιθαριστοῦ καὶ παιδοτρίβου; τούτων γὰρ σὺ ἐκάστην οὐκ ἐπὶ τέχνῃ ἔμαθες, ὡς δημιουργὸς ἐσόμενος, ἀλλ' ἐπὶ παιδείᾳ, ὡς τὸν ἰδιώτην καὶ τὸν ἐλεύθερον πρέπει. Πάνυ μὲν οὖν μοι δοκεῖ, ἔφη, τοιαύτη μᾶλλον εἶναι ἢ παρὰ Πρωταγόρου μάθησις.

ΚΕΦ. Δ'. Οἶσθα οὖν ὃ μέλλεις νῦν πράττειν, ἢ σε λανθάνει ; ἦν δ' ἐγώ. Τοῦ πέρι ; "Ὅτι μέλλεις τὴν ψυχὴν τὴν σκυτοῦ παρασχεῖν θεραπεῦσαι ἀνδρί, ὡς φῆς, σοφιστῆ· ὅ τι δέ ποτε ὁ σοφιστὴς ἐστί, θαυμάζοιμ' ἂν εἰ οἶσθα. καίτοι εἰ τοῦτ' ἀγνοεῖς, οὐδὲ ὅτῳ παραδίδως τὴν ψυχὴν οἶσθα, οὔτ' εἰ ἀγαθῶ οὔτ' εἰ κακῶ πράγματι. Οἶμαι γ', ἔφη, εἰδέναι. Λέγε δὴ, τί ἡγεῖ εἶναι τὸν σοφιστὴν ; Ἐγὼ μὲν, ἦ δ' ὅς, ὥσπερ τοῦνομα, λέγει, τοῦτον εἶναι τὸν τῶν σοφῶν ἐπιστήμονα. Οὐκαὶν, ἦν δ' ἐγώ, τοῦτο μὲν ἐξεσι λέγειν καὶ περὶ ζωγράφων καὶ περὶ τεκτόνων, ὅτι οὗτοί εἰσιν οἱ τῶν σοφῶν ἐπιστήμονες· ἀλλ' εἰ τις ἔροιτο ἡμᾶς, τῶν τί σοφῶν εἰσιν οἱ ζωγράφοι ἐπιστήμονες, εἴπομεν ἂν που αὐτῶ, ὅτι τῶν πρὸς τὴν ἀπεργασίαν τὴν τῶν εἰκόνων, καὶ τᾶλλα οὕτως· εἰ δέ τις ἐκείνο ἔροιτο, Ὁ δὲ σοφιστὴς τῶν τί σοφῶν ἐστίν ; τί ἂν ἀποκρινοίμεθα αὐτῶ ; ποίας ἐργασίας ἐπιστάτης ; τί ἂν εἴπομεν αὐτὸν εἶναι, ὦ Σώκρατες, ἢ ἐπιστάτην τοῦ ποιῆσαι δεινὸν λέγειν ; Ἴσως ἂν, ἦν δ' ἐγώ, ἀληθῆ λέγομεν, οὐ μέντοι ἱκανῶς γε· ἐρωτήσεως γὰρ ἔτι ἢ ἀπόκρισις ἡμῖν δεῖται, περὶ ὅτου ὁ σοφιστὴς δεινὸν ποιεῖ λέγειν· ὥσπερ ὁ κιθαριστὴς δεινὸν δῆπου ποιεῖ λέγειν περὶ οὔπερ καὶ ἐπιστήμονα, περὶ κιθαρίσεως· ἦ γάρ ; Ναί· Εἶεν· ὁ δὲ δὴ σοφιστὴς περὶ τίνος δεινὸν ποιεῖ λέγειν ; ἢ δῆλον ὅτι περὶ οὔπερ καὶ ἐπίσταται ; Εἰκός γε. Τί δὴ ἐστί τοῦτο περὶ οὗ αὐτός τε ἐπιστήμων ἐστίν ὁ σοφιστὴς καὶ τὸν μαθητὴν ποιεῖ ; Μὰ Δί', ἔφη, οὐκέτι ἔχω σοι λέγειν.

ΚΕΦ. Ε'. Καὶ ἐγὼ εἶπον μετὰ τοῦτο· Τί οὖν ; οἶσθα εἰς οἷόν τινα κίνδυνον ἔρχει ὑποθήσων τὴν ψυχὴν ; ἢ εἰ μὲν τὸ σῶμα ἐπιτρέπειν σε ἔδει τῷ, διακινδυνεύοντα ἢ χρηστὸν αὐτὸ γενέσθαι ἢ πονηρὸν, πολλὰ ἂν περισκέψω, εἴτ' ἐπιτρεπτόν εἴτε οὔ, καὶ εἰς συμβουλήν τούς τε φίλους ἂν παρεκάλεις καὶ

τοὺς οἰκείους, σκοπούμενος ἡμέρας συχνάς· ὁ δὲ περὶ πλείονος τοῦ σώματος ἡγεῖ, τὴν ψυχὴν, καὶ ἐν ᾧ πάντ' ἐστὶ τὰ σὰ ἢ εὖ ἢ κακῶς πράττειν χρηστοῦ ἢ πονηροῦ αὐτοῦ γενομένου, περὶ δὲ τούτου οὔτε τῷ πατρὶ οὔτε τῷ ἀδελφῷ ἐπεκοινωνῶσω οὔτε ἡμῶν τῶν ἐταίρων οὐδενί, εἴτ' ἐπιτρεπτόν εἶτε καὶ οὐ τῷ ἀφικομένῳ τούτῳ ξένῳ τὴν σὴν ψυχὴν, ἀλλ' ἐσπέρας ἀκούσας, ὡς φῆς, ὄρθριος ἦκων περὶ μὲν τούτου οὐδένα λόγον οὐδὲ συμβουλὴν ποιεῖ, εἴτε χρὴ ἐπιτρέπειν σαυτὸν αὐτῷ εἴτε μή, ἐτοῖμος δ' εἶ ἀναλίσκειν τὰ τε σαυτοῦ καὶ τὰ τῶν φίλων χρήματα, ὡς ἤδη διεγνωκῶς, ὅτι πάντως συνεστέον Πρωταγόρα, ὃν οὔτε γινώσκεις, ὡς φῆς, οὔτε διείλεξαι οὐδεπώποτε, σοφιστὴν δ' ὀνομάζεις, τὸν δὲ σοφιστὴν, ὅ τι ποτ' ἔστι, φαίνει ἀγνοῶν, ᾧ μέλλεις σαυτὸν ἐπιτρέπειν ; καὶ ὅς ἀκούσας, Ἔοικεν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐξ ὧν σὺ λέγεις. Ἄρ' οὖν, ὦ Ἰππόκρατες, ὁ σοφιστὴς τυγχάνει ὧν ἔμπορος τις ἢ κάπηλος τῶν ἀγωγίμων, ἀφ' ὧν ψυχὴ τρέφεται ; Φαίνεται γὰρ ἔμοιγε τοιοῦτός τις τρέφεται δέ, ὦ Σώκρατες, ψυχὴ τίνι ; Μαθήμασι δῆπου, ἣν δ' ἐγώ. καὶ ὅπως γε μή, ὦ ἑταῖρε, ὁ σοφιστὴς ἐπαινῶν ἃ πωλεῖ ἐξαπατήσει ἡμᾶς, ὥσπερ οἱ περὶ τὴν τοῦ σώματος τροφήν, ὁ ἔμπορος τε καὶ κάπηλος. καὶ γὰρ οὗτοί που ὧν ἄγουσιν ἀγωγίμων οὔτε αὐτοὶ ἴσασιν ὅ τι χρηστὸν ἢ πονηρὸν περὶ τὸ σῶμα, ἐπαινοῦσι δὲ πάντα πωλοῦντες, οὔτε οἱ ὠνούμενοι παρ' αὐτῶν, ἐὰν μή τις τύχη γυμναστικὸς ἢ ἰατρὸς ὧν· οὕτω δὲ καὶ οἱ τὰ μαθήματα περιάγοντες κατὰ τὰς πόλεις καὶ πωλοῦντες καὶ καπηλεύοντες τῷ ἀεὶ ἐπιθυμοῦντι ἐπαινοῦσι μὲν πάντα ἃ πωλοῦσι, τάχα δ' ἂν τινες, ὦ ἄριστε, καὶ τούτων ἀγνοοῖεν ὧν πωλοῦσιν ὅ τι χρηστὸν ἢ πονηρὸν πρὸς τὴν ψυχὴν· ὡς δ' αὐτως καὶ οἱ ὠνούμενοι παρ' αὐτῶν, ἐὰν μή τις τύχη περὶ τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἰατρικὸς ὧν. εἰ μὲν οὖν σὺ τυγχάνεις ἐπιστήμων τούτων τὸ χρηστὸν καὶ πονηρὸν, ἀσφαλές σοι ὠνεῖσθαι μαθήματα καὶ παρὰ Πρωταγόρου καὶ

παρ' ἄλλου ὄτουοῦν· εἰ δὲ μή, ὄρα, ὦ μακάριε, μὴ περι τοῖς φιλάτοις κυβεύης τε καὶ κινδυνεύης· καὶ γὰρ δὴ καὶ πολὺ μείζων κίνδυνος ἐν τῇ τῶν μαθημάτων ὦνῃ ἢ ἐν τῇ τῶν σιτίων. σιτία μὲν γὰρ καὶ ποτὰ πριάμενον παρὰ τοῦ καπήλου καὶ ἐμπόρου ἕξεστιν ἐν ἄλλοις ἀγγελίοις ἀποφέρειν, καὶ πρὶν δέξασθαι αὐτὰ εἰς τὸ σῶμα πίνοντα ἢ φαγόντα, καταθέμενον οἴκαδε ἕξεστιν συμβουλεύσασθαι, παρακαλέσαντα τὸν ἐπάλλοντα, ὅ τι τε ἐδεστέον ἢ ποτέον καὶ ὅ τι μὴ, καὶ ὅπόσον καὶ ὅποτε· ὥστε ἐν τῇ ὦνῃ οὐ μέγας ὁ κίνδυνος· μαθήματα δὲ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ ἀγγελίῳ ἀπενεγκεῖν, ἀλλ' ἀνάγκη, καταθέντα τὴν τιμὴν, τὸ μάθημα ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ λαβόντα καὶ μαθόντα ἀπιέναι ἢ βεβλαμμένον ἢ ὠφελημένον. ταῦτα οὖν σκοπώμεθα καὶ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων ἡμῶν· ἡμεῖς γὰρ ἔτι νέοι ὥστε τοσοῦτον πρᾶγμα διελέσθαι. νῦν μέντοι, ὥσπερ ὠρμήσαμεν, ἴωμεν καὶ ἀκούσωμεν τοῦ ἀνδρός, ἔπειτα ἀκούσαντες καὶ ἄλλοις ἀνακοινώσωμεθα· καὶ γὰρ οὐ μόνος Πρωταγόρας αὐτόθι ἐστίν, ἀλλὰ καὶ Ἰππίας ὁ Ἡλείος· οἴμαι δὲ καὶ Πρόδικον τὸν Κεῖον καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ σοφοί.

ΚΕΦ. ΣΤ'. Δόξαν ἡμῖν ταῦτα ἐπορευόμεθα· ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ προθύρῳ ἐγενόμεθα, στάντες περὶ τινος λόγου διελεγόμεθα, ὃς ἡμῖν κατὰ τὴν ὁδὸν ἐνέπεσεν· ἵν' οὖν μὴ ἀτελής γένοιτο, ἀλλὰ διαπερανάμενοι οὕτως ἐσίοιμεν, ἐπιστάντες ἐν τῷ προθύρῳ διελεγόμεθα, ἕως συνωμολογήσαμεν ἀλλήλοις. δοκεῖ οὖν μοι ὁ θυρωρός, εὐνοῦχος τις, κατήκουεν ἡμῶν, κινδυνεύει δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῶν σοφιστῶν ἄχθεσθαι τοῖς φοιτῶσιν εἰς τὴν οἰκίαν· ἐπειδὴ γοῦν ἐκρούσαμεν τὴν θύραν, ἀνοίξας καὶ ἰδὼν ἡμᾶς, "Ἐα, ἔφη, σοφισταὶ τινες· οὐ σχολὴ αὐτῷ· καὶ ἅμα ἀμφοῖν τοῖν χεροῖν τὴν θύραν πάνυ προθύμως ὡς οἶός τ' ἦν ἐπήραξεν· καὶ ἡμεῖς πάλιν ἐκρούομεν, καὶ ὃς ἐγκεκλημένης τῆς θύρας ἀποκρινόμενος εἶπεν, ὦ ἄνθρωποι, ἔφη, οὐκ ἀκηχάατε,

ὅτι οὐ σχολή αὐτῷ ; Ἄλλ' ὠγαθέ, ἔφην ἐγώ, οὔτε παρὰ Καλλίαν ἤκομεν οὔτε σοφισταὶ ἐσμεν· ἀλλὰ θάρρει· Πρωταγόραν γάρ τοι δεόμενοι ἰδεῖν ἤλθομεν· εἰσαγγεῖλον οὖν· μόγις οὖν ποτε ἡμῖν ἄνθρωπος ἀνέωξε τὴν θύραν.

ΚΕΦ. Ζ'. Ἐπειδὴ δὲ εἰσήλθομεν, κατελάβομεν Πρωταγόραν ἐν τῷ προστώφῳ περιπατοῦντα, ἐξῆς δ' αὐτῷ συμπεριερίεπάτουσαν ἐκ μὲν τοῦ ἐπὶ θάτερα Καλλίας ὁ Ἴππονίκου καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ ὁμομήτριος, Πάραλος ὁ Περικλέους καὶ Χαρμίδης ὁ Γλαύκωνος, ἐκ δὲ τοῦ ἐπὶ θάτερα ὁ ἕτερος τῶν Περικλέους Ξάνθιππος καὶ Φιλιππίδης ὁ Φιλομήλου καὶ Ἀντίμοιρος ὁ Μενδαῖος, ὅσπερ εὐδοκιμεῖ μάλιστα τῶν Πρωταγόρου μαθητῶν καὶ ἐπὶ τέχνῃ μανθάνει, ὡς σοφιστῆς ἐσόμενος· τούτων δὲ οἱ ὀπισθεν ἠκολούθουν ἐπακούοντες τῶν λεγομένων, τὸ μὲν πολὺ ξένοι ἐφαίνοντο, οὓς ἄγει ἐξ ἐκάστων τῶν πόλεων ὁ Πρωταγόρας, δι' ὧν διεξέρχεται, κηλῶν τῇ φωνῇ ὡσπερ Ὀρφεὺς, οἱ δὲ κατὰ τὴν φωνὴν ἔπονται κεκηλημένοι· ἦσαν δὲ τινες καὶ τῶν ἐπιχωρίων ἐν τῷ χορῷ· τοῦτον τὸν χορὸν μάλιστα ἔγωγε ἰδὼν ἦσθην, ὡς καλῶς ἠύλαβοῦντο μηδέποτε ἐμποδῶν ἐν τῷ πρόσθεν εἶναι Πρωταγόρου, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς ἀναστρέφοι καὶ οἱ μετ' ἐκείνου, εὖ πως καὶ ἐν κόσμῳ περιεσχίζοντο οὗτοι οἱ ἐπήκοοι ἔνθεν καὶ ἔνθεν καὶ ἐν κύκλῳ περιόντες αἰεὶ εἰς τὸ ὀπισθεν καθίσταντο κάλλιστα.

(Τὸν δὲ μετ' εἰσενόησα), ἔφη Ὀμηρος, Ἴππῖαν τὸν Ἡλεῖον, καθήμενον ἐν τῷ κατ' ἀντικρὺ προστώφῳ ἐν θρόνῳ· περὶ αὐτὸν δ' ἐκάθητό ἐπὶ βάθρων Ἐρυξίμαχος τε ὁ Ἀκουμενοῦ καὶ Φαῖδρος ὁ Μυρρινούσιος καὶ Ἄνδρων ὁ Ἀνδροτίωνος καὶ τῶν ξένων πολῖται τε αὐτοῦ καὶ ἄλλοι τινές. ἐφαίνοντο δὲ περὶ φύσεώς τε καὶ τῶν μετεώρων ἀστρονομικὰ ἅττα διερωτᾶν τὸν Ἴππῖαν, ὁ δ' ἐν θρόνῳ καθήμενος ἐκάστοις αὐτῶν διέκρινε καὶ διεξῆλει τὰ ἐρωτώμενα.

«Καὶ μὲν δὴ καὶ Τάνταλόν γε εἰσεῖδον»· ἐπεδήμει γὰρ ἄρα καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος, ἦν δὲ ἐν οἰκήματί τιμι, ᾧ πρὸ τοῦ μὲν ὡς ταμειῶ ἐχρήτο Ἴππόνικος, νῦν δὲ ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν καταλόντων ὁ Καλλίας καὶ τοῦτο ἐκκενώσας ξένους κατάλυσιν πεποιήκεν. ὁ μὲν οὖν Πρόδικος ἔτι κατέκειτο ἐγκεκαλυμμένος ἐν κωδίσις τισὶ καὶ στρώμασι καὶ μάλα πολλοῖς ὡς ἐφαίνεται· παρεκάθητο δὲ αὐτῷ ἐπὶ ταῖς πλησίον κλίναις Πausανίας τε ὁ ἐκ Κεραμῶν καὶ μετὰ Πausανίου νέον τι ἔτι μεираκίον· ἔδοξα δ' ἀκούσαι ὄνομα αὐτῷ εἶναι Ἀγάθωνα. τοῦτ' ἦν τὸ μεираκίον καὶ τῷ Ἀδειμάντω ἀμφοτέρω, ὃ τε Κήπιδος καὶ ὁ Λευκολοφίδου καὶ ἄλλοι τινὲς ἐφαίνοντο· περὶ δὲ ὧν διελέγοντο οὐκ ἐδυνάμην ἐγώ γε μαθεῖν ἐξωθεν, καίπερ λιπαρῶς ἔχων ἀκούειν τοῦ Προδίκου· — πάσσοφος γὰρ μοι δοκεῖ ἀνὴρ εἶναι καὶ θεῖος· — ἀλλὰ διὰ τὴν βαρύτητα τῆς φωνῆς βόμβος τις ἐν τῷ οἰκήματι γιγνόμενος ἀσαφῆ ἐποίει τὰ λεγόμενα.

Καὶ ἡμεῖς μὲν ἄρτι εἰσεληλύθειμεν, κατόπιν δὲ ἡμῶν ἐπεισῆλθον Ἀλκιβιάδης τε ὁ καλός, ὡς φῆς σὺ καὶ ἐγὼ πείθομαι, καὶ Κριτίας ὁ Καλαίσχρου.

ΚΕΦ. Η'. Ἡμεῖς οὖν ὡς εἰσῆλθομεν, ἔτι σμίκερ' ἄττα διατρίψαντες καὶ ταῦτα διαθεασάμενοι προσῆμεν πρὸς τὸν Πρωταγόραν καὶ ἐγὼ εἶπον· ὦ Πρωταγόρα, πρὸς σέ τοι ἦλθομεν ἐγὼ τε καὶ Ἴπποκράτης οὗτος. Πότερον, ἔφη, μόνω βουλόμενοι διαλεχθῆναι ἢ καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ; Ἡμῖν μὲν, ἦν δ' ἐγώ, οὐδὲν διαφέρει· ἀκούσας δὲ οὐ ἔνεκα ἦλθομεν, αὐτὸς σκέψαι. Τί οὖν δὴ ἐστίν, ἔφη, οὐ ἔνεκα ἦχετε ; Ἴπποκράτης ὅδε ἐστὶ μὲν τῶν ἐπιχωρίων, Ἀπολλοδώρου υἱός, οἰκίας μεγάλης τε καὶ εὐδαίμονος, αὐτὸς δὲ τὴν φύσιν δοκεῖ ἐνάμιλλος εἶναι τῆς ἡλικιώταις· ἐπιθυμεῖν δὲ μοι δοκεῖ ἐλλόγιμος γενέσθαι ἐν τῇ πόλει, τοῦτο δὲ οἶεται οἱ μάλιστ' ἂν γενέσθαι, εἰ σοὶ συγγένοιτο· ταῦτ' οὖν ἤδη σὺ σκόπει, πότερον περὶ αὐτῶν μόνος οἶει δεῖν

διαλέγεσθαι πρὸς μόνους ἢ μετ' ἄλλων. Ὀρθῶς, ἔφη, προμηθεΐ, ὦ Σώκρατες, ὑπὲρ ἑμοῦ. ξένον γὰρ ἄνδρα καὶ ἴοντα εἰς πόλεις μεγάλας, καὶ ἐν ταύταις πείθοντα τῶν νέων τοὺς βελτίστους ἀπολείποντας τὰς τῶν ἄλλων συνουσίας, καὶ οἰκείων καὶ ὀθνείων, καὶ πρεσβυτέρων καὶ νεωτέρων, ἑαυτῷ συνεῖναι ὡς βελτίους ἐσομένους διὰ τὴν ἑαυτοῦ συνουσίαν, χρὴ εὐλαβεῖσθαι τὸν ταῦτα πράττοντα· οὐ γὰρ σμικροὶ περὶ αὐτὰ φθόνοι τε γίνονται καὶ ἄλλαι δυσμένειαι τε καὶ ἐπιβουλαί· ἐγὼ δὲ τὴν σοφιστικὴν τέχνην φημί μὲν εἶναι παλαιάν, τοὺς δὲ μεταχειριζομένους αὐτὴν τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν, φοβουμένους τὸ ἐπαχθὲς αὐτῆς, πρόσχημα ποιεῖσθαι καὶ προκαλύπτεσθαι, τοὺς μὲν ποιήσιν, οἷον Ὀμηρόν τε καὶ Ἡσίοδον καὶ Σιμωνίδην, τοὺς δὲ αὖτελετάς τε καὶ χρησμοφθίας, τοὺς ἀμφὶ τε Ὀρφέα καὶ Μουσαῖον· ἐνίους δὲ τινὰς ἥσθημαι καὶ γυμναστικὴν, οἷον Ἴκκος τε ὁ Ταραντῖνος καὶ ὁ νῦν ἔτι ὧν οὐδενὸς ἦττων σοφιστῆς Ἡρόδοτος ὁ Σηλυμβριανὸς, τὸ δὲ ἀρχαῖον Μεγαρεύς· μουσικὴν δὲ Ἀγαθοκλῆς τε ὁ ὑμέτερος πρόσχημα ἐποιήσατο, μέγας ὢν σοφιστῆς, καὶ Πυθοκλείδης ὁ Κεῖος καὶ ἄλλοι πολλοί· οὗτοι πάντες, ὥσπερ λέγω, φοβηθέντες τὸν φθόνον ταῖς τέχναις ταύταις παραπετάσμασιν ἐχρήσαντο· ἐγὼ δὲ τούτοις ἅπασιν κατὰ τοῦτο εἶναι οὐ ζυμφέρομαι· ἡγοῦμαι γὰρ αὐτοὺς οὐ τι διαπράξασθαι, ὃ ἐβουλήθησαν· οὐ γὰρ λαθεῖν τῶν ἀνθρώπων τοὺς δυναμένους ἐν ταῖς πόλεσι πράττειν, ὧν περ ἕνεκα ταῦτ' ἐστὶ τὰ προσχήματα· ἐπεὶ οἱ γε πολλοί, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδὲν αἰσθάνονται, ἀλλ' ἄττ' ἂν οὗτοι διαγγέλλωσι, ταῦτα ὑμνοῦσιν. τὸ οὖν ἀποδιδράσκοντα μὴ δύνασθαι ἀποδρᾶναι, ἀλλὰ καταφανῆ εἶναι, πολλὴ μωρία καὶ τοῦ ἐπιχειρήματος, καὶ πολὺ δυσμενεστέρους παρέχεσθαι ἀνάγκη τοὺς ἀνθρώπους· ἡγοῦνται γὰρ τὸν τοιοῦτον πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ πανοῦργον εἶναι. ἐγὼ οὖν τούτων τὴν ἐναντίαν ἅπασαν ὁδὸν ἐλήλυθα, καὶ ὁμολογῶ τε σοφιστῆς εἶναι καὶ παιδεύειν ἀνθρώπους, καὶ

εὐλάβειαν ταύτην οἶμαι βελτίω ἐκείνης εἶναι, τὸ ὁμολογεῖν μάλλον ἢ ἔξαρνον εἶναι· καὶ ἄλλας πρὸς ταύτη ἔσκειμαι, ὥστε σὺν θεῷ εἰπεῖν, μηδὲν δεινὸν πάσχειν διὰ τὸ ὁμολογεῖν σοφιστῆς εἶναι, καίτοι πολλά γε ἔτη ἤδη εἰμι ἐν τῇ τέχνῃ· καὶ γὰρ καὶ τὰ ζύμπαντα πολλὰ μοὶ ἐστίν· οὐδενὸς ὅτου οὐ πάντων ἂν ὑμῶν καθ' ἡλικίαν πατήρ εἶην· ὥστε πολὺ μοι ἤδιστόν ἐστιν, εἴ τι βούλεσθε, περὶ τούτων ἀπάντων ἐναντίον τῶν ἔνδον ὄντων τὸν λόγον ποιεῖσθαι. καὶ ἐγὼ — ὑπώπτουσα γὰρ βούλεσθαι αὐτὸν τῷ τε Προδίκῳ καὶ τῷ Ἰππία ἐνδείξασθαι καὶ καλλωπίσασθαι, ὅτι ἔρασταὶ αὐτοῦ ἀφιγμένοι εἶμεν.—Τί οὖν, ἔφην ἐγώ, οὐ καὶ Πρόδικον καὶ Ἰππίαν ἐκαλέσαμεν καὶ τοὺς μετ' αὐτῶν, ἵνα ἐπακούσωσιν ἡμῶν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Πρωταγόρας. Βούλεσθαι οὖν, ὁ Καλλίας ἔφη, συνέδριον κατασκευάσωμεν, ἵνα καθεζόμενοι διαλέγησθε; Ἐδόκει χρῆναι· ἄσμενοι δὲ πάντες ἡμεῖς, ὡς ἀκουσόμενοι ἀνδρῶν σφῶν, καὶ αὐτοὶ ἀντιλαβόμενοι τῶν βάθρων καὶ τῶν κλινῶν κατεσκευάζομεν παρὰ τῷ Ἰππία· ἐκεῖ γὰρ προὔπηρχε τὰ βάθρα· ἐν δὲ τούτῳ Καλλίας τε καὶ Ἀλκιβιάδης ἠκέτην ἄγοντε τὸν Πρόδικον, ἀναστήσαντες ἐκ τῆς κλίνης, καὶ τοὺς μετὰ τοῦ Προδίκου.

ΚΕΦ. Θ'. Ἐπεὶ δὲ πάντες συνεκαθεζόμεθα, ὁ Πρωταγόρας, Νῦν δὴ ἂν, ἔφη, λέγοις, ὦ Σώκρατες, ἐπειδὴ καὶ οἷδε πάρειςι, περὶ ὧν ὀλίγον πρότερον μνεῖαν ἐποιού πρὸς ἐμὲ ὑπὲρ τοῦ νεανίσκου. καὶ ἐγὼ εἶπον, ὅτι Ἡ αὐτὴ μοι ἀρχὴ ἐστίν, ὦ Πρωταγόρα, ἥπερ ἄρτι, περὶ ὧν ἀφικόμην. Ἰπποκράτης γὰρ ὅδε τυγχάνει ἐν ἐπιθυμίᾳ ὧν τῆς συνουσίας· ὃ τι οὖν αὐτῷ ἀποβήσεται, ἐάν σοι συνῆ, ἠδέως ἂν φησι πυθέσθαι· τοσοῦτος ὁ γε ἡμέτερος λόγος. ὑπολαβὼν οὖν ὁ Πρωταγόρας εἶπεν· ὦ νεανίσκε, ἔσται τοίνυν σοι, ἐάν ἐμοὶ συνῆς, ἥ ἂν ἡμέρᾳ ἐμοὶ συγγένη, ἀπιέναι οἴκαδε βελτίονι γεγονότι, καὶ ἐν τῇ ὕστεραία ταῦτά ταῦτα· καὶ ἐκάστης ἡμέρας αἰεὶ ἐπὶ τὸ βέλ-

τιον ἐπιδιδόναι· καὶ ἐγὼ ἀκούσας εἶπον· ὦ Πρωταγόρα, τοῦτο μὲν οὐδὲν θαυμαστὸν λέγεις, ἀλλὰ εἰκός, ἐπεὶ καὶ σύ, καίπερ τηλικούτος ὢν καὶ οὕτω σοφός, εἴ τις σε διδάξειεν ὁ μὴ τυγχάνεις ἐπιστάμενος, βελτίων ἂν γένοιο· ἀλλὰ μὴ οὕτως, ἀλλ' ὥσπερ ἂν εἰ αὐτίκα μάλα μεταβαλὼν τὴν ἐπιθυμίαν Ἴπποκράτης ὅδε ἐπιθυμήσειε τῆς συνουσίας τούτου τοῦ νεανίσκου τοῦ νῦν νεωστὶ ἐπιδημοῦντος, Ζευξίππου τοῦ Ἡρακλεώτου, καὶ ἀφικόμενος παρ' αὐτὸν, ὥσπερ παρὰ σέ νῦν, ἀκούσειεν αὐτοῦ ταῦτά ταῦτα, ἅπερ σοῦ, ὅτι ἐκάστης ἡμέρας ξυνὼν αὐτῷ βελτίων ἔσται καὶ ἐπιδώσει, εἰ αὐτὸν ἐπανέροιτο· Τί δὴ φῆς βελτίω ἔσεσθαι καὶ εἰς τί ἐπιδώσεις; εἶποι ἂν αὐτῷ Ζευξίππος, ὅτι πρὸς γραφικὴν· καὶ εἰ Ὀρθαγόρα τῷ Ἐθηβαίῳ συγγενόμενος, ἀκούσας ἐκείνου ταῦτά ταῦτα, ἅπερ σοῦ, ἐπανέροιτο αὐτὸν εἰς ὃ τι βελτίων καθ' ἡμέραν ἔσται συγγιγνόμενος ἐκείνῳ, εἶποι ἂν, ὅτι εἰς αὐλησιν· οὕτω δὲ καὶ σὺ εἰπέ τῷ νεανίσκῳ καὶ ἐμοὶ ὑπὲρ τούτου ἐρωτῶντι, Ἴπποκράτης ὅδε Πρωταγόρα συγγενόμενος, ἧ ἂν αὐτῷ ἡμέρα συγγένηται, βελτίων ἄπεισι γενόμενος καὶ τῶν ἄλλων ἡμερῶν ἐκάστης οὕτως ἐπιδώσει εἰς τί, ὦ Πρωταγόρα, καὶ περὶ τοῦ; καὶ ὁ Πρωταγόρας ἐμοῦ ταῦτα ἀκούσας, Σὺ τε καλῶς ἐρωτᾶς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ ἐγὼ τοῖς καλῶς ἐρωτῶσι χαίρω ἀποκρινόμενος. Ἴπποκράτης γὰρ παρ' ἐμὲ ἀφικόμενος οὐ πείσεται, ἅπερ ἂν ἔπαθεν ἄλλῳ τῷ συγγενόμενος τῶν σοφιστῶν· οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι λωβῶνται τοὺς νέους· τὰς γὰρ τέχνας αὐτοὺς πεφευγότας ἄκοντας πάλιν αὖ ἄγοντες ἐμβάλλουσιν εἰς τέχνας, λογισμούς τε καὶ ἀστρονομίαν καὶ γεωμετρίαν καὶ μουσικὴν διδάσκοντες — καὶ ἅμα εἰς τὸν Ἴππίαν ἀπέβλεψε — παρὰ δ' ἐμὲ ἀφικόμενος μαθήσεται οὐ περὶ ἄλλου του ἢ περὶ οὗ ἦκει. τὸ δὲ μάθημά ἐστιν εὐβουλία περὶ τῶν οἰκείων, ὅπως ἂν ἄριστα τὴν αὐτοῦ οἰκίαν διοικοῖ, καὶ περὶ τῶν τῆς πόλεως, ὅπως τὰ τῆς πόλεως δυνατώτατος ἂν εἴη καὶ πράττειν καὶ λέγειν.

ἘΑρα, ἔφην ἐγώ, ἔπομαί σου τῷ λόγῳ; δοκεῖς γάρ μοι λέγειν τὴν πολιτικὴν τέχνην καὶ ὑπισχνεῖσθαι ποιεῖν ἄνδρας ἀγαθοὺς πολίτας. Αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτό ἐστιν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τὸ ἐπάγγελμα, ὃ ἐπαγγέλλομαι.

ΚΕΦ. Γ'. Ἡ καλόν, ἦν δ' ἐγώ, τέχνημα ἄρα κέκτησαι, εἴπερ κέκτησαι· οὐ γάρ τοι ἄλλο πρὸς γε σέ εἰρήτεται ἢ ἄπερ νοῶ. ἐγώ γάρ τοῦτο, ὦ Πρωταγόρα, οὐκ ᾤμην διδασκτὸν εἶναι, σοὶ δὲ λέγοντι οὐκ ἔχω ὅπως ἀπιστῶ. ὅθεν δὲ αὐτὸ ἡγοῦμαι οὐ διδασκτὸν εἶναι μὴδ' ὑπ' ἀνθρώπων παρασκευαστὸν ἀνθρώποις, δίκαιός εἰμι εἰπεῖν. ἐγώ γάρ Ἀθηναίους, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνας φημι σοφοὺς εἶναι. ὁρῶ οὖν, ὅταν συλλεγῶμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐπειδὴν μὲν περὶ οἰκοδομίας τι δέη πράξαι τὴν πόλιν, τοὺς οἰκοδόμους μεταπεμπομένους συμβούλους περὶ τῶν οἰκοδομημάτων, ὅταν δὲ περὶ ναυπηγίας, τοὺς ναυπηγούς, καὶ τᾶλλα πάντα οὕτως, ὅσα ἡγοῦνται μαθητὰ τε καὶ διδασκτὰ εἶναι· ἐὰν δὲ τις ἄλλος ἐπιχειρῇ αὐτοῖς συμβουλεύειν, ὅν ἐκεῖνοι μὴ οἶονται δημιουργὸν εἶναι, καὶν πάνυ καλὸς ἦ καὶ πλούσιος καὶ τῶν γενναίων, οὐδέν τι μᾶλλον ἀποδέχονται, ἀλλὰ καταγελῶσι καὶ θορυβοῦσιν, ἕως ἂν ἢ αὐτὸς ἀποστῇ ὃ ἐπιχειρῶν λέγειν καταθορυβηθεὶς, ἢ οἱ τοξόται αὐτὸν ἀφελκῶσιν ἢ ἐξάρωνται κελυόντων τῶν πρυτάνεων. περὶ μὲν οὖν ὧν οἶονται ἐν τέχνῃ εἶναι, οὕτω διαπράττονται· ἐπειδὴν δὲ τι περὶ τῶν τῆς πόλεως διοικήσεως δέη βουλευσασθαι, συμβουλεύει αὐτοῖς ἀνιστάμενος περὶ τούτων ὁμοίως μὲν τέκτων, ὁμοίως δὲ χαλκεύς, σκυτοτόμος, ἔμπορος, ναύκληρος, πλούσιος, πένης, γενναῖος, ἀγεννῆς, καὶ τούτοις οὐδεὶς τοῦτο ἐπιπλήττει ὥσπερ τοῖς πρότερον, ὅτι οὐδαμῶθεν μαθὼν, οὐδὲ ὄντος διδασκάλου οὐδενὸς αὐτῷ, ἔπειτα συμβουλεύειν ἐπιχειρεῖ· δῆλον γάρ, ὅτι οὐχ ἡγοῦνται διδασκτὸν εἶναι. μὴ τοίνυν ὅτι τὸ κοινὸν τῆς πόλεως οὕτως ἔχει, ἀλλὰ

ἰδίᾳ ἡμῖν οἱ σοφώτατοι καὶ ἄριστοι τῶν πολιτῶν ταύτην τὴν ἀρετὴν, ἣν ἔχουσιν, οὐχ οἷοί τε ἄλλοις παραδιδόναι· ἐπεὶ Περικλῆς, ὁ τούτων τῶν νεανίσκων πατήρ, τούτους ἃ μὲν διδασκάλων εἶχετο καλῶς, καὶ εὖ ἐπαίδευσεν, ἃ δὲ αὐτὸς σοφός ἐστιν οὔτε αὐτὸς παιδεύει οὔτε τῷ ἄλλῳ παραδίδωσιν, ἀλλ' αὐτοὶ περιμόντες νέμονται ὡσπερ ἄφεται, ἐὰν που αὐτόματοι περιτύχῃσι τῇ ἀρετῇ. εἰ δὲ βούλει, Κλεινίαν, τὸν Ἀλκιβιάδου τούτου νεώτερον ἀδελφόν, ἐπιτροπεύων ὁ αὐτὸς οὗτος ἀνὴρ Περικλῆς, δεδιὼς περὶ αὐτοῦ μὴ διαφθαρεῖ δὴ ὑπὸ Ἀλκιβιάδου, ἀποσπάσας ἀπὸ τούτου, καταθέμενος ἐν Ἀρίφρονος ἐπαίδευσεν· καὶ πρὶν ἕξ μῆνας γεγονέναι, ἀπέδωκε τούτῳ οὐκ ἔχων ὅ τι χρήσαιτο αὐτῷ· καὶ ἄλλους σοὶ παμπόλλους ἔχω λέγειν, οἳ αὐτοὶ ἀγαθοὶ ὄντες οὐδένα πώποτε βελτίῳ ἐποίησαν οὔτε τῶν οἰκείων οὔτε τῶν ἀλλοτρίων. ἐγὼ οὖν, ὦ Πρωταγόρα, εἰς ταῦτα ἀποβλέπων οὐχ ἡγοῦμαι διδακτὸν εἶναι ἀρετὴν, ἐπειδὴ δὲ σου ἀκούω ταῦτα λέγοντος, κάμπτομαι καὶ οἴμαι τί σε λέγειν διὰ τὸ ἡγεῖσθαί σε πολλῶν μὲν ἔμπειρον γεγονέναι, πολλὰ δὲ μεμαθηκέναι, τὰ δὲ αὐτὸν ἐξηυρηκέναι. εἰ οὖν ἔχεις ἐναργέστερον ἡμῖν ἐπιδειῖξαι, ὡς διδακτὸν ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, μὴ φθονήσης, ἀλλ' ἐπίδειξον. Ἄλλ' ὦ Σώκρατες, ἔφη, οὐ φθονήσω· ἀλλὰ πότερον ὑμῖν, ὡς πρεσβύτερος νεωτέροις, μῦθον λέγων ἐπιδειῖξω ἢ λόγῳ διεξιέντων; πολλοὶ οὖν αὐτῷ ὑπέλαβον τῶν παρακαθημένων, ὅποτέρως βούλοιο, οὕτω διεξιέναι. Δοκεῖ τοίνυν μοι, ἔφη, χαριέστερον εἶναι μῦθον ὑμῖν λέγειν.

ΚΕΦ. ΙΑ'. Ἦν γὰρ ποτε χρόνος, ὅτε θεοὶ μὲν ἦσαν, θνητὰ δὲ γένη οὐκ ἦν. ἐπειδὴ δὲ καὶ τούτοις χρόνος ἦλθεν εἰμαρμένος γενέσεως, τυποῦσιν αὐτὰ θεοὶ γῆς ἔνδον ἐκ γῆς καὶ πυρὸς μείζαντες καὶ τῶν ὅσα πυρὶ καὶ γῆ κεράννυται. ἐπειδὴ δ' ἅγειν αὐτὰ πρὸς φῶς ἔμελλον, προσέταξαν Προμηθεὶ καὶ Ἐπιμηθεὶ κοσμησαί τε καὶ νεῖμαι δυνάμεις ἐκάστοις ὡς πρέπει. Προμη-

θεά δὲ παραιτεῖται Ἐπιμηθεὺς αὐτὸς νεῖμαι· νείμαντος δ' ἔμοῦ
 ἔφη, ἐπίσκεψαι· καὶ οὕτω πείσας νέμει. νέμων δὲ τοῖς μὲν ἰ-
 σχὺν ἄνευ τάχους προσῆπτε, τὰ δὲ ἀσθενέστερα τάχει ἐκόσμει·
 τὰ δὲ ὤπλιζε, τοῖς δ' ἄοπλον διδοὺς φύσιν ἄλλην τιν' αὐτοῖς ἐ-
 μηχανᾶτο δύνάμιν εἰς σωτηρίαν· ἃ μὲν γὰρ αὐτῶν σμικρότη-
 τι ἤμπισχε, πτηνὸν φυγὴν ἢ κατάγειον οἴκησιν ἔνεμεν· ἃ δὲ ἡὔ-
 ξε μεγέθει, τῷδε αὐτῷ αὐτὰ ἔσφζε· καὶ τᾶλλα οὕτως ἐπανισῶν
 ἔνεμεν· ταῦτα δὲ ἐμηχανᾶτο εὐλάβειαν ἔχων μὴ τι γένος αἰστω-
 θεῖη· ἐπειδὴ δὲ αὐτοῖς ἀλληλοφθοριῶν διαφυγὰς ἐπήρκεσε,
 πρὸς τὰς ἐκ Διὸς ὥρας εὐμάρειαν ἐμηχανᾶτο ἀμφιεννύς αὐτὰ
 πυκναῖς τε θριξὶ καὶ στερεοῖς δέρμασιν, ἱκανοῖς μὲν ἀμῦναι
 χειμῶνα, δυνατοῖς δὲ καὶ καύματα, καὶ εἰς εὐνάς ἰοῦσιν ὅπως
 ὑπάρχοι τὰ αὐτὰ ταῦτα στρωμνὴ οἰκεία τε καὶ αὐτοφυῆς ἐκά-
 στω, καὶ ὑποδῶν τὰ μὲν ὄπλαῖς, τὰ δὲ δέρμασι στερεοῖς καὶ
 ἀναίμοις· τούντεῦθεν τροφὰς ἄλλοις ἄλλας ἐξεπόριζε, τοῖς μὲν
 ἐκ γῆς βοτάνην, ἄλλοις δὲ δένδρων καρπούς, τοῖς δὲ ῥίζας· ἔ-
 στι δ' οἷς ἔδωκεν εἶναι τροφήν ζώων ἄλλων βοράν· καὶ τοῖς μὲν
 ὀλιγογονίαν προσῆψε, τοῖς δ' ἀναλισκομένοις ὑπὸ τούτων
 πολυγονίαν, σωτηρίαν τῷ γένει πορίζων. ἄτεδὴ οὖν οὐ πάνυ τι
 σοφὸς ὢν ὁ Ἐπιμηθεὺς ἔλαθεν αὐτὸν καταναλώσας τὰς δυνά-
 μεις· λοιπὸν δὴ ἀκόσμητον ἔτι αὐτῷ ἦν τὸ ἀνθρώπων γένος,
 καὶ ἠπόρει ὅτι χρήσαιτο· ἀποροῦντι δὲ αὐτῷ ἔρχεται Προμη-
 θεὺς ἐπίσκεψόμενος τὴν νομὴν, καὶ ὄρα τὰ μὲν ἄλλα ζῶα ἐμμε-
 λῶς πάντων ἔχοντα, τὸν δὲ ἄνθρωπον γυμνόν τε καὶ ἀνυπόδη-
 τον καὶ ἄστρωτον καὶ ἄοπλον· ἤδη δὲ καὶ ἡ εἰμαρμένη ἡμέρα
 παρῆν, ἐν ἣ ἔδει καὶ ἄνθρωπον ἐξίεναι ἐκ γῆς εἰς φῶς. ἀπορία
 οὖν ἐχόμενος ὁ Προμηθεὺς, ἦντινα σωτηρίαν τῷ ἀνθρώπῳ εὖ-
 ροι, κλέπτει Ἥφαιστου καὶ Ἀθηναῖς τὴν ἐντεχνον σοφίαν σὺν
 πυρὶ — ἀμήχανον γὰρ ἦν ἄνευ πυρὸς αὐτὴν κτητὴν τῷ ἢ
 χρησίμην γενέσθαι — καὶ οὕτω δὴ δωρεῖται ἀνθρώπῳ. τὴν
 μὲν οὖν περὶ τὸν βίον σοφίαν ἄνθρωπος ταύτῃ ἔσχε, τὴν

δὲ πολιτικὴν οὐκ εἶχεν· ἦν γὰρ παρὰ τῷ Δίῳ· τῷ δὲ Προμηθεΐ εἰς μὲν τὴν ἀκρόπολιν, τὴν τοῦ Διὸς οἴκησιν, οὐκέτι ἐνεχώρει εἰσελθεῖν· πρὸς δὲ καὶ αἱ Διὸς φυλακαὶ φοβεραὶ ἦσαν· εἰς δὲ τὸ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ Ἡφαίστου οἴκημα τὸ κοινόν, ἐν ᾧ ἐφιλοτεχνεῖτην, λαθῶν εἰσέρχεται, καὶ κλέψας τὴν τε ἔμπυρον τέχνην τὴν τοῦ Ἡφαίστου καὶ τὴν ἄλλην τὴν τῆς Ἀθηνᾶς δίδωσιν ἀνθρώπῳ· καὶ ἐκ τούτου εὐπορία μὲν ἀνθρώπῳ τοῦ βίου γίγνεται, Προμηθεῖα δὲ δι' Ἐπιμηθεῖα, ὕστερον, ἤπερ λέγεται, κλοπῆς δίκη μετῆλθεν.

ΚΕΦ. ΙΒ'. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος θείας μετέσχε μοίρας, πρῶτον μὲν διὰ τὴν τοῦ θεοῦ συγγένειαν ζῶων μόνον θεοῦς ἐνόμισε, καὶ ἐπεχειρεῖ βωμούς τε ἰδρῦεσθαι καὶ ἀγάλματα θεῶν· ἔπειτα φωνὴν καὶ ὀνόματα ταχὺ διηρθρώσατο τῇ τέχνῃ καὶ οἰκῆσεις καὶ ἐσθῆτας καὶ ὑποδέσεις καὶ στρωμνάς καὶ τὰς ἐκ γῆς τροφὰς ἠὔρετο· οὕτω δὲ παρεσκευασμένοι κατ' ἀρχὰς ἄνθρωποι ἔκουν σποράδην, πόλεις δὲ οὐκ ἦσαν· ἀπώλλυντο οὖν ὑπὸ τῶν θηρίων διὰ τὸ πανταχῆ αὐτῶν ἀσθενέστεροι εἶναι, καὶ ἡ δημιουργικὴ τέχνη αὐτοῖς πρὸς μὲν τροφήν ἱκανὴ βοηθὸς ἦν, πρὸς δὲ τὸν τῶν θηρίων πόλεμον ἐνδεής· πολιτικὴν γὰρ τέχνην οὐπω εἶχον, ἥς μέρος πολεμική· ἐζήτουν δὲ ἀθροίζεσθαι, καὶ σῶζεσθαι κτίζοντες πόλεις· ὅτ' οὖν ἀθροίσθεϊεν, ἠδίκουν ἀλλήλους ἅτε οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικὴν τέχνην, ὥστε πάλιν σκεδαννόμενοι διεφθείροντο. Ζεὺς οὖν δείσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν, μὴ ἀπόλοιτο πᾶν, Ἐρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην, ἵν' εἶεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί. ἐρωτᾷ οὖν Ἐρμῆς Δία, τίνα οὖν τρόπον δοίη δίκην καὶ αἰδῶ ἀνθρώποις· πρότερον ὡς αἱ τέχναι νενέμηνται, οὕτω καὶ ταύτας νείμω; νενέμηνται δὲ ὧδε· εἰς ἔχων ἰατρικὴν πολλοῖς ἱκανὸς ἰδιώταις, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί· καὶ δίκην δὲ καὶ αἰδῶ οὕτω θῶ ἐν τοῖς ἀν-

θρώποις, ἢ ἐπὶ πάντας νείμω ; Ἐπὶ πάντας ἔφη ὁ Ζεὺς, καὶ πάντες μετεχόντων· οὐ γὰρ ἂν γένοιτο πόλεις, εἰ ὀλίγοι αὐτῶν μετέχειεν ὥσπερ ἄλλων τεχνῶν· καὶ νόμον γε θεὸς παρ' ἐμοῦ, τὸν μὴ δυνάμενον αἰδοῦς καὶ δίκης μετέχειν κτείνειν ὡς νόσον πόλεως.

Οὕτω δὴ, ὦ Σώκρατες, καὶ διὰ ταῦτα οἱ τε ἄλλοι καὶ Ἀθηναῖοι, ὅταν μὲν περὶ ἀρετῆς τεκτονικῆς ἢ λόγος ἢ ἄλλης τινὸς δημιουργικῆς ὀλίγοις οἴονται μετεῖναι συμβουλῆς, καὶ ἐάν τις ἐκτὸς ὄντων τῶν ὀλίγων συμβουλευῆ, οὐκ ἀνέχονται, ὡς σὺ φῆς· εἰκότως, ὡς ἐγὼ φημί· ὅταν δὲ εἰς συμβουλήν πολιτικῆς ἀρετῆς ἴωσιν, ἣν δεῖ διὰ δικαιοσύνης πᾶσαν ἰέναι καὶ σωφροσύνης, εἰκότως παντὸς ἀνδρὸς ἀνέχονται, ὡς παντὶ προσῆκον ταύτης γε μετέχειν τῆς ἀρετῆς, ἢ μὴ εἶναι πόλεις· αὕτη, ὦ Σώκρατες, τούτου αἰτία.

Ἴνα δὲ μὴ οἴῃ ἀπαταῆσθαι, ὡς τῷ ὄντι ἡγοῦνται πάντες ἄνθρωποι πάντα ἄνδρα μετέχειν δικαιοσύνης τε καὶ τῆς ἄλλης πολιτικῆς ἀρετῆς, τόδε αὖ λαβὲ τεκμήριον· ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς, ὥσπερ σὺ λέγεις, ἐάν τις φῆ ἀγαθὸς αὐλητῆς εἶναι, ἢ ἄλλην ἠντινοῦν τέχνην, ἣν μὴ ἐστίν, καταγελωσιν ἢ χαλεπαίνουσι· καὶ οἱ οἰκεῖοι προσιόντες νουθετοῦσιν ὡς μαινόμενον· ἐν δὲ δικαιοσύνη καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ πολιτικῇ ἀρετῇ, ἐάν τινα καὶ εἰδῶσιν ὅτι ἄδικός ἐστιν, ἐάν οὗτος αὐτὸς καθ' αὐτοῦ τάληθῆ λέγῃ ἐναντίον πολλῶν, ὁ ἐκεῖ σωφροσύνην ἡγοῦντο εἶναι, τάληθῆ λέγειν, ἐνταῦθα μανίαν, καὶ φασὶ πάντας δεῖν φάναι εἶναι δικαίους, ἐάν τε ὤσιν ἐάν τε μὴ, ἢ μαίνεσθαι τὸν μὴ προσποιούμενον δικαιοσύνην, ὡς ἀναγκαῖον οὐδένα ὄντιν' οὐχὶ ἀμῶς γέ πως μετέχειν αὐτῆς, ἢ μὴ εἶναι ἐν ἀνθρώποις.

ΚΕΦ. ΙΓ'. "Ὅτι μὲν οὖν πάντ' ἄνδρα εἰκότως ἀποδέχονται περὶ ταύτης τῆς ἀρετῆς σύμβουλον διὰ τὸ ἡγεῖσθαι παντὶ μετεῖναι αὐτῆς, ταῦτα λέγω· ὅτι δὲ αὐτὴν οὐ φύσει ἡγοῦνται

εἶναι οὐδ' ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, ἀλλὰ διδακτὸν τε καὶ ἐπιμελείας παραγίγνεσθαι ᾧ ἂν παραγίγνηται, τοῦτό σοι μετὰ τοῦτο πειράσομαι ἀποδειῖξαι. ὅσα γὰρ ἡγοῦνται ἀλλήλους κακὰ ἔχειν ἄνθρωποι φύσει ἢ τύχῃ, οὐδεὶς θυμοῦται οὐδὲ νουθετεῖ οὐδὲ διδάκει οὐδὲ κολάζει τοὺς ταῦτα ἔχοντας, ἵνα μὴ τοιοῦτοι ᾧσιν, ἀλλ' ἐλεοῦσιν· οἷον τοὺς αἰσχροὺς ἢ μικροὺς ἢ ἀσθενεῖς τὶς οὕτως ἀνόητος, ὥστε τι τούτων ἐπιχειρεῖν ποιεῖν ; ταῦτα μὲν γὰρ, οἶμαι, ἴσασιν ὅτι φύσει τε καὶ τύχῃ τοῖς ἀνθρώποις γίγνεται, τὰ καλὰ καὶ τὰναντία τούτοις· ὅσα δὲ ἐξ ἐπιμελείας καὶ ἀσκήσεως καὶ διδαχῆς οἴονται γίγνεσθαι ἀγαθὰ ἀνθρώποις, ἐὰν τις ταῦτα μὴ ἔχη, ἀλλὰ τὰναντία τούτων κακὰ, ἐπὶ τούτοις που οἷ τε θυμοὶ γίγνονται καὶ αἱ κολάσεις καὶ αἱ νουθετήσεις· ὧν ἔστιν ἓν καὶ ἡ ἀδικία καὶ ἡ ἀσέβεια καὶ συλλήβδην πᾶν τὸ ἐναντίον τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς· ἔνθα δὴ πᾶς παντὶ θυμοῦται καὶ νουθετεῖ, δῆλον ὅτι ὡς ἐξ ἐπιμελείας καὶ μαθήσεως κτητῆς οὐσης· εἰ γὰρ ἐθέλεις ἐνοῆσαι τὸ κολάζειν, ᾧ Σώκρατες, τοὺς ἀδικοῦντας τί ποτε δύναται, αὐτό σε διδάξει, ὅτι οἷ γε ἄνθρωποι ἡγοῦνται παρασκευαστὸν εἶναι ἀρετῆν. οὐδεὶς γὰρ κολάζει τοὺς ἀδικοῦντας πρὸς τούτῳ τὸν νοῦν ἔχων καὶ τούτου ἕνεκα, ὅτι ἡδίκησεν, ὅστις μὴ ὥσπερ θηρίον ἀλογίστως τιμωρεῖται· ὁ δὲ μετὰ λόγου ἐπιχειρῶν κολάζειν οὐ τοῦ παρεληλυθότος ἕνεκα ἀδικήματος τιμωρεῖται — οὐ γὰρ ἂν τό γε πρᾶχθὲν ἀγένητον θείῃ — ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος χάριν, ἵνα μὴ αὐθις ἀδικήσῃ μήτε αὐτὸς οὗτος μήτε ἄλλος ὁ τοῦτον ἰδὼν κολασθέντα· καὶ τοιαύτην διάνοιαν ἔχων διανοεῖται παιδευτὴν εἶναι ἀρετῆν· ἀποτροπῆς γοῦν ἕνεκα κολάζει. ταύτην οὖν τὴν δόξαν πάντες ἔχουσιν, ὅσοι περ τιμωροῦνται καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ· τιμωροῦνται δὲ καὶ κολάζονται οἷ τε ἄλλοι ἄνθρωποι οὓς ἂν οἶωνται ἀδικεῖν, καὶ οὐχ ἥκιστα Ἀθηναῖοι, οἱ σοὶ πολῖται· ὥστε κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ Ἀθηναῖοί εἰσι τῶν ἡγουμένων παρασκευαστὸν εἶναι καὶ διδα-

κτὸν ἀρετὴν. ὡς μὲν οὖν εἰκότως ἀποδέχονται οἱ σοὶ πολῖται καὶ χαλκῶς καὶ σκυτοτόμου συμβουλευόντος τὰ πολιτικά, καὶ ὅτι διδακτὸν καὶ παρασκευαστὸν ἡγοῦνται ἀρετὴν, ἀποδέδεικται σοι, ὦ Σώκρατες, ἱκανῶς, ὡς γ' ἐμοὶ φαίνεται.

ΚΕΦ. ΙΔ.' Ἐτι δὴ λοιπὴ ἀπορία ἐστίν, ἣν ἀπορεῖς περὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀγαθῶν, τί δήποτε οἱ ἄνδρες οἱ ἀγαθοὶ τὰ μὲν ἄλλα τοὺς αὐτῶν υἱεῖς διδάσκουσι, ἃ διδασκάλων ἔχεται, καὶ σοφοὺς ποιοῦσιν, ἣν δὲ αὐτοὶ ἀρετὴν ἀγαθοί, οὐδενὸς βελτίους ποιοῦσιν. τούτου δὴ πέρι, ὦ Σώκρατες, οὐκέτι μῦθόν σοι ἐρῶ, ἀλλὰ λόγον. ὦδε γὰρ ἐννόησον· πότερον ἔστι τι ἓν, ἢ οὐκ ἔστιν, οὗ ἀναγκαῖον πάντας τοὺς πολίτας μετέχειν, εἴπερ μέλλει πόλις εἶναι; ἐν τούτῳ γὰρ αὕτη λύεται ἡ ἀπορία, ἣν σὺ ἀπορεῖς, ἢ ἄλλοθι οὐδαμοῦ. εἰ μὲν γὰρ ἔστι καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ἓν οὐ τεκτονικὴ οὐδὲ χαλκεία οὐδὲ κεραμεία, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη καὶ τὸ ὅσιον εἶναι καὶ συλλήβδην ἐν αὐτῷ προσαγορεύω εἶναι ἀνδρὸς ἀρετὴν· εἰ τοῦτ' ἔστιν, οὐ δεῖ πάντας μετέχειν καὶ μετὰ τούτου πάντ' ἄνδρα, ἐάν τι καὶ ἄλλο βούληται μανθάνειν ἢ πράττειν, οὕτω πράττειν, ἄνευ δὲ τούτου μή, ἢ τὸν μετέχοντα καὶ διδάσκειν καὶ κολάζειν, καὶ παῖδα καὶ ἄνδρα καὶ γυναῖκα ἕωσπερ ἂν κολαζόμενος βελτίων γένηται, ὅς δ' ἂν μὴ ὑπακούῃ κολαζόμενος καὶ διδασκόμενος, ὡς ἀνίατον ὄντα τοῦτον ἐκβάλλειν ἐκ τῶν πόλεων ἢ ἀποκτείνειν· εἰ οὕτω μὲν ἔχει, οὕτω δ' αὐτοῦ πεφυκότος οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες εἰ τὰ μὲν ἄλλα διδάσκονται τοὺς υἱεῖς, τοῦτο δὲ μή, σκέψαι ὡς θαυμασίως γίνονται οἱ ἀγαθοί. ὅτι μὲν γὰρ διδακτὸν αὐτὸ ἡγοῦνται καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, ἀπεδείξαμεν. διδακτοῦ δὲ ὄντος καὶ θεραπευτοῦ τὰ μὲν ἄλλα τοὺς υἱεῖς διδάσκονται, ἐφ' οἷς οὐκ ἔστι θάνατος ἢ ζημία, ἐάν μὴ ἐπίστωνται, ἐφ' ὧν δὲ ἢ τε ζημία θάνατος αὐτῶν τοῖς παισὶ καὶ φυγαὶ μὴ μαθοῦσι μηδὲ θεραπευθεῖσιν εἰς ἀρετὴν, καὶ

πρὸς τῷ θανάτῳ χρημάτων τε δημεύσεις καί, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ξυλλήβδην τῶν οἰκῶν ἀνατροπαί, ταῦτα δ' ἄρα οὐ διδάσκονται οὐδ' ἐπιμελοῦνται πᾶσαν ἐπιμέλειαν; οἴεσθαί γε χρή, ὦ Σόκρατες.

ΚΕΦ. ΙΕ'. Ἐκ παίδων σμικρῶν ἀρξάμενοι, μέχρι οὐ τερὰν ζῶσι, καὶ διδάσκουσι καὶ νουθετοῦσιν· ἐπειδὴν θᾶπτον συνιῆ τις τὰ λεγόμενα, καὶ τροφὸς καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγός· καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ περὶ τούτου διαμάχονται, ὅπως ὡς βέλτιστος ἔσται ὁ παῖς, παρ' ἕκαστον καὶ ἔργον καὶ λόγον διδάσκοντες καὶ ἐνδεικνύμενοι, ὅτι τὸ μὲν δίκαιον, τὸ δὲ ἄδικον, καὶ τότε μὲν καλόν, τότε δὲ αἰσχρόν, καὶ τότε μὲν ὄσιον, τότε δὲ ἀνόσιον, καὶ τὰ μὲν ποίει, τὰ δὲ μὴ ποίει· καὶ ἐὰν μὲν ἐκὼν πείθεται· εἰ δὲ μὴ, ὥσπερ ξύλον διαστρεφόμενον καὶ καμπτόμενον εὐθύνουσιν ἀπειλαῖς καὶ πληγαῖς· μετὰ δὲ ταῦτα εἰς διδασκάλων πέμποντες πολὺ μᾶλλον ἐντέλλονται ἐπιμελεῖσθαι εὐχοσμίας τῶν παίδων ἢ γραμμάτων τε καὶ κιθαρίσεως· οἱ δὲ διδάσκαλοι τούτων τε ἐπιμελοῦνται, καὶ ἐπειδὴν αὐτὰ γράμματα μάθωσι καὶ μέλλωσι συνήσειν τὰ γεγραμμένα, ὥσπερ τότε τὴν φωνήν, παρατιθέασιν αὐτοῖς ἐπὶ τῶν βάρων ἀναγιγνώσκειν ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα καὶ ἐκμανθάνειν ἀναγκάζουσιν, ἐν οἷς πολλαὶ μὲν νουθετήσεις ἔνεισι, πολλαὶ δὲ διέξοδοι καὶ ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια παλαιῶν ἀνδρῶν ἀγαθῶν, ἵνα ὁ παῖς ζηλῶν μιμῆται καὶ ὀρέγηται τοιοῦτος γενέσθαι· οἷ τ' αὐτὸ κιθαρισταί, ἕτερα τοιαῦτα, σωφροσύνης τε ἐπιμελοῦνται καὶ ὅπως ἂν οἱ νέοι μηδὲν κακουργῶσιν· πρὸς δὲ τούτοις, ἐπειδὴν κιθαρίζειν μάθωσιν, ἄλλων κῦ ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα διδάσκουσι μελοποιῶν, εἰς τὰ κιθαρίσματα ἐντείνοντες, καὶ τοὺς ῥυθμούς τε καὶ τὰς ἀρμονίας ἀναγκάζουσιν οἰκειοῦσθαι ταῖς ψυχαῖς τῶν παίδων, ἵνα ἡμερώτεροι τε ᾧσι, καὶ εὐρυθμότεροι καὶ εὐαρμοστώτεροι γιγνόμενοι χρή-

σιμοι ὄσιν εἰς τὸ λέγειν τε καὶ πράττειν· πᾶς γὰρ ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου εὐρυθμίας τε καὶ εὐαρμοστίας δεῖται. ἔτι τοίνυν πρὸς τούτοις εἰς παιδοτρίβου πέμπουσιν, ἵνα τὰ σώματα βελτίω ἔχοντες ὑπηρετῶσι τῇ διανοίᾳ χρηστῇ οὕσῃ, καὶ μὴ ἀναγκάζωνται ἀποδειλιᾶν διὰ τὴν πονηρίαν τῶν σωμάτων καὶ ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πράξεσι· καὶ ταῦτα ποιούσιν οἱ μάλιστα δυνάμενοι μάλιστα· μάλιστα δὲ δύνανται οἱ πλουσιώτατοι· καὶ οἱ τούτων υἱεῖς προφαίτατα εἰς διδασκάλων τῆς ἡλικίας ἀρξάμενοι φοιτᾶν ὀψιαίτατα ἀπαλλάττονται, ἐπειδὴν δὲ ἐκ διδασκάλων ἀπαλλαγῶσιν, ἡ πόλις αὖ τοὺς τε νόμους ἀναγκάζει μανθάνειν καὶ κατὰ τούτους ζῆν, ἵνα μὴ αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν εἰκῆ πράττωσιν, ἀλλ' ἀτεχνῶς ὥσπερ οἱ γραμματισταὶ τοῖς μήπω δεινοῖς γράφειν τῶν παιδῶν ὑπογράφαντες γραμμὰς τῇ γραφίδι οὕτω τὸ γραμματεῖον διδάσκει καὶ ἀναγκάζουσι γράφειν κατὰ τὴν ὑφήγησιν τῶν γραμμῶν, ὥς δὲ καὶ ἡ πόλις νόμους ὑπογράψασα, ἀγαθῶν καὶ παλαιῶν νομοθετῶν εὐρήματα, κατὰ τούτους ἀναγκάζει καὶ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι· ὅς δ' ἂν ἐκτὸς βαίνει τούτων, κολάζει, καὶ ὄνομα τῇ κολάσει ταύτῃ καὶ παρ' ἡμῖν καὶ ἄλλοις πολλαχοῦ, ὡς εὐθινοῦσης τῆς δίκης, εὐθῦναι· τοσαύτης οὖν τῆς ἐπιμελείας οὕσης περὶ ἀρετῆς ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ θαυμάζεις, ὦ Σώκρατες, καὶ ἀπορεῖς, εἰ διδασκτὸν ἐστὶν ἀρετὴ ; ἀλλ' οὐ χρὴ θαυμάζειν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον, εἰ μὴ διδασκτὸν.

ΚΕΦ. ΙΣΤ'. Διὰ τί οὖν τῶν ἀγαθῶν πατέρων πολλοὶ υἱεῖς φαῦλοι γίγνονται ; τοῦτο αὖ μάθε· οὐδὲν γὰρ θαυμαστόν, εἴπερ ἀληθῆ ἐγὼ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἔλεγον, ὅτι τούτου τοῦ πράγματος, τῆς ἀρετῆς, εἰ μέλλει πόλις εἶναι, οὐδένα δεῖ ἰδιωτεύειν. εἰ γὰρ δὴ ὁ λέγω οὕτως ἔχει — ἔχει δὲ μάλιστα πάντων οὕτως —, ἐνθυμήθητι ἄλλο τῶν ἐπιτηδευμάτων ὅτιοῦν καὶ μαθημάτων προελόμενος. εἰ μὴ οἶόν τ' ἦν πόλιν εἶναι, εἰ μὴ πάν-

τες αὐληταὶ ἤμεν, ὁποῖός τις ἐδύνατο ἕκαστος, καὶ τοῦτο καὶ
 ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ πᾶς πάντα καὶ ἐδίδασκε καὶ ἐπέπληττε τὸν
 μὴ καλῶς αὐλοῦντα καὶ μὴ ἐφθόνει τούτου, ὥσπερ νῦν τῶν
 δικαίων καὶ τῶν νομίμων οὐδεὶς φθονεῖ οὐδ' ἀποκρύπτεται
 ὥσπερ τῶν ἄλλων τεχνημάτων· λυσιτελεῖ γάρ, οἶμαι, ἡμῖν ἢ
 ἀλλήλων δικαιοσύνη καὶ ἀρετὴ· διὰ ταῦτα πᾶς παντὶ προθύ-
 μως λέγει καὶ διδάσκει καὶ τὰ δίκαια καὶ τὰ νόμιμα· εἰ οὖν
 οὕτω καὶ ἐν αὐλήσει πᾶσαν προθυμίαν καὶ ἀφθονίαν εἶχομεν
 ἀλλήλους διδάσκειν, οἷε ἂν τι, ἔφη, μᾶλλον, ὦ Σώκρατες,
 τῶν ἀγαθῶν αὐλητῶν ἀγαθοὺς αὐλητὰς τοὺς υἱεῖς γίγνεσθαι ἢ
 τῶν φαύλων ; οἶμαι μὲν οὐ, ἀλλ' ὅτου ἔτυχεν ὁ υἱὸς εὐφύε-
 στατος γενόμενος εἰς αὐλησιν, οὗτος ἂν ἐλλόγιμος ἠϋξήθη,
 ὅτου δὲ ἀφυῆς, ἀκλεῆς· καὶ πολλάκις μετ' ἀγαθοῦ αὐλητοῦ φαῦ-
 λος ἂν ἀπέβη, πολλάκις δ' ἂν φαύλου ἀγαθός· ἀλλ' οὖν αὐλη-
 ταὶ γ' ἂν πάντες ἦσαν ἱκανοὶ ὡς πρὸς τοὺς ἰδιώτας καὶ μηδὲν
 αὐλήσεως ἐπαίοντας. οὕτως οἴου καὶ νῦν, ὅστις σοὶ ἀδικώ-
 τατος φαίνεται ἄνθρωπος τῶν ἐν νόμοις καὶ ἀνθρώποις τε-
 θραμμένων, δίκαιον αὐτὸν εἶναι καὶ δημιουργὸν τούτου τοῦ
 πράγματος, εἰ δέοι αὐτὸν κρίνεσθαι πρὸς ἀνθρώπους, οἷς
 μήτε παιδεία ἐστὶ μήτε δικαστήρια μήτε νόμοι μηδὲ ἀνάγκη
 μηδεμίᾳ διὰ παντὸς ἀναγκάζουσα ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι, ἀλλ'
 εἶεν ἄγριοί τινες, οἷοί περ οὓς πέρυσι Φερεκράτης ὁ ποιη-
 τῆς ἐδίδαξεν ἐπὶ Ληναίῳ· ἢ σφόδρα ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἀνθρώ-
 ποις γενόμενος, ὥσπερ οἱ ἐν ἐκείνῳ τῷ χορῷ μισάνθρωποι,
 ἀγαπήσας ἂν, εἰ ἐντύχοις Εὐρυβάτῳ καὶ Φρυωνῶδα, καὶ ἀνο-
 λοφύραι' ἂν ποθῶν τὴν τῶν ἐνθάδε ἀνθρώπων πονηρίαν· νῦν δὲ
 τρυφᾶς, ὦ Σώκρατες, διότι πάντες διδάσκαλοί εἰσιν ἀρετῆς,
 καθ' ὅσον δύνανται ἕκαστος, καὶ οὐδεὶς σοὶ φαίνεται εἶναι·
 ὥσπερ ἂν εἰ ζητοῖς τίς διδάσκαλος τοῦ ἐλληγνίζειν, οὐδ' ἂν εἷς
 φανείη, οὐδὲ γ' ἂν, οἶμαι, εἰ ζητοῖς τίς ἐν ἡμῖν διδάξειε τοὺς
 τῶν χειροτεχνῶν υἱεῖς αὐτὴν ταύτην τὴν τέχνην, ἣν δὴ παρὰ

τοῦ πατρὸς μεμαθήκασι, καθ' ὅσον οἷός τ' ἦν ὁ πατήρ καὶ οἱ τοῦ πατρὸς φίλοι ὄντες ὁμοτέχνοι, τούτους ἔτι τις ἂν διδάξειεν; οὐ ῥάδιον οἶμαι εἶναι, ὦ Σώκρατες, τούτων διδάσκαλον φανῆναι, τῶν δὲ ἀπείρων παντάπασι ῥάδιον· οὕτω δὲ ἀρετῆς καὶ τῶν ἄλλων πάντων· ἀλλὰ κἄν ἤ ὀλίγον ἔστι τις, ὅστις διαφέρει ἡμῶν προβιβάσαι εἰς ἀρετὴν, ἀγαπητόν. ὦν δὲ ἐγὼ οἶμαι εἷς εἶναι, καὶ διαφερόντως ἂν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ὀνήσαι τινα πρὸς τὸ καλὸν καὶ ἀγαθὸν γενέσθαι, καὶ ἀξίως τοῦ μισθοῦ ὃν πράττομαι, καὶ ἔτι πλείονος, ὥστε καὶ αὐτῷ δοκεῖν τῷ μαθόντι, διὰ ταῦτα καὶ τὸν τρόπον τῆς πράξεως τοῦ μισθοῦ τοιοῦτον πεποιήμαι· ἐπειδὴν γὰρ τις παρ' ἐμοῦ μάθη, ἐὰν μὲν βούληται, ἀποδεδωκεν ὁ ἐγὼ πράττομαι ἀργύριον· ἐὰν δὲ μή, ἔλθων εἰς ἱερόν, ὁμόσας, ὅσου ἂν φῆ ἄξια εἶναι τὰ μαθήματα, τοσοῦτον κατέθηκεν.

Τοιοῦτόν σοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐγὼ καὶ μῦθον καὶ λόγον εἶρηκα, ὡς διδακτὸν ἀρετὴ καὶ Ἀθηναῖοι οὕτως ἡγοῦνται, καὶ ὅτι οὐδὲν θαυμαστόν τῶν ἀγαθῶν πατέρων φαύλους υἱεῖς γίνεσθαι καὶ τῶν φαύλων ἀγαθούς· ἐπεὶ καὶ οἱ Πολυκλείτου υἱεῖς, Παράλου καὶ Ξανθίππου τοῦδε ἡλικιωῖται, οὐδὲν πρὸς τὸν πατέρα εἰσί, καὶ ἄλλοι ἄλλων δημιουργῶν. τῶνδε δὲ οὐπω ἄξιον τοῦτο κατηγορεῖν· ἔτι γὰρ ἐν αὐτοῖς εἰσὶν ἐλπίδες· νέοι γάρ.

ΚΕΦ. ΙΖ'. Πρωταγόρας μὲν τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα ἐπιδειξάμενος ἀπεπαύσατο τοῦ λόγου· καὶ ἐγὼ ἐπὶ μὲν πολὺν χρόνον κεκλημένος ἔτι πρὸς αὐτὸν ἔβλεπον ὡς ἐροῦντά τι ἐπιθυμῶν ἀκούειν· ἐπεὶ δὲ δὴ ἡσθόμην ὅτι τῷ ὄντι πεπαυμένος εἶη, μόγις πῶς ἐμαυτὸν ὡσπερ εἰ συναγείρας εἶπον, βλέψας πρὸς τὸν Ἰπποκράτη· ὦ καὶ Ἀπολλοδώρου, ὡς χάριν σοι ἔχω ὅτι προὔτρεψάς με ὧδε ἀφικέσθαι· πολλοῦ γὰρ ποιοῦμαι ἀκηκοῦναι ἀ ἀκήκω Πρωταγόρου. ἔγωγε ἐν μὲν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ ἡγού-

μην οὐκ εἶναι ἀνθρωπίνην ἐπιμέλειαν, ἥ ἀγαθοὶ οἱ ἀγαθοὶ γίνονται· νῦν δὲ πέπεισμαι, πλὴν σμικρὸν τί μοι ἐμποδῶν, ὃ δὴ-
 λον ὅτι Πρωταγόρας ῥαδίως ἐπεκδιδάξει, ἐπειδὴ καὶ τὰ πολλὰ
 ταῦτα ἐξεδίδαξε· καὶ γὰρ εἰ μὲν τις περὶ αὐτῶν τούτων συγγέ-
 νοιτο ὁτρωοῦν τῶν δημηγόρων, τάχ' ἂν καὶ τοιούτους λόγους
 ἀκούσειε ἢ Περικλέους ἢ ἄλλου τινὸς τῶν ἱκανῶν εἰπεῖν· εἰ δὲ
 ἐπανερόιτό τινά τι, ὡσπερ βιβλία οὐδὲν ἔχουσιν οὔτε ἀποκρί-
 νασθαι οὔτε αὐτοὶ ἐρέσθαι, ἀλλ' ἐὰν τις καὶ σμικρὸν ἐπερωτή-
 σῃ τι τῶν ῥηθέντων, ὡσπερ τὰ χαλκεῖα πληγέντα μακρὸν ἤχεῖ
 καὶ ἀποτείνει, ἐὰν μὴ ἐπιλαβῆται τις, καὶ οἱ ῥήτορες οὕτω
 σμικρὰ ἐρωτηθέντες δόλιχον κατατείνουσι τοῦ λόγου. Πρω-
 γόρας δὲ ὅδε ἱκανὸς μὲν μακροὺς λόγους καὶ καλοὺς εἰπεῖν, ὡς
 αὐτὰ δηλοῖ, ἱκανὸς δὲ καὶ ἐρωτηθεὶς ἀποκρίνασθαι κατὰ βραχὺ
 καὶ ἐρόμενος περιμεῖναι τε καὶ ἀποδεξασθαι τὴν ἀπόκρισιν,
 ἃ ὀλίγοις ἐστὶ παρεσκευασμένα. νῦν οὖν, ὦ Πρωταγόρα, σμι-
 κροῦ τινος ἐνδεής εἰμι πάντ' ἔχειν, εἴ μοι ἀποκρίναιο τόδε. τὴν
 ἀρετὴν φῆς διδακτὸν εἶναι, καὶ ἐγὼ, εἴπερ ἄλλω τῷ ἀνθρώπῳ
 πειθοίμην ἂν καὶ σοί· ὃ δ' ἐθαύμασά σου λέγοντος, τοῦτό μοι
 ἐν τῇ ψυχῇ ἀσπλήρωσον· ἔλεγες γὰρ ὅτι Ζεὺς τὴν δικαιο-
 σύνην καὶ τὴν αἰδῶ πέμψειε τοῖς ἀνθρώποις, καὶ αὐτὸν πολλα-
 χοῦ ἐν τοῖς λόγοις ἐλέγετο ὑπὸ σοῦ ἢ δικαιοσύνη καὶ σωφρο-
 σύνη καὶ ὁσιότης καὶ πάντα ταῦτα ὡς ἓν τι εἶη συλλήβδην, ἀρε-
 τή. ταῦτ' οὖν αὐτὰ διελθέ μοι ἀκριβῶς τῷ λόγῳ, πότερον ἐν μὲν
 τί ἐστὶν ἡ ἀρετή, μόρια δὲ αὐτῆς ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη καὶ σω-
 φροσύνη καὶ ὁσιότης ἢ ταῦτ' ἐστὶν ἅ νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον πάντα
 ὀνόματα τοῦ αὐτοῦ ἐνὸς ὄντος· τοῦτ' ἐστὶν ὃ ἔτι ἐπιποθῶ.

ΚΕΦ. ΙΗ'. Ἄλλὰ ῥάδιον τοῦτό γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες,
 ἀποκρίνασθαι, ὅτι ἐνὸς ὄντος τῆς ἀρετῆς μόρια ἐστὶν ἃ ἐρω-
 τᾶς. Πότερον, ἔφη, ὡσπερ προσώπου τὰ μόρια μόρια ἐστι,
 στόμα τε καὶ ῥίς καὶ ὀφθαλμοὶ καὶ ὠτα, ἢ ὡσπερ τὰ τοῦ χρυ-

σοῦ μόρια οὐδὲν διαφέρει τὰ ἕτερα τῶν ἐτέρων, ἀλλήλων καὶ τοῦ ὅλου, ἀλλ' ἢ μεγέθει καὶ σμικρότητι ; Ἐκείνως μοι φαίνονται, ὦ Σώκρατες, ὡσπερ τὰ τοῦ προσώπου μόρια ἔχει πρὸς τὸ ὅλον πρόσωπον. Πότερον οὖν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ μεταλαμβάνουσιν οἱ ἄνθρωποι τούτων τῶν τῆς ἀρετῆς μορίων οἱ μὲν ἄλλο, οἱ δὲ ἄλλο, ἢ ἀνάγκη, ἐάν περ τις ἐν λάβῃ, ἅπαντ' ἔχειν; Οὐδαμῶς, ἔφη, ἐπεὶ πολλοὶ ἀνδρεῖοί εἰσιν, ἄδικοι δέ, καὶ δίκαιοι αὖ, σοφοὶ δὲ οὐ. Ἔστι γὰρ οὖν καὶ ταῦτα μόρια τῆς ἀρετῆς, ἔφην ἐγώ, σοφία καὶ ἀνδρεία; Πάντων μάλιστα δήπου, ἔφη, καὶ μέγιστόν γε ἡ σοφία τῶν μορίων. Ἐκαστον δὲ αὐτῶν ἐστίν, ἦν δ' ἐγώ, ἄλλο, τὸ δὲ ἄλλο; Ναί. Ἡ καὶ δύναμιν αὐτῶν ἕκαστον ἰδίαν ἔχει, ὡσπερ τὰ τοῦ προσώπου; οὐκ ἐστὶν ὀφθαλμὸς οἶον τὰ ὄτα, οὐδ' ἡ δύναμις αὐτοῦ ἡ αὐτή, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδὲν ἐστὶν οἶον τὸ ἕτερον οὔτε κατὰ τὴν δύναμιν οὔτε κατὰ τὰ ἄλλα· ἄρ' οὖν οὕτω καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς μόρια οὐκ ἐστὶ τὸ ἕτερον οἶον τὸ ἕτερον, οὔτε αὐτὴ οὔτε ἡ δύναμις αὐτοῦ ; ἢ δήλα δὴ ὅτι οὕτως ἔχει, εἶπερ τῷ παραδείγματι γε ἔοικεν ; Ἄλλ' οὕτως, ἔφη, ἔχει ὦ Σώκρατες. Καὶ ἐγὼ εἶπον· Οὐδὲν ἄρα ἐστὶ τῶν τῆς ἀρετῆς μορίων ἄλλο οἶον ἐπιστήμη, οὐδ' οἶον δικαιοσύνη, οὐδ' οἶον ἀνδρεία, οὐδ' οἶον σωφροσύνη, οὐδ' οἶον ὁσιότης. Οὐκ ἔφη. Φέρε δὴ, ἔφην ἐγώ, κοινῇ σκεψόμεθα, ποῖόν τι αὐτῶν ἐστὶν ἕκαστον· πρῶτον μὲν τὸ τοιόνδε· ἡ δικαιοσύνη πρᾶγμα τι ἐστὶν ἢ οὐδὲν πρᾶγμα ; ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ· τί δὲ σοί ; Κάμοί, ἔφη. Τί οὖν; εἴ τις ἔροιτο ἐμέ τε καὶ σέ· ὦ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, εἶπετον δὴ με τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ὃ ὠνομάσατε ἄρτι, ἢ δικαιοσύνη, αὐτὸ τοῦτο δίκαιόν ἐστὶν ἢ ἄδικον; ἐγὼ μὲν ἂν αὐτῷ ἀποκρινάίμην, ὅτι δίκαιον· σὺ δὲ τίν' ἂν ψῆφον θεῖο ; τὴν αὐτὴν ἐμοὶ ἢ ἄλλην; Τὴν αὐτὴν ἔφη. Ἔστιν ἄρα τοιοῦτον ἢ δικαιοσύνη οἶον δίκαιον εἶναι, φαίην ἂν ἐγώ γε ἀποκρινόμενος τῷ ἐρωτῶντι· οὐκοῦν καὶ σὺ; Ναί, ἔφη. Εἰ οὖν μετὰ τοῦτο ἡμᾶς ἔροιτο. Οὐκοῦν καὶ ὁσιό-

τητά τινά φατε εἶναι; φαῖμεν ἄν, ὡς ἐγῶμαι. Ναί, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν φατε καὶ τοῦτο πρᾶγμα τι εἶναι; φαῖμεν ἄν· ἦ οὐ; καὶ τοῦτο συνέφη. Πότερον δὲ τοῦτο αὐτὸ τὸ πρᾶγμα φατε πεφυκέναι οἷον ἀνόσιον εἶναι ἢ οἷον ὅσιον; ἀγανακτήσαμεν ἄν ἐγωγ' ἔφην, τῷ ἐρωτήματι, καὶ εἶποιμ' ἄν· Εὐφήμει, ὦ ἀνθρώπε· σχολῆ μέντ' ἄν τι ἄλλο ὅσιον εἴη, εἰ μὴ αὐτὴ γε ἡ ὁσιότης ὅσιον ἔσται· τί δὲ σύ; οὐχ οὕτως ἄν ἀποκρίναιο; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

ΚΕΦ. ΙΘ'. Εἰ οὖν μετὰ τοῦτ' εἶποι ἐρωτῶν ἡμᾶς· Πῶς οὖν ὀλίγον πρότερον ἐλέγετε; ἄρ' οὐκ ὀρθῶς ὑμῶν κατήκουσα; ἐδόξατέ μοι φάναι τὰ τῆς ἀρετῆς μόρια εἶναι οὕτως ἔχοντα πρὸς ἀλληλα, ὡς οὐκ εἶναι τὸ ἕτερον αὐτῶν οἷον τὸ ἕτερον· εἶποιμι ἄν ἐγωγε ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ὀρθῶς ἤκουσας, ὅτι δὲ καὶ ἐμὲ οἶει εἰπεῖν τοῦτο, παρήκουσας· Πρωταγόρας γὰρ ὅδε ταῦτα ἀπεκρίνατο, ἐγὼ δὲ ἠρώτων· εἰ οὖν εἶποι· Ἄληθῆ ὅδε λέγει, ὦ Πρωταγόρα; σὺ φῆς οὐκ εἶναι τὸ ἕτερον μόριον οἷον τὸ ἕτερον τῶν τῆς ἀρετῆς; σὸς οὗτος ὁ λόγος ἐστὶ; τί ἄν ἀποκρίναιο; Ἄνάγκη, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁμολογεῖν. Τί οὖν, ὦ Πρωταγόρα, ἀποκρινόμεθα αὐτῷ, ταῦτα ὁμολογήσαντες, ἐὰν ἡμᾶς ἐπανέρηται· Οὐκ ἄρα ἐστὶν ὁσιότης οἷον δίκαιον εἶναι πρᾶγμα, οὐδὲ δικαιοσύνη οἷον ὅσιον, ἀλλ' οἷον μὴ ὅσιον· ἦ δ' ὁσιότης οἷον μὴ δίκαιον, ἀλλ' ἀδίκον ἄρα, τὸ δὲ ἀνόσιον; τί αὐτῷ ἀποκρινόμεθα; ἐγὼ μὲν γὰρ αὐτὸς ὑπὲρ γε ἑμαυτοῦ φαίην ἄν καὶ τὴν δικαιοσύνην ὅσιον εἶναι καὶ τὴν ὁσιότητα δίκαιον· καὶ ὑπὲρ σοῦ δέ, εἰ με ἐφῆς, ταῦτά ἄν ταῦτα ἀποκρινοίμην, ὅτι ἤτοι ταυτόν γ' ἐστὶ δικαιοσύνης ἰσότητι ἢ ὅ τι ὁμοιότατον, καὶ μάλιστα πάντων ἢ τε δικαιοσύνη οἷον ὁσιότης καὶ ἡ ὁσιότης οἷον δικαιοσύνη. ἀλλ' ὅρα, εἰ διακωλύεις ἀποκρίνεσθαι, ἢ καὶ σοὶ συνδοκεῖ οὕτως. Οὐ πάνυ μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὕτως ἀπλοῦν εἶναι, ὥστε συγχωρῆσαι τὴν τε δικαιοσύνην ὅσιον εἶναι.

καὶ τὴν ὁσιότητα δίκαιον, ἀλλὰ τί μοι δοκεῖν ἐν αὐτῷ διάφορον εἶναι. ἀλλὰ τί τοῦτο διαφέρει ; ἔφη· εἰ γὰρ βούλει, ἔστω ἡμῖν καὶ δικαιοσύνη ὅσιον καὶ ὁσιότης δίκαιον. Μὴ μοι, ἦν δ' ἐγώ· οὐδὲ γὰρ δέομαι τὸ εἰ βούλει τοῦτο καὶ εἰ σοι δοκεῖ ἐλέγχεσθαι, ἀλλ' ἐμέ τε καὶ σέ· τὸ δ' ἐμέ τε καὶ σέ τοῦτο λέγω, οἰόμενος οὕτω τὸν λόγον βέλτιστ' ἂν ἐλέγχεσθαι, εἴ τις τὸ εἰ ἀφέλοι αὐτοῦ. Ἄλλὰ μέντοι, ἦ δ' ὅς, προσέεικέ τι δικαιοσύνη ὁσιότητι· καὶ γὰρ ὀτιοῦν ὀτρωοῦν ἀμῆ γέ πη προσέεικε· τὸ γὰρ λευκὸν τῷ μέλανι ἔστιν ὅπη προσέεικε, καὶ τὸ σκληρὸν τῷ μαλακῷ, καὶ τᾶλλα ἃ δοκεῖ ἐναντιώτατα εἶναι ἀλλήλοις· καὶ ἃ τότε ἔφαμεν ἄλλην δύναμιν ἔχειν καὶ οὐκ εἶναι τὸ ἕτερον οἶον τὸ ἕτερον, τὰ τοῦ προσώπου μόρια, ἀμῆ γέ πη προσέεικε καὶ ἔστι τὸ ἕτερον οἶον τὸ ἕτερον· ὥστε τούτῳ γε τῷ τρόπῳ καὶ ταῦτα ἐλέγχεις, εἰ βούλοιο, ὡς ἅπαντά ἐστιν ὁμοῖα ἀλλήλοις. ἀλλ' οὐχὶ τὰ ὁμοίον τι ἔχοντα ὁμοῖα δίκαιον καλεῖν, οὐδὲ τὰ ἀνόμοιον τι ἔχοντα ἀνόμοια, καὶ πάνυ σμικρὸν ἔχη τὸ ὁμοιον. καὶ ἐγὼ θαυμάσας εἶπον πρὸς αὐτόν. Ἡ γὰρ οὕτω σοι τὸ δίκαιον καὶ τὸ ὅσιον πρὸς ἀλλήλα ἔχει, ὥστε ὁμοίον τι σμικρὸν ἔχειν ἀλλήλοις ; Οὐ πάνυ, ἔφη, οὐ μέντοι οὐδὲ αὖ ὡς σὺ μοι δοκεῖς οἶεσθαι. Ἄλλὰ μὴν, ἔφη ἐγώ, ἐπειδὴ δυσχερῶς δοκεῖς μοι ἔχειν πρὸς τοῦτο, τοῦτο μὲν ἐάσωμεν, τότε δὲ ἄλλο ὧν ἔλεγες ἐπισκεψώμεθα.

ΚΕΦ. Κ'. Ἀφροσύνην τι καλεῖς ; Ἐφη. Τοῦτο τῷ πράγματι οὐ πᾶν τούναντιον ἐστὶν ἢ σοφία ; Ἐμοιγε δοκεῖ ἔφη. Πότερον δὲ ὅταν πράττωσιν ἄνθρωποι ὀρθῶς τε καὶ ὠφελίμως, τότε σωφρονεῖν σοι δοκοῦσιν οὕτω πράττοντες, ἢ τούναντιον ; Σωφρονεῖν, ἔφη. Οὐκοῦν σωφροσύνη σωφρονοῦσιν ; Ἀνάγκη. Οὐκοῦν οἱ μὴ ὀρθῶς πράττοντες ἀφρόνως πράττουσι καὶ οὐ σωφρονοῦσιν οὕτω πράττοντες ; Συνδοκεῖ μοι, ἔφη. Τούναντιον ἄρα ἐστὶ τὸ ἀφρόνως πράττειν τῷ σωφρόνως ; Ἐφη. Οὐ-

κοῦν τὰ μὲν ἀφρόνως πραττόμενα ἀφροσύνη πράττεται, τὰ δὲ σωφρόνως σωφροσύνη; Ὁμολόγει. Οὐκοῦν εἴ τι ἰσχυρῶς πράττεται, ἰσχυρῶς πράττεται, καὶ εἴ τι ἀσθενεῖα, ἀσθενῶς; Ἐδόκει. Καὶ εἴ τι μετὰ τάχους, ταχέως, καὶ εἴ τι μετὰ βραδύτητος, βραδέως; Ἐφη. Καὶ εἴ τι δὴ ὡσαύτως πράττεται, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πράττεται, καὶ εἴ τι ἐναντίως, ὑπὸ τοῦ ἐναντίου; Συνέφη. Φέρε δὴ, ἦν δ' ἐγώ, ἔστι τι καλόν; Συνεχώρει. Τούτῳ ἔστι τι ἐναντίον πλὴν τὸ αἰσχρόν; Οὐκ ἔστιν. Τί δέ; ἔστι τι ἀγαθόν; Ἐστίν. Τούτῳ ἔστι τι ἐναντίον πλὴν τὸ κακόν; Οὐκ ἔστιν. Τί δέ; ἔστιν τι ὀξὺ ἐν φωνῇ; Ἐφη. Τούτῳ μὴ ἔστι τι ἐναντίον ἄλλο πλὴν βαρὺ; Οὐκ ἔφη. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν ἐναντίων ἐν μόνον ἔστιν ἐναντίον καὶ οὐ πολλά; Συνωμολόγει. Ἴθι δὴ, ἦν δ' ἐγώ, ἀναλογισώμεθα τὰ ὠμολογημένα ἡμῖν. ὠμολογήκαμεν ἐν ἐνὶ μόνον ἐναντίον εἶναι, πλείω δὲ μὴ; Ὁμολογήκαμεν. Τὸ δὲ ἐναντίως πραττόμενον ὑπὸ ἐναντίων πράττεσθαι; Ἐφη. Ὁμολογήκαμεν δὲ ἐναντίως πράττεσθαι ὃ ἂν ἀφρόνως πράττηται τῷ σωφρόνως πραττομένῳ; Ἐφη. Τὸ δὲ σωφρόνως πραττόμενον ὑπὸ σωφροσύνης πράττεσθαι, τὸ ἀφρόνως ὑπὸ ἀφροσύνης; Συνεχώρει. Οὐκοῦν, εἴπερ ἐναντίως πράττεται, ὑπὸ ἐναντίου πράττειτ' ἄν; Ναί. Πράττεται δὲ τὸ μὲν ὑπὸ σωφροσύνης, τὸ δὲ ὑπὸ ἀφροσύνης; Ναί. Ἐναντίως; Πάνυ γε. Οὐκοῦν ὑπὸ ἐναντίων ὄντων; Ναί. Ἐναντίον ἄρ' ἔστιν ἀφροσύνη σωφροσύνη; Φαίνεται. Μέμνησαι οὖν ὅτι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὠμολόγηται ἡμῖν ἀφροσύνη σοφία ἐναντίον εἶναι; Συνωμολόγει. Ἐν δὲ ἐνὶ μόνον ἐναντίον εἶναι; Φημί. Πότερον οὖν, ὦ Πρωταγόρα, λύσωμεν τῶν λόγων; τὸ ἐν ἐνὶ μόνον ἐναντίον εἶναι, ἢ ἐκεῖνον, ἐν ᾧ ἐλέγετο ἕτερον εἶναι σωφροσύνης σοφία, μῦριον δὲ ἐκάτερον ἀρετῆς, καὶ πρὸς τῷ ἕτερον εἶναι καὶ ἀνόμοια καὶ αὐτὰ καὶ αἰδυνάμεις αὐτῶν, ὡσπερ τὰ τοῦ προσώπου μῦρια; πότερον οὖν δὴ λύσωμεν; οὔτοι γὰρ οἱ λόγοι ἀμφοτέροι οὐ πάνυ μουσικῶς λέ-

γονται· οὐ γὰρ συνάδουσιν οὐδὲ συναρμόττουσιν ἀλλήλοις· πῶς γὰρ ἂν συνάδοιεν, εἴπερ γε ἀνάγκη ἐνὶ μὲν ἔν μόνον ἐναντίον εἶναι, πλείω δὲ μή, τῇ δὲ ἀφροσύνη ἐνὶ ὄντι σοφία ἐναντία καὶ σωφροσύνη αὖ φαίνεται; ἢ γὰρ, ὦ Πρωταγόρα, ἔφην ἐγώ, ἢ ἄλλως πως; Ὁμολόγησε καὶ μάλ' ἀκόντως. Οὐκοῦν ἐν ἂν εἴη ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ σοφία; τὸ δὲ πρότερον αὖ ἐφάνη ἡμῖν ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ὁσιότης σχεδόν τι ταῦτόν ὄν. Ἴθι δὴ ἦν δ' ἐγώ, ὦ Πρωταγόρα, μὴ ἀποκάμωμεν, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ διασκεψώμεθα. ἄρά τίς σοι δοκεῖ ἀδικῶν ἄνθρωπος σωφρονεῖν, ὅτι ἀδικεῖ; Αἰσχυροίμην ἂν ἐγωγ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, τοῦτο ὁμολογεῖν, ἐπεὶ πολλοὶ γε φασὶ τῶν ἀνθρώπων. Πότερον οὖν πρὸς ἐκείνους τὸν λόγον ποιήσομαι, ἔφην, ἢ πρὸς σέ; Εἰ βούλει, ἔφη πρὸς τοῦτον πρῶτον τὸν λόγον διαλέχθητι τὸν τῶν πολλῶν. Ἄλλ' οὐδὲν μοι διαφέρει, ἐὰν μόνον σὺ γε ἀποκρίνη, εἴτ' οὖν δοκεῖ σοι ταῦτα εἶτε μή· τὸν γὰρ λόγον ἐγωγε μάλιστα ἐξετάζω, συμβαίνει μέντοι ἴσως καὶ ἐμὲ τὸν ἐρωτῶντα καὶ τὸν ἀποκρινόμενον ἐξετάζεσθαι.

Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐκαλωπίζετο ἡμῖν ὁ Πρωταγόρας· τὸν γὰρ λόγον ἠτιᾶτο δυσχερῆ εἶναι· ἔπειτα μέντοι συνεχώρησεν ἀποκρίνεσθαι.

ΚΕΦ. ΚΑ'. Ἴθι δὴ, ἔφην ἐγώ, ἐξ ἀρχῆς μοι ἀποκρίναι. δοκοῦσί τινες σοι σωφρονεῖν ἀδικοῦντες; Ἔστω, ἔφη. Τὸ δὲ σωφρονεῖν λέγεις εὖ φρονεῖν; Ἔφη. Τὸ δὲ εὖ φρονεῖν εὖ βουλεύεσθαι ὅτι ἀδικοῦσιν; Ἔστω, ἔφη. Πότερον, ἦν δ' ἐγώ, εἰ εὖ πράττουσιν ἀδικοῦντες ἢ εἰ κακῶς; Εἰ εὖ. Λέγεις οὖν ἀγαθὰ ἅπτα εἶναι; Λέγω. Ἄρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ταῦτ' ἐστὶν ἀγαθὰ, ἀέστιν ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις; Καὶ ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ μὴ τοῖς ἀνθρώποις ὠφέλιμα ἦ, ἐγωγε καλῶ ἀγαθὰ. καὶ μοι ἐδόκει ὁ Πρωταγόρας ἤδη τετραχύνθαι τε καὶ ἀγωνιᾶν καὶ παρατετάχθαι πρὸς τὸ ἀποκρίνεσθαι· ἐπειδὴ οὖν ἐώρων αὐτὸν οὕτως

ἔχοντα, εὐλαβούμενος ἡρέμα ἡρόμην. Πότερον, ἦν δ' ἐγώ, λέγεις, ὦ Πρωταγόρα, ἃ μηδενὶ ἀνθρώπων ὠφέλιμά ἐστιν, ἢ ἃ μηδὲ τὸ παράπαν ὠφέλιμα; καὶ τὰ τοιαῦτα σὺ ἀγαθὰ καλεῖς; Οὐδαμῶς, ἔφη· ἀλλ' ἐγώ γε πολλὰ οἶδ' ἀἀνθρώποις μὲν ἀνωφελῆ ἐστι, καὶ σιτία καὶ ποτὰ καὶ φάρμακα καὶ ἄλλα μυρία, τὰ δὲ γε ὠφέλιμα· τὰ δὲ ἀνθρώποις μὲν οὐδέτερα, ἵπποις δέ· τὰ δὲ βουσί μόνον, τὰ δὲ κυσί· τὰ δὲ γε τούτων μὲν οὐδενί, δένδροις δέ· τὰ δὲ τοῦ δένδρου ταῖς μὲν ρίζαις ἀγαθὰ, ταῖς δὲ βλάσταις πονηρά, οἷον καὶ ἡ κόπρος, πάντων τῶν φυτῶν ταῖς μὲν ρίζαις ἀγαθὸν παραβαλλομένη, εἰ δ' ἐθέλοις ἐπὶ τοὺς πτόρθους καὶ τοὺς νέους κλῶνας ἐπιβάλλειν, πάντα ἀπόλλυσιν· ἐπεὶ καὶ τὸ ἔλαιον τοῖς μὲν φυτοῖς ἅπασιν ἔστι πάγκακον καὶ ταῖς θριζὶ πολεμιώτατον ταῖς τῶν ἄλλων ζῶων πλὴν ταῖς τοῦ ἀνθρώπου, ταῖς δὲ τοῦ ἀνθρώπου ἀρωγὸν καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι. οὕτω δὲ ποικίλον τί ἐστι τὸ ἀγαθὸν καὶ παντοδαπὸν, ὥστε καὶ ἐν ταῦθα τοῖς μὲν ἔξωθεν τοῦ σώματος ἀγαθὸν ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ, τοῖς δ' ἐντὸς ταῦτον τοῦτον κάκιστον· καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἰατροὶ πάντες ἀπαγορεύουσι τοῖς ἀσθενοῦσι μὴ χρῆσθαι ἐλαίῳ, ἀλλ' ἢ ὅ τι σμικροτάτῳ ἐν τούτοις οἷς μέλλει ἔδεσθαι, ὅσον μόνον τὴν δυσχέρειαν κατασβέσαι τὴν ἐπὶ ταῖς αἰσθήσεσι ταῖς διὰ τῶν ρίνων γιγνομένην ἐν τοῖς σιτίοις τε καὶ ὕψοις.

ΚΕΦ. ΚΒ'. Εἰπόντος οὖν ταῦτα αὐτοῦ οἱ παρόντες ἀνεθούρησαν ὡς εὖ λέγοι· καὶ ἐγὼ εἶπον· ὦ Πρωταγόρα, ἐγὼ τυγχάνω ἐπιλήσμων τις ὢν ἄνθρωπος, καὶ ἐὰν τίς μοι μακρὰ λέγη, ἐπιλανθάνομαι περὶ οὗ ἂν ἦ ὁ λόγος. ὥσπερ οὖν, εἰ ἐτύγχανον ὑπόκωφος ὢν, ὦφου ἂν χρῆναι, εἴπερ ἔμελλες μοι διαλέξεσθαι, μεῖζον φθέγγεσθαι ἢ πρὸς τοὺς ἄλλους, οὕτω καὶ νῦν ἐπειδὴ ἐπιλήσμωνι ἐνέτυχες, σύντεμνέ μοι τὰς ἀποκρίσεις καὶ βραχυτέρας ποίει, εἰ μέλλω σοι ἔπεσθαι. Πῶς οὖν κελεύεις με βραχέα ἀποκρίνεσθαι; ἢ βραχύτερά σοι, ἔφη, ἀποκρίνωμαι ἢ

δεῖ; Μηδαμῶς, ἦν δ' ἐγώ. Ἄλλ' ὅσα δεῖ; ἔφη. Ναί. ἦν δ' ἐγώ. Πότερα οὖν ὅσα ἐμοὶ δοκεῖ δεῖν ἀποκρίνεσθαι, τοσαῦτά σοι ἀποκρίνωμαι, ἢ ὅσα σοί; Ἀκήκοα γοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι σὺ οἷός τ' εἶ καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλον διδάξαι περὶ τῶν αὐτῶν καὶ μακρὰ λέγειν, ἐὰν βούλη, οὕτως, ὥστε τὸν λόγον μηδέποτε ἐπιλιπεῖν, καὶ αὖ βραχέα οὕτως, ὥστε μηδένα σοῦ ἐν βραχυτέροις εἰπεῖν· εἰ οὖν μέλλεις ἐμοὶ διαλέξεσθαι, τῷ ἑτέρῳ χρῶ τρόπῳ πρὸς με, τῇ βραχυλογίᾳ. Ὡ Σώκρατες, ἔφη, ἐγὼ πολλοῖς ἤδη εἰς ἀγῶνα λόγων ἀφικόμην ἀνθρώποις, καὶ εἰ τοῦτο ἐποίουν ὃ σὺ κελεύεις, ὡς ὁ ἀντιλέγων ἐκέλευέ με διαλέγεσθαι, οὕτω διαλεγόμεν, οὐδενὸς ἂν βελτίων ἐφαινόμην οὐδ' ἂν ἐγένετο Πρωταγόρου ὄνομα ἐν τοῖς Ἑλλησιν· καὶ ἐγώ—ἔγνω γὰρ ὅτι οὐκ ἤρεσεν αὐτὸς ἑαυτῷ ταῖς ἀποκρίσεις ταῖς ἔμπροσθεν καὶ ὅτι οὐκ ἐθελήσοι ἐκὼν εἶναι ἀποκρινόμενος διαλέγεσθαι—ἠγήσάμενος οὐκέτι ἐμὸν ἔργον εἶναι παρεῖναι ἐν ταῖς συνουσίαις, Ἄλλὰ τοι, ἔφη, ὦ Πρωταγόρα, οὐδ' ἐγὼ λιπαρῶς ἔχω παρὰ τὰ σοὶ δοκοῦντα τὴν συνουσίαν ἡμῖν γίνεσθαι, ἀλλ' ἐπειδὴν σὺ βούλη διαλέγεσθαι ὡς ἐγὼ δύναμαι ἔπεσθαι, τότε σοι, διαλέξομαι. σὺ μὲν γάρ, ὡς λέγεται περὶ σοῦ, φῆς δὲ καὶ αὐτός, καὶ ἐν μακρολογίᾳ καὶ ἐν βραχυλογίᾳ οἷός τ' εἶ συνουσίας ποιεῖσθαι· σοφὸς γάρ εἶ· ἐγὼ δὲ τὰ μικρὰ ταῦτα ἀδύνατος, ἐπεὶ ἐβουλόμην ἂν οἷός τ' εἶναι. ἀλλὰ σέ ἐχρῆν ἡμῖν συγχωρεῖν, τὸν ἀμφοτέρα δυνάμενον, ἵνα συνουσία ἐρίγνετο· νῦν δὲ ἐπειδὴ οὐκ ἐθέλεις καὶ ἐμοὶ τις ἀσχολία ἐστὶ καὶ οὐκ ἂν οἷός τ' εἶην σοι παραμεῖναι ἀποτεινόντι μακροὺς λόγους—ἔλθειν γάρ ποί με δεῖ—εἶμι· ἐπεὶ καὶ ταῦτ' ἂν ἴσως οὐκ ἀγδῶς σου ἤκουον. Καὶ ἅμα ταῦτ' εἰπὼν ἀνιστάμην ὡς ἀπιῶν· καὶ μου ἀνισταμένου ἐπιλαμβάνεται ὁ Καλλίας τῆς χειρὸς τῇ δεξιᾷ, τῇ δ' ἀριστερᾷ ἀντελάβετο τοῦ τρίβωνος τουτουῖ, καὶ εἶπεν· Οὐκ ἀφήσομέν σε, ὦ Σώκρατες· ἐὰν γὰρ σὺ ἐξέλθῃς, οὐχ ὁμοίως ἡμῖν ἔσονται οἱ

διάλογοι. δέομαι οὖν σου παραμεῖναι· ὡς ἐγὼ οὐδ' ἂν ἐνὸς ἡδίου ἀκούσαιμι ἢ σοῦ τε καὶ Πρωταγόρου διαλεγομένων· ἀλλὰ χάρισαι ἡμῖν πᾶσι· καὶ ἐγὼ εἶπον· —ἤδη δὲ ἀνειστήκη ὡς ἐξιὼν—, ὦ παῖ Ἰππονίκου, αἰεὶ μὲν ἔγωγέ σου τὴν φιλοσοφίαν ἄγαμαι, ἀτὰρ καὶ νῦν ἐπαινῶ καὶ φιλῶ, ὥστε βουλοίμην ἂν χαρίζεσθαι σοι, εἴ μου δυνατὰ δέοιο· νῦν δ' ἐστὶν ὥσπερ ἂν εἰ δέοιό μου Κρίσωνι τῷ Ἱμεραίῳ δρομεῖ ἀκμάζοντι ἔπεσθαι, ἢ τῶν δολιχοδρόμων τῷ ἢ τῶν ἡμεροδρόμων διαθεῖν τε καὶ ἔπεσθαι· εἴποιμι ἂν σοι ὅτι πολὺ σοῦ μᾶλλον ἐγὼ ἔμαυτοῦ δέομαι θέουσι τούτοις ἀκολουθεῖν, ἀλλ' οὐ γὰρ δύναμαι, ἀλλ' εἴ τι δέει θεάσασθαι ἐν τῷ αὐτῷ ἐμὲ τε καὶ Κρίσωνα θεόντας, τούτου δέου συγκαθεῖναι· ἐγὼ μὲν γὰρ οὐ δύναμαι ταχὺ θεῖν, οὗτος δὲ δύναται βραδέως· εἰ οὖν ἐπιθυμεῖς ἐμοῦ καὶ Πρωταγόρου ἀκούειν, τούτου δέου, ὥσπερ τὸ πρῶτόν μοι ἀπεκρίνατο διὰ βραχέων τε καὶ αὐτὰ τὰ ἐρωτώμενά, οὕτω καὶ νῦν ἀποκρίνεσθαι· εἰ δὲ μή, τίς ὁ τρόπος ἔσται τῶν διαλόγων; χωρὶς γὰρ ἔγωγ' ὧμην εἶναι τὸ συνεῖναι τε ἀλλήλοις διαλεγομένους καὶ τὸ δημηγορεῖν. Ἄλλ' ὄραξ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, δίκαια δοκεῖ λέγειν Πρωταγόρας ἀξιῶν αὐτῷ τε ἐξεῖναι διαλέγεσθαι ὅπως βούλεται καὶ σοὶ ὅπως ἂν αὐτὸ σὺ βούλη.

ΚΕΦ. ΚΓ'. Ὑπολαβὼν οὖν ὁ Ἀλκιβιάδης, Οὐ καλῶς λέγεις, ὦ Καλλία· Σωκράτης μὲν γὰρ ὅδε ὁμολογεῖ μὴ μετεῖναι οἱ μακρολογίας καὶ παραχωρεῖ Πρωταγόρα, τοῦ δὲ διαλέγεσθαι οἷός τ' εἶναι καὶ ἐπίστασθαι λόγον τε δοῦναι καὶ δέξασθαι θαυμάζοιμ' ἂν εἴ τῷ ἀνθρώπων παραχωρεῖ· εἰ μὲ οὖν καὶ Πρωταγόρας ὁμολογεῖ φαυλότερος εἶναι Σωκράτους διαλεχθῆναι, ἔξαρκεῖ Σωκράτει· εἰ δὲ ἀντιποιεῖται, διαλεγέσθω ἐρωτῶν τε καὶ ἀποκρινόμενος, μὴ ἐφ' ἐκάστη ἐρωτῆσει μακρὸν λόγον ἀποτείνων, ἐκκρούων τοὺς λόγους καὶ οὐκ ἐθέλων διδόναι λόγον, ἀλλ' ἀπομηκύνων ἕως ἂν ἐπιλάνθωνται περὶ

ἔτου τὸ ἐρώτημα ἦν οἱ πολλοὶ τῶν ἀκούοντων· ἐπεὶ Σωκράτης γε ἐγὼ ἐγγυῶμαι μὴ ἐπιλήσασθαι, οὐχ ὅτι παίξει καὶ φησὶν ἐπιλήσμων εἶναι. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ ἐπιεικέστερα Σωκράτης λέγειν· χρὴ γὰρ ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἀποφαίνεσθαι.

Μετὰ δὲ τὸν Ἀλκιβιάδην, ὡς ἐγῶμαι, Κριτίας ἦν ὁ εἰπὼν· Ὡς Πρόδικε καὶ Ἰππία, Καλλίας μὲν οὖν δοκεῖ μοι μάλα πρὸς Πρωταγόρου εἶναι, Ἀλκιβιάδης δὲ αἰεὶ φιλόνομος ἐστὶ πρὸς ὃ ἂν ὀρμήσῃ· ἡμᾶς δὲ οὐδὲν δεῖ συμφιλονικεῖν οὔτε Σωκράτει οὔτε Πρωταγόρα, ἀλλὰ κοινῇ ἀμφοτέρων δεῖσθαι μὴ μεταξὺ διαλυῖσαι τὴν ξυνουσίαν.

Εἰπόντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα ὁ Πρόδικος, Καλῶς μοι, ἔφη, δοκεῖς λέγειν, ὦ Κριτία· χρὴ γὰρ τοὺς ἐν τοιοῖσδε λόγοις παραγινομένους κοινούς μὲν εἶναι ἀμφοῖν τοῖν διαλεγομένοιν ἀκροατάς, ἴσους δὲ μὴ· ἔστι γὰρ οὐ ταῦτόν· κοινῇ μὲν γὰρ ἀκοῦσαι δεῖ ἀμφοτέρων, μὴ ἴσον δὲ νεῖμαι ἑκατέρω, ἀλλὰ τῷ μὲν σοφωτέρω πλέον, τῷ δὲ ἀμαθεστέρω ἔλαττον. ἐγὼ μὲν καὶ αὐτός, ὦ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, ἀξιῶ ὑμᾶς συγχωρεῖν καὶ ἀλλήλοις περὶ τῶν λόγων ἀμφισβητεῖν μὲν, ἐρίζειν δὲ μὴ· ἀμφισβητοῦσι μὲν γὰρ καὶ δι' εὐνοίαν οἱ φίλοι τοῖς φίλοις, ἐρίζουσι δὲ οἱ διάφοροί τε καὶ ἐχθροὶ ἀλλήλοις· καὶ οὕτως ἂν καλλίστη ἡμῖν ἡ συνουσία γίγνοιτο· ὑμεῖς τε γὰρ οἱ λέγοντες μάλιστ' ἂν οὕτως ἐν ἡμῖν τοῖς ἀκούουσιν εὐδοκιμοῖτε καὶ οὐκ ἐπαινοῖσθε· εὐδοκιμεῖν μὲν γὰρ ἔστι παρὰ ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκούοντων ἄνευ ἀπάτης, ἐπαινεῖσθαι δὲ ἐν λόγῳ πολλάκις παρὰ δόξαν ψευδομένων· ἡμεῖς τ' αὖ οἱ ἀκούοντες μάλιστ' ἂν οὕτως εὐφραϊνοίμεθα, οὐχ ἡδοίμεθα· εὐφραίνεσθαι μὲν γὰρ ἔστι μανθάνοντά τι καὶ φρονήσεως μεταλαμβάνοντα αὐτῇ τῇ διανοίᾳ, ἡδεσθαι δὲ ἐσθίοντά τι ἢ ἄλλο ἡδὺ πάσχοντα αὐτῷ τῷ σώματι. Ταῦτα οὖν εἰπόντος τοῦ Προδίκου πολλοὶ πάνυ τῶν παρόντων ἀπεδέξαντο.

ΚΕΦ. ΚΔ'. Μετὰ δὲ τὸν Πρόδικον Ἰππίας ὁ σοφὸς εἶπεν· ὦ ἄνδρες, ἔφη, οἱ παρόντες, ἡγοῦμαι ἐγὼ ἡμᾶς συγγενεῖς τε καὶ οἰκείους καὶ πολίτας ἅπαντας εἶναι φύσει, οὐ νόμῳ· τὸ γὰρ ὁμοῖον τῷ ὁμοίῳ φύσει συγγενές ἐστιν, ὁ δὲ νόμος, τύραννος ὢν τῶν ἀνθρώπων, πολλὰ παρὰ τὴν φύσιν βιάζεται. ἡμᾶς οὖν αἰσχρὸν τὴν μὲν φύσιν τῶν πραγμάτων εἰδέναί, σοφωτάτους δὲ ὄντας τῶν Ἑλλήνων καὶ κατ' αὐτὸ τοῦτο νῦν συνεληλυθότας τῆς τε Ἑλλάδος εἰς αὐτὸ τὸ πρυτανεῖον τῆς σοφίας καὶ αὐτῆς τῆς πόλεως εἰς τὸν μέγιστον καὶ ὀλβιώτατον οἶκον τόνδε, μηδὲν τούτου τοῦ ἀξιώματος ἄξιον ἀποφύνασθαι, ἀλλ' ὥσπερ τοὺς φαυλοτάτους τῶν ἀνθρώπων διαφέρεισθαι ἀλλήλοις, ἐγὼ μὲν οὖν καὶ δέομαι καὶ συμβουλεύω, ὦ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, συμβῆναι ὑμᾶς ὥσπερ ὑπὸ δαιτητῶν ἡμῶν συμβιβαζόντων εἰς τὸ μέσον, καὶ μήτε σὲ τὸ ἀκριβὲς τοῦτο εἶδος τῶν διαλόγων ζητεῖν τὸ κατὰ βραχὺ λίαν, εἰ μὴ ἡδὺ Πρωταγόρα, ἀλλ' ἐφεῖναι καὶ χαλάσαι τὰς ἡνίας τοῖς λόγοις, ἵνα μεγαλοπρεπέστεροι καὶ εὐσχημονέστεροι ἡμῖν φαίνωνται, μὴτ' αὖ Πρωταγόραν πάντα κάλων ἐκτείναντα, οὐρία ἐφέντα, φεύγειν εἰς τὸ πέλαγος τῶν λόγων, ἀποκρύψαντα γῆν, ἀλλὰ μέσον τι ἀμφοτέρους τεμεῖν. ὥς οὖν ποιήσετε καὶ πείθεσθέ μοι ῥαβδοῦχον καὶ ἐπιστάτην καὶ πρύτανιν ἐλέσθαι, ὅς ὑμῖν φυλάξει τὸ μέτριον μῆκος τῶν λόγων ἑκατέρου.

ΚΕΦ. ΚΕ'. Ταῦτα ἤρесе τοῖς παροῦσι, καὶ πάντες ἐπήνεσαν καὶ ἐμέ τε ὁ Καλλίας οὐκ ἔφη ἀφήσειν καὶ ἐλέσθαι ἐδέοντο ἐπιστάτην. εἶπον οὖν ἐγὼ ὅτι αἰσχρὸν εἶη βραβευτὴν ἐλέσθαι τῶν λόγων. εἶτε γὰρ χείρων ἔσται ἡμῶν ὁ αἰρεθείς, οὐκ ὀρθῶς ἂν ἔχοι τὸν χείρω τῶν βελτιόνων ἐπιστατεῖν, εἶτε ὁμοῖος, οὐδ' οὕτως ὀρθῶς· ὁ γὰρ ὁμοῖος ἡμῖν ὁμοῖα καὶ ποιήσει, ὥστε ἐκ περιττοῦ ἡρήσεται. ἀλλὰ δὴ βελτίονα ἡμῶν αἰρήσεσθε· τῇ μὲν ἀληθείᾳ, ὡς ἐγὼμαι, ἀδύνατον ὑμῖν, ὥστε

Πρωταγόρου τοῦδε σοφώτερόν τινα ἐλέσθαι· εἰ δὲ αἰρήσε-
 σθε μὲν μηδὲν βελτίω, φήσετε δέ, αἰσχρὸν καὶ τοῦτο τῷδε
 γίγνεται, ὥσπερ φαύλῳ ἀνθρώπῳ ἐπιστάτην αἰρεῖσθαι, ἐπεὶ
 τὸ γ' ἐμὸν οὐδὲν μοι διαφέρει. ἀλλ' οὕτωσὶ θέλω ποιῆσαι,
 ἴν', ὃ προθυμεῖσθε, συνουσία τε καὶ διάλογοι ἡμῖν γίνωνται·
 εἰ μὴ βούλεται Πρωταγόρας ἀποκρίνεσθαι, οὗτος μὲν ἐρω-
 τάτω, ἐγὼ γὰρ ἀποκρινοῦμαι, καὶ ἅμα πειράσομαι αὐτῷ δεῖ-
 ξαι, ὡς ἐγὼ φημι χρῆναι τὸν ἀποκρινόμενον ἀποκρίνεσθαι·
 ἐπειδὴν δὲ ἐγὼ ἀποκρίνωμαι ὅπως ἂν οὗτος βούληται ἐρω-
 τᾶν, πάλιν οὗτος ἐμοὶ λόγον ὑποσχέτω ὁμοίως. ἐάν οὖν μὴ
 δοκῇ πρόθυμος εἶναι πρὸς αὐτὸ τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρίνεσθαι,
 καὶ ἐγὼ καὶ ὑμεῖς κοινῇ δεησόμεθα αὐτοῦ ἅπερ ὑμεῖς ἐμοῦ,
 μὴ διαφθεῖρειν τὴν συνουσίαν· καὶ οὐδὲν δεῖ τουτου ἕνεκα
 ἓνα ἐπιστάτην γενέσθαι, ἀλλὰ πάντες κοινῇ ἐπιστατήσετε.
 ἐδόκει πᾶσιν οὕτω ποιητέον εἶναι· καὶ ὁ Πρωταγόρας πάνυ
 μὲν οὐκ ἤθελεν, ὅμως δὲ ἠναγκάσθη ὁμολογῆσαι.

Ἄφοῦ συμφώνησαν ὅτι δέν ὑπάρχει ἀνάγκη νά ὀριστεῖ πρόεδρος, ὁ πολυμήχανος Πρωταγόρας, γιά νά μή μείνουν οἱ ἀκροατές μέ τήν ἐντύπωση ὅτι νικιήθηκε καί γιά νά ἐπιδείξει τήν ἱκανότητά του στήν ἐρμηνεία ποιητῶν, στρέφει τή συζήτηση στήν ὠδή τοῦ Σιμωνίδη, πού ὁ ποιητής εἶχε συνθέσει πρός τιμή τοῦ Σκόπα καί πού πραγματευόταν τό ἴδιο θέμα, τήν ἀρετή. Καθώς ὁ Σωκράτης ἐπαίνεσε τήν ὠδή, ὁ σοφιστής τοῦ λέει ὅτι δέν πρόσεξε τήν ἀντίφραση, στήν ὁποία ἔπεσε ὁ ποιητής: δηλ. ἐνῶ ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι δύσκολο νά γίνει κάποιος ἀγαθός, στή συνέχεια τῆς ὠδῆς κατηγορεῖ τόν Πιττακό, πού ὅμως εἶπε τά ἴδια, ὅτι εἶναι δύσκολο νά εἶναι κάποιος ἀγαθός. Ὁ Σωκράτης προσπαθεῖ νά ἀπαλείψει τήν ἀντίφραση, λέγοντας ὅτι ἄλλο πράγμα εἶναι τό γίγνεσθαι καί ἄλλο τό εἶναι καί καταφεύγοντας τούς στίχους τοῦ Ἡσιόδου, ὅπου λέγεται ὅτι οἱ θεοί σώρισαν μεγάλους κόπους μπροστά στήν ἀρετή (ἄρα εἶναι δύσκολο νά γίνει κάποιος ἀγαθός), ὅταν ὅμως φτάσει κανεῖς στήν κορυφή, δηλ. ὅταν ἀποκτήσει τήν ἀρετή, εἶναι πιά εἰκόλο νά τήν κρατήσει (ἄρα πέφτει ἔξω ὁ Πιττακός λέγοντας ὅτι εἶναι δύσκολο νά εἶναι κανεῖς ἀγαθός, νά κρατᾶ τήν ἀρετή). Ἀπαντώντας ὁ Πρωταγόρας, μέ βάση τήν κοινή ἀντίληψη παρατηρεῖ ὅτι ὁ Σιμωνίδης θά ἦταν ἐντελῶς ἀμόρφωτος, ἄν - σύμφωνα μέ τήν ἐρμηνεία τοῦ Σωκράτη - ἰσχυριζόταν ὅτι εἶναι εἰκόλο νά παραμένει κανεῖς ἀγαθός ἐνῶ ὅλοι τό θεωροῦν τό δυσκολότερο ἀπ' ὅλα.

Τότε ὁ Σωκράτης (μέ περιπαιχτική διάθεση) παρουσιάζει δεύτερη ἐρμηνεία, πού στηρίζεται στή διάκριση ἀνάμεσα στά συνώνυμα, κατά τή συνήθεια τοῦ Προδίκου: ἔτσι τό χαλεπὸν ἰσοδυναμεῖ μέ τό κακόν, καί, μέ τή συναίρεση τοῦ Προδίκου, λέγει ὅτι ἔχει δίκιο ὁ Σιμωνίδης νά κατηγορεῖ τόν Πιττακό πού εἶπε ὅτι εἶναι κακό νά εἶναι κανεῖς ἀγαθός! Ἀλλά αὐτή τήν ἐρμηνεία δέν τή δέχεται ὁ Πρωταγόρας καί ὁ Σωκράτης (φανταστεῖτε τήν ἐκπληξη τοῦ Προδίκου) τήν ἀποσύρει ὡς ἀστεῖσμός. Στήν συνέχεια, ἀφοῦ ἔκαμε ἕνα περίτεχνο ἔπαινο (ἄχι ὅμως χωρίς κάποια εἰρωνεία) γιά τή φιλοσοφική δραστηριότητα τῶν Σπαρτιατῶν καί τῶν Κρητικῶν, ἰδιαίτερα γιά τό σύντομα καί πανέξυπνα ρητά τους, ὁ Σωκράτης κάνει ἐμπειριστατωμένη ἀνάλυση τῆς ὠδῆς καί κρίνει ὅτι μέ τό δίκιο του ὁ Σιμωνίδης διαφωνεῖ μέ τόν Πιττακό: γιατί, εἶναι βέβαια δύσκολο νά γίνει κανεῖς ἀγαθός, ἀλλά, ἀπό τήν ὥρα

ἐκείνη, τό νά παραμείνει ἀγαθός εἶναι ἀδύνατο καί ὑπεράνθρωπο, γιατί αὐτό εἶναι βραβεῖο πού ταιριάζει μόνο σέ θεούς, πού ἡ ἀρετή τους δέν ἀλλοιώνεται.

Ἐκδηλώνοντας θαυμασμό ὁ Ἰππίας ἐπαινεῖ τήν ἐρομηρεία τοῦ Σωκράτη καί ἐκφράζει τήν ἐπιθυμία νά ἐπιδείξει τή δική του ἐρομηρεία τῆς ὠδῆς, ἀλλά τόν ἀποτορρεῖ ὁ Ἀλκιβιάδης ἀπαιτώντας νά συνεχιστεῖ ὁ διάλογος ἀπό τό σημεῖο στό ὁποῖο εἶχε διακοπεῖ. Καί ὁ Σωκράτης, παίρνοντας τό λόγο, παρομοιάζει ἐκείνους πού καταγίνονται μέ τήν ἐρομηρεία ποιημάτων μέ τιποτένους καί ἀνθρώπους τῆς ἀγορᾶς, πού προσκαλοῦν στά συμπόσια τους ὀργανοπαίχτριες καί τραγουδίστριες γιά νά διασκεδάσουν, μιά καί δέν μποροῦν, σάν ἀμόρφωτοι πού εἶναι, νά περάσουν καλά μέ ἀνταλλαγῆ σκέψεων καί μέ τίς δικές τους φωνές· καί προτρέπει τόν Πρωταγόρα νά συνεχιστεῖ ἡ συζήτηση. Ὅμως ὁ σοφιστής δέ δείχνει προθυμία νά συνεχίσει τή συζήτηση μέ τό Σωκράτη, γιατί στεναχωρήθηκε ἀπό τήν ἡττα του στή διαλογική συζήτηση. Ἡ ἐπιμονή ὅμως καί τά παρακάλια τοῦ Καλλία καί τῶν ἄλλων ἀκροατῶν τόν ἀνάγκασαν, μέ μεγάλη δυσφορία βέβαια, νά δεχθεῖ νά συνεχίσει τή συζήτηση. Τώρα, σύμφωνα μέ τόν ὅρο πού εἶχαν θέσει (Κεφ. 25) εἶναι ἡ σειρά του νά δίνει αὐτός ἀπαντήσεις σέ ἐρωτήματα τοῦ Σωκράτη.

ΚΕΦ. ΛΓ'. Εἶπον δὴ ἐγώ, ὦ Πρωταγόρα, μὴ οἴου διαλέγεσθαι μέ σοι ἄλλο τι βουλόμενον ἢ ἂ αὐτὸς ἀπορῶ ἐκάστοτε, ταῦτα διασκέψασθαι. ἡγοῦμαι γὰρ πάνυ λέγειν τι τὸν Ὅμηρον τὸ

σὺν τε δὴ ἔρχομένῳ καί τε πρό ὃ τοῦ ἐνόησεν.

εὐπορώτεροι γὰρ πως ἅπαντές ἐσμεν οἱ ἄνθρωποι πρὸς ἅπαν ἔργον καὶ λόγον καὶ διανόημα· (μοῦνος δ' εἵπερ τε νοήση), αὐτίκα περιῶν ζητεῖ ὅτῳ ἐπιδείξεται καὶ μεθ' ὅτου βεβαιώσεται, ἕως ἂν ἐντύχη. ὥσπερ καὶ ἐγὼ ἕνεκα τούτου σοὶ ἡδέως διαλέγομαι μᾶλλον ἢ ἄλλῳ τινί, ἡγούμενός σε βέλτιστ' ἂν ἐπισκέψασθαι καὶ περὶ τῶν ἄλλων, περὶ ὧν εἰκὸς σκοπεῖσθαι τὸν ἐπιεικῆ, καὶ δὴ καὶ περὶ ἀρετῆς. τίνα γὰρ ἄλλον ἢ σέ; ὅς γε οὐ μόνον αὐτὸς οἶει καλὸς κάγαθός εἶναι, ὥσπερ τινὲς ἄλλοι αὐτοὶ μὲν ἐπιεικεῖς εἰσιν, ἄλλους

δὲ οὐ δύνανται ποιεῖν· σὺ δὲ καὶ αὐτὸς ἀγαθὸς εἶ καὶ ἄλλους οἷός τ' εἶ ποιεῖν ἀγαθοὺς. καὶ οὕτω πεπίστευκας σαυτῷ, ὥστε καὶ ἄλλων ταύτην τὴν τέχνην ἀποκρυπτομένων σὺ γ' ἀναφανδὸν σεαυτὸν ὑποκηρυζάμενος εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας, σοφιστὴν ἐπονομάσας σεαυτὸν, ἀπέφηνας παιδεύσεως καὶ ἀρετῆς διδάσκαλον, πρῶτος τούτου μισθὸν ἀξιώσας ἄρτυσθαι. πῶς οὖν οὐ σέ χρῆν παρακαλεῖν ἐπὶ τὴν τούτων σκέψιν καὶ ἐρωτᾶν καὶ ἀνακοινοῦσθαι; οὐκ ἔσθ' ὅπως οὐ. καὶ νῦν δὴ ἐγὼ ἐκεῖνα, ἅπερ τὸ πρῶτον ἠρώτων περὶ τούτων, πάλιν ἐπιθυμῶ ἐξ ἀρχῆς τὰ μὲν ἀναμνησθῆναι παρὰ σοῦ, τὰ δὲ συνδιασκέψασθαι. ἦν δέ, ὡς ἐγῶμαι, τὸ ἐρώτημα τόδε· σοφία καὶ σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία καὶ δικαιοσύνη καὶ ὁσιότης, πότερον ταῦτα, πέντε ὄντα ὀνόματα, ἐπὶ ἐνὶ πράγματι ἔστιν, ἢ ἐκάστω τῶν ὀνομάτων τούτων ὑπόκειται τις ἴδιος οὐσία καὶ πρᾶγμα ἔχον ἑαυτοῦ δύναμιν ἕκαστον, οὐκ ὄν οἷον τὸ ἕτερον αὐτῶν τὸ ἕτερον; ἔφησθα οὖν οὐκ ὀνόματα ἐπὶ ἐνὶ εἶναι, ἀλλὰ ἕκαστον ἰδίῳ πράγματι τῶν ὀνομάτων τούτων ἐπιχεῖσθαι, πάντα δὲ ταῦτα μόρια εἶναι ἀρετῆς οὐχ ὡς τὰ τοῦ χρυσοῦ μόρια ὁμοῖά ἐστιν ἀλλήλοις καὶ τῷ ὄλῳ, οὐ μόριά ἐστι, ἀλλ' ὡς τὰ τοῦ προσώπου μόρια καὶ τῷ ὄλῳ, οὐ μόριά ἐστι, καὶ ἀλλήλοις ἀνόμοια, ἰδίαν ἕκαστα δύναμιν ἔχοντα· ταῦτα εἰ μὲν σοι δοκεῖ ἔτι ὡσπερ τότε, φάθι· εἰ δὲ ἄλλως πως, τοῦτο διόρισαι, ὡς ἐγώ γε οὐδέν σοι ὑπόλογον τίθεμαι, ἐάν πη ἄλλην νῦν φήσης· οὐ γὰρ ἂν θαυμάζοιμι, εἰ τότε ἀποπειρώμενός μου ταῦτα ἔλεγες.

ΚΕΦ. ΛΔ'. Ἄλλ' ἐγὼ σοι, ἔφη λέγω, ὦ Σώκρατες, ὅτι ταῦτα πάντα μόρια μὲν ἐστὶν ἀρετῆς, καὶ τὰ μὲν τέτταρα αὐτῶν ἐπιεικῶς παραπλήσια ἀλλήλοις ἐστίν, ἢ δὲ ἀνδρεία πάνυ πολὺ διαφέρων πάντων τούτων. ὧδε δὲ γνώσει ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω· εὐρήσεις γὰρ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ἀδικωτάτους μὲν ὄντας καὶ ἀνοσιωτάτους καὶ ἀκολαστοτάτους καὶ ἀμαθεστάτους, ἀνδρειοτάτους δὲ διαφερόντως. Ἔχε δὴ, ἔφην ἐγώ· ἄξιον

γάρ τοι ἐπισκέψασθαι ὁ λέγεις· πότερον τοὺς ἀνδρείους θαρραλέους λέγεις ἢ ἄλλο τι; Καὶ ἴτας γ', ἔφη, ἐφ' ᾧ οἱ πολλοὶ φροβουται ἰέναι. Φέρε δὴ, τὴν ἀρετὴν καλὸν τι φῆς εἶναι, καὶ ὡς καλοῦ ὄντος αὐτὸς σὺ διδάσκαλον σαυτον παρέχεις; Κάλιστον μὲν οὖν, ἔφη, εἰ μὴ μαίνομαί γε. Πότερον οὖν, ἦν δ' ἐγώ, τὸ μὲν τι αὐτοῦ αἰσχρὸν, τὸ δέ τι καλόν, ἢ ὅλον καλόν; "Ὅλον που καλὸν ὡς οἶόν τε μάλιστα. Οἶσθα οὖν τίνες εἰς τὰ φρέατα καλυμβῶσι θαρραλέως;" Ἐγώ γε, ὅτι οἱ κολυμβηταί. Πότερον διότι ἐπίστανται ἢ δι' ἄλλο τι; "Ὅτι ἐπίστανται. Τίνες δὲ ἀπὸ τῶν ἵππων πολεμεῖν θαρραλέοι εἰσὶ; πότερον οἱ ἵππικοὶ ἢ οἱ ἄφιπποι; Οἱ ἵππικοί. Τίνες δὲ πέλτας ἔχοντες; οἱ πελαστικοὶ ἢ οἱ μῆ; Οἱ πελαστικοὶ καὶ τὰ ἄλλα γε πάντα εἰ τοῦτο ζητεῖς, ἔφη, οἱ ἐπιστήμονες τῶν μὴ ἐπισταμένων θαρραλεώτεροί εἰσι, καὶ αὐτοὶ ἑαυτῶν, ἐπειδὴν μάθωσιν, ἢ πρὶν μαθεῖν." Ἦδη, δέ τινας ἐόρακας, ἔφη, πάντων τούτων ἀνεπιστήμονας ὄντας θαρροῦντας δὲ πρὸς ἕκαστα τούτων; Ἐγώ γε, ἦ δ' ὅς, καὶ λίαν γε θαρροῦντας. Οὐκοῦν οἱ θαρραλέοι οὗτοι καὶ ἀνδρεῖοί εἰσιν; Αἰσχρὸν μεντὰν, ἔφη, εἴη ἡ ἀνδρεία· ἐπεὶ οὗτοι γε μαϊνόμενοι εἰσιν. Πῶς οὖν ἔφη ἐγώ, λέγεις τοὺς ἀνδρείους; οὐχὶ τοὺς θαρραλέους εἶναι; Καὶ νῦν γ', ἔφη. Οὐκοῦν οὗτοι, ἦν δ' ἐγώ, οἱ οὕτω θαρραλέοι ὄντες οὐκ ἀνδρεῖοι, ἀλλὰ μαϊνόμενοι φαίνονται; καὶ ἐκεῖ αὖ οἱ σοφώτατοι οὗτοι καὶ θαρραλεώτατοί εἰσι, θαρραλεώτατοι δὲ ὄντες ἀνδρεῖοτατοι; καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἢ σοφία ἂν ἀνδρεία εἴη;

Οὐ καλῶς, ἔφη, μνημονεύεις, ὦ Σώκρατες, ἃ ἔλεγόν τε καὶ ἀπεκρινόμην σοι. Ἐγώ γε ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ, εἰ οἱ ἀνδρεῖοι καὶ θαρραλέοι εἰσιν, ὠμολόγησα· εἰ δὲ καὶ οἱ θαρραλέοι ἀνδρεῖοι, οὐκ ἠρωτήθην· εἰ γάρ με τότε ἤρου, εἶπον ἂν ὅτι οὐ πάντες· τοὺς δὲ ἀνδρείους ὡς οὐ θαρραλέοι εἰσὶ, τὸ ἐμὸν ὁμολόγημα, οὐδαμοῦ ἐπέδειξας ὡς οὐκ ὀρθῶς ὠμολόγησα. ἔπειτα τοὺς ἐπισταμένους αὐτοῦς ἑαυτῶν θαρραλεωτέρους ὄντας ἀπο-

φαίνεις καὶ μὴ ἐπισταμένων ἄλλων, καὶ ἐν τούτῳ οἶε τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν σοφίαν ταῦτόν εἶναι. τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ μετιῶν καὶ τὴν ἰσχὺν οἰηθείης ἂν εἶναι σοφίαν. πρῶτον μὲν γὰρ εἰ οὕτω μετιῶν ἔροιό με, εἰ οἱ ἰσχυροὶ δυνατοὶ εἰσι, φαίην ἂν· ἔπειτα, εἰ οἱ ἐπιστάμενοι παλαίειν δυνατώτεροί εἰσι τῶν μὴ ἐπισταμένων παλαίειν καὶ αὐτοὶ αὐτῶν, ἐπειδὴν μάθωσιν, ἢ πρὶν μαθεῖν, φαίην ἂν· ταῦτα δὲ ἐμοῦ ὁμολογήσαντος ἐξείη ἂν σοι, χρωμένῳ τοῖς αὐτοῖς τεκμηρίοις τούτοις, λέγειν ὡς κατὰ τὴν ἐμὴν ὁμολογίαν ἡ σοφία ἐστὶν ἰσχὺς. ἐγὼ δὲ οὐδαμοῦ οὐδ' ἐνταῦθα ὁμολογῶ τοὺς δυνατοὺς ἰσχυροὺς εἶναι, τοὺς μέντοι ἰσχυροὺς δυνατοὺς· οὐ γὰρ ταῦτόν εἶναι δύναμιν τε καὶ ἰσχὺν, ἀλλὰ τὸ μὲν καὶ ἀπὸ ἐπιστήμης γίγνεσθαι, τὴν δύναμιν, καὶ ἀπὸ μανίας τε καὶ ἀπὸ θυμοῦ, ἰσχὺν δὲ ἀπὸ φύσεως καὶ εὐτροφίας τῶν σωμάτων. οὕτω δὲ κάκεῖ οὐ ταῦτόν εἶναι θάρσος τε καὶ ἀνδρείαν· ὥστε συμβαίνει τοὺς μὲν ἀνδρείους θαρραλέους εἶναι, μὴ μέντοι τοὺς γε θαρραλέους ἀνδρείους πάντας. θάρσος μὲν γὰρ καὶ ἀπὸ τέχνης γίγνεται ἀνθρώποις καὶ ἀπὸ θυμοῦ τε καὶ ἀπὸ μανίας, ὥσπερ ἡ δύναμις, ἀνδρεία δὲ ἀπὸ φύσεως καὶ εὐτροφίας τῶν ψυχῶν γίγνεται.

ΚΕΦ. ΛΕ'. Λέγεις δὲ τινας, ἔφη, ὦ Πρωταγόρα, τῶν ἀνθρώπων εὖ ζῆν, τοὺς δὲ κακῶς; Ἔφη. Ἄρ' οὖν δοκεῖ σοι ἀνθρώπος ἂν εὖ ζῆν, εἰ ἀνιώνμενός τε καὶ ὀδυνώμενος ζῶη; Οὐκ ἔφη. Τί δ', εἰ ἡδέως βιοὺς τὸν βίον τελευτήσσειεν, οὐκ εὖ ἂν σοι δοκεῖ, οὕτω βεβιωχέναι; Ἐμοιγ' ἔφη. Τὸ μὲν ἄρα ἡδέως ζῆν ἀγαθόν, τὸ δ' ἀηδῶς κακόν. Εἴπερ τοῖς καλοῖς γ', ἔφη, ζῶη ἡδόμενος. Τί δὴ, ὦ Πρωταγόρα; μὴ καὶ σύ, ὥσπερ οἱ πολλοί, ἡδέ' ἄττα καλεῖς κακὰ καὶ ἀνιαρὰ ἀγαθὰ; ἐγὼ γὰρ λέγω, καθ' ὃ ἡδέα ἐστίν, ἄρα κατὰ τοῦτο οὐκ ἀγαθὰ, μὴ εἴ τι ἀπ' αὐτῶν ἀποβήσεται ἄλλο; καὶ αὐθις αὐτὰ ἀνιαρὰ ὡσαύτως οὕτως, οὐ καθ' ὅσον ἀνιαρὰ, κακὰ; Οὐκ οἶδα, ὦ Σώκρατες, ἔφη ἀπλῶς οὕτως, ὡς σὺ ἐρωτᾷς, εἰ ἐμοὶ ἀποκριτέον ἐστίν,

ὡς τὰ ἡδέα τε καὶ ἀγαθὰ ἔστιν ἅπαντα καὶ τὰ ἀνιαρὰ κακὰ· ἀλλὰ μοι δοκεῖ οὐ μόνον πρὸς τὴν νῦν ἀπόκρισιν ἐμοὶ ἀσφαλέστερον εἶναι ἀποκρίνασθαι, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντα τὸν ἄλλον βίον τὸν ἐμόν, ὅτι ἔστι μὲν ἅ τῶν ἡδέων οὐκ ἔστιν ἀγαθὰ, ἔστι δ' αὖ καὶ ἅ τῶν ἀνιαρῶν οὐκ ἔστι κακὰ, ἔστι δ' ἅ ἔστι, καὶ τρίτον ἅ οὐδέτερα, οὔτε κακὰ οὔτε ἀγαθὰ. Ἡδέα δὲ καλεῖς ἦν δ' ἐγώ, οὐ τὰ ἡδονῆς μετέχοντα ἢ ποιοῦντα ἡδονήν; Πάνυ γ' ἔφη, Τοῦτο τοίνυν λέγω, καθ' ὅσον ἡδέα ἔστιν εἰ οὐκ ἀγαθὰ, τὴν ἡδονὴν αὐτὴν ἐρωτῶν, εἰ οὐκ ἀγαθὸν ἔστιν. Ὡσπερ σὺ λέγεις, ἔφη, ἐκάστοτε, ὦ Σώκρατες, σκοπώμεθα αὐτό, καὶ ἐὰν μὲν πρὸς λόγον δοκῇ εἶναι τὸ σκέμμα καὶ τὸ αὐτὸ φαίνεται ἡδύ τε καὶ ἀγαθόν, συγχωρησόμεθα· εἰ δὲ μή, τότε ἡδὴ ἀμφισβητήσομεν. Πότερον οὖν, ἦν δ' ἐγώ, σὺ βούλει ἡγεμονεύειν τῆς σκέψεως, ἢ ἐγὼ ἡγῶμαι; Δίκαιος ἔφη, σὺ ἡγεῖσθαι· σὺ γὰρ καὶ κατάρχεις τοῦ λόγου. Ἄρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, τῆδέ πη καταφανὲς ἂν ἡμῖν γένοιτο; ὥσπερ εἰ τις ἄνθρωπον σκοπῶν ἐκ τοῦ εἴδους ἢ πρὸς ὑγίειαν ἢ πρὸς ἄλλο τι τῶν τοῦ σώματος ἔργων, ἰδὼν τὸ πρόσωπον καὶ τὰς χεῖρας ἄκρας εἶποι· Ἴθι δὴ μοι ἀποκαλύψας καὶ τὰ στήθη καὶ τὸ μετὰφρενον ἐπίδειξον, ἵνα ἐπισκέψωμαι σαφέστερον· ἐγὼ τοιοῦτόν τι ποθῶ πρὸς τὴν σκέψιν· θεασάμενος ὅτι οὕτως ἔχεις πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἡδύ, ὡς φῆς, δέομαι τοιοῦτόν τι εἰπεῖν· Ἴθι δὴ μοι, ὦ Πρωταγόρα, καὶ τόδε τῆς διανοίας ἀποκάλυψον· πῶς ἔχεις πρὸς ἐπιστήμην; πότερον καὶ τοῦτό σοι δοκεῖ ὥσπερ τοῖς πολλοῖς ἀνθρώποις, ἢ ἄλλως; δοκεῖ δὲ τοῖς πολλοῖς περὶ ἐπιστήμης τοιοῦτόν τι, οὐκ ἰσχυρὸν οὐδ' ἡγεμονικὸν οὐδ' ἀρχικὸν εἶναι· οὐδ' ὡς περὶ τοιούτου αὐτοῦ ὄντος διανοοῦνται, ἀλλ' ἐνούσης πολλάκις ἀνθρώπων ἐπιστήμης οὐ τὴν ἐπιστήμην αὐτοῦ ἄρχειν, ἀλλ' ἄλλο τι, τοτὲ μὲν θυμόν, τοτὲ δὲ ἡδονήν, τοτὲ δὲ λύπην, ἐνίοτε δὲ ἔρωτα, πολλάκις δὲ φόβον, ἀτεχνῶς διανοοῦμενοι περὶ τῆς ἐπιστήμης, ὥσπερ

περὶ ἀνδραπόδου, περιελκομένης ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων. ἄρ' οὖν καὶ σοὶ τοιοῦτόν τι περὶ αὐτῆς δοκεῖ, ἢ καλόν τε εἶναι ἢ ἐπιστήμη καὶ οἷον ἄρχειν τοῦ ἀνθρώπου ; καὶ ἐάνπερ γιγνώσκῃ τις τὰγαθὰ καὶ τὰ κακὰ, μὴ ἂν κρατηθῆναι ὑπὸ μηδενός, ὥστε ἄλλ' ἄττα πράττειν ἢ ἃ ἐπιστήμη κελεύῃ, ἀλλ' ἱκανὴν εἶναι τὴν φρόνησιν βοηθεῖν τῷ ἀνθρώπῳ ; Καὶ δοκεῖ, ἔφη, ὡσπερ σὺ λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ ἅμα, εἴπερ τῷ ἄλλῳ, αἰσχρὸν ἐστὶ καὶ ἐμοὶ σοφίαν καὶ ἐπιστήμην οὐχὶ πάντων κράτιστον φάναι εἶναι τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων. Καλῶς γε, ἔφην, ἐγώ, σὺ λέγων καὶ ἀληθῆ. οἶσθα οὖν ὅτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐμοὶ τε καὶ σοὶ οὐ πείθονται, ἀλλὰ πολλοὺς φασὶ γιγνώσκοντας τὰ βέλτιστα οὐκ ἐθέλειν πράττειν, ἐξόν αὐτοῖς, ἀλλὰ ἄλλα πράττειν καὶ ἄσους δὴ ἐγὼ ἠρόμην ὅ τί ποτε αἰτίον ἐστὶ τούτου, ὑπὸ ἡδονῆς φασὶν ἠττώμενους ἢ λύπης ἢ ὧν νυνδὴ ἐγὼ ἔλεγον ὑπὸ τινος τούτων κρατούμενους ταῦτα ποιεῖν τοὺς ποιοῦντας. Πολλὰ γὰρ οἶμαι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ ἄλλα οὐκ ὀρθῶς λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι. "Ἴθι δὴ μετ' ἐμοῦ ἐπιχείρησον πείθειν τοὺς ἀνθρώπους καὶ διδάσκειν ὅ ἐστιν αὐτοῖς τοῦτο τὸ πάθος, ὃ φασὶν ὑπὸ τῶν ἡδονῶν ἠττᾶσθαι, καὶ οὐ πράττειν διὰ ταῦτα τὰ βέλτιστα, ἐπεὶ γιγνώσκουσιν αὐτά. ἴσως γὰρ ἂν λεγόντων ἡμῶν, ὅτι Οὐκ ὀρθῶς λέγετε, ὦ ἄνθρωποι, ἀλλὰ ψεύδεσθε, ἔροιντ' ἂν ἡμᾶς. ἜΩ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, εἰ μὴ ἐστὶ τοῦτο τὸ πάθημα ἡδονῆς ἠττᾶσθαι, ἀλλὰ τί ποτ' ἐστὶ, καὶ τί ὑμεῖς αὐτὸ φατε εἶναι; εἶπατον ἡμῖν. Τί δέ, ὦ Σώκρατες, δεῖ ἡμᾶς σκοπεῖσθαι τὴν τῶν πολλῶν δόξαν ἀνθρώπων, οἷ ὅ τι ἂν τύχωσι τοῦτο λέγουσιν; Οἶμαι, ἦν δ' ἐγώ, εἶναι τι ἡμῖν τοῦτο πρὸς τὸ ἐξευρεῖν περὶ ἀνδρείας, πρὸς τὰλλα μόρια τὰ τῆς ἀρετῆς πῶς ποτ' ἔχει. εἰ οὖν σοὶ δοκεῖ ἐμμένειν οἷς ἄρτι ἔδοξεν ἡμῖν, ἐμὲ ἠγγήσασθαι, ἢ οἶμαι ἂν ἐγῶ γε κάλλιστα φανερόν γενέσθαι, ἔπου· εἰ δὲ βούλει, εἰ σοὶ φίλον, ἐὼ χαίρειν. Ἄλλ' ἔφη, ὀρθῶς λέγεις· καὶ πέραινε ὡσπερ ἤρξω.

ΚΕΦ. ΛΣΤ. Πάλιν τοίνυν, ἔφην ἐγώ, εἰ ἔροιντο ἡμᾶς· Τί οὖν φατε τοῦτο εἶναι, ὃ ἡμεῖς ἤπτω εἶναι τῶν ἡδονῶν ἐλέγομεν; εἵποισμ' ἂν ἔγωγε πρὸς αὐτούς ὠδί· Ἀκούετε δὴ· πειρασόμεθα γὰρ ὑμῖν ἐγώ τε καὶ Πρωταγόρας φράσαι. ἄλλο τι γάρ, ὧ ἄνθρωποι, φατέ ὑμῖν τοῦτο γίνεσθαι ἐν τοῖσδε, οἷον πολλάκις ὑπὸ σίτων καὶ ποτῶν καὶ ἀφροδισίων κρατούμενοι ἡδέων ὄνων, γιγνώσκοντες ὅτι πονηρὰ ἐστίν, ὅμως αὐτὰ πράττειν; Φαῖεν ἂν. Οὐκοῦν ἐροίμεθ' ἂν αὐτούς ἐγώ τε καὶ σὺ πάλιν· Πονηρὰ δὲ αὐτὰ πῆ φατε εἶναι; πότερον ὅτι τὴν ἡδονὴν ταύτην ἐν τῷ παραχρῆμα παρέχει καὶ ἡδύ ἐστίν ἕκαστον αὐτῶν, ἢ ὅτι εἰς τὴν ὕστερον χρόνον νόσους τε ποιεῖ καὶ πενίας καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλά παρασκευάζει; ἢ κἂν εἴ τι τούτων εἰς τὸ ὕστερον μηδὲν παρασκευάζει, χαίρειν δὲ μόνον ποιεῖ, ὅμως δ' ἂν κακὰ ᾖν, ὃ τι μαθόντα χαίρειν ποιεῖ καὶ ὀπηρεῖν; ἄρ' οἴομεθα ἂν αὐτούς, ὧ Πρωταγόρα, ἄλλο τι ἀποκρίνασθαι, ἢ ὅτι οὐ κατὰ τὴν αὐτῆς τῆς ἡδονῆς τῆς παραχρῆμα ἐργασίαν κακὰ ἐστίν, ἀλλὰ διὰ τὰ ὕστερον γιγνόμενα, νόσους τε καὶ τᾶλλα; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη ὁ Πρωταγόρας, τοὺς πολλοὺς ἂν ταῦτα ἀποκρίνασθαι. Οὐκοῦν νόσους ποιοῦντα ἀνίας ποιεῖ, καὶ πενίας ποιοῦντα ἀνίας ποιεῖ; ὁμολογοῖεν ἂν, ὡς ἐγῶμαι. Συνέφη ὁ Πρωταγόρας. Οὐκοῦν φαίνεται, ὧ ἄνθρωποι, ὑμῖν, ὡς φαμεν ἐγώ τε καὶ Πρωταγόρας, δι' οὐδὲν ἄλλο ταῦτα κακὰ ὄντα, ἢ διότι εἰς ἀνίας τε ἀποτελευτᾷ καὶ ἄλλων ἡδονῶν ἀποστερεῖ; ὁμολογοῖεν ἂν; συνεδόκει ἡμῖν ἀμφοῖν. Οὐκοῦν πάλιν αὖ αὐτούς τὸ ἐναντίον εἰ ἐροίμεθα· Ὡ ἄνθρωποι, οἱ λέγοντες αὖ ἀγαθὰ ἀνιαιρὰ εἶναι, ἄρα οὐ τὰ τοιαῦτα λέγετε, οἷον τὰ τε γυμνάσια καὶ τὰς στρατείας καὶ τὰς ὑπὸ τῶν ἰατρῶν θεραπείας, τὰς διὰ καύσεων τε καὶ τομῶν καὶ φαρμακειῶν καὶ λιμοκτονιῶν γιγνομένας, ὅτι ταῦτα ἀγαθὰ μὲν ἐστίν, ἀνιαιρὰ δέ; φαῖεν ἂν; Συνεδόκει. Πότερον οὖν κατὰ τόδε ἀγαθὰ αὐτὰ καλεῖτε, ὅτι ἐν τῷ παραχρῆμα ὀδύνας τὰς ἐσχάτας παρέχει καὶ ἀλγηδό-

νας, ἢ ὅτι εἰς τὸν ὕστερον χρόνον ὑγίειά τε ἀπ' αὐτῶν γίγνον-
 ται καὶ εὐεξίαί τῶν σωμάτων καὶ τῶν πόλεων σωτηρίαί καὶ
 ἄλλων ἀρχαὶ καὶ πλοῦτοι; φαῖεν ἄν, ὡς ἐγῶμαι. Συνεδόκει.
 Ταῦτα δὲ ἀγαθὰ ἐστὶ δι' ἄλλο τι, ἢ ὅτι εἰς ἡδονὰς ἀποτελευτᾶ
 καὶ λυπῶν ἀπαλλαγὰς τε καὶ ἀποτροπὰς; ἢ ἔχετε τι ἄλλο τέ-
 λος λέγειν, εἰς ὃ ἀποβλέψαντες αὐτὰ ἀγαθὰ καλεῖτε, ἀλλ' ἢ
 ἡδονὰς τε καὶ λύπας; οὐκ ἂν φαῖεν, ὡς ἐγῶμαι. Οὐδ' ἐμοὶ δο-
 κεῖ, ἔφη ὁ Πρωταγόρας. Οὐκοῦν τὴν μὲν ἡδονὴν διώκετε ὡς
 ἀγαθὸν ὄν, τὴν δὲ λύπην φεύγετε ὡς κακόν; Συνεδόκει. Τοῦτ'
 ἄρα ἡγεῖσθ' εἶναι κακόν, τὴν λύπην, καὶ ἀγαθὸν τὴν ἡδονήν,
 ἐπεὶ καὶ αὐτὸ τὸ χαίρειν τότε λέγετε κακόν εἶναι, ὅταν μει-
 ζόνων ἡδονῶν ἀποστερῆ ἢ ὅσας αὐτὸ ἔχει, ἢ λύπας μείζους
 παρασκευάζῃ τῶν ἐν αὐτῷ ἡδονῶν· ἐπεὶ εἰ κατ' ἄλλο τι αὐτὸ
 τὸ χαίρειν κακόν καλεῖτε καὶ εἰς ἄλλο τι τέλος ἀποβλέψαντες,
 ἔχοιτε ἄν καὶ ἡμῖν εἰπεῖν· ἀλλ' οὐχ ἔξετε. Οὐδ' ἐμοὶ δοκοῦσιν,
 ἔφη ὁ Πρωταγόρας. "Ἄλλο τι οὖν πάλιν καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ
 λυπεῖσθαι ὁ αὐτὸς τρόπος; τότε καλεῖτε αὐτὸ τὸ λυπεῖσθαι
 ἀγαθόν, ὅταν ἢ μείζους λύπας τῶν ἐν αὐτῷ οὐσῶν ἀπαλλάττη
 ἢ μείζους ἡδονὰς τῶν λυπῶν παρασκευάζῃ; ἐπεὶ εἰ πρὸς ἄλλο
 τι τέλος ἀποβλέπετε, ὅταν καλῆτε αὐτὸ τὸ λυπεῖσθαι ἀγαθόν
 ἢ πρὸς ὃ ἐγὼ λέγω, ἔχετε ἡμῖν εἰπεῖν· ἀλλ' οὐχ ἔξετε. Ἀληθῆ,
 ἔφη, λέγεις, ὁ Πρωταγόρας. Πάλιν τοίνυν, ἔφην ἐγώ, εἴ με
 ἀνέροισθε, ὦ ἄνθρωποι, Τίνος οὖν δήποτε ἔνεκα πολλὰ περὶ
 τούτου λέγεις καὶ πολλαχῆ; Συγγιγνώσχετε μοι, φαίην ἂν
 ἐγῶγε· πρῶτον μὲν γάρ οὐ ῥάδιον ἀποδείξαι τί ἐστὶ ποιε-
 τοῦτο, ὃ ὑμεῖς καλεῖτε τῶν ἡδονῶν ἤττω εἶναι· ἔπειτα ἐν τού-
 τῳ εἰσὶ πᾶσι αἱ ἀποδείξεις. ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν ἀναθέσθαι ἔξε-
 στιν, εἴ πῃ ἔχετε ἄλλο τι φάναι εἶναι τὸ ἀγαθὸν ἢ τὴν ἡδο-
 νήν, ἢ τὸ κακὸν ἄλλο τι ἢ τὴν ἀνίαν ἢ ἀρκεῖ ὑμῖν τὸ ἡδέως
 καταβιῶναι τὸν βίον ἀνευ λυπῶν; εἰ δὲ ἀρκεῖ καὶ μὴ ἔχετε
 μηδὲν ἄλλο φάναι εἶναι ἀγαθὸν ἢ κακόν, ὃ μὴ εἰς ταῦτα τε-

λευτᾶ, τὸ μετὰ τοῦτο ἀκούετε. φημί γὰρ ὑμῖν τούτου οὕτως ἔχοντος γελοῖον τὸν λόγον γίνεσθαι, ὅταν λέγητε, ὅτι πολλὰκις γινώσκων τὰ κακὰ ἄνθρωπος, ὅτι κακὰ ἐστίν, ὅμως πράττει αὐτά, ἐξὸν μὴ πράττειν, ὑπὸ τῶν ἡδονῶν ἀγόμενος καὶ ἐκπληττόμενος· καὶ αὖθις αὖ λέγετε, ὅτι γινώσκων ὁ ἄνθρωπος τὰγαθὰ πράττειν οὐκ ἐθέλει διὰ τὰς παραχρῆμα ἡδονάς, ὑπὸ τούτων ἡττώμενος.

ΚΕΦ. ΛΖ'. Ὡς δὲ ταῦτα γελοῖα ἐστί, κατάδηλον ἐστίν, ἐὰν μὴ πολλοῖς ὀνόμασι χρώμεθα ἄρα ἡδεῖ τε καὶ ἀνιαρῶ καὶ ἀγαθῶ καὶ κακῶ, ἀλλ' ἐπειδὴ δύο ἐφάνη ταῦτα, δυοῖν καὶ ὀνόμασι προσχγορεύωμεν αὐτά, πρῶτον μὲν ἀγαθῶ καὶ κακῶ, ἔπειτα αὖθις ἡδεῖ τε καὶ ἀνιαρῶ. Θέμενοι δὴ οὕτω λέγωμεν ὅτι γινώσκων ὁ ἄνθρωπος τὰ κακὰ ὅτι κακὰ ἐστίν, ὅμως αὐτὰ ποιεῖ. ἐὰν οὖν τις ἡμᾶς ἐρηται διὰ τί, ἡττώμενος, φήσομεν. Ὑπὸ τοῦ ; ἐκεῖνος ἐρήσεται ἡμᾶς· ἡμῖν δὲ ὑπὸ μὲν ἡδονῆς οὐκέτι ἐξεστίν εἰπεῖν ἄλλο γὰρ ὄνομα μετείληφεν ἀντὶ τῆς ἡδονῆς τὸ ἀγαθόν· ἐκεῖνῳ δὲ ἀποκρινώμεθα καὶ λέγωμεν, ὅτι ἡττώμενος — Ὑπὸ τίνος ; φήσει. Τοῦ ἀγαθοῦ, φήσομεν νῆ Δία. ἂν οὖν τύχη ὁ ἐρόμενος ἡμᾶς ὑβριστῆς ὢν, γελάσεται καὶ ἐρεῖ· Ἡ γελοῖον λέγετε πρᾶγμα, εἰ πράττει τις κακὰ, γινώσκων ὅτι κακὰ ἐστίν, οὐ δέον αὐτὸν πράττειν, ἡττώμενος ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν. ἄρα, φήσει, οὐκ ἀξίων ὄντων νικᾶν ἐν ὑμῖν τῶν ἀγαθῶν τὰ κακὰ, ἢ ἀξίων ; φήσομεν δῆλον ὅτι ἀποκρινόμενοι, ὅτι οὐκ ἀξίων ὄντων· οὐ γὰρ ἂν ἐξημάρτανεν ὃν φάμεν ἡττω εἶναι τῶν ἡδονῶν. Κατὰ τί δέ, φήσει ἴσως, ἀνάξιά ἐστὶ τὰγαθὰ τῶν κακῶν ἢ τὰ κακὰ τῶν ἀγαθῶν ; ἢ κατ' ἄλλο τι ἢ ὅταν τὰ μὲν μείζω, τὰ δὲ σμικρότερα ἢ ; ἢ πλείω, τὰ δὲ ἐλάττω ἢ ; οὐχ ἔξομεν εἰπεῖν ἄλλο ἢ τοῦτο. Δῆλον ἄρα, φήσει, ὅτι τὸ ἡττᾶσθαι τοῦτο λέγετε, ἀντὶ ἐλαττόνων ἀγαθῶν μείζω κακὰ λαμβάνειν. ταῦτα μὲν οὖν οὕτω. μεταλάβωμεν δὴ τὰ

ὀνόματα πάλιν τὸ ἡδὺ τε καὶ ἀνιαρὸν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς τούτοις, καὶ λέγωμεν, ὅτι ἄνθρωπος πράττει, τότε μὲν ἐλέγομεν τὰ κακά, νῦν δὲ λέγωμεν τὰ ἀνιαρά, γινώσκων ὅτι ἀνιαρὰ ἐστίν, ἡττώμενος ὑπὸ τῶν ἡδέων, δῆλον ὅτι ἀναξίων ὄντων νικᾶν. καὶ τίς ἄλλη ἀναξία ἡδονῇ πρὸς λύπην ἐστίν, ἀλλ' ἢ ὑπερβολὴ ἀλλήλων καὶ ἔλλειψις; ταῦτα δ' ἐστὶ μείζω τε καὶ σμικρότερα γινόμενα ἀλλήλων καὶ πλείω καὶ ἐλάττω καὶ μᾶλλον καὶ ἥττον. εἰ γὰρ τις λέγει ὅτι, Ἄλλὰ πολὺ διαφέρει, ὦ Σώκρατες, τὸ παραχρημα ἡδὺ τοῦ εἰς τὸν ὕστερον χρόνον καὶ ἡδέος καὶ λυπηροῦ, Μῶν ἄλλω τῷ, φαίην ἂν ἔγωγε, ἢ ἡδονῇ καὶ λύπῃ; οὐ γὰρ ἔσθ' ὅτῳ ἄλλω. ἀλλ' ὡσπερ ἀγαθὸς ἰστάναι ἄνθρωπος, συνθεῖς τὰ ἡδέα καὶ συνθεῖς τὰ λυπηρά, καὶ τὸ ἐγγὺς καὶ τὸ πόρρω στήσας ἐν τῷ ζυγῷ, εἶπέ, πότερα πλείω ἐστίν· ἐάν μὲν γὰρ ἡδέα πρὸς ἡδέα ἰστῆς, τὰ μείζω αἰεὶ καὶ πλείω ληπτέα· ἐάν δὲ λυπηρὰ πρὸς λυπηρά, τὰ ἐλάττω καὶ σμικρότερα, ἐάν δὲ ἡδέα πρὸς λυπηρά, ἐάν μὲν τὰ ἀνιαρὰ ὑπερβάλληται ὑπὸ τῶν ἡδέων, ἐάν τε τὰ ἐγγὺς ὑπὸ τῶν πόρρω, ἐάν τε τὰ πόρρω ὑπὸ τῶν ἐγγύς, ταύτην τὴν πρᾶξιν πρακτέον ἐν ἧ ἂν ταῦτ' ἐνῆ· ἐάν δὲ τὰ ἡδέα ὑπὸ τῶν ἀνιαρῶν, οὐ πρακτέα· μὴ πη ἄλλη ἔχει, φαίην ἂν, ταῦτα, ὦ ἄνθρωποι; οἶδ' ὅτι οὐκ ἂν ἔχοιεν ἄλλως λέγειν. Συνεδόκει καὶ ἐκεῖνω. Ὅτε δὴ τοῦτο οὕτως ἔχει, τόδε μοι ἀποκρίνασθε. φήσω· φαίνεται ὑμῖν τῇ ὄψει τὰ αὐτὰ μεγέθη ἐγγύθεν μὲν μείζω, πόρρωθεν δὲ ἐλάττω ἢ οὐ; Φήσουσι. Καὶ τὰ παχέα καὶ τὰ πολλὰ ὡσαύτως; καὶ αἱ φωναὶ αἱ ἴσαι ἐγγύθεν μὲν μείζους, πόρρωθεν δὲ σμικρότεροι; Φαῖεν ἂν. Εἰ οὖν ἐν τούτῳ ἡμῖν ἦν τὸ εὖ πράττειν, ἐν τῷ τὰ μὲν μεγάλα μήκη καὶ πράττειν καὶ λαμβάνειν, τὰ δὲ σμικρὰ καὶ φεύγειν καὶ μὴ πράττειν, τίς ἂν ἡμῖν σωτηρία ἐφάνη τοῦ βίου; ἄρα ἢ μετρητικὴ τέχνη ἢ ἡ τοῦ φαινομένου δύναμις; ἢ αὕτη μὲν ἡμᾶς ἐπλάνα καὶ ἐποίησε ἄνω τε καὶ κάτω πολλάκις μεταλαμβάνειν ταῦτά καὶ μεταμέλειν καὶ ἐν ταῖς πράξεσι καὶ ἐν ταῖς

αίρέσεις τῶν μεγάλων τε καὶ μικρῶν, ἡ δὲ μετρητικὴ ἄκυρον μὲν ἂν ἐποίησε τοῦτο τὸ φάντασμα, δηλώσασα δὲ τὸ ἀληθὲς ἡσυχίαν ἂν ἐποίησεν ἔχειν τὴν ψυχὴν μένουσαν ἐπὶ τῷ ἀληθεῖ καὶ ἔσωσεν ἂν τὸν βίον ; ἄρ' ἂν ὁμολογοῖεν οἱ ἄνθρωποι πρὸς ταῦτα ἡμᾶς τὴν μετρητικὴν σφίζειν ἂν τέχνην, ἢ ἄλλην ; Τὴν μετρητικὴν, ὠμολόγει. Τί δ', εἰ ἐν τῇ τοῦ περιττοῦ καὶ ἀρτίου αἰρέσει ἡμῖν ἦν ἡ σωτηρία τοῦ βίου, ὁπότε τὸ πλέον ὀρθῶς ἔδει ἐλέσθαι καὶ ὁπότε τὸ ἔλαττον, ἢ αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸ ἢ τὸ ἕτερον πρὸς τὸ ἕτερον, εἴτ' ἐγγύς εἶτε πόρρω εἶη, τί ἂν ἔσωζεν ἡμῖν τὸν βίον ; ἄρ' ἂν οὐκ ἐπιστήμη ; καὶ ἄρ' ἂν οὐ μετρητικὴ τις, ἐπειδὴ περ ὑπερβολῆς τε καὶ ἐνδείας ἐστὶν ἡ τέχνη ; ἐπειδὴ δὲ περιττοῦ καὶ ἀρτίου, ἄρα ἄλλη τις ἢ ἀριθμητικὴ ; ὁμολογοῖεν ἂν ἡμῖν οἱ ἄνθρωποι, ἢ οὐ ; Ἐδόκουν ἂν καὶ τῷ Πρωταγόρᾳ ὁμολογεῖν. Εἶπεν, ὦ ἄνθρωποι· ἐπειδὴ δὲ ἡδονῆς τε καὶ λύπης ἐν ὀρθῇ τῇ αἰρέσει ἐφάνη ἡμῖν ἡ σωτηρία τοῦ βίου οὐσα, τοῦ τε πλείονος καὶ ἐλάττονος καὶ μείζονος καὶ μικροτέρου καὶ πορρωτέρου καὶ ἐγγυτέρω, ἄρα πρῶτον μὲν οὐ μετρητικὴ φαίνεται, ὑπερβολῆς τε καὶ ἐνδείας οὐσα καὶ ἰσότητος πρὸς ἀλλήλας σχέσις ; Ἄλλ' ἀνάγκη. Ἐπεὶ δὲ μετρητικὴ, ἀνάγκη δῆπου τέχνη καὶ ἐπιστήμη. Συμφήσουσιν. Ἡτις μὲν τοίνυν τέχνη καὶ ἐπιστήμη ἐστὶν αὕτη, εἰσαῦθις σκεψόμεθα· ὅτι δὲ ἐπιστήμη ἐστὶ, τοσοῦτον ἐξαρκεῖ πρὸς τὴν ἀπόδειξιν, ἣν ἐμὲ δεῖ καὶ Πρωταγόραν ἀποδειξάναι περὶ ὧν ἤρεσθ' ἡμᾶς. ἤρεσθε δέ, εἰ μέμνησθε, ἡνίκα ἡμεῖς ἀλλήλοις ὠμολογοῦμεν ἐπιστήμης μηδὲν εἶναι κρεῖττον, ἀλλὰ τοῦτο ἀεὶ κρατεῖν, ὅπου ἂν ἐνῆ, καὶ ἡδονῆς καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων· ὑμεῖς δὲ δὴ ἔφατε τὴν ἡδονὴν πολλάκις κρατεῖν καὶ τοῦ εἰδότης ἀνθρώπου, ἐπειδὴ δὲ ὑμῖν οὐχ ὠμολογοῦμεν, μετὰ τοῦτο ἤρεσθε ἡμᾶς· Ὡ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, εἰ μὴ ἐστὶ τοῦτο τὸ πάθημα ἡδονῆς ἠττάσθαι, ἀλλὰ τίποι' ἐστ' καὶ τί ὑμεῖς αὐτὸ φατε εἶναι ; εἴπετε ἡμῖν. εἰ μὲν οὖν τότε εὐ-

θὺς ὑμῖν εἶπομεν ὅτι ἀμαθία, κατεγελάτε ἀν ἡμῶν· νῦν δὲ ἀν ἡμῶν καταγελάτε, καὶ ὑμῶν αὐτῶν καταγελάσεσθε· καὶ γὰρ ὑμεῖς ὡμολογήκατε ἐπιστήμης ἐνδεία ἐξαμαρτάνειν περὶ τὴν τῶν ἡδονῶν αἴρεσιν καὶ λυπῶν τοὺς ἐξαμαρτάνοντας — ταῦτα δὲ ἐστὶν ἀγαθὰ τε καὶ κακὰ—καὶ οὐ μόνον ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πρόσθεν ἔτι ὡμολογήκατε ὅτι μετρητικῆς· ἢ δὲ ἐξαμαρτανομένη πρᾶξις ἀνευ ἐπιστήμης ἴστε ποῦ καὶ αὐτοὶ ὅτι ἀμαθία πράττεται. ὥστε τοῦτ' ἐστὶ τὸ ἡδονῆς ἤττω εἶναι, ἀμαθία ἢ μεγίστη· ἥς Πρωταγόρας ὁδε φησὶν ἰατρὸς εἶναι καὶ Πρόδικος καὶ Ἰππίας· ὑμεῖς δὲ διὰ τὸ οἶεσθαι ἄλλο τι ἢ ἀμαθίαν εἶναι οὔτε αὐτοὶ οὔτε τοὺς ὑμετέρους παῖδας παρὰ τοὺς τούτων διδασκάλους τούσδε τοὺς σοφιστὰς πέμπετε, ὡς οὐ διδακτοῦ ὄντος, ἀλλὰ κηδόμενοι τοῦ ἀργυρίου καὶ οὐ διδόντες τούτοις κακῶς πράττετε καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ.

ΚΕΦ. ΛΗ'. Ταῦτα μὲ τοῖς πολλοῖς ἀποκεκριμένοι ἀν ἤμεν· ὑμᾶς δὲ δὴ μετὰ Πρωταγόρου ἐρωτῶ, ὦ Ἰππία τε καὶ Πρόδικε — κοινὸς γὰρ δὴ ἔστω ὑμῖν ὁ λόγος —, πότερον δοκῶ ὑμῖν ἀληθῆ λέγειν ἢ ψευδεσθαι. Ὑπερφυῶς ἐδόκει ἅπασιν ἀληθῆ εἶναι τὰ εἰρημένα. Ὁμολογεῖτε ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, τὸ μὲν ἡδὺ ἀγαθὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀνιαρὸν κακόν; τὴν δὲ Προδίκου τοῦδε διαίρεσιν τῶν ὀνομάτων παραιτοῦμαι· εἴτε γὰρ ἡδὺ εἴτε τερπνὸν λέγεις εἴτε χαρτόν, εἴτε ὀπόθεν καὶ ὅπως χαίρεις τὰ τοιαῦτα ὀνομάζων, ὦ βέλτιστε Πρόδικε, τοῦτό μοι πρὸς ὃ βούλομαι ἀπόκριναι. Γελάσας οὖν ὁ Πρόδικος συνωμολόγησε, καὶ οἱ ἄλλοι. Τί δὲ δὴ, ὦ ἄνδρες, ἔφην ἐγώ, τὸ τοιόνδε; αἰ ἐπὶ τούτου πράξεις ἅπασαι, ἐπὶ τοῦ ἀλύπως ζῆν καὶ ἡδέως, ἄρ' οὐ καλαὶ καὶ ὠφέλιμοι; καὶ τὸ καλὸν ἔργον ἀγαθόν τε καὶ ὠφέλιμον; Συνεδόκει. Εἰ ἄρα, ἔφην ἐγώ, τὸ ἡδὺ ἀγαθὸν ἐστὶν, οὐδεὶς οὔτε εἰδῶς οὔτε οἰόμενος ἄλλα βελτίω εἶναι, ἢ ἃ ποιεῖ, καὶ δυνατὰ, ἔπειτα ποιεῖ ταῦτα, ἐξὸν τὰ βελτίω

οὐδὲ τὸ ἦττω εἶναι αὐτοῦ ἄλλο τι τοῦτ' ἐστὶν ἢ ἀμαθία, οὐδὲ κρείττω ἑαυτοῦ ἄλλο τι ἢ σοφία. Συνεδόκει πᾶσιν. Τί δὲ δὴ ; ἀμαθίαν ἄρα τὸ τοιόνδε λέγετε, τὸ ψευδῆ ἔχειν δόξαν καὶ ἐψεύσθαι περὶ τῶν πραγμάτων τῶν πολλοῦ ἀξίων ; Καὶ τοῦτο πᾶσι συνεδόκει. "Ἄλλο τι οὖν, ἔφην ἐγώ, ἐπὶ γε τὰ κακὰ οὐδεὶς ἐκὼν ἔρχεται οὐδὲ ἐπὶ ἃ οἶεται κακὰ εἶναι, οὐδ' ἐστὶ τοῦτο, ὡς ἔοικεν, ἐν ἀνθρώπου φύσει, ἐπὶ ἃ οἶεται κακὰ εἶναι ἐθέλειν ἰέναι ἀντὶ τῶν ἀγαθῶν ὅταν τε ἀναγκασθῆ δυοῖν κακοῖν τὸ ἕτερον αἰρεῖσθαι, οὐδεὶς τὸ μείζον αἰρήσεται ἐξὸν τὸ ἔλαττον ; "Ἀπαντα ταῦτα συνεδόκει πᾶσιν ἡμῖν. Τί οὖν ; ἔφην ἐγώ, καλεῖτε τι δέος καὶ φόβον ; καὶ ἄρα ὑπερ ἐγώ ; πρὸς σὲ λέγω, ὦ Πρόδικε· προσδοκίαν τινὰ λέγω κακοῦ τοῦτο, εἴτε φόβον εἴτε δέος καλεῖτε. Ἐδόκει Πρωταγόρᾳ μὲν καὶ Ἰππία δέος τε καὶ φόβος εἶναι τοῦτο, Προδικῶ δὲ δέος, φόβος δ' οὐ. Ἄλλ' οὐδέν, ἔφην ἐγώ, ὦ Πρόδικε, διαφέρει· ἀλλὰ τόδε· εἰ ἀληθῆ τὰ ἔμπροσθεν ἐστίν, ἄρα τις ἀνθρώπων ἐθελήσει ἐπὶ ταῦτα ἰέναι ἃ δέδοικεν, ἐξὸν ἐπὶ ἃ μὴ ; ἢ ἀδύνατον ἐκ τῶν ὁμολογημένων ; ἃ γὰρ δέδοικεν, ὁμολόγηται ἡγεῖσθαι κακὰ εἶναι ἃ ἡγεῖται κακὰ, οὐδένα οὔτε ἰέναι ἐπὶ ταῦτα οὔτε λαμβάνειν ἐκόντα. Ἐδόκει καὶ ταῦτα πᾶσιν.

ΚΕΦ. ΛΘ'. Οὕτω δὴ τούτων ὑποκειμένων, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Πρόδικε τε καὶ Ἰππία, ἀπολογείσθω ἡμῖν Πρωταγόρας ὅδε, ἃ τὸ πρῶτον ἀπεκρίνατο, πῶς ὀρθῶς ἔχει, μὴ ἃ τὸ πρῶτον παντάπασιν τότε μὲν γὰρ δὴ πέντε ὄντων μορίων τῆς ἀρετῆς οὐδὲν ἔφη εἶναι τὸ ἕτερον οἷον τὸ ἕτερον, ἰδίαν δὲ αὐτοῦ ἕκαστον ἔχειν δύναμιν· ἀλλ' οὐ ταῦτα λέγω, ἀλλ' ἃ τὸ ὕστερον εἶπε· τὸ γὰρ ὕστερον ἔφη τὰ μὲν τέταρτα ἐπιεικῶς παραπλήσια ἀλλήλοις εἶναι, τὸ δὲ ἐν πᾶσι πολὺ διαφέρειν τῶν ἄλλων, τὴν ἀνδρείαν, γνῶσεσθαι δὲ μ' ἔφη τεκμηρίω τῶνδε· εὐρήσεις γάρ, ὦ Σώκρατες, ἀνθρώπους ἀνοσιωτάτους μὲν ὄντας καὶ ἀδικωτάτους καὶ ἀκολαστοτάτους καὶ ἀμαθεστάτους, ἀνδρειοτά-

τους δέ· ὧ γινώσκει ὅτι πολὺ διαφέρει ἡ ἀνδρεία τῶν ἄλλων μορίων τῆς ἀρετῆς· καὶ ἐγὼ εὐθύς τότε πάνυ ἐθαύμασα τὴν ἀπόκρισιν, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐπειδὴ ταῦτα μεθ' ὑμῶν διεξῆλθον· ἡρόμην δ' οὖν τοῦτον, εἰ τοὺς ἀνδρείους λέγοι θαρραλέους· ὁ δὲ Καὶ ἴτας γ', ἔφη. Μέννησαι, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Πρωταγόρα, ταῦτα ἀποκρινόμενος ; Ὁμολόγει. Ἴθι δὴ, ἔφην ἐγώ, εἰπέ ἡμῖν, ἐπὶ τί λέγεις ἴτας εἶναι τοὺς ἀνδρείους ; ἦ ἐφ' ἅπερ οἱ δειλοὶ ; Οὐκ ἔφη. Οὐκοῦν ἐφ' ἕτερα ; Ναί, ἦ δ' ὅς. Πότερον οἱ μὲν δειλοὶ ἐπὶ τὰ θαρραλέα ἔρχονται, οἱ δὲ ἀνδρεῖοι ἐπὶ τὰ δεινά ; Λέγεται δὴ, ὦ Σώκρατες, οὕτως ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἀληθῆ, ἔφην ἐγώ, λέγεις· ἀλλ' οὐ τοῦτο ἐρωτῶ, ἀλλὰ σὺ ἐπὶ τί φῆς ἴτας εἶναι τοὺς ἀνδρείους ; ἄρ' ἐπὶ τὰ δεινά, ἡγουμένους δεινά εἶναι, ἢ ἐπὶ τὰ μῆ ; Ἀλλὰ τοῦτό γ' ἔφη, ἐν οἷς σὺ ἔλεγες τοῖς λόγοις ἀπεδείχθη ἄρτι ὅτι ἀδύνατον. Καὶ τοῦτο, ἔφην, ἐγώ, ἀληθῆς λέγεις· ὥστε εἰ τοῦτο ὀρθῶς ἀπεδείχθη, ἐπὶ μὲν ἃ δεινά ἡγεῖται εἶναι οὐδεὶς ἔρχεται, ἐπειδὴ τὸ ἥττω εἶναι ἑαυτοῦ ἡύρεθη ἀμαθία οὔσα. Ὁμολόγει. Ἀλλὰ μὴν ἐπὶ ἃ γε θαρροῦσι πάντες αὐ ἔρχονται, καὶ δειλοὶ καὶ ἀνδρεῖοι, καὶ ταύτη γε ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἔρχονται οἱ δειλοὶ τε καὶ οἱ ἀνδρεῖοι. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, πᾶν γε τούναντίον ἐστὶν ἐπὶ ἃ οἱ τε δειλοὶ ἔρχονται καὶ οἱ ἀνδρεῖοι. αὐτίκα εἰς τὸν πόλεμον οἱ μὲν ἐθέλουσιν ἰέναι, οἱ δὲ οὐκ ἐθέλουσιν. Πότερον, ἔφην ἐγώ, καλὸν ὄν ἰέναι ἢ αἰσχρὸν ; Καλόν, ἔφη. Οὐκοῦν εἴπερ καλόν, καὶ ἀγαθὸν ὁμολογήσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν· τὰς γὰρ καλὰς πράξεις ἀπάσας ἀγαθὰς ὁμολογήσαμεν. Ἀληθῆ λέγεις, καὶ αἰ ἐμοιγε δοκεῖ οὕτως. Ὄρθῶς γε, ἔφην ἐγώ· ἀλλὰ πατέρους φῆς εἰς τὸν πόλεμον οὐκ ἐθέλειν ἰέναι, καλὸν ὄν καὶ ἀγαθόν ; Τοὺς δειλοὺς, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, εἴπερ καλὸν καὶ ἀγαθόν, καὶ ἡδύ ; Ὁμολογήηται γοῦν, ἔφη. Ἄρ' οὖν γιγνώσκοντες οἱ δειλοὶ οὐκ ἐθέλουσιν ἰέναι ἐπὶ τὸ κάλλιον τε καὶ ἄμεινον καὶ ἡδιον ; Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐὰν ὁμολογῶμεν, ἔφη, διαφθεροῦμεν τὰς ἔμπροσθεν

ὁμολογίας. Τί δ' ὁ ἀνδρεῖος ; οὐκ ἐπὶ τὸ κάλλιον τε καὶ ἄμεινον καὶ ἡδίων ἔρχεται ; Ἀνάγκη, ἔφη, ὁμολογεῖν. Οὐκοῦν ὅλως οἱ ἀνδρεῖοι οὐκ αἰσχροὺς φόβους φοβοῦνται, ὅταν φοβῶνται, οὐδὲ αἰσχρὰ θάρρη θαρροῦσιν ; Ἀληθῆ, ἔφη. Εἰ δὲ μὴ αἰσχρὰ, ἄρ' οὐ καλὰ ; ὁμολογεῖ. Εἰ δὲ καλὰ, καὶ ἀγαθὰ ; Ναί. Οὐκοῦν καὶ οἱ δειλοὶ καὶ οἱ θρασεῖς καὶ οἱ μαινόμενοι τούναντίον αἰσχροὺς τε φόβους φοβοῦνται καὶ αἰσχρὰ θάρρη θαρροῦσιν ; ὁμολογεῖ. Θαρροῦσι δὲ τὰ αἰσχρὰ καὶ κακὰ δι' ἄλλο τι ἢ δι' ἄγνοιαν καὶ ἀμαθίαν ; Οὕτως ἔχει, ἔφη. Τί οὖν ; τοῦτο, δι' ὃ δειλοὶ εἰσιν οἱ δειλοὶ, δειλίαν ἢ ἀνδρείαν καλεῖς ; Δειλίαν ἔγωγ' ἔφη. Δειλοὶ δὲ οὐ διὰ τὴν τῶν δεινῶν ἀμαθίαν ἐφάνησαν ὄντες ; Πάνυ γ', ἔφη, διὰ ταύτην ἄρα τὴν ἀμαθίαν δειλοὶ εἰσιν ; ὁμολογεῖ. Δι' ὃ δὲ δειλοὶ εἰσι, δειλία ὁμολογεῖται παρὰ σοῦ ; Συνέφη. Οὐκοῦν ἢ τῶν δεινῶν καὶ μὴ δεινῶν ἀμαθία δειλία ἂν εἴη ; Ἐπένευσεν. Ἀλλὰ μήν, ἦν δ' ἐγώ, ἐναντίον ἀνδρεία δειλία. Ἐφη. Οὐκοῦν ἢ τῶν δεινῶν καὶ μὴ δεινῶν σοφία ἐναντία τῇ τούτων ἀμαθία ἐστίν ; Καὶ ἐνταῦθα ἔτι ἐπένευσεν. Ἡ δὲ τούτων ἀμαθία δειλία ; Πάνυ μόνις ἐνταῦθα ἐπένευσεν Ἡ σοφία ἄρα τῶν δεινῶν καὶ μὴ δεινῶν ἀνδρεία ἐστίν, ἐναντία οὖσα τῇ τούτων ἀμαθία ; οὐκέτι ἐνταῦθα οὔτ' ἐπινεῦσαι ἠθέλησεν ἐσίγα τε· καὶ ἐγὼ εἶπον. Τί δὴ, ὦ Πρωταγόρα, οὔτε σὺ φῆς ἂ ἐρωτῶ οὔτε ἀπόφης ; Αὐτός, ἔφη, πέραντον. Ἐν δ', ἔφην ἐγώ, μόνον ἐρόμενος ἔτι σέ, εἴ σοι ὥσπερ τὸ πρῶτον ἔτι δοκοῦσιν εἶναι τινες ἄνθρωποι ἀμαθέστατοι μὲν, ἀνδρειότατοι δέ. Φιλονικεῖν μοι, ἔφη, δοκεῖς, ὦ Σώκρατες, τὸ ἐμὲ εἶναι τὸν ἀποκρινόμενον· χαριουῖμαι οὖν σοι, καὶ λέγω ὅτι ἐκ τῶν ὁμολογημένων ἀδύνατόν μοι δοκεῖ εἶναι.

ΚΕΦ. Μ'. Οὔτοι, ἦν δ' ἐγώ, ἄλλου ἕνεκα ἐρωτῶ πάντα ταῦτα ἢ σκέψασθαι βουλόμενος, πῶς ποτ' ἔχει τὰ περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τί ποτ' ἐστὶν αὐτό, ἢ ἀρετή. οἶδα γὰρ ὅτι τούτου

φανεροῦ γενομένου μάλιστα' ἂν κατάδηλον γένοιτο ἐκεῖνο, περὶ οὗ ἐγὼ τε καὶ σὺ μακρὸν λόγον ἐκάτερος ἐπετείναμεν, ἐγὼ μὲν λέγων ὡς οὐ διδακτὸν ἀρετῆ, σὺ ὡς διδακτὸν, καὶ μοι δοκεῖ ἡμῶν ἡ ἄρτι ἐξοδος τῶν λόγων ὡσπερ ἄνθρωπος κατηγορεῖν τε καὶ καταγελαῖν, καὶ εἰ φωνὴν λάβοι, εἰπεῖν ἂν ὅτι "Ἄτοποί γ' ἐστέ, ὦ Σώκρατες τε καὶ Πρωταγόρα· σὺ μὲν λέγων ὅτι οὐ διδακτὸν ἐστὶν ἡ ἀρετὴ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, νῦν σεαυτῷ τάναντία σπεύδεις, ἐπιχειρῶν ἀποδειῖξαι ὡς πάντα χρήματά ἐστιν ἐπιστήμη, καὶ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀδράνεια, ᾧ τρόπῳ μάλιστα' ἂν διδακτὸν φανείη ἡ ἀρετῆ. εἰ μὲν γὰρ ἄλλο τι ἂν ἢ ἐπιστήμη ἡ ἀρετῆ, ὡσπερ Πρωταγόρας ἐπεχειρεῖ λέγειν, σαφῶς οὐκ ἂν ἦν διδακτὸν, νῦν δὲ εἰ φανήσεται ἐπιστήμη ὅλον, ὡς σὺ σπεύδεις, ὦ Σώκρατες, θαυμάσιον ἔσται μὴ διδακτὸν ὄν. Πρωταγόρας δ' αὖ διδακτὸν τότε ὑποθέμενος νῦν τούναντίον ἔοικε σπεύδοντι, ὀλίγου πάντα μᾶλλον φανῆναι αὐτὸ ἢ ἐπιστήμην· καὶ οὕτως ἂν ἥκιστα εἴη διδακτὸν. ἐγὼ οὖν, ὦ Πρωταγόρα, πάντα ταῦτα καθορῶν ἄνω κάτω ταραττόμενα δεινῶς, πᾶσαν προθυμίαν ἔχω καταφανῆ αὐτὰ γενέσθαι, καὶ βουλοίμην ἂν ταῦτα διεξελθόντας ἡμᾶς ἐξελεῖν καὶ ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ὅ τι ἐστί, καὶ πάλιν ἐπισκέψασθαι περὶ αὐτοῦ, εἴτε διδακτὸν εἴτε μὴ διδακτὸν, μὴ πολλάκις ἡμᾶς ὁ Ἐπιμηθεὺς ἐκεῖνος καὶ ἐν τῇ σκέψει σφήλη ἐξαπατήσας, ὡσπερ καὶ ἐν τῇ διανομῇ ἡμέλησεν ἡμῶν, ὡς φῆς σὺ. ἤρρεσεν οὖν μοι καὶ ἐν τῷ μύθῳ ὁ Προμηθεὺς κάλλιον τοῦ Ἐπιμηθέως· ᾧ χρώμενος ἐγὼ καὶ προμηθεύμενος ὑπὲρ τοῦ βίου τοῦ ἑαυτοῦ παντὸς πάντα ταῦτα πραγματεύομαι, καὶ εἰ σὺ ἐθέλεις, ὅπερ καὶ κατ' ἀρχάς, ἔλεγον, μετὰ σοῦ ἂν ἦδιστα ταῦτα συνδιασκοποιήν. Καὶ ὁ Πρωταγόρας, Ἐγὼ, μὲν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐπαινω σοῦ τὴν προθυμίαν καὶ τὴν διέξοδον τῶν λόγων. καὶ γὰρ οὔτε τᾶλλα οἶμαι κακὸς εἶναι ἄνθρωπος, φθονερός τε ἥκιστ' ἀνθρώπων, ἐπεὶ καὶ περὶ σοῦ πρὸς

πολλούς δὴ εἶρηκα, ὅτι ὦν ἐντυγχάνω πολὺ μάλιστα ἄ-
 γαμαι σέ, τῶν μὲν τηλικούτων καὶ πάνυ· καὶ λέγω γε ὅτι
 οὐκ ἂν θαυμάζοιμι, εἰ τῶν ἐλλογίμων γένοιτο ἀνδρῶν ἐπὶ σο-
 φία· καὶ περὶ τούτων δὲ εἰσαῦθις, ὅταν βούλῃ, διέξιμεν·
 νῦν δ' ὦρα ἤδη καὶ ἐπ' ἄλλο τι τρέπεσθαι. Ἄλλ', ἦν δ' ἐγώ,
 οὕτω χρῆ ποιεῖν, εἴ σοι δοκεῖ· καὶ γὰρ ἐμοὶ οἵπερ ἔφην ἵεναι
 πάλαι ὦρα, ἀλλὰ Καλλία τῷ καλῷ χαριζόμενος παρέμεινα.

Ταῦτ' εἰπόντες καὶ ἀκούσαντες ἀπῆμεν.

ΜΕΡΟΣ Β'

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ
ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΑΓΟΡΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Β '

Βαθέος ὄρθρου: βλ. Πλ. Κρίτων (43α, Κεφ. Α'). — **Ἴπποκράτης:** πλούσιος, νέος, πού ἐπιθυμοῦσε νά ἀποχτήσῃ ἀνώτερη μόρφωση· δέν ἔχουμε ἀπό ἄλλοῦ πληροφορίες γιά τόν Ἴπποκράτη, ὅπως καί γιά τό Φάσωνα. — **τήν θύραν...** ἔκρουε: τά πλουσιόσπιτα, ὅπως τό σπίτι τοῦ Καλλία, εἶχαν θυρωρούς, δούλους, συνήθως καί σκυλί, γιά νά φρουρεῖ τήν ἐξώπορτα. Ἀλλά τό σπίτι τοῦ Σωκράτη ἦταν φτωχικότατο· δέν εἶχε οὔτε ρόπτρο (χτυπητήρι), γι' αὐτό ὁ Ἴππ. χτυπᾷ τήν πόρτα μέ τό ραβδί του. — **νεώτερον** (εὐφημισμός) = κακή εἰδήση. — **εὖ ἂν λέγοις** (ἐνν. εἰ ἀγαθὰ ἀγγέλλοις) = καλά, ὠραία! — ἦν, παρατατικός τοῦ ἤμι (= λέγω), εὐχρηστο στίς παρενθετικές ἐκφράσεις ἦν δ' ἐγώ (= εἶπα ἐγώ), ἦ δ' ὅς (εἶπε αὐτός) — **πρώην** = προχθές. — **ἐσπέρας γε** = ναί, χθές βράδυ. Δέ λέει **χθές ἐσπέρας**, γιατί οἱ Ἀθηναῖοι λογαρίαζαν τήν ἡμέρα ἀπό τή δύση τοῦ ἡλίου ὡς τή δύση τῆς ἐπόμενης ἡμέρας. — **ἐπιψηλαφήσας:** ἐπειδή ἦταν σκοτάδι, ψάχνει ψηλαφώντας· ὁ Σωκράτης δέν ἄναβε τά χαράματα λυχνάρι, δεῖγμα κι αὐτό τῆς φτώχειας του. — **σκίμπους** = ξυλοκρέβατο, χαμηλό καί φτηνό κρεβάτι, πάνω στό ὁποῖο ἀναπαύονταν ὁ Σωκράτης. **δῆτα** = ναί. — **Οἰνόη:** δύο δῆμοι τῆς Ἀττικῆς εἶχαν τό ὄνομα αὐτό, ὁ ἕνας κοντά στό Μαραθώνα, ὁ ἄλλος κοντά στίς Ἐλευθερές (σημερινό Μάζι), πάνω στόν Κιθαίριονα· ἐδῶ πρόκειται γιά τό δεύτερο, γιατί ἀπό κεῖ οἱ δοῦλοι εὐκολα κατέφευγαν στή Βοιωτία. — **καί δῆτα** = καί λοιπόν — **ὑπότινος ἄλλου** = ἀπό κάποια ἄλλη αἰτία. — **καί ἔτι** = καί πάλι, δηλ. ἦν καί ἡ ὥρα ἦταν περασμένη. — **Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης,** ἀπό τόν ὁποῖο πῆρε καί τήν ἐπιγραφή του ὁ διάλογος, γεννήθηκε γύρω στά 480 π.Χ. Αὐτός ὀνόμασε πρῶτος τόν ἑαυτό του σοφιστή (Πρωταγ. 349α, Κεφ. 33) καί ἐπισκεπτόταν τίς ἐλληνικές πολιτεῖες διδάσκοντας τοῦς πλουσιότερους νέους μέ μεγάλα δίδακτρα· ταυτόχρονα συναναστρεφόταν προσωπικότητες πού εἶχαν μεγάλη θέση στήν κοινωνία. Τό 432 π.Χ., καθώς βρισκόταν στήν Ἀθήνα καί ἔμενε στό σπίτι τοῦ πλούσιου Καλλία.

συνομίλησε με τὸ Σωκράτη. Πρὸς τὰ τέλη τῆς ζωῆς του τὸν κατήγγειλαν ὡς ἀσεβή, γιατί στό σύγγραμμά του «Περὶ θεῶν» διατύπωνε ἀμφιβολίες γιά τήν ὑπαρξή τους· τότε προσπάθησε νά σωθεῖ φεύγοντας· ἀλλά στό ταξίδι γιά τή Σικελία τὸ πλοῖο ναυάγησε καί ὁ Πρωταγόρας πνίγηκε, σέ ἡλικία περίπου 70 χρονῶν, ἀφοῦ δίδαζε συνέχεια 40 χρόνια.

Ἐκτός ἀπό τὸ σύγγραμμά του «Περὶ θεῶν» ἔγραψε πολλά ἄλλα πού μόνο τοὺς τίτλους των ξέρουμε, στά ὁποῖα ἐξέτασε θέματα ὀντολογικά, ἠθικά, γραμματικά κτλ. Παραδεχόταν τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἑρακλείτου «πάντα ῥεῖ» καί δική του εἶναι ἡ περίφημη φράση «πάντων χρημάτων μέτρον ὁ ἄνθρωπος, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστι, τῶν δὲ μὴ ὄντων ὡς οὐκ ἔστι». Σύμφωνα μὲ αὐτὰ δὲ δεχόταν ὅτι ὑπάρχει ἀντικειμενικὴ ἀλήθεια, ἀλλὰ μόνο ὑποκειμενικὴ. Δηλαδή γιά τὸ ἴδιο ἀντικείμενο μποροῦν νά ὑπάρχουν δύο ἐντελῶς ἀντίθετες γνώμες, πού νά εἶναι καί οἱ δύο ἐξίσου ἀληθινές· καί σοφός εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού μπορεῖ μὲ τὸ λόγο του νά κάνει τοὺς ἄλλους νά ἀλλάξουν γνώμη σχετικά μὲ ὅσα καί φαίνονται καί εἶναι κακά, ὥστε νά πιστεύουν ὅτι αὐτὰ εἶναι καλά, ὅπως καί τὸ ἀντίστροφο. — **πόρρω τῶν νυκτῶν** (γεν. διαίρ.) **εἶναι** = ὅτι ἡ νύχτα εἶχε πολύ προχωρήσει. — **ἐπειδὴ τάχιστα** = ἀμέσως μόλις. — **ὁ ὕπνος ἐκ τοῦ κόπου** = ὁ ὕπνος ὕστερα ἀπὸ τέτοιο κόπο. — **ἀνίημι** = ἀφήνω. — **ἀνδρεία** = προθυμία, ζῆλος. — **πτοίησις** (= πτόησις) = σφοδρὴ ἐπιθυμία, λαχτάρα. — **μῶν;** = μὴ οὖν; = μήπως; — **εἰ γὰρ ἐν τούτῳ εἶη** = μακάρι στ' ἀλήθεια αὐτὴ νά ἦταν ἢ δυσκολία, ἀπ' αὐτὸ μόνο νά εἶχε ἐξαρτηθεῖ. — **ἐπιλείπω** = ἀφήνω. — **αὐτὰ ταῦτα** = γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἀκριβῶς. — **νεώτερος** = κάπως νεός. — **ἦ (εἰμί)** = ἤμουν. — **τὸ πρότερον** = τὴν προηγούμενη φορά. Πιθανῶς τὸ 444 π.Χ. — **γάρ** = βέβαια. — **καταλαμβάνω** = βρίσκω. — **καταλύει** = φιλοξενεῖται. — **Καλλίας ὁ Ἰππονίκου**: καταγόταν ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τῶν **Κηρύκων**, ἀπὸ τὴν ὁποία ὀρίζονταν οἱ Κήρυκες καί οἱ Δαδοῦχοι στὰ Ἑλευσίνια Μυστήρια. Ὁ πατέρας του Ἰππόνικος, ἀφοῦ νίκησε τὸ 426 π.Χ. τοὺς Βαιωτοὺς κοντὰ στὴν Τανάγρα ἔπεσε δύο χρόνια μετὰ στὴ μάχη τοῦ Δηλίου, ἀφήνοντας στὸν Καλλία μεγάλη περιουσία (200 τάλαντα)· τὴν περιουσία αὐτὴ, γιά νά ἱκανοποιήσει τὴν ἀξεδίψαστη φιλομάθεια καί τὴν ὑπερβολικὴ ματαιοδοξία του, κατασπατάλησε ὁ Καλλίας. Τὸ 390 π.Χ. τὸν βρίσκουμε στρατηγὸ στὸν Κορινθιακὸ

πόλεμο και τό 372 π.Χ. πρεσβευτή στή Σπάρτη. Ἡ μητέρα του, ἀφοῦ χώρισε ἀπό τόν Ἰππόνικο παντρεύτηκε τόν Περικλή. — **θάρρει** = μέινε ἤσυχος.

— **Ἀξιολογῆστε τόν δραματικό τρόπο, μέ τόν ὁποῖο ὁ Πλάτων παρουσιάζει τή λαχτάρα τοῦ Ἰπποκράτη γιά ἀνότερη μόρφωση.**

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Γ'

Ἀποπειρώμενος = θέλοντας νά δοκιμάσω. — **ῥώμη** = ἀποφασιστικότητα. — **τελῶ** = πληρώνω. — **διασκοπῶ** = βολιδοδοσκοπῶ. — **μισθόν**, κατηγορούμενο. — **ὥσπερ ἂν εἶ** = ὅπως λόγου χάρη ἂν. — **ἐπινοῶ** = σκέφτομαι. — **Ἰπποκράτη τόν Κῶνον**: καταγόταν ἀπό τήν περίφημη (ιατρική) οἰκογένεια τῶν **Ἀσκληπιαδῶν** καί γεννήθηκε γύρω στά 460 π.Χ. Ὁ πατέρας του καί ὁ Συλημβριανός Ἡρόδικος τοῦ δίδαξαν τήν ἱατρική καί ἔγινε ὁ ἰδρυτής (**πατήρ**) τῆς ἐπιστημονικῆς ἱατρικῆς· συνέγραψε πολλά ἱατρικά συγγράμματα. — **Πολύκλειτος**: γεννημένος στή Σικυώνα ἔγινε πολίτης τοῦ Ἀργους, γι' αὐτό ἐδῶ ὀνομάζεται Ἀργεῖος. Ἦταν σύγχρονος τοῦ Περικλή καί ἔγινε ὁ ἀρχηγός τῆς σχολῆς τῶν γλυπτῶν τοῦ Ἀργους. Αὐτός πρῶτος ρύθμισε μέ σταθεροῦς κανόνες τίς ἀναλογίες τοῦ ἀνθρώπινου σώματος· προτιμοῦσε νά κάνει ἀγάλματα νεαρῶν ἀθλητῶν, ὅπως τό «Δρυφόρο», τόν «Ἀποξυόμενος» κτλ. — **Φειδίαν**: Γεννήθηκε στήν Ἀθήνα γύρω στά 488 π.Χ. καί πέθανε στά 432 π.Χ. Ὑπῆρξε ὁ πιό περίφημος γλύπτης τοῦ ἀρχαίου κόσμου καί σ' αὐτόν εἶχε ἀναθέσει ὁ Περικλῆς τήν ἐποπτεία τῶν ἔργων τήν ἐποχή τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας ἐπάνω στήν Ἀκρόπολη τῆς Ἀθήνας.

Ἐξινοῦμαι = εἶμαι ἀρκετός, φτάνω. — **οὕτω σφόδρα σπουδάζοντας** = δείχνοντας τόσο μεγάλο ἐνδιαφέρον. — **ἄλλο**, δηλ. ἐκτός ἀπό τό κύριο ὄνομά τους. — **δή τοι** = ὅπως ξέρουμε. — **ὑπέβαιναν** = γλυκοχάραζε. — **εἰ... εἴοικε** (= ἂν αὐτό μοιάζει μέ τά προηγούμενα) = ἂν ἡ ἀπάντησή μου πρέπει νά εἶναι ἀνάλογη μέ τίς προηγούμενες. — **παρέχων σεαυτὸν** = παρουσιάζόμενος. — **γραμματιστής** = ὁ δάσκαλος τῆς ἀναγνώσεως καί τῆς γραφῆς. — **ἐπὶ τέχνῃ** = γιά νά τήν ἀσκήσεις ὡς ἐπάγγελμα. — **παιδεία** = μόρφωση. — **δημιουργός** = τεχνίτης, ἐπαγγελματίας. — **ἐλεύθερος** = ὁ τεχνίτης πού δέν εἶναι ὑποχρεωμένος νά εἶναι στή διάθεση τοῦ κοινοῦ, ὁ ἐρασιτέχνης.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Δ'

Θεραπέω = 1) περιποιῶμαι· 2) μορφώνω (τό ἀπαρέμφατο σημαίνει σκοπό). — ὅ,τι δέ ποτε... οἶσθα = εἰ οἶσθα, ὅ,τι... **θαυμάζοιμ' ἄν.** — **παραδίδως** = σκοπεύεις νά παραδώσεις. — **σοφιστής** = κάτοχος σοφίας, γνώσεων (σοφά = γνώσεις, εἰδέναί, ἔστωρ). — **τῶν τί σοφῶν** = τῶν γνώσεων πού ἀναφέρονται σέ τί (τί ἀφοροῦν οἱ γνώσεις πού γνωρίζουν οἱ ζωγράφοι;). — **ἀπεργασία** = ἐκτέλεση, φιλοτέχνηση. — **ἐκεῖνο**: ἀναφέρεται στό ἐπόμενα. — **ἐπιστάτης** = εἰδικός, κάτοχος. — **δεινόν**, κατηγορούμενο στό **τινά**, πού ἐννοεῖται. **ἦ γάρ** = δέν εἶναι ἔτσι; — **οὐκέτι ἔχω** = δέν μπορῶ πιά.

— Πῶς θέτει ὁ Σωκράτης τό ζήτημα γιά τήν ἀξία τῆς σοφιστικῆς;

— Ποιά σφάλματα διαπιστώνετε στούς δύο ὀρισμούς πού δίνει ὁ Ἰπποκράτης σχετικά μέ τήν ιδιότητα καί τό ἔργο τοῦ σοφιστῆ;

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ε'

Οἶόν τινα: τονίζει τόν κίνδυνον. — **ὑποτίθημι** = ὑποθηκέω, βάζω σέ κίνδυνον. — **ἐπιτρέπω** = ἐμπιστεύομαι. — **χρηστόν** = γερό, δυνατό. — **πονηρόν** = ἄρρωστο, ἀσθενικό. — **περισκοπῶ** = ἐξετάζω προσεχτικά. — **εἰς συμβουλήν παρακαλῶ** = προσκαλῶ γιά νά μέ συμβουλευσουν. — **περι πλείονος ἡγοῦμαι** = θεωρῶ (κάποιον) ἀνώτερο, τόν τιμῶ περισσότερο. — **ἐν ᾧ πάντα ἐστί... πράττειν** = ἀπό τό ὅποιο ἐξαρτᾶται ὅλη σου ἡ εὐτυχία ἤ ἡ δυστυχία. — **ἐπικοινωνοῦμαι** = ζητῶ τή συμβουλή, συνώνυμο μέ τό παρακάτω **συμβουλήν ποιοῦμαι**. — **διεγνωκῶς** = ἀποφασισμένος. — **συνεστέον** = δεῖ συνεῖναι: οἱ ἀττικοί συγγραφεῖς χρησιμοποιοῦν τό **συνεῖναι**, **συγγίγνεσθαι** καί **ὀμιλεῖν** γιά νά ἐκφράσουν τή σχέση τοῦ μαθητῆ μέ τό δάσκαλο. — **ἔοικεν**, ἐννοεῖται: **ἀγνοεῖν με**. — **ἔμπορος** = μεγαλέμπορος. — **κάπηλος** = μικρέμπορος. — **ἀγωγίμα** = φορτία, ἐμπορεύματα. — **ᾧν... ἀγωγίμων... ὅ,τι** = ὅ,τι τῶν ἀγωγίμων ἄ ἄγουσι. — **χρηστός** = χρήσιμος, ὠφέλιμος. — **καί τούτων**: γεν. διακριτική στό τινές.

Κυβεύω περι τοῖς φιλτάτοις = βάζω σέ κίνδυνον τά πολυτιμότερα (τήν ψυχή καί τήν καλή της κατάσταση). — **κινδυνεύης**: ἐρμηνεῖα καί ἐπεξηγήση τοῦ **κυβεύης**. — **σιτία** = τρόφιμα. — **ἀποφέρω** = μετα-

φέρω. — ἐν ἄλλοις ἀγγείοις, δηλ. ἔχι ἐν τῷ σώματι. — ἐπαίτων = ὁ ειδικός. — τιμῆ = ἀμοιβή, δίδακτρα. — ἡμῶν, β' ὄρος συγκρίσεως.
 — νέοι = πολὺ νέοι. — τοσοῦτον πρᾶγμα = τόσο σοβαρὸ ζήτημα.
 — διαιροῦμαι = λύνω τὸ ζήτημα, παίρνω ἀπόφαση.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο ΣΤ'

Δόξαν (ἡμῖν ταῦτα), αἰτιατ. ἀπόλυτη, ἀντί δόξαντα ταῦτα. — πρόθυρον = στεγασμένος χῶρος μπροστά ἀπὸ τὴν ἐξώπορτα πού εἶχε καὶ πεζούλι (βλ. εἰκόνα ἀρ. 1). — λόγος = ζήτημα. — οὕτως (= μόνο τότε): ἀνακεφαλαίώνει τὸ περιεχόμενο τῆς μετοχῆς. — κατακουῶ = ἀκούω μέ προσοχή, καλά. — κινδυνεύω (μέ ἀπαρέμφατο) = δίνω τὴν ἐντύπωση, φαίνομαι. — γοῦν = τουλάχιστον, τέλος πάντων. — ἔα (ἐπιφώνημα πού ἐκφράζει ἐκπληξη καὶ ἀγανάκτηση) = οὐφ! νά τα μας! — σοφισταί τινες: ἡ ἀντωνυμία τινές ἐκφράζει ἐδῶ περιφρόνηση. — οὐ σχολή αὐτῷ = δέν ἔχει καιρὸ ὁ κύριός μου. Ὁ εὐνοῦχος εἶχε παρατηρήσει πόσο οἱ σοφιστές ἐκμεταλλεύονταν τὴν ἀνοιχτοχεριά τοῦ Καλλία· γι' αὐτὸ προσπαθεῖ νά τοὺς διώξει, φροντίζοντας γιὰ τὴν περιουσία τοῦ ἀφεντικῷ του. Μέ τὴν ἀντωνυμία αὐτὸς οἱ δοῦλοι ἐννοοῦσαν τὸν κύριό τους καὶ οἱ μαθητές τὸ δάσκαλο (αὐτὸς ἔφα). — ἐπήραξε, τοῦ ρ. ἐπαράσσω = κλείνω τὴν πόρτα μέ πάταγο, βροντῶ τὴν πόρτα. — προθύμως = ὁρμητικά. — ὦ ἄνθρωποι (ἀντί ἄνδρες, περιφρονητικά). — εἰσαγγέλλω = ἀναγγέλλω μέσα· τὸ ρῆμα λέγεται στὴν περίπτωση πού ὁ θυρωρὸς ἀναγγέλλει στὸν οἰκοδεσπότη τὴν ἀφιξη κάποιου. — μόγισ ποτέ = ἐπὶ τέλους, καὶ μέ δυσκολία.

Ὁ ὄλος παύ παίξει στή σκηρὴ αὐτὴ ὁ θυρωρὸς μέ ποιὸ τρόπο συμβάλλει στή δραματικότητα τοῦ ἔργου;

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ζ'

Προστῶν = περιστύλιο (σειρά ἀπὸ κολόνες) πού περιέβαλλε τὴν τετράγωνη αὐλὴ πού βρισκόταν στὸ κέντρο τῶν μεγάλων σπιτιῶν. (Βλ. εἰκόνα ἀρ. 2). — ἐξῆς (ἔχομαι) = στὴν ἴδια σειρά. — ἐκ τοῦ ἐπὶ θάτερα = ἀπὸ τὸ ἓνα του χέρι. — Φιλιππίδης, καταγόταν ἀπὸ γνωστὴ καὶ παλιὰ οἰκογένεια τῆς Ἀθήνας. — Μενδαῖος, αὐτὸς πού

κατάγεται από τή Μένδη, ἀποικία τῆς Ἐρέτριας στή χερσόνησο Κασάνδρα. — **εὐδοκίμῳ** = ξεχωρίζω, διακρίνωμαι. — **ἐπακούω** = ἀκούω, παρακολουθῶ προσεκτικά. — **τό πολὺ** = οἱ πῖο πολλοί. — **οὓς ἄγει**: ἀριστοὶ νέοι πού ἤθελαν νά μαθητεύσουν περισσότερα χρόνο κοντά στους σοφιστές τοὺς ἀκολουθοῦσαν καί στίς ἀποδημίες τους. — **κηλέω (- ῶ)** = γοητεύω, μαγεύω. — **φωνή** = ὁμιλία. — Ὀρφεύς: μῆτέρα του ἦταν ἡ μούσα Καλλιόπη· μέ τήν κιθάρα καί τό τραγούδι του γοήτευε ἀκόμη καί τά ἄγρια θηρία, μετακινοῦσε τά δέντρα καί τίς πέτρες, ἀναχαίτιζε τό ρεῦμα τῶν ποταμιῶν καί μαλάκωσε τήν ψυχή καί τοῦ ἀμείλικτου Πλούτωνα. — **κατά τήν φωνήν** = πρὸς τό μέρος πού ἀκούεται ἡ φωνή. — **ὡς καλῶς** = πόσο ὕμωρα.

Εὐλαβοῦμαι = προσέχω. — **εὖ πως καί ἐν κόσμῳ** = ὠραία ὠραία καί μέ στρατιωτική τάξη. — **καθίσταντο** = ἔπαιρναν θέση. "Ὅλα αὐτά γίνονται γιά νά τιμηθεῖ ὁ Πρωταγόρας διακρίνουμε ὅμως στή σικηνή αὐτή τή λεπτή εἰρωνεία τοῦ Πλάτωνα. — **τόν δέ μετ'** (ἀναστροφή τῆς προθέσεως) = ὕστερα (ἀπό τό Σίσυφο). Ἐδῶ ὁ Πρωταγόρας παρομοιάζεται μέ τό Σίσυφο καί ὁ Ἴππιος μέ τόν Ἡρακλή. — **Ἴππιος ὁ Ἡλεῖος**: Σοφιστής, σύγχρονος μέ τόν Πρόδικο. Στήν πατρίδα του εἶχε μεγάλη ἐκτίμηση. Ἐπισκεπτόταν τίς πολιτεῖες τή μιὰ ὕστερα ἀπό τήν ἄλλη καί δίδασκε μέ πληρωμή· μάλιστα καμάρωνε κι ἔλεγε ὅτι κέρδισε περισσότερα χρήματα ἀπ' ὅσα ἄλλοι δύο σοφιστές μαζί. Τόν χαρακτήριζε ἀπέραντη πολυμάθεια καί δίδασκε στους νέους ὅλες τίς ἐγκυκλοπαιδικές γνώσεις. Μιλώντας δημόσια χρησιμοποιοῦσε γλώσσα φορτωμένη μέ συνώνυμα, ρητορικά σχήματα καί ἀλληγορικές ἐκφράσεις. — **εἰσινῶ** = ἀντιλαμβάνομαι. Ἡ φράση εἶναι παρμένη ἀπό τό στίχο λ 601 τῆς Ὀδύσσειας, πού ἀνήκει στό ἐπεισόδιο (Νέκυια) τῆς καθόδου τοῦ Ὀδυσσέα στόν Ἄδη, ὅπου ἀντίκρισε τίς ψυχές πού τόν κατοικοῦν. Ὁ Πλάτων εἰρωνεύομενος τοὺς σοφιστές τοὺς παρομοιάζει μέ τίς σκιές πού κατοικοῦν στόν Κάτω Κόσμο. — **θρόνος** = εἶδος καθίσματος ἀναπαυτικοῦ, ἀφοῦ διέθετε ἐρεισίνωτο καί ὑποπόδιο. — **βάθρα** = τά θρανία τῶν μαθητῶν, πάγκοι.

Ἐρυξίμαχος: Ἦταν, ὅπως καί ὁ πατέρας του Ἀκουμένος, περίφημος γιατρός. — **Φαῖδρος**: φίλος τοῦ Ἐρυξίμαχου· γνωστός ἀπό τόν ὁμώνυμο πλατωνικό διάλογο. — **Μυρρινοῦς**, δῆμος τῆς Ἀττικῆς πού ἀνήκε στήν Πανδιονίδα φυλή. — **πολίται** = συμπολίτες. — **διερωτῶ** =

κάνω λεπτομερείς ἐρωτήσεις. — διακρίνω = 1) ἐκδίδω δικαστική ἀπόφαση 2) λύνω ἀπορίες. — και μὲν δή... — ἀλήθεια, ἔπεσε ἡ ματιὰ μου καὶ στὸν... (Ὀδύσσεια λ 582). Ἐπειδὴ ὁ Πρόδικος ἦταν φιλάσθενος, ὁ Πλάτων τὸν παρομοιάζει μὲ τὸν Γάνταλο, παρωδώντας τὸ «χαλέπ' ἄλγε' ἔχων» τοῦ Ὀμήρου. — Πρόδικος ὁ Κεῖος: Γεννήθηκε στὴν πόλη Ἰουλίδα τῆς Κέας (Τζιῆς) γύρω στὰ 470 π.Χ. Οἱ συμπολίτες του, νεαρὸν ἀκόμη, τὸν ἔστειλαν στὴν Ἀθήνα γιὰ πολιτικές ὑποθέσεις. Ἐκεῖ, μὲ τὸ λόγο ποὺ ἐκφώνησε, προκάλεσε τὴν προσοχὴ τῶν Ἀθηναίων, ὅπως ἄλλοτε ὁ Γοργίας. Στὴν Ἀθήνα ἀπέκτησε πολλοὺς μαθητὲς καὶ ἀκροατὲς· ἀκόμη καὶ ὁ Σωκράτης δὲν ἔβρισκε τὴν διδασκαλίαν του ἐπικίνδυνη· γι' αὐτὸ σ' αὐτὸν ἔστειλε τοὺς νέους ποὺ δὲν μπορούσαν νὰ προκόψουν στὴ διαλεκτικὴ.

Τὰ συγγράμματα τοῦ Προδικου ἦταν πολλὰ· ξεχώριζαν τὸ **Περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος** (μελέτη γιὰ τὰ συνώνυμα) καὶ **Αἱ Ὑβρίαι**, ἀπὸ τὸ ὅποιο οἱ ἀρχαῖοι πῆραν καὶ κατόπι συχνὰ ἀνέφεραν τὸν ὠραῖο μῦθο τοῦ Ἡρακλεῖ (συνάντηση μὲ τὴν Ἀρετὴ καὶ τὴν Κακίαν). Οἱ δημόσιες ὁμιλίαι τοῦ Προδικου εἶχαν περιεχόμενο ἠθικὸ, ἀλλὰ δὲν ἦταν σπουδαίες ἀπὸ φιλοσοφικὴ ἀποψη. — ἄρα = πράγματι, ὅπως εἶχα ὑποθέσει (314c, κεφ. Ε'). — οἰκῆμα = δωμάτιο. — ταμιεῖον = ἀποθήκη. — κατάλυσις = κατάλυμα — κώδιον = προβιά. — στρώματα = σκεπάσματα. — Πausανίας, ἦταν πάρα πολὺ γνωστὸ πρόσωπο τῆς ἀνώτερης ἀθηναϊκῆς κοινωνίας τῆς ἐποχῆς· ὁ Πλάτων τὸν παρουσιάζει καὶ στὸ **Συμπόσιον**. — Κεραμεῖς, ἕνας ἀπὸ τοὺς δήμους τῆς Ἀττικῆς, στὰ Β.Δ. τῆς πολιτείας, ἔξω ἀπὸ τὸν περίβολο τῶν τειχῶν· ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ δήμου αὐτοῦ ἔχουμε τοὺς δύο Κεραμεικοὺς: αὐτὸν ποὺ βρισκόταν μέσα ἀπὸ τὸ **Δίπυλον** καὶ τὸν ἔξω ἀπ' αὐτό. — Ἀγάθων, ποιητῆς τραγωδιῶν, γεννήθηκε στὴν Ἀθήνα τὸ 448 π.Χ.· ὁ Πλάτων παρουσιάζει τὸ **Συμπόσιον** του ὡς πανηγυρισμὸ τῆς νίκης τοῦ Ἀγάθωνος σὲ δραματικὸ ἀγῶνα· πέθανε φιλοξενούμενος τοῦ Ἀρχελάου τῆς Μακεδονίας τὸ 401 π.Χ. — Ἀδείμαντος ὁ Κήπιδος· πρόσωπο ἄγνωστο· γνωστότερος εἶναι ὁ συνώνυμός του, ὁ **Λευκολοφίδου**, ὀλιγαρχικὸς, φανατικὸς ἐχθρὸς τῆς δημοκρατίας· παρὼν στὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς πανωλεθρία πιάστηκε ἀχμαλῶτος καὶ κατηγορήθηκε ὡς προδότης τῆς πατρίδας. — μαθεῖν = νὰ σχηματίσω ἰδέα. — λιπαρῶς ἔχω = ἐπιθυμῶ πολὺ (λιπαρῆς = πρόθυμος). — Κριτίας, θεῖος τοῦ Πλάτωνος,

φανατικός ὀλιγαρχικός. Ὁ πατέρας του Κάλαισχος πήρε μέρος στήν ὀλιγαρχική διοίκηση τῶν 400, ἐνῶ ὁ ἴδιος ὑπῆρξε ἕνας ἀπό τοὺς δυναμικότερους τῶν 30 τυράννων· σκοτώθηκε σέ μάχη πρὸς τοὺς δημοκρατικούς τοῦ Θρασυβόλου τὸ 403 π.Χ.

— Πῶς ἐξηγεῖστε τὸν ὑπαινιγμὸ τοῦ Σωκράτη ὅτι ἡ ἐμφάνιση τοῦ Ἰππία καὶ τοῦ Προδικίου τοῦ ἔφευγε ἀπὸ τοῦ τόν Ἡρακλῆ καὶ τόν Τάνταλο ;

— Γιά ποιῆς ἀπὸ τίς ἐκδηλώσεις τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς Ἀθήνας γίνεται λόγος στὸ κεφάλαιο αὐτό :

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Η'

Σμίρ' ἄττα διατρίψαντες = ἀφοῦ ἀργοπορήσαμε πολὺ λίγο.— πρὸς σέ τοι : τὸ μῦθιο τοι δίνει ἔμφαση στήν ἀντωνυμία.— οἰκία (ἐδῶ) = οἰκογένεια.— φύσις = φυσικὸ χάρισμα, εὐφυΐα.— ἐνάμιλλος = ἴσους, ἴσος.— ἐλλόγιμος = ὀνομαστός, σπουδαῖος, φημισμένος.— οἱ (= οἷ) = στὸν ἑαυτὸ του.— προμηθεῦμαι = παίρνω μέτρα, φροντίζω.— συνουσία = συναναστροφή, μαθητεία.— ὀθνεῖος = ξένος.— εὐλαβοῦμαι = παίρνω τὰ μέτρα μου, εἶμαι προσεκτικός· ὑποκείμενο τοῦ ἀπαρεμφ. εὐλαβεῖσθαι εἶναι τὸν ταῦτα πράττοντα.— δυσμένεια = προσωπικὴ ἔχθρα.— ἐπιβουλή = διωγμός, ἐπίσημη δημόσια δίωξη, ἕπως π.χ. δίκη γιὰ ἀσέβεια.— τὸ ἐπαχθὲς αὐτῆς = οἱ δυσάρεστες συνέπειές της (φθόνοι καὶ μίση).— πρόσχημα = προκάλυμμα. Συνώνυμό του παρακάτω τὸ παραπέτασμα.— τελεταὶ = μυστηριακὲς τελετές. Τέτοιους δίδαξαν ὁ Ὀρφείος καὶ οἱ ὀπαδοὶ του (οἱ ἀμφὶ Ὀρφεία), πού δίδαξαν καὶ τὴν ἀποφυγὴ ἀνθρωποκτονίας, ἐνῶ ὁ Μουσαῖος δίδαξε θεραπείες νόσων καὶ χρησιμολογία.— Ἴκκος: φημισμένος ἀθλητὴς ἀπὸ τὸν Τάραντα, σύγχρονος τοῦ Θεμιστοκλῆ, Ὀλυμπιονίκης στὸ πένταθλον.— Ἡρόδικος: γιατρός, πού πρῶτος δίδαξε τὴν διαιτητική, δηλαδή τὴ φυσιοθεραπεία.— τὸ ἀρχαῖον Μεγαρεύς, ἐπειδὴ εἶναι πιθανὸ ὅτι γεννήθηκε στὰ Μέγαρα καὶ ἀργότερα ἐγκαταστάθηκε στὴ Σηλύμβρια, στήν Προποντίδα, πού ἦταν ἀποικία τῶν Μεγαρέων.— Ἀγαθοκλῆς καὶ Πυθοκλείδης: θεωρητικὲς μουσικεῖς, μουσικοδιδάσκαλοι τοῦ Περικλῆ.— ὥσπερ λέγω (= εἶπον), ἀναφέρεται στὸ φημί μὲν πού

εἶπε παραπάνω (316d, κεφ. 8).— κατά τοῦτο εἶναι = στό σημεῖο αὐτό.— **ξυμφέρομαι** = συμφωνῶ.

Οὐ τι: ἡ ἀντανουμία τι δίνει ἔμφραση στήν ἄρνηση.— τοὺς δυναμένους πράττειν, ἔνν. τὰ πολιτικά (ἢ ὅπως παρακάτω, 319α, κεφ. 8, τὰ τῆς πόλεως) = αὐτοὺς πού ἔχουν μεγάλη πολιτική δύναμη.— **οἱ πολλοὶ** = τό πλῆθος, ὁ λαός.— **οὗτοι**, δηλ. οἱ δυνάμενοι πράττειν.— **διαγγέλλω** = διαδίδω.— **ἀποδιδράσκοντα** (μετοχή ἐνδοτική): ἀποπειρατικός ἔνεστώτας.— **τὸ μὴ δύνασθαι**: ὑποκείμενο τό ἐννοούμενο τινά.— **καὶ τοῦ ἐπιχειρήματος** (γεν. ὑποκειμενική ὁ σύνδ. καὶ ἐπιδοτικός): λέγεται σέ ἀντίθεση μέ ἐκεῖνον πού δραπέτευσε, ἀλλά συλλήφθηκε.— **καὶ πολὺ... ἀνάγκη** = δέν μπορεῖ παρά νά ἔχει ὡς συνέπεια.— **παρέχομαι** = φέρομαι.— **πρὸς τοῖς ἄλλοις κοντά στ' ἄλλα**, ἐκτός ἀπό τά ἄλλα (βλ. παραπάνω, 316d, κεφ. 8: **δυσμένειαι, ἐπιβουλαί, τὸ ἐπαχθές**).— **ἄπασαν** (δίνει ἔμφραση στό ἐναντίαν) = ἐντελῶς, ὅλως διόλου.— **σοφιστής** (ὅπως τόν ἐννοεῖ ὁ Πρωτ.) σοφός, πού ξεπερνᾷ τοὺς ἄλλους σέ τέχνη ἢ ἐπιστήμη.— **εὐλάβεια** = τρόπος προφυλάξεως.— **ἐκείνης**, δηλ. ἔξαρνον εἶναι, ὅπως ἔκαναν οἱ προηγούμενοι σοφιστές, πού μεταχειρίζονταν προσχήματα.— **ἄλλας εὐλαβείας** = ἄλλους τρόπους προφυλάξεως.— **σὺν θεῷ εἰπεῖν** μέ τῆ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Κάθε φορά πού οἱ ἀρχαῖοι ἐπαινοῦσαν τόν ἐκυτό τους, γιά νά ἀποφύγουν τό φθόνο τῶν Θεῶν, μεταχειρίζονταν φράσεις πού δηλώνουν εὐσέβεια.— **εἰμὶ ἐν τῇ τέχνῃ** = ἀσκῶ τό ἐπάγγελμα.— **τὰ ξύμπαντα** = τά χρόνια μου συνολικά.— **οὐδενὸς ὄτου οὐ ἔλξη**: τό κανονικὸ θά ἦταν: **οὐδεὶς (ἐστίν) ὄτου οὐ**.— **ἀπάντων ἐναντίον** (= μπροστά) = ἐναντίον ἀπάντων τῶν ἐνδον ὄντων.— **ἐνδείκνυμαι** = κάνω ἐπίδειξη.— **καλλωπίζομαι** = καμαρώνω.— **ὅτι ἐρασταί**: ἐξαρτᾶται ἀπό τό ἐνδείξασθαι.— **ἐραστής** = θαυμαστής.— **τί...οὐ ἐκαλέσαμεν...**: ἡ ἐκφράση **τί οὐ** μέ ἀρίστο ἐκφράζει ἐρώτηση ἀνυπομονησίας, γιατί δέν ἔγινε κάτι, πού ἀπό ὥρα ἔπρεπε νά εἶχε γίνει· σημαίνει λοιπόν: **καλέσωμεν τάχιστα**.— **καὶ αὐτοὶ μόνου μας** (χωρὶς νά περιμένουμε τοὺς δούλους).— **ἀντιλαμβάνομαι** = πιάνω.— **κατεσκευάζομεν**, ἔνν. συνέδριον = τακτοποιοῦσαμε (βάρθα καὶ κλίνας).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Θ'

Νῦν δὴ ἂν λέγοις = τώρα πιά μπορείς νά πείς.— **ὕπερ τοῦ νεανίσκου** = ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ νεαροῦ.— **ἡ αὐτὴ μοι ἀρχή...** **ἀφικόμεν** = θά ἀρχίσω τό λόγο μου, γιά ἐκεῖνα πού μέ ἔκαναν νά ῥθῶ ἐδῶ, μέ τόν ἴδιο τρόπο πού μίλησα προηγουμένως (= γιά ποιά αἰτία ἤρθα, ξαναλέω καί τώρα τά ἴδια πού εἶπα πρὶν ἀπό λίγο).— **βελτίων** = ἰκανότερος (ἀπό θεωρητική καί πρακτική ἄποψη).— **ταῦτά ταῦτα** = πάλι τό ἴδιο.— **τοῦτο οὐδὲν θαυμαστόν λέγεις** = οὐδὲν θαυμαστόν ἔστι τοῦτο, ὃ λέγεις.— **εἰκός** = φυσικό, λογικό.— **μὴ οὕτως**, ἔνν. **ἀποκρίνου** ἢ **λέγε**.— **αὐτίκα** = αὐτὴ κίβλας τῆ στιγμῆ.— **νῦν νεωστί** = τώρα, ἐδῶ καί λίγες μέρες.— **Ζεῦξιππος**: μέ τό ὄνομα αὐτό εἶναι ἄγνωστος· πιθανόν εἶναι ὀλόκληρο τό ὄνομα τοῦ περίφημου ἀρχαίου ζωγράφου ἀπό τὴν Ἑράκλεια τῆς Κάτω Ἰταλίας, πού εἶναι γνωστός ὡς **Ζεῦξις** καί ἄκμασε στά τέλη τοῦ 5ου αἰώνα π.Χ.— **βελτίω ἔσεσθαι**· ὑποκείμε. : **με**.— **κἂν** = πάλι, ἂν...— **Ὁρθαγόρας** Ἰθθαβίος ἀυλητής, διδάσκαλος τοῦ Ἐπαμεινώνδα.— **ἐκάστης**, γεν. τοῦ χρόνου.— **εἰς τί... καί περὶ τοῦ** = σέ ποιό ἐπάγγελμα καί σέ ποιά εἰδικότητα (π.χ. γιατρός, νευρολόγος).— **γάρ** (διασαφητικός) = λοιπόν.— **λωβῶμαι** = βλάπτω, βασανίζω.— **πεφευγότης** (μετοχ. ἐνδοτική) τοῦ ρ. **φεύγω** = ξεφεύγω.— **τέχναι** = σχολικά μαθήματα.— **λογισμοί** = λογαριασμοί, λογιστικά.— **μουσική** = (γενικά) ἡ ἀνθρωπιστική μόρφωση.— **ἀπέβλεψεν** = ἔριξε μιὰ ματιὰ (γιατί ὁ ὑπαινιγμός αὐτός εἶχε στόχο τόν Ἰππία).— **εὐβουλία** = σύνεση.— **ἄρα ἔπομαι σοι τῶ λόγῳ**; = ἄραγε καταλαβαίνω καλά τά λόγια σου, σέ παρακολουθῶ; Ἡ ἔκφραση εἶναι κάπως ἐπιτιμητική, δείχνει ὅτι ὑπάρχει ἀσάφεια στή φράση τοῦ Πρωτ.— **ποιεῖν**, ἔνν. **τοὺς συνόντας**.— **μέν οὖν** = βεβαίωτατα.— **τό ἐπάγγελμα, ὃ ἐπαγγέλλομαι** (ἐτυμολογικό σχῆμα) = ἡ ὑποχρέωση πού ἀναλαμβάνω.

— Κρίνετε ἀπό δύο ἀπόψεις τὴν ἀπάντηση τοῦ Πρωταγόρα :

- α) Σέ ποιό βαθμό ἀνταποκρίνεται στὴν ἀκριβολογία τοῦ Σωκράτη.
- β) Πόση αὐτοπεποίθηση δείχνει ὁ σοφιστής ;

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι'

Ἦ, δίνει ἔμφαση στό **κσλόν**. — **τέχνημα** = τέχνη, ἐπιστήμη.— **γάρ**, γιά νά δικαιολογήσει τὴν ἀμφιβολία πού ἐκφράστηκε μέ τό **εἶπερ**

κέκτησαι. — οὐκ ἔχω ὅπως = δέν μπορῶ νά.— ὄθεν = πῶς, γιά ποιό λόγο.— παρασκευάζω = μεταδίνω.— δίκαιός εἰμι = εἶμαι ὑποχρεωμένος.— πράττω = (ἐδῶ) διαπραγματεύομαι.— **περὶ τῶν οἰκοδομημάτων**, δηλ. γιά τό σχέδιό τους, τή δαπάνη πού ἀπαιτοῦν κτλ., ὅχι ὅμως καί γιά τή σκοπιμότητα πού ἐξυπηρετοῦν, ὅποτε οἱ πῶ ἀρμόδιοι γιά νά συμβουλευσοῦν ἦταν οἱ πολιτικοί (βλ. Γοργίας, κεφ. Ι). — οὕτως, δηλ. ποιοῦντας.— **δημιουργός** = ἄνθρωπος πού ἀσκει ἐπάγγελμα ὠφέλιμο γιά ὅλο τό λαό, δημόσιος (γιατρός, μάντης κτλ.) τεχνίτης (ἐδῶ) εἰδικός.— **θορυβῶ** = γιουχαίζω, ἀποδοκιμάζω μέ θόρυβο.— **οἱ τοξόται**: δοῦλοι τῆς πολιτείας, πού ἀποτελοῦσαν ἀστυνομικό σῶμα 1200 ἀνδρῶν ἦταν ὄργανα τῶν **πρυτάνεων** καί κρατοῦσαν τήν τάξη ἦταν συνεδρίαζε ἡ βουλή ἢ ἡ ἐκκλησία.— **ἐξάρωνται** = τόν πετάξαν ἔξω (ἀπό τήν ἐκκλησία, κουβαλώντας τον στόν ὄμο). — **ἐν τέχνῃ ἐστίν** = ἀπαιτοῦν τεχνικές γνώσεις, εἰδίκευση, εἶναι ζήτημα τεχνικοῦ.— **διαπράττομαι** = ἀντιμετωπίζω, χειρίζομαι.— **ναύκληρος** = καρaboκῆρης.— **ὅτι**, ἐπεξηγήση τοῦ **τοῦτο**. — **τούτοις... μαθῶν** ἐνῶ ἄρχισε μέ πληθυντικό, συνεχίζει μέ ἐνικό ἀριθμό, γιατί ἔχει στό νοῦ του τήν περίπτωση ἐνός, ἐκείνου πού ἀγορεύει ἀπό τό βῆμα.— **ἔπειτα** = ὅμως· δίνει ἔμφαση στίς ἐνδοτικές μετοχές **μαθῶν... ὄντος**. — **μη τοίνυν** (ἐνν. εἴπης ἢ λέγε) **ὅτι... ἀλλά** = ὅχι μόνο... ἀλλά.— **ιδίᾳ** = στήν ἰδιωτική τους ζωή.— **οὕτως ἔχει** = ἔτσι σκέπτεται.— **ἐπεὶ** = π.χ.— **ἃ διδασκάλων εἶχετο** = ὅ,τι μποροῦσαν νά πάρουν ἀπό τοὺς δασκάλους, γιά ὅσα βρισκόνταν δάσκαλοι.— **ἐπαίδευσε** = τοὺς μόρφωσε (μέ τοὺς δασκάλους)· ἐνεργητικό διάμεσο ρῆμα.— **αὐτοὶ** = μόνοι τους (χωρίς τήν ἐπίβλεψη κανενός). — **περιόντες νέμονται** = γυρνοῦν ἐδῶ κι ἐκεῖ καί βόσκουν.— **ἄφετος** = λυμένος, ἐλεύθερος νά περιφέρεται ὅπου θέλει. Μεταφορά ἀπό τά ζῶα πού ἦταν ἀφιερωμένα στοὺς θεοὺς καί πού τά ἄφηναν ἐλεύθερα (χωρίς βοσκό) νά βόσκουν ὅπου θέλουν.— **ἐάν που...** (πλάγια ἐρώτηση ὕστερα ἀπό πρόταση πού δηλώνει ἀπόπειρα) = ζητώντας μήπως.— **αὐτόματοι** = στήν τύχη.— **ἀρετῇ** = πολιτική τέχνη (Πρβλ. 319α, κεφ. Θ'). — **εἰ δὲ βούλει**, ἐνν. **ἄλλο παράδειγμα εἰπεῖν**. — **κατατίθεμαι** = παραδίνω κάποιον γιά νά ἔχει ἐπιτήρηση καί ἀσφάλεια.— **ἐν Ἀρίφρονος**, ἐνν. **οἰκία**. — **Ἀρίφρων**: ἀδερφός τοῦ Περικλῆ.— **οὐκ ἔχων ὅ,τι χρήσαιτο αὐτῷ** = γιατί δέν ἤξερε τί νά κάνει μ' αὐτόν.— **κάμπτο-**

μαι = κλονίζομαι (στή γνώμη μου). — **οἶμαι τί σε λέγειν** = νομίζω ὅτι αὐτό πού λέγεις εἶναι ἀξιοπρόσεκτο. — **μὴ φθονήσης** = μὴ ἀρνηθεῖς (ἀπό φθόνο). — **ἐπίδειξον: ἢ ἐπίδειξις** ὡς τεχνικός ἕρος σήμανε τή (δημόσια) ὁμιλία τῶν σοφιστῶν. — **μῦθος** = πλαστή διήγηση. — **λόγος** = ἱστορική ἀφήγηση. — **μῦθον**: ὅπως οἱ παλαιότεροι φιλόσοφοι (ὁ Ἐμπεδοκλῆς, ὁ Ξενοφάνης κτλ.) διατύπωναν σέ ἑμμετρο λόγο τίς ἀντιλήψεις τους, ἔτσι καί οἱ νεώτεροί τους φιλόσοφοι, γιά νά ἐκθέσουν τίς γνώμες τους, μεταχειρίζονταν μῦθους καί ἔτσι ἔκαναν προσιτότερη τή σοφία τους καί πιά ἐλκυστική, ἀπαλλάσσοντάς την ἀπό τήν αὐστηρότητα καί τήν ξηρότητα. Αὐτούς ἀκολούθησαν καί οἱ σοφιστές, μέ σκοπό νά γοητεύουν τούς ἀκροατές τους μέ τή μαγεία τοῦ μῦθου, μέ τήν εὐγλωττία καί τά ποιητικά στολίδια.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι Α'

Θνητά γένη = ζῶα. — **καί τούτοις**: ὅπως δηλ... προηγουμένως, γιά τούς θεούς. — **τυπῶ** = δίνω μορφή (φόρμα), πλάθω. — **γῆς ἔνδον** = μέσα στή γῆ: οἱ ἀρχαῖοι πίστευαν ὅτι ἡ γῆ εἶναι ὁ μητρικός κόλπος, πού μέσα του μέ τρόπο μυστηριακό γίνονται οἱ διεργασίες γιά τή δημιουργία κάθε ὀργανισμοῦ (γῆ παμμήτωρ). — **ἐκ γῆς καί πυρός**: αὐτή εἶναι ἡ θεωρία τοῦ Παρμενίδη ἕως ὁ Ἐμπεδοκλῆς δίδασκε ὅτι ὁ κόσμος ἔγινε ἐκ γῆς, ὕδατος, πυρός καί ἀέρος — καί αὐτοῦ ὀπαδός εἶναι ὁ Πρωταγόρας. — **τῶν ὕσα**: τό ἄρθρο ἔχει σημασία δεικτική (= ἐκείνων ὕσα). — **ὕσα κεράννυται**: τό ὕδωρ μέ τήν γῆν καί ὁ ἀήρ μέ τό πῦρ. — **πρός φῶς** = στή ζωή. — **κοσμήσαι τε καί νεῖμαι**: σχῆμα πρωθύστερο. — **Προμηθεὺς καί Ἐπιμηθεὺς**: γιού τοῦ Ἰαπετοῦ ὁ πρῶτος χαρακτηριζόταν ὡς ὁ σοφώτατος τῶν Τιτάνων, ἐνῶ ὁ δεύτερος ἀμαρτίνοος. — **παραιτοῦμαι** = παρακαλῶ. — **αὐτός = μόνος του**. — **προσάπτω** = ἀπονέμω, δίνω. — **φύσις** = ὀργανισμός. — **ἀμπίσχω** = ντύνω. — **πτηνὸς φυγή** = γοργά φτερά, φτερά γιά νά πετοῦν γρήγορα. — **κατάγειος** = ὑπόγειος. — **τῷδε αὐτῷ** = μ' αὐτό τό ἴδιο (τό μέγεθος). — **οὕτως ἐπανισῶν** = κρατώντας (ἐφαρμόζοντας) αὐτό τό δίκαιο μέτρο. — **εὐλάβειαν ἔχω** = προσέχω. — **ἀίστώ** = ἐξαφανίζω. — **αὐτοῖς ἀλληλοφθοριῶν διαφυγὰς ἐπήρκεσε** = τούς ἔδωσε ἀρκετά μέσα γιά νά ἀποφύγουν τό ἀλληλοφάγωμα. —

αί ἐκ Διὸς ὥραι = οἱ μεταβολές τοῦ καιροῦ. Ὁ Δίας, θεός τοῦ οὐρανοῦ, εἶναι αὐτός πού προκαλεῖ ὅλα τά φυσικά φαινόμενα. — **εὐμάρια** = διάφορα μέσα προστασίας. — **καί καύματα**, ἔνν. ἀμῦναι. — **εὐνή** = κρεβάτι, φωλιά. — **στρωμνή** = στρώμα καί σκέπασμα. — **αὐτοφυῆς** = φυσική. — **ὑποδέω - ὦ** = παπουτσώνω. — **ἀναιμος** = χωρίς αἷμα. — **τοῦντεῦθεν** = κατόπιν. — **βοράν** (ἄλλων ζώων), εἶναι ὑποκείμεν., **τροφὴν**, εἶναι κατηγ. — **τῷ γένει**, πρόθεση τοῦ Ἐπιμηθέα ἦταν νά σώσει τό εἶδος, ὄχι τά άτομα. — **οὐ πάνυ τι σοφός** (σχῆμα λιτότητας) = ἐντελῶς ἀνόητος.

Λοιπὸν ἦν ἀκόσμητον = ἔμενε ἀφρόντιστο, χωρίς ἐφόδια. — **ὄ,τι χρήσαιτο** (δηλ. τῷ ἀνθρώπων γένει) = πῶς νά τό τακτοποιήσει. — **ἐμμελῶς πάντων ἔχοντα** = ὅτι ἦταν ἐφοδιασμένο μέ ὅλα, ὅπως ταίριαζε. — **ἄστρωτος** = δίχως σκεπάσματα. — **τὴν ἔντεχνον σοφίαν** = τίς τεχνικές γνώσεις (πού ἀποτελοῦν τὴν ὑποδομὴ τοῦ ὕλικου πολιτισμοῦ). Λίγο παρακάτω χρησιμοποιεῖ τό συνώνυμο: **τὴν περὶ τὸν βίον σοφίαν**. — **ἀμήχανον** = ἀδύνατο. — **ταύτη** = ἔτσι. — **τὴν πολιτικὴν** (ἔνν. τέχνην, ἀρετὴν) = τίς πολιτικές γνώσεις (πού ἀποτελοῦν τὴν ὑποδομὴ τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ καί τῆς κοινωνικῆς ζωῆς). — **ἐνεχώρει** = μποροῦσε. — **οὐκέτι**, ἐφόσον πλησίαζε πιά ἡ ὥρα νά ἐμφανιστεῖ τό γένος τῶν ἀνθρώπων στό φῶς. — **αἱ φυλακαὶ τοῦ Διός** = οἱ φύλακες πού ἔταξε ὁ Δίας (δηλ. τό Κράτος καί ἡ Βία). — **Τὸ κοινόν**: στὴν ἀθηναϊκὴ παραλλαγή τοῦ μύθου, ὁ Ἡρακλῆς καί ἡ Ἀθηνᾶ ἦταν πολὺ συνδεδεμένοι, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀφήγηση γιὰ τὸν Ἐριχθόνιο, πού ἦταν γιὸς τοῦ Ἡρακλῆτος καί τὸν μεγάλωσε ἡ Ἀθηνᾶ. Οἱ δύο θεοὶ εἶχαν κοινές γιορτές (τά Χαλκεία καί τὰ Ἀπατούρια), κοινὸ νὰ κοντά στὴν Ἀγορὰ (καί κοινὴ κατοικία στὸν Ὀλυμπο). — **ἐφιλοτεχνεῖτην** = καταγίνονταν μέ ζῆλο στὴν τέχνη τους. — **ἔμπυρος τέχνη** = τέχνη πού γιὰ νά δουλέψει χρειάζεται φωτιά. — **εὐπορία τοῦ βίου** = ἄφθονα ἐφόδια γιὰ ἀνετη ζωὴ. — **δίημι μετέρχεται τινα** = γίνεται κάποιος ὑπόδικος. Ὁ Προμηθέας καρφώθηκε πάνω στὸν Κούκασο, ὅπου ἕνας ἀετός κάθε μέρα τοῦ κατασπάραζε τό σικώτι, πού τὴ νύχτα ζαναδυνάμεινε.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι Β'

Θεία μοῖρα = ὁ κλῆρος τῶν Θεῶν, ἡ Θεϊκὴ φύσις (ἢ ἔντεχνος σοφία)· μέ τό νά πάρει μερίδιον ἀπ' αὐτήν ὁ ἄνθρωπος, συγγένεψε μέ τοὺς Θεούς. — **πρῶτον μὲν... ἔπειτα... καί:** εἰσάγουσιν ἀπλή ἀπαρίθμηση, δέ σημαίνουν χρονικὴ ἀκολουθία. — **νομίζω θεούς** = πιστεύω στήν ὑπαρξὴ Θεῶν. — **φωνή** = γλώσσα. — **ὀνόματα** = λέξεις. — **διαρθροῦμαι** = συνταιριάζω μεταξύ τους τοὺς φθόγγους καὶ σχηματίζω συλλαβές καὶ λέξεις, σχηματίζω γλώσσα. Οἱ ἀρχαῖοι διαφοροῦσαν μεταξύ τους σχετικὰ μέ τὴ γένεσιν τῆς γλώσσας· ἄλλοι ὑποστήριζαν ὅτι γεννήθηκε **φύσει** καὶ ἄλλοι **θέσει**. Ἐδῶ, λέγοντας ὁ Πρωταγόρας ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπινόησε τὴ γλώσσα, δέχεται τὴ δευτέρη ἀποψή. — **πανταχῇ** = ἀπὸ κάθε ἀποψή. — **ἡ δημιουργικὴ τέχνη** = οἱ τεχνικὲς γνώσεις. — **πολιτικὴ τέχνη** = κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ὀργάνωσις. — **ἐξήτουν** = ἐνίωσαν τὴν ἀνάγκη. Ὁ Ἀριστοτέλης δίδαξε ὅτι ἡ κοινωνικὴ ζωὴ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ὁρμῆς γιὰ κοινωνία τοῦ ἀνθρώπου, πού ἀπὸ τὴ φύσιν του εἶναι ζωὸ κοινωνικό. — **αἰδῶς** = ὁ σεβασμὸς στοὺς ἀγραφους νόμους. — **δίκη** = ὁ σεβασμὸς στοὺς γραφτοὺς νόμους. — **συναγωγοὶ** = συνδετικοί. — **ἴν' εἶεν... συναγωγοὶ** = γιὰ νά δημιουργηθοῦν μονιασμένους πολιτεῖες καὶ δεσμοὶ πού νά συνδέουσι μέ φίλια τοὺς ἀνθρώπους.

Οὖν = τέλος πάντων. — **ιδιώτης** = ὁ ἀνίδεος. — **καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί**, δηλ. ἔχοντας ὁ καθένας τὸ ἐπάγγελμά του ἐξυπηρετεῖ πολυλοῦς ιδιώτας. — **καί... γε** = καὶ μάλιστα. — **νόμον θεός:** ἡ φράσις **τιθέσθαι νόμον** χαρακτηρίζει τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀπολυταρχικοῦ ἄρχοντα, ὁ ὅποιος ἐκδίδει νόμους πού ἰσχύουν γιὰ τοὺς ἄλλους, ἐνῶ ἡ φράσις **τίθεσθαι νόμον τὴν ἐνέργειαν** τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν, πού ἐκδίδουσι νόμους πού ἰσχύουν καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους.

Ἀρετὴ τεκτονικὴ = ζήτημα πού ἀνήκει στήν ἀρμοδιότητα τοῦ ἀρχιτέκτονα. — **λόγους** = συζήτησις. — **μέτεστί μοί τινος** = ἔχω δικαίωμα σέ κάτι. — **συμβουλή** = 1) ἱκανότητα νά δίνει κανεὶς συμβουλές (μετεῖναι συμβουλήσ)· 2) σύσκεψις. — **εἰς συμβουλήν** = σέ σύσκεψιν. — **πολιτικῆς ἀρετῆς** = πού ἀφορᾷ τὴν πολιτικὴν ἀρετὴν. — **διὰ δικαιοσύνης πᾶσα ἔρχεται** = ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὡς τὸ τέλος τῆς κινεῖται μέσα στήν περιοχὴ τῆς δικαιοσύνης. — **ἢ μὴ εἶναι** = εἰδεμή.

ὅπωςδὴποτε δέν θά ὑπάρχουν πολιτεῖες. — ὡς τῷ ὄντι ἡγοῦνται, ἐξαρτᾶται ἀπό τό λαβέ τεκμήριον... (ἵνα μὴ οἷη... λαβέ τεκμήριον... ὡς τῷ ὄντι ἡγοῦνται...). — ὁ γάρ εἶναι ἐπεξηγηματικός. — ἢ ἄλλην... ἐστίν = ἢ (ἐνν. ἀγαθός) ἄλλην τέχνην, ἣν μὴ ἐστίν (ἐνν. ἀγαθός). — ἐάν τινα καὶ = καὶ ἐάν τινα εἰδῶσι (ἐνν. οἱ οἰκεῖοι). — ἐάν οὔτος... ἢ δεύτερη ὑπόθεσις ἔχει ἀπόδοσή της τήν πρώτην. — καθ' αὐτοῦ = ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του. — ἐκεῖ, δηλ. ἐν ταῖς ἄλλοις τέχναις. — ἐνταῦθα, δηλ. ἐν τῇ πολιτικῇ ἀρετῇ. — μανίαν, ἐνν. ἡγοῦνται — ἢ μαίνεσθαι· τό ἢ = εἰ δέ μή, διαφορητικά· τό μαίνεσθαι ἀντικείμενο τοῦ φασί. — προσποιοῦμαι δικαιοσύνην = παριστάνω τόν δίκαιον. — ὡς ἀναγκαῖον, ἐνν. ὄν = μέ τήν ἰδέα ὅτι... — οὐδένα ὄντινα οὐχί = ὅλοι, χωρίς ἐξαιρέση. — ἀμῶς γέ πως = κατά κάποιον τρόπο. — ἢ (σέ ἀντίθετη περίπτωσις) μὴ εἶναι· ἐξαρτᾶται ἀπό τό ἀναγκαῖον ὄν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Η'

Ἄποδέχονται, ἐνν. οἱ τε ἄλλοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι. — οὐ φύσει = ὄχι ἐμφυτη. — ἀπό τοῦ αὐτομάτου = χωρίς ἐξωτερική ἐπενέργεια. — ἐξ ἐπιμελείας = μέ φροντίδες καὶ κόπους. — παραγίνομαι = γίνομαι κτῆμα. — ἀλλήλους (ἀντικείμενο τοῦ ἡγοῦνται καὶ ὑποκείμενο τοῦ ἔχειν) = οἱ ὅμοιοί τους, οἱ συνάνθρωποί τους. — ἢ τύχη: ὁ Πρωταγόρας παραδέχεται ὅτι στή φύση ἐπικρατεῖ ἢ ἀρχή τῆς σκοπιμότητος, δέ δέχεται ὅμως τήν ὑπαρξή θείας προνοίας. — διδάσκω = κάνω ἡπίεις παρατηρήσεις, σωφρονίζω. — οὐδεὶς κολάζει... ἵνα μὴ τοιοῦτοι ᾧσι· στό σημεῖο αὐτό, ὅπως καὶ παρακάτω (324b, κεφ. 13), ὁ Πρωταγόρας θεωρεῖ τήν ποινή ὡς μέσο βελτιώσεως καὶ ἀποτροπῆς ἀπό τήν κακία. Καί παραπάνω (322e, κεφ. 1B') δίδαξε ὅτι ἐκεῖνος πού δέν μπορεῖ «αἰδοῦς καὶ δίκης μετέχειν» πρέπει νά φονεύεται «ὡς νόσος κόλεως». — αἰσχρός = ἄσχημος. — σμικρὸς = κοντός. Στούς ἀρχαίους Ἕλληνας ἡ ὁμορφιά ἐξαρτιόταν πολὺ ἀπό τό μέγεθος τοῦ σώματος. — ὥστε τι τούτων, δηλ. τοῦ θυμοῦσθαι, νουθετεῖν. — τὰ καλὰ = ὁμορφιά, ὑγεία. — ἐπὶ τούτοις = γι' αὐτά. — ὦν, δηλ. κακῶν. — ὡς... οὐσης, ἐνν. αὐτῆς (δηλ. τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς). — δύναται = σημαίνει. — αὐτό = αὐτό μόνο του (τό κολάζειν, χωρίς νά χρειάζεται

τίποτε άλλο. — οἱ γε ἄνθρωποι: σέ ἀντίθεση μέ τά ἄλλα ὄντα, ὅπως π.χ. τά θηρία (πρβλ. παρακάτω, ὅστις μὴ ὡσπερ θηρίον). — πρὸς τοῦτο τὸν νοῦν ἔχων = στρέφοντας τὴ σκέψη του σ' αὐτό. — ἡδίκησεν ἔνν. ὁ ἀδικῶν. — ὅστις μὴ = ἐκτός ἀπὸ αὐτὸν πού... — ἀγένητον θείῃ = οὐ πραχθέν ποιήσῃ (πρβλ. τὴν ἔκφραση: ὅ,τι ἔγινε δέ ξεγίνεται — διανοεῖται = νομίζει, πιστεύει. — γοῦν = τουλάχιστο. — δόξα = ἰδέα, γνώμη. — τιμωροῦνται... κολάζονται: Στὴν **Ρητορική** του (10, 17) ὁ Ἀριστοτέλης γράφει: Διαφέρει δὲ τιμωρία καὶ κόλασις· ἡ μὲν γὰρ κόλασις τοῦ πάσχοντος ἐνεκά ἐστίν, ἡ δὲ τιμωρία τοῦ ποιούντος, ἵνα ἀποπληρωθῇ. Ὁ Πρωταγώρας χωρὶς νά κάνει διάκριση χρησιμοποίησε δύο φορές τό **κολάζει** καὶ μιά φορά τό **κολάζονται**. Προϋποθέτει ὅτι ὅλοι παραδέχονται πῶς ἐκεῖνος πού τιμωρεῖ μέ περίσκεψη δέν ἔχει σκοπό νά ἐκδικηθεῖ, ἀλλά νά διορθώσει τό ἀτόπημα.

— Μέ τά ὅσα λέγει ὁ Σωκράτης γιά τοὺς γιούς τοῦ Περικλῆ, θίγεται ἡ ἰδιωτική ζωὴ τοῦ μεγάλου Ἀθηναίου πολιτικοῦ:

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι Α'

Δή· ἀντικατέστησε τό **δέ**, ἐφόσον προηγήθηκε ἡ φράση: ὡς μὲν οὖν εἰκότως ἀποδέχονται. — ἦν ἀπορεῖς, βλ. 319e, κεφ. 10. — οἱ ἀγαθοὶ = (ἐδῶ) οἱ ἐξάιρετοι πολιτικοί. — ἃ διδασκάλων ἔχεται = αὐτά πού μπορεῖ νά πάρουμε ἀπὸ τοὺς διδασκάλους. — ἀρετὴν, δηλ. τὴν πολιτικὴ τέχνη. — βελτίους ποιοῦσι, ἔνν. ὡς πρὸς ταύτην (αἰτ. ἀναφ.). — λόγον = ἀπόδειξη (μέ βάση μόνο τὴν πραγματικότητα). — (ἔστι) τι ἔν = ἕνα ὁρισμένο πράγμα, μιά ὁρισμένη ἰδιότητα. — ἐν τούτῳ = μ' αὐτό βρίσκει λύση ἢ ἀπορία σου. — χαλκεία = ἡ τέχνη τοῦ χαλκιᾶ. — κεραμεία = ἡ κεραμική. — τό ὅσιον εἶναι = ἡ οὐσιότητα, ἡ εὐσέβεια.

Καὶ ξυλλήβδην... ἀρετὴν = καὶ ξυλλήβδην προσαγορεύω αὐτό (ὕποκειμ.) εἶναι ἔν (κατηγ.), ἀνδρὸς ἀρετὴν (ἐπεξήγηση). — μετὰ τούτου, δηλ. τῆς ἀρετῆς. — οὕτω: ἀντικαθιστᾶ τό μετὰ τούτου. — μή, ἔνν. πράττειν. — ἦ = εἰδεμὴ, διαφορετικά. — τὸν μὴ μετέχοντα, ἔνν. τοῦ ἐνός (τῆς ἀρετῆς). — διδάσκειν (ὕποκ. τοῦ δεῖ) = νά συμβουλεύει. — οὕτως δ' αὐτοῦ πεφυκότος καὶ ἐνῶ ἔστι αὐτό (δηλ. τό ἔν) κανονίστηκε ἀπὸ τὴ φύση. — σκέψαι: κοινὴ

ἀπόδοση τῶν 4 ὑποθ. προτάσεων : **εἰ ἔστι... εἰ τοῦτ' ἔστι... εἰ οὕτω... εἰ διδάσκονται**, ἀπό τίς ὅποιες ἡ καθεμίᾳ ἐπαναλαμβάνει τήν προηγούμενη. — **οἱ ἀγαθοί**, οἱ ἐξαίρετοι πολιτικοί, ὅπως ὁ Περικλῆς. — **ὡς θαυμασιῶς γίνονται οἱ ἀγαθοί** = πόσο παράξενοι τύποι ἀποδεικνύονται (ἀπό τόν προηγούμενο συλλογισμό) **οἱ ἀγαθοί**. — **θεραπευτὸν** = αὐτὸ πού μπορεί νά καλλιεργηθεῖ. — **ἄρα**, μέ εἰρωνεία. — **ἐφ' ὧν**, γιά νά ἀποφύγει τή μονοτονία, χρησιμοποιοῦντας δύο φορές τό **ἐφ' οἷς**, πού συντακτικῶς εἶναι ἠρθότερο. — **καί ὡς ἔπος εἰπεῖν ξυλλήβδην** = γιά νά τό πῶ μέ δύο λόγια. — **ἀνατροπαί οἴκων** = ξεριζώμα οἰκογένειας, γενιᾶς. Παραδειγματικές εἶναι οἱ περιπτώσεις τοῦ Ἀντιφώντα ἀπό τή Ραμνούντα καί τοῦ Ἀρχεπτόλεμου. Ἐπειδή κίτοί εἶχαν πρωτοστατήσει στήν κατάλυση τῆς δημοκρατίας καί τήν ἐγκατάσταση τῆς ὀλιγαρχίας τῶν 400 (411 π.Χ.), καταδικάστηκαν ὡς προδότες σέ θάνατο, ἡ περιουσία τους δημεύθηκε, τά σπίτια τους γκρεμίστηκαν. Δέν τοὺς δόθηκε μνήμα οὔτε στήν Ἀθήνα οὔτε σέ ἄλλη περιοχὴ τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας, στερήθηκαν καί οἱ ἴδιοι καί τά παιδιά τους, γνήσια καί νόθα, ἀπό κάθε πολιτικό δικαίωμα· ἂν κανεὶς τολμοῦσε νά τοὺς ξαναδώσει τά πολιτικά δικαιώματα, θά τό ἔχανε καί ὁ ἴδιος. — **ταῦτα δ' ἄρα** : ὁ σύνδεσμος **δέ** εἶναι ἐπανάληψη ἀπό τήν ἀναφ. πρόταση (**ἐφ' ὧν δέ**)· ὁ **ἄρα** περιέχει εἰρωνεία (= ὡς συμπέρασμα τοῦ δικοῦ σου παράξενου συλλογισμοῦ). — **οἴεσθαι γε χρῆ**, ἔνν. αὐτοὺς **διδάσκεσθαι ταῦτα τοὺς υἱεῖς**. Ἀφοῦ διδάσκουν πράγματα μέ μικρότερη σημασία στά παιδιά τους, πολύ περισσότερο θά τοὺς διδάσκουν τά σπουδαιότερα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι Ε'

Ἀρξάμενοι, ἔνν. **οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες**. — **ἐπειδὰν θᾶπτον συνιῆ** = ἀπό τή στιγμή πού (τό παιδί) ἀρχίζει νά καταλαβαίνει. — **τροφός**, τίς πύ πολλές φορές ἦταν δούλα, ἀλλά καμιά φορά καί μισθωτὴ ἐλεύθερη. Ὑπῆρχαν δύο εἰδῶν **τροφοί** : 1) ἡ **τίτθη**, πού θήλαζε τό μικρὸ καί 2) ἡ **τιθήνη** ἢ **τροφός**, πού ἀνάτρεφε τό παιδί ὡς τά 6 ἢ τά 7 του χρόνια. — **παιδαγωγός** : ἦταν συνήθως δούλος· ἔπαιρνε τά ἀγόρια ἀπό τά χέρια τῆς **τροφοῦ** καί μέ κάθε τρόπο, ἀκόμη καί μέ τιμωρία, τά διαπαιδαγωγοῦσε ὡς τά 18 τους χρόνια. Ἦταν ὑποχρεωμένος νά τά συνοδεύει στό σχολεῖο, ὅπου συχνά παρακολουθοῦσε καί τή διδασκαλία. — **διαμάχονται**

= συναγωνίζονται μεταξύ τους, μοχθοῦν. — παρ' ἕκαστον = γιά τό καθετί. — ἐνδείκνυμαι, = ἐξηγῶ. — τό μέν... τό δέ = τό ἓνα... τό ἄλλο, ἐνν. ἐστί. — ἐκῶν πείθηται, ἐνν. εὐ ἔχει — ξύλον διαστρεφόμενον = στραβόξυλο. — εὐθύνουσι = ἰσιάζουν, σωφρονίζουν. — εἰς (οἴκου) διδασκάλων = σέ σχολεῖα. Τήν ἐποχή ἐκεῖνη ἦταν ἰδιωτικά (βλ. εἰκόνα ἀρ. 3). — αὖ: ἀντιστοιχεῖ στήν προηγούμενη φράση ἐπειδάν συνιῇ τις τὰ λεγόμενα. — γράμματα = γραφή καί ἀνάγνωσι. — τὰ ἐγγεγραμμένα, δηλ. τὰ βιβλία, σέ ἀντίθεση μέ τήν φωνήν (τά λεγόμενα). — ὥσπερ τότε (ἐνν. συνίεσαν) τήν φωνήν = ὅπως ἀκριβῶς πρωτύτερα (στή νηπιακή ἡλικία) καταλάβαιναν τήν προφορική διδασκαλία. — παρατιθέασι = τοποθετοῦν μπροστά τους. — ποιητῶν: συνηθισμένα σχολικά ἀναγνώσματα ἦταν ὁ Ὅμηρος, ὁ Ἡσίοδος, ὁ Σόλων καί ὁ Θεόγνης. — ἐκμανθάνω = ἀποστηθίζω. — νουθετήσεις = συμβουλές. — διέξοδοι = διηγῆσεις. — ἕτερα τοιαῦτα = κάτι παρόμοιο. — κακουργῶ = κάνω κακό. — μελοποιοί = λυρικοί ποιητές. — ἐντείνω = 1) μετατρέπω τόν πεζό λόγο σέ ἔμμετρο 2) μελοποιῶ. — εἰς τὰ κιθαρίσματα ἐντείνοντες = προσαρμόζοντας (τά ποιήματα) σέ μουσική κιθάρα. — ῥυθμός = κάθε κίνηση πού ἐπανλαμβάνεται κανονικά, τάξη, μέτρο (στόν τρόπο ζωῆς). — ἄρμονία = ἡ συμφωνία τῶν ἤχων μεταξύ τους. — οἰκειοῦσθαι = νά συγγενέψουν (νά συνηθίσει ἡ ψυχή τοῦ παιδιοῦ στό ρυθμό καί τήν ἄρμονία). — εὐρυθμότεροι καί εὐαρμοσσότεροι γιγνόμενοι = συνηθίζοντας μέ τόν καιρό περισσότερο στό ρυθμό καί τήν ἄρμονία. — εὐρυθμία = ἡ τήρηση τοῦ μέτρου. — εὐαρμοστία = ἄρμονία, συμμόρφωση στούς κανόνες. — τοίνυν = δέ (μεταβατικό). — βελτίω = γερά, δυνατά. — χρηστή = φωτισμένη. — πονηρία^δ = ἀρρώστεια, ἀδυναμία. — οἱ μάλιστα δυνάμενοι = αὐτοί πού ἔχουν στή διάθεσή τους τά περισσότερα μέσα. — πρωιαίτατα τῆς ἡλικίας = πρῶτοι ἀπό τά παιδιά τῆς ἡλικίας τους. — ἀπαλλάττονται = σταματοῦν τίς σπουδές τους.

Αὐτοί ἀφ' αὐτῶν = μόνοι τους. — εἰκῆ = τοῦ κεφαλιοῦ των, ὅπως τύχει. — ἀτεχνῶς ὥσπερ = ἀπαράλλακτα ὅπως. — γραμματιστής = ὁ δάσκαλος τῆς γραφῆς καί τῆς ἀναγνώσεως. — ὑπογράφω γραμμᾶς = χαρακῶνω, γιά νά ἀκολουθοῦν τά γράμματα τή διεύθυνση τῶν γραμμῶν. — γραμματεῖον = ἡ πλάκα. — ὑφήγησις = ὁδηγία, κατεύθυνση. — ὑπογράψασα = ἀφοῦ χάραξε, πρόβαλε ὡς ὁδηγῶ

στή ζωή. — **εὐρήματα**: παράθεση στους νόμους. — **ἐκτὸς βαίνει τούτων** = τούς παραβαίνει. — **εὐθῦναι** = 1) ἡ λογοδοσία, στήν ὁποία ὑποβάλλονταν οἱ ἄρχοντες μέ τή λήξη τῆς θητείας τους· 2) ἡ ποινή πού ἐπιβαλλόταν στους ἄρχοντες σέ περίπτωση ἐνοχῆς τους. — **ὡς εὐθουούσης τῆς δίκης** = γιατί ἡ τιμωρία ἰσιάζει τό στραβό, ξαναφέρνει στόν ἴσιο δρόμο τόν παραβάτη.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι Σ Τ'

Γάρ, ἐπεξήγηση στό τοῦτο. — **οὐδέν θαυμαστόν**, ἐνν. ὡς ὑποκείμενο: **τῶν ἀγαθῶν πατέρων πολλούς υἱεῖς φαύλους γίγνεσθαι**. — **ἐν τοῖς ἔμπροσθεν** (βλ. 323α, κεφ. 12 καί 324d, κεφ. 14). — **ιδιωτεύω τινός** = μένω ἀμέτοχος, ἀνίδεος. — **εἰ γάρ δὴ** = γιατί ἄν πραγματικά. — **ὁ λέγω**, δηλ. ὅτι **οὐδέν θαυμαστόν**. — **ἐνθυμοῦμαι** = ἔχω κάτι μέσ στό μυαλό μου, συλλογίζομαι. — **προελόμενος ἄλλο ὀτιοῦν** = παίρνοντας ὡς παράδειγμα κάτι ἄλλο, ὅποιοιδήποτε. — **εἰ μὴ οἶόν τ' ἦν**: ἡ ὑπόθεση διακόπτεται ἀπό τό **λυσιτελεῖ γάρ**, γι' αὐτό ἐπαναλαμβάνεται μέ τό **εἰ οὖν οὕτω** καί ἔχει ὡς ἀπόδοση τό **οἶε ἄν τι... γίγνεσθαι**. — **εἰ μὴ πάντες... ἦμεν** = ἄν δέν γινόμασταν ὅλοι. — **ὁποῖός τις ἐδύνατο ἕκαστος** (ἐνν. **αὐλητῆς εἶναι**) = ὁ καθένας μας ὅσο μπορούσε. — **καί μὴ ἐφθώνει τούτου** = καί ἄν δέν ἔκρυβε ἀπό φθόνο αὐτό (τό **αὐλεῖν**). — **ἡ ἀλλήλων δικαιοσύνη καί ἀρετή** = ἡ δ. καί ἀ. τοῦ ἄλλου (πρός τόν ἄλλο). — **ἀφθονία**, τό ἀντίθετο τοῦ **φθονεῖν** = ἀπλοχεριά. — **οἶε ἄν τι μᾶλλον** = οἶε ἄν μᾶλλον τι· τό **τι** μετριάξει τήν ἔννοια τοῦ **μᾶλλον**. — **εὐφυέστατος**, δηλ. στήν τέχνη τοῦ αὐλοῦ. — **ἀκλεῆς** (συνώνυμο, παρακάτω: **φαῦλος**) = ἀσήμαντος, μετριότητα. — **αὐξάνομαι** = προκόβω, ξεχωρίζω. — **ἀλλ' οὖν γε** = ἀλλά ὅπως καί νά 'χει τουλάχιστο (θά ἦταν αὐλητές). — **οὕτως**, δηλ. ὅπως καί στήν (ὑποθετική) πόλη τῶν αὐλητῶν. — **δημιουργός** = (ἐδῶ) δάσκαλος. — **τοῦ πράγματος**, δηλ. τῆς δικαιοσύνης, τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς. — **κρίνομαι** = συγκρίνομαι. — **διὰ παντός** = σέ κάθε στιγμή. — **ἀλλ' εἶεν** = ἀλλ' οἱ εἶεν. — **οἶοί περ**, ἐνν. ἦσαν ἐκεῖνοι. — **Φερεκράτης**: κωμοδιογράφος, πού παρουσίασε τήν κωμωδία "Αἰγριοι (421 - 20 π.Χ.) γιά νά δεικνωθῆσει τίς ιδέες πού κυκλοφοροῦσαν τήν ἐποχή ἐκεῖνη γιά τήν ἐπάνοδο στό φυσικό τρόπο ζωῆς.

Λήναιον = 1) νᾶός τοῦ Διονύσου, 2) ὁ χῶρος ὅπου γιορτάζονταν τὰ **Λήναια** (Διονύσια), στὰ ὅποια εἶχαν καί δραματικούς ἀγῶνες. — **μισάνθρωποι** = πολιτισμένοι ἄνθρωποι, πού ὅμως νιῶθην ἀήδεια γιά τόν πολιτισμό, ἐπειδή μέσα του φούντωσε ἡ ἀδικία. Γνωστότερός τους εἶναι ὁ Τίμων ὁ μισάνθρωπος. Τέτοιοι ἀποτελοῦσхан τὸ χορὸ τῶν **Ἄγρίων** τοῦ Φερεκράτη. — **σφόδρα... ἀγαπήσαιο ἄν** = θά ἔμενες πολύ εὐχарιστημένοι. — **γενόμενος** = ἄν βρισκόσουν. — **Εὐρύβατος**: Κάτοικος τῆς Ἐφέσου, πού ὁ Κροῖσος τόν ἔστειλε ἀπεσταλμένο μέ πολλά χρήματα στήν Πελοπόννησο, γιά νά στρατολογήσει μισθοφόρους γιά νά πολεμήσουν ἐναντίον τοῦ Κύρου. Πῆρε τὰ χρήματα ὁ Εὐρύβατος καί πῆγε στόν Κύρο καί τοῦ φανέρωσε τὰ σχέδια τοῦ Κροῖσου. Ἡ ἀτιμία του αὐτή ἔμεινε παροιμιώδης καί τὸ ὄνομά του ἔγινε συνώνυμο μέ τή φαυλότητα. Ὁ **Φρυωνῶνδας** πάλι ἦταν Ἀθηναῖος, διαβόητος γιά τή φαυλότητά του, καί συχνά στούς κωμικούς τὸ ὄνομά του ἀντικαθιστᾶ τήν παλιανθρωπιά.

Τρυφῶ = 1) ζῶ ἄνετα, 2) εἶμαι ἰδιότροπος (ἀπό τήν πολλή τρυφή) 3) κλαίγομαι. — **οὐδέ γ' ἄν**, ἐνν. εἰς φανείη. — **ἡμῖν**, δοτ. ἡθική. — **οἶός τ' ἦν**, ἐνν. τούτους διδάσκειν. — **ὄντες ὁμότεχνοι**, ἡ μετοχή ὑποθετική. — **τούτους ἔτι...** = τούτους τίς ἄν διδάξειεν ἔτι = ποιός μπορεῖ νά τούς διδάξει ἀπό δῶ καί πέρα (μετά τή διδασκαλία τοῦ πατέρα καί τῶν φίλων του): ἡ ἐρώτηση αὐτή ἐπαναλαμβάνει τὸ τίς ἄν ἡμῖν διδάξειε· ὁ Πρωτ. δίνει μόνος του τήν ἀπάντηση μέ τὸ **οὐ ράδιον ... τούτων**, δηλ. τῶν παιδιῶν τῶν χειροτεχνῶν. — **παντάπασι**: μπορούμε νά τὸ ἀποδώσουμε καί στό ἀπείρων καί στό ράδιον. — **οὕτω δέ**, ἀνταποκρίνεται στό προηγούμενο ὡσπερ ἄν καί ἡ ἔννοιά του συμπληρῶνεται μέ τὸ: **οὐ ράδιον εἶναι διδάσκαλον φανῆναι**. — **κἄν εἰ...** καί εἰ ἔστι τις ὅστις ὀλίγον διαφέρει ἡμῶν... **ἀγαπητὸν ἄν** (ἐνν. εἶη) = καί ἄν ὑπάρχει κάποιος πού εἶναι λίγο ἀνώτερος ἀπό μᾶς στό νά βελτιῶνει τοὺς ἄλλους στήν ἀρετή, πρέπει νά μείνουμε εὐχарιστημένοι. — **ἄν... ὀνήσαι**, τοῦ ρ. ὀνίημι = ὠφελῶ. — **καί ἀξίως**, συνδέεται μέ τὸ διαφερόντως. — **καί αὐτῶ δοκεῖν τῶ μαθόντι**, ὁ καί ἐπιδοτικός. — **τοιούτον πεποίημαι** = ἔτσι τὸ ἔχω κανονίσει. — **ἀποδεδωκεν** = πληρώνει ἀμέσως. — **κατέθηκε**, ὁ ἀόριστος ἀντί τοῦ ἐνεστώτα (γνωμικός). — **ἐπεὶ** = π.χ. — **πρὸς τὸν πατέρα** = σέ σύγκριση μέ τὸν πατέρα τους. — **δημιουργῶν**, ἐνν. υἱεῖς οὐδέν εἰσι πρὸς τοὺς πατέρας.

— Τί παρατηροῦμε ἂν συγκρίνουμε τίς μαρτυρίες πού ἔχουμε γιά τό χρόνο πού παραστάθηκαν οἱ Ἄγριοι μέ τόν (ὑποθετικό) χρόνο, στόν ὁποῖο ὁ Πλάτων τοποθετεῖ τό διάλογο;

— Τά παραδείγματα, μέ τά ὁποῖα ὁ σοφιστής ὑποστηρίζει τί γνώμη του, νομίζετε ὅτι εἶναι εὔστοχα;

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 12'

Τοσαῦτα καί τοιαῦτα ἐπιδειξάμενος = ἀφοῦ ἔκανε τόσο μεγάλη καί τόσο λαμπρή ἐπίδειξη. — **κεκηλημένος** = καταγοητευμένος. — **ὡς ἐροῦντά τι** = μέ τήν ἐλπίδα ὅτι θά πεί κάτι. — **μόγισ πως** = μέ μεγάλη δυσκολία. — **ὡσπερὶ ἑμαυτὸν συναγεῖρας** = σάν νά συνήλθα ἀπό νάρκωση. — **πολλοῦ ποιοῦμαι** = θεωρῶ μεγάλο κέρδος. — **ἐπιμέλεια** = ἐκπαίδευση, ἀγωγή. — **ἦ, δοτ.** ὀργανική. — **ἐπεκδιδάσκω** = δίνω συμπληρωματικές ἐξηγήσεις· ἢ ἐπὶ σημαίνει προσθήκη, ἐνῶ ἢ ἐκ τελειότητα. — **καί γάρ, γιά νά αἰτιολογήσει τό ραδίως (ὁ καί πηγαίνει στό ὄπωσόν).** — **συγγίγνομαι** = συζητῶ. — **δημηγόρος** = πολιτικός ρήτορας. — **οὐκ ἔχουσιν οὔτε ἀποκρίνασθαι οὔτε...** ἐρέσθαι = οὐκ ἐπίστανται διαλέγεσθαι. — **ἐάν... ἐπερωτήση** = ἂν ζητήσῃ ἔστω καί τήν παραμικρή ἐπεξήγηση σ' ὅσα εἰπώθηκαν. — **χαλκεία** = χάλκινα σκεύη. — **μακρὸν ἤχει καί ἀποτείνει** = βγάζουν συνεχῆ καί παρατεταμένο ἦχο. Πασίγνωστο ἦταν τό **Δωδωναῖον χαλκίον** (ὀρθότερη γραφή), χάλκινος λέβητας πού τόν ἦχο του τόν ἐξηγοῦσαν σάν φωνή τοῦ Δία· ἂν τό χτυποῦσε κανεὶς ἔστω καί ἐλαφρά, μπορούσε νά ἤχει ὀλόκληρη μέρα. — **κατατείνω δόλιχον τοῦ λόγου** = δίνω ἀπέραντο μάκρος στήν ὀμιλία μου· ἢ μεταφορᾶ ἀπό τήν περιοχὴ τῶν ἀθλητικῶν ἀγώνων. — **ικανός μὲν... ἱκανός δέ:** τό σχῆμα τῆς ἐπαναφορᾶς χρησιμοποιεῖται ἐδῶ γιά νά ὑπογραμμιστοῦν οἱ δύο ἱκανότητες τοῦ Πρωταγόρα. — **ἄ,** δηλ. οἱ δύο ἱκανότητες, τά δύο χαρίσματα. — **σμικροῦ τινος... ἔχειν** = κάτι λίγο μοῦ χρειάζεται ἀκόμη, γιά νά τά ἔχω ὅλα (γιά νά εἶμαι πέρα γιά πέρα ἱκανοποιημένος). — **εἶπερ ἄλλω τῷ** = περισσότερο ἀπό ὅ,τι σέ κάθε ἄλλον. — **ἀποπληρῶ** = γεμίζω ἐντελῶς, καλύπτω τό κενό. — **ὃ δ' ἐθαύμασα...** **ἀποπλήρωσον** = τό κενό, τό ὁποῖο μέ ἀπορία παρατήρησα στά λεγόμενά σου, κάλυψέ το (ὥστε νά μή παραμένει στή σκέψη μου). — **πολ-**

λαχοῦ : βλ. 323α καὶ ε, κεφ. 12 καὶ 13, καὶ 325ε, κεφ. 15. — ἀρετῆ, ἐπεξηγεῖ τό ἐν τι. — ἄ... ἔλεγον, δηλ. δικαιοσύνη, σωφροσύνη, ὁσιότης.

— Ποιῆς διαφορῆς σημειώνετε ἀνάμεσα στίς τελευταῖες ἐρωτήσεις τοῦ Σωκράτη καὶ τῆ ῥητορική ἀπόδειξη, πού ἔχει ἀναπτύξει ὁ Πρωταγόρας ;

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι Η'

Ἄλλά : ἀπό τό σημεῖο αὐτό ἀρχίζει ἡ φιλοσοφική συζήτηση μέ θέμα τήν οὐσία τῆς ἀρετῆς. — **ἀλλ' ἢ** = παρά μόνο. — Τά μόρια τοῦ προσώπου διαφέρουν ὡς πρός τήν ποιότητα, ἐνῶ τά μόρια τοῦ χρυσοῦ ὡς πρός τήν ποσότητα. — **ἄλλο... ἄλλο**· στή σύνταξη τῶν ρημάτων πού σημαίνουν συμμετοχή, τό μερίδιο τοῦ καθενός μετόχου βρίσκεται σέ αἰτιατική. — **καὶ δίκαιοι αὖ** = ἄλλοι πάλι δίκαιοι. — **ἔστι γάρ οὖν** (ὁ γάρ βεβαιωτικός, ἐνῶ ὁ οὖν δηλώνει συμπέρασμα πού βγαίνει ἀπό τά λεγόμενα τοῦ Πρωταγόρα) = λοιπόν ἀλήθεια καὶ αὐτά (μιά καὶ τά περιέλαβες στήν ἀπαρίθμηση), δηλ. ἡ σοφία καὶ ἡ ἀνδρεία εἶναι μόρια τῆς ἀρετῆς; — **ἄλλο** = κάτι διαφορετικό. — **δύναμις** = ἐνέργεια, λειτουργία. — **οὐκ ἔστιν**, δέν εἰσάγεται μέ σύνδεσμο, γιατί εἶναι ἐπεξηγήση τοῦ ὡσπερ τὰ τοῦ προσώπου. — **οὐδέν** (δηλ. μέρος τοῦ προσώπου) **ἔστι (τοιούτον) οἶον**. — **ἢ δῆλα δὴ** (ἐνν. ἔστιν) **ὅτι** = ἢ εἶναι αὐτονόητο ὅτι. Ὁ ἢ εἰσάγει ἐπανόρθωση. — **εἴπερ τῷ παραδείγματι ἔοικεν** = ἂν ἡ σχέση πού ἔχουν μεταξύ τους τά μόρια τῆς ἀρετῆς μοιάζει μέ τό παράδειγμα (δηλ. τοῦ προσώπου καὶ τῶν μορίων του). — **οὐδέν ἄρα...** = ἄρα κανένα ἄλλο ἀπό τά μόρια τῆς ἀρετῆς ἐκτός ἀπό τήν ἐπιστήμη δέν ταυτίζεται μέ τήν ἐπιστήμη (= σοφία). — **οὐκ ἔφη** (= **ἔφη οὐκ εἶναι**) = ὄχι, εἶπε. — **δοκεῖ**, ἐνν. **πραῖγμά τι εἶναι**. — **τί οὖν**, ἐνν. **δοκεῖ σοι; αὐτό τοῦτο δίκαιόν ἐστι;** = ὑπάρχει αὐτό μόνο του (ὑπάρχει ὡς ξεχωριστό ὄν ἡ ἀφηρημένη ἔννοια τῆς δικαιοσύνης καὶ ὄχι σέ συνδυασμό μέ τά ἀντικείμενα, σά ὅποια ἀποδίδεται ὡς ιδιότητα;). — **οἶον δίκαιον εἶναι** = ὡστε δ. **εἶναι**. — **εὐφημῶ** = 1) λέγω καλά, καλοσῆμαδα λόγια, 2) σιωπῶ. Στίς θυσίες, γιά νά βγεῖ αἷσιος χρησμός, ἔπρεπε νά λένε καλοσῆμαντα

λόγια· ἐπειδὴ ὅμως ὑπῆρχε φόβος κάποιος, ἄθελά του, νὰ ἐκστομίσει μιὰ κακοσήμεδη λέξη, ἦταν προτιμότερο ὅλοι νὰ σωπαίνουν μέ εὐλάβεια. Ἔτσι τὸ ρῆμα ἔφτασε νὰ σημαίνει σιωπῶ. — **σχολῆ** = μέ δυσκολία, μόλις. — **ἄλλο τι**, ὑποκείμεν., ὄσιον, κατηγ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο ΙΘ'

Εἰ οὖν εἴποι, ἔχει ὡς ἀπόδοση τὸ εἴποισ' ἂν ἔγωγε. — **εἶναι ἔχοντα**, περίφραση, συνώνυμη τοῦ ἔχειν. — **οὕτως... ὡς** = ἔτσι... ὥστε. — **λόγος** = γνώμη. — **ἄδικον ἄρα**: αὐτὴ εἶναι ἡ ὑποχρεωτικὴ λογικὴ συνέπεια. — **τὸ δέ** = ἡ δικαιοσύνη. — **ὑπὲρ ἑμαυτοῦ** = γιὰ λογαριασμό μου. — **ἦτοι... ἦ** = ἦ... ἦ. — **δικαιοῦτης**, σπάνιος τύπος, ἀναλογικὰ μέ τὸ ὀσιότης. — **ὄ, τι ὁμοιότατον**: τὸ ὄ, τι δίνει ἔμφαση στὸν ὑπερθετικό. — **εἰ διακωλύεις** (πλ. ἐρώτηση) = ἂν δέ μοῦ δίνεις τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαντήσω καὶ γιὰ λογαριασμό σου. — **συγχωρῶ** = συμφωνῶ. — **ἐν αὐτῷ** = στό σημεῖο αὐτό (στὴ σχέση ἀνάμεσα στό δίκαιο καὶ τὸ ὄσιο). — **διαφέρει** = ἐνδιαφέρει. — **μή μοι**, ἐνν. **λέγε τοῦτο**. — **τὸ εἰ βούλει... εἰ σοι δοκεῖ**: οἱ δύο ὑποθετικὲς προτάσεις μέ τὴν πρόταξη τοῦ ἄρθρου γίνονται οὐσιαστικὰ καὶ εἶναι ὑποκείμενα τοῦ ἐλέγχεσθαι. — **ἐμέ τε καὶ σέ**, ἐνν. **ἐλέγχεσθαι** = νὰ κρίνονται οἱ προσωπικὲς μας πεποιθήσεις, οἱ δικές μου καὶ οἱ δικές σου (καὶ ὄχι ἀπλῶς οἱ ὑποθέσεις). — **τό δ' ἐμέ... λέγω εἴ τις... αὐτοῦ** = λέγοντας αὐτό τὸ «ἐμέ τε καὶ σέ» ἐννοῶ: ἂν ἀποκλείσουμε ἀπὸ τὴ συζήτηση τὸ «ἐάν» (τὴν ὑπόθεση καὶ τὴν ἀοριστία). — **οἰόμενος ἐλέγχεσθαι** = γιατί ἔχω τὴ γνώμη ὅτι μόνο ἔτσι μπορούμε νὰ ἐξετάσουμε τὸ ζήτημα κατὰ τὸν καλύτερο τρόπο. — **μέντοι** = βέβαια, πράγματι. — **προσέεικε** = μοιάζει. — **ἀμῆ γέ πη** = κατὰ κάποιον (ὅποιοδήποτε) τρόπο. — **ἔστιν ὅπη** = μέ τὸν ἓνα ἢ ἄλλο τρόπο. — **ἐναντιώτατα ἀλλήλοις**: Ἐδῶ ὁ Πρωταγόρας ἔχει ὑπόψη του τὰ ὅσα δίδαξε ὁ Ἡράκλειτος γιὰ τὴ σχετικότητα τῶν ἀντιθέσεων: «τὰ ψυχρὰ θέρεται, θερμὸν ψύχεται, ὑγρὸν αὐαίνεται, καρφαλῆον νοτίζεται» καὶ ἄλλου: «ταῦτό τ' ἔστιν ζῶν καὶ τεθνηκὸς καὶ τὸ ἐγγρηγορὸς καὶ τὸ καθεῦδον καὶ νέον καὶ γηραιόν· τάδε γὰρ μεταπεσόντα ἐκεῖνά ἐστι κάκεινα πάλιν μεταπεσόντα τάδε». — **τότε ἔφαμεν**, βλ. 330α καὶ b, κεφ. 18. — **τὰ τοῦ προσώπου**, παράθεση στό ἄ. — **κὰν ταῦτα ἐλέγχεις** = καὶ αὐτά

(ατὰ τοῦ προσώπου μόρια») θά μπορούσες νά ἀποδείξεις. — **κἂν πάνυ σμικρὸν ἔχη τὸ ὅμοιον**, ἔνν. ὡς ὑποκείμενο : **τὰ ὅμοιόν τι ἔχοντα** = ἀκόμη καὶ στὴν περίπτωσηὴ πού ἡ ὁμοιότητα μεταξὺ τους εἶναι ἀσήμαντη. — **ἦ γὰρ** = ἀλήθεια λοιπόν. — **σοί** = κατὰ τὴν κρίση σου. — **οὐ πάνυ οὕτως**, ἔνν. **δοκεῖ μοι ἔχειν** = δέ νομίζω ὅτι ἡ ὁμοιότητά τους εἶναι τόσο ἀσήμαντη (ἴση ἡ ὁμοιότητα ἀνάμεσα στό **λευκὸν** καὶ τὸ **μέλαν**). — **οὐ μέντοι αὖ** (ἔνν. **ἔχει**) **οὐδέ ὡς...** = ἀλλὰ ὄχι πάλι καὶ τόσο μεγάλη, ὅσο... — **δυσχερῶς ἔχειν** = ἐκνευρίζεσαι, στεναχωριέσαι. — **ἐπισκεψώμεθα** : Βλέποντας ὁ Σωκράτης τὸν ἐκνευρισμὸ τοῦ Πρωταγόρα, ἀφήνει τὸ θέμα πού συζητοῦσαν ἐκεῖνη τῇ στιγμή καὶ προχωρεῖ στὴν ἀπόδειξη ὅτι ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ σοφία εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα.

— *Νά ἀναγνωριστοῦν τὸ εἶδος καὶ τὸ σχῆμα στό ὁποῖο ἀνήκουν οἱ συλλογισμοί πού διατυπώθηκαν στό κεφάλαιο αὐτό.*

— *Ἀξίζει νά προσέξετε τὸ ἐπιτυχημένο σόφισμα τοῦ Σωκράτη : πῆρε τὸ κατηγορούμενο τῆς «ἐλάσσονος προτάσεως», **δίκαιον**, πού ὁ Πρωτ. τὸ μεταχειρίστηκε ὡς ἐπίθετο, καὶ τοῦ ἔδωσε σημασία οὐσιαστικοῦ, δίνοντας τὴν ἔννοια ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶναι «δίκαιο πράγμα».*

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Κ'

Σωφρονῶ = ἐνεργῶ μέ σύνεση. — **τοῦναντίον** = **ἀφρόνως πράττειν**. — **σωφροσύνη**, δοτ. τοῦ αἰτίου. — **ὡσαύτως** : στό σημεῖο αὐτὸ ὁ Σωκρ. ἐφαρμόζοντας τὴν ἐπαγωγικὴ μέθοδο, ἀπὸ τὰ ἐπιμέρους ἀνάγεται στά γενικά. — **ἀναλογισώμεθα** = ἄς ἀνακεφαλαιώσουμε. — **τῷ σωφρόνως πραττομένῳ**, δοτ. συγκριτικῆ. — **πράττοιτ' ἂν** : θά ἔπρεπε νά χρησιμοποιήσει ὀριστικῆ, γιατί τὸ πράγμα εἶναι ἐντελῶς βέβαιο· χρησιμοποιεῖ ὅμως εὐκτική γιὰ νά μετριάσει τὴν ἐκφρασὴ του. — **λύω** = ἀκυρώνω, ἀναιρῶ. — **τῶν λόγων** = ἀπὸ τὰ (δύο) συμπεράσματά μας. — **τὸ ἐν ἐνὶ εἶναι** (βραχυλογία) = **τοῦτον τὸν λόγον, ἐν ᾧ ἐλέγετο ἐν ἐνὶ... εἶναι**. — **πρὸς τῷ ἕτερον εἶναι** = δέ φτάνει μόνο πού εἶναι διαφορετικά, ἀλλὰ καί... (ἡ σοφία πρὸς τὴ σωφροσύνη). — **αὐτὰ καὶ αἱ δυνάμεις αὐτῶν** = καὶ στὴν οὐσία τους καὶ στίς λειτουργίες τους. — **οὐ πάνυ μουσικῶς λέγονται** = βρίσκονται σέ πολύ μεγάλη

παραφωνία. — **συνάδω** = συμφωνῶ, συμβιβάζομαι. — **συναρμόττω** = βρῖσκωμαι σέ ἀρμονία. — **ὄντι**, ἀντί οὐση: ἡ μετοχή συμφώνησε κατά τό γένος μέ τό ἐνὶ καί ὄχι μέ τό ἀφροσύνη. — **διασκοπῶ** = ἐξετάζω. — **ὅτι ἀδικεῖ** = ἐφόσον κάνει ἀδικήμα. — **ἐπεὶ** = ἔν καί. — **διαλέχθητι πρὸς τοῦτον τὸν λόγον** = συζήτησε πρῶτα αὐτὴ τὴν ἀποψή. — **οὐδέν μοι διαφέρει** = μέ ἀφήνει ἐντελῶς ἀδιάφορο (τό πρόσωπο ποῦ ἐκφράζει τὴν ἀποψή: μέ ἐνδιαφέρει ἡ οὐσία τῆς συζητήσεως). — **ἐὰν μόνον** = ἀρκεῖ μόνο νά... — **ταῦτα**, δηλ. ἃ οἱ πολλοὶ φασιν. — **τὸν λόγον... ἐξετάζω** = ἐγὼ προπάντων ἐξετάζω τὴν ἀποψή, τὴν οὐσία τοῦ ζητήματος. — **ἐξετάζεσθαι** = νά ὑποβάλλομαι σέ ἔλεγχο καί ἐγὼ καί ἐσύ. — **ἐκαλλωπίζετο** = ἔκανε μορφασμούς (γιά ν' ἀποφύγει τὴ συζήτηση). — **λόγος δυσχερῆς** = θέμα συζητήσεως ἀνιαρὸ καί δυσάρεστο.

— Σέ ποιὸ εἶδος ἀνήκουν τὰ σοφίσματα τοῦ Σωκράτη;

— Ποιὰ μέθοδο ἀκολουθεῖ στους συλλογισμούς του, γιά νά περιπλέξει τὸν ἀντίπαλο;

Προσπαθῆστε νά διατυπώσετε μερικοὺς ἀπὸ τοὺς συλλογισμοὺς αὐτοῦς.

— Σέ ποιὰ λογικὴ ἀρχὴ μπορούμε νά ὑπαγάγουμε τὴ φράση: «ἐν ἐνὶ μόνον ἐναντίον ἐστί;»

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Κ Α'

Ἔστω: λέγοντας αὐτό ὁ Πρωταγόρας δὲν ἀποκηρύσσει τὴ γνώμη ποῦ διατύπωσε στὸ κεφ. 20 (333c), ἀλλὰ θέλει ν' ἀκούσει πῶς ὁ Σωκράτης ἀνασκευάζει τὴ γνώμη τῶν πολλῶν. — **ὅτι ἀδικοῦσι**, βλ. 333b, κεφ. 20: **ὅτι ἀδικεῖ**. — **φρονῶ** = εἶμαι στά λογικά μου, σκέφτομαι. — **βουλευομαι** = ἀποφασίζω. — **πότερον** (ἐνν. εὔ βουλευονται), εἰ εὔ πράττουσι... **κακῶς**; = σέ ποιὰ περίπτωση ἀποφασίζουν ὀρθά, ὅταν ἡ ἀδική τους πράξη τοὺς φέρνει εὐτυχία ἢ ὅταν τοὺς φέρνει εὐτυχία; — **τραχύνομαι** = ἀγριεύω. — **ἀγωνιῶ** (ἐφετικό ρ.) = ἐπιθυμῶ νά ἀγωνιστῶ. — **παρατετάχθαι** = πῆρε στάση στρατιώτη ἔτοιμου νά ριχτεῖ σέ μάχη. — **εὐλαβούμενος** = διακριτικά. — **λέγεις**, ἐνν. ἀγαθὰ εἶναι. — **καὶ τὰ τοιαῦτα**, δηλ. ἃ μὴδὲ τὸ παράπαν ὠφέλιμα· ὁ καὶ

εἶναι ἐπιδοτικός. — **πολλά**, ἐνν. ἀγαθὰ. — **ἵπποις δέ**, ἐνν. ὠφέλιμα. — **ἀγαθὰ** = ὠφέλιμα. — **βλάσται** = τὰ βλαστάρια. — **πτόρθος** = τρυφερό βλαστάρη, φιντάνη. — **ἀρωγὸν** = δυναμωτικό. — **παντοδαπὸν** = πολύμορφο. — **ἐνταῦθα** = σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσιν, δηλ. στὴ χρῆσιν τοῦ λαδιοῦ πάνω στὸ ἀνθρώπινο σῶμα. — **ἀλλ' ἢ** = μόνο. — **οἷς**, ἐλξή, ἀντὶ ἄ — **μέλλει**, δηλ. ὁ ἄρρωστος. — **ὅσον** = τόσο μόνο, ὥστε. — **τὴν δυσχέρειαν κατασβέσαι** = νὰ σβῆνει τὴν ἀηδία (πού προσβάλλει τὴν ὕσφρησιν). — **ὄψον** = προσφάγι.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Κ Β'

Ἄναθορυβῶ = ἐπιδοκιμάζω μὲ θόρυβο τὸ ἀντίθετο: **καταθορυβῶ**. — **ὑπόκωφος** = βαρῆκος. — **μείζων** = δυνατότερα. — **πῶς βραχέα ἀποκρίνεσθαι**; — τί εἶδους σύντομες ἀπαντήσεις θὰ ἤθελες νὰ σοῦ δίνω; **ἀλλ'**, ἐνν. ἀποκρίνωμαι. — **γοῦν** = **γε** = πράγματι. — **ὥστε τὸν λόγον μηδέποτε ἐπιλιπεῖν** = ὥστε ἡ συζήτηση νὰ μὴ διακοπεῖ ποτέ. — **μακρὰ λέγειν... καὶ αὐτὸ βραχέα**: οἱ σοφιστὲς καυχόνταν ὅτι τὸ ἴδιο θέμα μπορούσαν νὰ τὸ ἀναπτύξουν καὶ μὲ πάρα πολλά καὶ μὲ πολὺ λίγα λόγια. — **εἰς ἀγῶνα λόγων ἀφικνουῦμαι** = ἀντιμετώπισα (κάποιον) σὲ ἀγῶνα λόγων. — **(εἰ) οὕτω διελεγόμην**, ἐπεξηγεῖ τὸ **εἰ τοῦτο ἐποίουν**. — **οὐδ' ἂν ἐγένετο...** = καὶ ἡ φήμη τοῦ Πρωταγόρα δὲν θὰ γέμιζε τὴν Ἑλλάδα. — **οὐκ ἤρρεσεν... ταῖς ἀποκρίσεσι** = δὲν ἔμεινε εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του γιὰ τίς ἀπαντήσεις πού ἔδωσε. — **ἐν ταῖς συνουσίαις** = στίς συζητήσεις. — **τὰ μακρὰ ἀδύνατος** = δὲν μπορῶ νὰ παρακολουθήσω μακρόλογες συζητήσεις. — **ἐπεὶ** = ἂν καί. — **καὶ ταῦτ'**, δηλ. **τὰ μακρὰ**. — **τρίβων** = παλιὸ καὶ τριμμένο πανωφόρι. Ροῦχο τῶν φτωχῶν, τῶν Σπαρτιατῶν, ὅσων μιμοῦνταν τοὺς Λακεδαιμόνιους· ἀκολουθώντας τὸν Σωκράτη τὸν φοροῦσαν ἀργότερα οἱ φιλόσοφοι πού ζοῦσαν μὲ λιτότητα, οἱ κυνικοὶ καὶ οἱ στωικοὶ. — **οὐχ ὁμοίως ἔσονται** = δὲ θὰ ἔχουν τὸ ἴδιο ἐνδιαφέρον. — **ὡς**, αἰτιολογικός. — **φιλοσοφία** = φιλομάθεια. — **Κρίσων**· ἀθλητὴς ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς Σικελίας· τρεῖς φορές Ὀλυμπιονίκης (448, 444 καὶ 440 π.Χ.) σὲ δρόμο ταχύτητας (**στάδιον**). — **ἡμεροδρόμος** = ταχυδρόμος. — **διαθέω** = τρέχω γρήγορα. — **σοῦ**, δευτέρου ἴσου τῆς συγκρίσεως. — **ἐν τῷ αὐτῷ** = πλάι πλάι. — **συγκα-**

θεΐναι, τοῦ ρ. συγκαθίημι = χαλαρώνω τό ρυθμό. — αὐτὰ τὰ ἐρωτώμενα = μόνο στίς ἐρωτήσεις πού ὑποβάλλονται. — τίς ὁ τρόπος ἔσται τῶν διαλόγων; = τί λογῆς διάλογος θά μπορεῖ νά γίνει; — χωρίς... εἶναι = ὅτι εἶναι διαφορετικά πράγματα. — δημηγορῶ = ἐκφωνῶ ρητορικό λόγο. — ἀλλ' ὄρᾳς = ἀλλά καί μόνος σου βλέπεις τό δίκαιο.

— Κάνετε παρατηρήσεις σχετικά μέ τόν χαρακτήρα τῶν προσώπων, ὅπως ἐκδηλώνεται στό κεφάλαιο αὐτό.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Κ Γ'

Μή μετεῖναι οἱ μακρολογίας = δέν τά καταφέρνει στίς μακρόλογες συζητήσεις. — παραχωρεῖ. = παραδέχεται τήν ἀνωτερότητα. — τοῦ οἶός τ' εἶναι διαλέγεσθαι (= στήν ἱκανότητα τοῦ...) καί τοῦ ἐπίστασθαι (= στήν ἐπιδεξιότητα τοῦ...). — λόγον τε δοῦναι καί δέξασθαι = νά θέτει ἐρωτήσεις καί νά δέχεται ἀπαντήσεις. — φαυλότερος = κατώτερος. — ἀντιποιεῖται (δηλ. τοῦ διαλέγεσθαι) = συναγώνιζεται. — ἐκκρούων τοὺς λόγους = ξεστρατίζοντας τή συζήτηση ἀπό τό θέμα της. — ἐπεὶ = γιατί. — οὐχ ὅτι = μή κοιτᾶτε πού... — ἐπιεικέστερα λέγειν = πιό λογική εἶναι ἡ πρότασή του. — πρὸς Πρωταγόρου εἶναι = ὅτι παίρνει τό μέρος τοῦ Πρωταγόρα. — φιλόνομος = ἐριστικός. — πρὸς ὃ ἂν ὀρμήση = σέ ὅ,τι καταπιαστεῖ. — συμφιλονικῶ = παρασύρομαι στή φιλονικία παίρνοντας τό μέρος τοῦ ἑνός ἢ τοῦ ἄλλου. — μή διαλύσαι μεταξῦ = νά μή διαλύσουν, νά μή ἀφήσουν στή μέση. — κοινός = ἀμερόληπτος. — ἴσος εἰμί = ἀπονέμω τήν ἴδια ἐκτίμηση. — συγχωρεῖν = νά κάνετε παραχωρήσεις ὁ ἕνας στόν ἄλλο. — ἀμφισβητῶ = διαφωνῶ πάνω στή συζήτηση. — δι' εὐνοίαν = ἀπό καλή διάθεση (γιά νά κατατοπιστοῦν καλύτερα). — εὐδοκιμῶ = κερδίζω τήν ἐκτίμηση. — ἐπαινοῦμαι = κερδίζω ἐπαινούς (συχνά κολακευτικούς). — ἐν ἡμῖν : πού σᾶς κρίνουμε. — ἐν λόγῳ = μέ τά λόγια. — εὐφραίνομαι, δηλώνει πνευματικές ἀπολαύσεις, ἐνῶ τό ἡδομαι ὕλικές ἡδονές. — αὐτῇ τῇ διανοίᾳ = μόνο μέ τό πνεῦμα μας. — ἡδὺ πάσχω = ἀπολαμβάνω.

Φύσις = φυσικός νόμος. — **νόμος** = γραπτός νόμος. — **τύραννος**: Λέγοντας αυτό ο Ίππίας έχει υπόψη του τους στίχους του Πινδαρου: «Νόμος ο πάντων βασιλεύς, θνατῶν τε καὶ ἀθανάτων». — **πολλά...** **βιάζεται** = συχνά επιβάλλει με τή βία σχέσεις παραβαίνοντας τους φυσικούς νόμους. — **τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων**, δηλ. τὴν ἀναμεταξύ μας φυσική συγγένεια. — **κατ' αὐτὸ** = γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο. — **πρυτανεῖον**, δημόσιο οἰκημα: ἦταν τὸ κέντρο τῆς Ἀθήνας ὡς πόλης - κράτους, ἀφοῦ ἐκεῖ βρισκόνταν ἡ ἱερὴ ἑστία καὶ τὰ ἀρχεῖα τῶν πρυτάνεων. Στὴν ἀρχὴ ἦταν στὴν Ἀκρόπολη, ἀργότερα κοντὰ στὴν Ἀγορά. — **Πρυτανεῖον τῆς σοφίας** = πνευματικὸ κέντρο. Ὑπῆρχε καὶ χρησμός τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν ποὺ ὀνόμαζε τὴν Ἀθήνα ἑστία καὶ πρυτανεῖο τῶν Ἑλλήνων. — **μέγιστον**, ἀφοῦ ἀνῆκε σέ ἀρχαιοτάτη καὶ πολὺ ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια. — **ὀλβιώτατον**, ἐξαίτιας τοῦ πλούτου. — **ἀξίωμα** = τιμὴ. — **συμβαίνω** = βρίσκω συμβιβαστικὴ λύση. — **εἰς τὸ μέσον** = σέ συμβιβαστικὴ λύση. — **τὸ ἀκριβές** = αὐστηρὴ μορφή. — **ἐφεῖναι καὶ χαλάσαι τὰς ἡνίας τοῖς λόγοις** = νὰ ἀφήσω ἐλεύθερο καὶ νὰ χαλαρώσω τὰ χαλινάρια στὰ λόγια. — **εὐσχήμων** = κομψός, χαριτωμένος. — **ἐκτείνω πάντα κάλων** (μεταφορὰ ἀπὸ τὴ ναυτιλία) = λύνω ὅλα τὰ σχοινιά, ἀπλώνω στὸν ἄνεμο ὅλα τὰ πανιά. — **ἐφήμι (οὐρία, ἐνν. πνοῇ)** = παραδίνω τὸν ἑαυτό μου σέ οὐριο ἄνεμο (πρίμο). — **πέλαγος τῶν λόγων** = πέλαιγος ἀπεραντολογίας. — **ἀποκρύπτω γῆν** = χάνω τὴν στεριά ἀπὸ τὰ μάτια μου (ξεχνῶ τὸ θέμα τῆς συζητήσεως). — **μέσον τέμνω** = ἀκολουθῶ μιὰ ἐνδιάμεση γραμμὴ πορείας. (Μεταφορὰ ἀπὸ τὴ ναυτιλία, ὅπου τὸ πλοῖο ἀκολουθεῖ ἐνδιάμεση πορεία ὅταν βρεθεῖ σέ περιοχὴ μὲ σκοπέλους). — **ὡς** = ἔτσι. — **ποιήσετε**, ἡπιότερη ἔκφραση: μέλλοντας ἀντὶ προστακτικὴ. — **ράβδουχοι**, οἱ δικαιοῦτές: στοὺς γυμναστικούς ἀγῶνες κρατοῦσαν ραβδιά. — **ἐπιστάτης** = ἐπόπτης τῶν ἀγῶνων, τελετάρχης. — **πρύτανις** = πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς τῶν κριτῶν. — **ὄς**, εἰσάγει ἀναφορικὴ - τελικὴ πρόταση.

— Σημειώστε τὰ πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ καθενὸς ἀπὸ τὰ κῆρια πρόσωπα τοῦ διαλόγου καὶ βρεῖτε ποιά (πνευματικὴ) συγγένεια ἔχουν μεταξύ τους.

—Νά παραλληλιστεῖ ἡ φράση «πρωταγεῖον τῆς σοφίας» μέ τή γνωστή φράση τοῦ Ἐπιταφίου «Ἑλλάδος παιδευσις» καί νά ἀναπτυχθεῖ προφορικά τό θέμα : Ἡ Ἀθήνα ὡς πνευματικό κέντρο τοῦ ἀρχαίου ἐλληνισμοῦ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Κ Ε'

Βραβευτής = δικαιοδότης. — **ἐκ περιττοῦ ἡρήσεται** = ἡ ἐκλογή του θά εἶναι περιττή. — **ἀλλά δὴ** (σχῆμα ὑποφορᾶς) = ἀλλά κάποιος θά κάνει τήν παρατήρηση ὅτι. — **ἐπεὶ τό γ' ἐμόν** = γιατί ὅσο γιά μένα. — **οὕτως** (ὤδε)· τό εἰ μὴ βούλεται, λίγο παρακάτω, εἶναι ἐπεξηγήσή του. — **προθυμεῖσθε** = ἐπιθυμεῖτε πολύ. — **ὡς... φημί** = πῶς πρέπει, κατὰ τή γνώμη μου. — **ὑπέχω λόγον** (= δίδωμι λόγον) = ἀπαντῶ. — **ὕμεις, ἐνν. ἐδέηθητε.** — **διαφθείρω τήν συνουσίαν** = διαλύω τή συζήτηση. — **πάνυ μὲν οὐκ ἤθελε** = δέν τό πολυῆθελε βέβαια.

— Τό ἐπεισόδιο πού περιγράφεται στά κεφ. 22 - 26 ποιά θέση ἔχει μέσα στό διάλογο ; Ἰδιαίτερα νά σημειωθεῖ ἡ συμβολή του στήν καλλιτεχνική ὀλοκλήρωση τοῦ διαλόγου.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Λ Γ'

Διασκοπῶ = ξεδιαλύνω, ἐξετάζω λεπτομερῶς. — **πάνυ... τό = τόν Ὅμηρον λέγειν τό (ἀντικείμεν.) πάνυ τι** (κατηγ.) = ὅτι ὁ Ὅμηρος ἔχει πολύ δίκιο λέγοντας τό «σύν τε... ἐνόησε». (Ὁ στίχος εἶναι παρμένος ἀπό τό ἐπεισόδιο τῆς Δολώνειας, Ἰλιάδα Κ 224, ὅπου ὁ Διομήδης ζητᾶ σύντροφο γιά τήν κατασκοπευτική του ἐπιχείρηση). Ὁ στίχος, σέ ἀπόδοση Καζαντζάκη - Κακριδῆ, ἀποδίδεται ἔτσι : «Σάν πᾶνε δυό μαζί, στοχάζεται πρὶν ἀπ' τόν ἕνα ὁ ἄλλος / τό πού φελαῖ». — **εὐπορος** = ἐφευρετικός. — **γάρ** = γιατί τότε (ὅταν δύο βαδίζουμε μαζί). — **ζητεῖ ὅτω** = ζητεῖ ἄλλον ὅτω ἐπιδείξεται. — **βεβαιοῦμαι** = ἐξακριβώνω. — **ἐντύχη, ἐνν. τοιούτω, μεθ' ὅτου βεβαιώσεται.** — **ἐπιεικής** = σοβαρός, μορφωμένος ἄνθρωπος. — **ἦ σέ, ἐνν. περὶ ἀρετῆς βέλτιστ' ἂν ἐπισκέψασθαι.** — **ὅς, εἰσάγει ἀναφορική - αἰτιολογική πρόταση.** — **ὑποκηρύττομαι** = στέλνω κήρυκες νά διαλαλήσουν.—

σεαυτόν ἀπέφηνας = παρουσιάστηκες δημόσια. — ἄρνυμαι = παίρω. — σκέψις = ἔρευνα. — τούτων = τῆς ἀρετῆς. — οὐκ ἔσθ' ὅπως οὐ = δέ μπορῶ νά κάνω διαφορετικά. — ἀναμησθῆναι τὰ μὲν παρά σοῦ = νά μέ βοηθήσεις νά θυμηθῶ (τίς ἀπαντήσεις σου). — τὸ ἐρώτημα: ἔχει τεθεῖ στό κεφ. Γ', 329c. — ἐπὶ ἐνὶ... ἐστι = λέγονται γιά ἓνα καί τό αὐτό πράγμα. — ἢ ἐκάστω... ὑπόκειται = ἢ κρύβει τό καθένα τους κάποια ιδιαίτερη οὐσία. — οὐκ ὄν... τὸ ἕτερον = τὸ ἕτερον αὐτῶν οὐκ ὄν (τοιούτον) οἶον τὸ ἕτερον; — ἐπικείσθαι = ὅτι ἔχει ὡς ὄνομα. — οὐχ, ἔνν. ὁμοῖα ὡς τὰ τοῦ... ὁμοῖα ἐστι. — ἀλλ' ἔνν. ἀνόμοια, ὡς τὰ τοῦ προσώπου... ἀνόμοιά ἐστι. — δύναμις = λειτουργία, ἐνέργεια.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Δ Δ'

Μὲν = βέβαια, πραγματικά. — καὶ ἴτας (ἰέναι) γε = καί μάλιστα ριψοκίνδυνους. — μὲν οὖν = ὅπωςδῆποτε. — τὸ μὲν τι αὐτοῦ = τὸ ἓνα μέρος του. — κολομβῶσι = κατεβαίνουν στά πηγάδια (γιά νά τὰ καθαρίσουν ἢ νά βγάλουν ἀντικείμενα πού ἔπεσαν μέσα). — πέλτας ἔχοντες, ἔνν. θαρραλέοι εἰσὶ πολεμεῖν. — τὸ ἑαυτῶν εἶναι γεν. συγκριτική· τὸ ἢ πρὶν μαθεῖν πλεονάζει. — μεντᾶν... εἶη = ἀληθινά, τότε ἡ ἀνδρεία θά ἦταν κάτι χυδαῖο. — μαινόμενοι: γιατί τολμοῦν νά κάνουν κάτι πού ἀγνοοῦν. — οἱ οὕτω θαρραλέοι = οἱ θαρραλέοι αὐτῆς τῆς κατηγορίας, δηλ. οἱ ἀνίδεοι. — καὶ ἐκεῖ, δηλ. στό κεφ. 34, 350α, ἔπου εἰπώθηκε: οἱ ἐπιστήμονες τῶν μῆ... θαρραλεώτεροι ὄντες (μετοχή αἰτιολ.). — τοὺς δὲ ἀνδρείους... (σέ αἰτιατική, κατὰ πρόληψη) = ὡς δὲ οἱ ἀνδρεῖοι οὐ θαρραλέοι εἰσὶ. — τὸ ἐμὸν ὁμολόγημα (παράθεση) = αὐτὸ πού ἐγὼ παραδέχτηκα. Ἀντίθετα ὅμως ὁ Πρωταγόρας εἶχε συμφωνήσει ὅτι οἱ ἀνδρεῖοι θαρραλέοι εἰσὶν· γι' αὐτὸ τὸ οὐ πλεονάζει. — ἔπειτα = θεωρώντας ὡς δεδομένο ὅτι ἐγὼ ταύτισα τὸν ἀνδρεῖο μέ τὸν θαρραλέο. — τούτῳ τῷ τρόπῳ μετῶν = συνεχίζοντας μέ τή μέθοδο αὐτή. — ἰσχύς = σωματική δύναμη. — ἔπειτα, ἔνν. εἶ με ἔροιο. — τοῖς αὐτοῖς... τούτοις = κάνοντας ἀνάλογους συλλογισμούς. — γίγνομαι ἀπό = προέρχομαι ἀπό. — θυμός = ἐξάψη. — ἐκεῖ, δηλ. στό προηγούμενο

παράδειγμα. — συμβαίνει = προκύπτει. — τέχνη = εξάσκηση. — ευ-
τροφία = καλή τροφή, καλή ανατροφή.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Λ Ε'

"**Ἦδομαι τοῖς καλοῖς** = ἀντῶ τὴν εὐτυχία ἀπὸ τὰ ὠραῖα πράγ-
ματα. — **ἀνιάρᾳ**, ἐνν. ἄττα. — **λέγω** = ἐννοῶ τό ἐξῆς. — **δ** = ἐφόσον. —
κατὰ τοῦτο (= ἀπὸ αὐτῆ τὴν ἄποψη), ἐνν. τὰ **ἡδέα** ὡς ὑποκείμεν. —
μὴ εἶ τι... ἀποβήσεται; = χωρὶς νὰ λάβουμε ὑπόψη ἂν θὰ προκύ-
ψουν ἀπὸ αὐτὰ διαφοροτικά ἀποτελέσματα, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τίς συνέ-
πειες πού ἔχουν. — **οὐ κακά**; = κατὰ τό μέτρο πού εἶναι λυπηρά, δέν
εἶναι κακά; — **ἀπλῶς οὕτως** = μ' ἓνα καί ἢ μ' ἓνα ὄχι. — **πρὸς τὴν**
... ἀλλὰ καὶ πρὸς... = καὶ γιὰ τὴν ἀπάντηση πού πρέπει νὰ δώσω
τώρα καὶ γιὰ ὅλη τὴν ἄλλη ζωὴ μου. — **ἔστι δ' ... ἃ ἔστι** ἡ φράση ὀλό-
κληρη: **ἔστι δ' ἃ τῶν ἡδέων ἐστὶν ἀγασθᾶ**, **ἔστι δ' ἃ τῶν ἀνια-
ρῶν κακά**. Ἡ διάκριση σέ τρεῖς κατηγορίες τῶν ἡδέων καὶ ἀνια-
ρῶν ἴσως νὰ ἔγινε ἀπὸ τὸν Πρωταγόρα. — **τοῦτο τοίνυν λέγω...** ἔ-
ρωτῶν... = ὅταν λοιπὸν ρωτῶ ἂν ἡ ἡδονὴ αὐτῆ καθεαυτῆ (χωρὶς νὰ
λάβουμε ὑπόψη τίς συνέπειες) δέν εἶναι ἀγαθὸ, νὰ τί ἐννοῶ: ἂν τὰ **ἡδέα**,
κατὰ τό μέτρο πού εἶναι **ἡδέα**, δέν εἶναι ἀγαθᾶ. — **πρὸς λόγον εἶναι**
= εἶναι ὠφέλιμο γιὰ τὴ συζήτηση, προωθεῖ τὴ συζήτηση. — **τὸ**
σκέμμα = τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἔρευνας. — **ἡγεμονεύω τῆς σκέψεως**
= διευθύνω τὴν ἔρευνα, τὴ συζήτηση. — **δίκαιον (εἶ) σὺ** = **δίκαιόν**
ἐστὶ σέ. — **κατάρχω τοῦ λόγου** = ἔχω προκαλέσει τὴ συζήτηση. —
γένοιτο, δηλ. τὸ ζήτημά μας. — **ὥσπερ εἶ τις...**;, ἐπειδὴ εἶναι ἐ-
πεξήγηση, δέ συνδέεται μὲ τὰ προηγούμενα. — **ἐκ τοῦ εἶδους** = ἀπὸ
τὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση. — **τὰ τοῦ σώματος ἔργα** = οἱ σωματικὲς λει-
τουργίες. — **τὰς χεῖρας ἄκρας** = τὰ ἄκρα τῶν χειρῶν. — **μετάφρενον**
= ὠμοπλάτη. — **καὶ ἐγὼ τοιοῦτόν τι** (= ἔτσι κι ἐγώ), δεικτικὸ, σέ
ἀνταπόκριση μὲ τό ἀναφ. **ὥσπερ** ὅμως ἡ ὑπόθεση **εἰ εἶποι** ἔμεινε
χωρὶς ἀπόδοση. — **θεασάμενος** (ἐπεξήγηση στὸ τοιοῦτον) ὅτι οὕτως
ἔχεις = ἀφοῦ ἀντιλήφθηκα (ἀπὸ τὴν ἀπάντησή σου) ὅτι αὐτὴ εἶναι
ἡ ἄποψή σου (ἐπάνω στὸ ἀγαθὸ). — **καὶ τόδε ἀποκάλυψον** = ἀ-
ποκάλυψε τίς σκέψεις σου καὶ πάνω σ' αὐτὸ ἐδῶ τό σημεῖο. — **τοῦ-**
το, δηλ. ἡ **ἐπιστήμη** — **οὐδὲ διανοοῦνται** = οὔτε σκέφτονται γι'

αυτό ὅτι ἔχει αὐτὴ τὴν ιδιότητα = καὶ δὲ θέλουν νὰ τὴν (τὴν ἐπιστήμη) ἀναγνωρίσουν σάν τέτοια. — ἐνούσης (μετοχὴ ἐνδοτική) ἀνθρώπῳ = ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ ἔχει μέσα του τὴν ἐπιστήμη. — ἄρχειν, ἐνν. φασί. — ἀτεχνῶς... ὡσπερ = ἀκριβῶς ὅπως. — ἀπάντων, δηλ. τῶν συναισθημάτων. — οἶον = τοιοῦτον ὥστε = κατάλληλο νά... — εἶπερ τῷ ἄλλῳ = περισσότερο ἀπὸ τὸν καθένα. — κράτιστον = ἰσχυρότατο. — μὴ οὐχὶ = νά μή. — καλῶς λέγων, ἐνν. φῆς τοῦτο. — ὦν = ἀπὸ κάποιο ἀπὸ τὰ συναισθήματα αὐτά, πού... — ὁ... ἐστι πάθος = τί λογῆς ψυχολογικὸ φαινόμενο εἶναι αὐτό πού παθαίνουν. — ἐπεὶ (= ἂν καὶ) γινώσκεις: ὁ πλ. λόγος συνεχίζεται. — τὸ πάθημα (ὑποκείμεν.), δηλ. γινώσκοντες τὰ βέλτιστα οὐκ ἐθέλειν... — ἠτῶσθαι, κατηγορ. — σκοπεῖσθαι = νά ὑπολογίζουμε. — εἶναι τι ἡμῖν = ὅτι κάποια βοήθεια θά μᾶς δώσει. — ἐμέ ἡγήσασθαι, ἐπεξηγήση τοῦ ἐμμένειν — ἦ... ἔπου = ἔπου ἦ = ἀκολούθησέ με στήν πορεία, μέ τὴν ὁποία. — ἐῷ χαίρειν, ἐνν. τὸν λόγον = δίνω τέλος στή συζήτηση.

Κ Ε Φ Α Λ Λ Ι Ο Λ Σ Τ'

"Ἦττω εἶναι = ἠτῶσθαι (κτγ.) = ἡ ἀδυναμία μπροστά στήν ἡδονή. — ἄλλο τι (ὀλοκληρωμένη ἢ ἔκφραση: ἄλλο τί ἐστίν ἦ) = δέν εἶναι ἀλήθεια (ὅτι). — φατέ ὑμῖν τοῦτο γίνεσθαι = λέτε ὅτι σᾶς συμβαίνει αὐτό (δηλ. τὸ ἠτῶσθαι) — ἐν τοῖσδε = στίς ἐξῆς περιπτώσεις. — κρατούμενοι, μετοχὴ αἰτιολ. — πράττειν, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τό φατέ. — πῆ — ἀπὸ ποιᾶ ἄποψη. — ἡδύ, ἐνν. ἐν τῷ παραχρῆμα = ἡδονὴ τῆς στιγμῆς. — ὅ,τι παθόντα (ἐνν. ταῦτα, ὡς ὑποκείμενο) = πού δέν ξέρω κι ἐγώ τί ἔπαθαν (καὶ προξενοῦν), γιατί δέν μποροῦν παρὰ νά προξενοῦν. — ἦ κἂν... ὅπηοῦν = ἦ κι ἂν τίποτε ἀπὸ αὐτά δέν φέρουν ἀργότερα, ἀλλὰ προξενοῦν μόνο χαρά, ὅμως θά ἦταν κακά, ἐπειδὴ ὅποσδήποτε καὶ μέ ὅποιαδήποτε ἀφορμὴ προξενοῦν χαρά; — κατὰ τὴν ἐργασίαν τῆς παραχρῆμα ἡδονῆς = γιατί προξενοῦν ἡδονὴ τῆς στιγμῆς. — ποιοῦντα μετοχ. αἰτιολ. — φαίνεται = εἶναι φανερό. — γυμνάσια = (ἐδῶ) σωματικὲς ἀσκήσεις. — καῦσις = καυτηριασμός. — φαρμακεῖαι = φάρμακα. — λιμοκτονίαι = τὰ διάφορα εἶδη διαίτας. — ἀρχαὶ ἄλλων = ἐπέκταση τῆς ἐξου-

σίας πάνω σέ άλλους. — ἔχει = χαρίζει. — κατ' ἄλλο τι = γιά κάποιον ἄλλο λόγο. — ἄλλο τι (ἐνν.) ἢ... ὁ αὐτός τρόπος; = δέν εἶναι ἀλήθεια ὅτι, ἂν πάρουμε τή λύπη καθ'ἑαυτή, παρατηροῦμε τήν ἴδια ἀναλογία. — ἀπαλλάττω = ἐλευθερώνω, γλυτώνω ἀπό... — ἢ πρὸς ὄ: β' ὅρος συγκρίσεως (α' : τὸ ἄλλο). — πολλαχῆ = μέ πολλούς τρόπους. — ἐν τούτῳ εἰσί = ἐδῶ στηρίζονται. — ἀνατίθεμαι = ἀλλάζω ἀποψη, παίρνω πίσω τόν ἰσχυρισμό μου μεταφορά ἀπό τὸ παιχνίδι τῶν πεσσῶν, ἀνάλογη σέ σημασία μέ τήν ἔκφραση «παίρνω πίσω τὸ πούλι μου». — (εἶ) πη = ἂν κατά κάποιον τρόπο. — ὃ μῆ, ἐπεξήγηση τοῦ ἄλλο. — ταῦτα, δηλ. ἡδονή καί λύπη. — γελοῖον τὸν λόγον γίγνεσθαι = ὅτι καταντᾷ γελοῖο ἐκεῖνο πού λέτε. — ἐκπλήττομαι = τυφλώνομαι. — αὖθις αὖ = ἀντίθετα πάλι.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Λ Ζ'

Θέμενοι (ὑποθέμενοι) οὕτω = ἀφοῦ βάλουμε ὡς βάση αὐτό. — ἠττώμενοι, μετοχή αἰτιολ. — τοῦ ἀγαθοῦ = ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ — ὕβριστής = σαρκαστής. — δέον, μετοχή ἐνδοτ. — ἄρα, ἐνν. πράττει τις κακά, ἠττώμενος ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν; — ἐν ὑμῖν = κατά τήν κρίση μας. — ἂν ἐξημάρτανεν, ἐνν. εἰ τὰ ἀγοθὰ ἀξία ἦν νικᾶν τὰ κακά. — ἀνάξια = κατώτερα σέ ἀξία. — ὅταν = στό μέτρο πού... — οὕτω, ἐνν. ἔχει. — μεταλάβωμεν... τούτοις = ἄς ἀλλάξουμε τώρα τὰ ὀνόματα καί ἄς πάρουμε ἀντίστροφα... γιά τὰ ἴδια αὐτά πράγματα. — (ἄλλη) ἀνάξια (οὐσιαστ.) = ἔλλειψη ἀξίας, κατωτερότητα ὀ-βλη ἢ φράση: σέ τί ἄλλο θά στηρίζεται ἡ κατωτερότητα τῆς ἡδονῆς σέ σύγκριση μέ τή λύπη παρά στό ὅτι ἡ μιὰ θά εἶναι περισσότερη ἢ λιγότερη ἀπό τήν ἄλλη; — ταῦτα δ' ἐστὶ = καί αὐτό σημαίνει. — γιγνώμενα = δηλ. ἂν ἡ μιὰ γίνεται μεγαλύτερη ἢ μικρότερη ἀπ' τήν ἄλλη. — μᾶλλον καὶ ἤττον = πῶς ἰσχυρὴ καί πῶς ἀδύναμη. — μῶν, ἐνν. διαφέρει (βλ. 310d, κεφ. 2). — ἔσθ' (ἐνν. ἄλλο τι) ὄτῳ, ἐνν. διαφέρει. — ἀγαθὸς ἰστάναι = καλὸς ζυγιστής (ἴσθημι = ζυγίζω). — συντίθημι = βάζω στή ζυγαριά. — ὑπερβάλλεται ὑπό... εἶναι λιγότερα καί μικρότερα ἀπό τά... — πρακτέα = πρακτέον, ἐνν. τήν πρᾶξιν. Στό σημεῖο αὐτό ὁ Σωκράτης θέλει νά δείξει ὅτι τὸ «ἐγγὺς» καί τὸ «πόρρω» δέν παίζουν κανένα ρόλο στήν ἐκλογή

τοῦ ἡδέος καί τοῦ ἀνιαροῦ. — μή πη ἄλλη ἔχει; = μήπως ὑπάρχει καμιά διαφορετική ἄποψη πάνω σ' αὐτά;

Ὅτε = ἐπειδή, μιά καί. — τὰ μεγάλα μήκη = πράγματα μέγαλο μήκος. — λαμβάνω = προτιμῶ. — ἡ δύναμις τοῦ φαινομένου = ἡ ἐντύπωση ἀπό τὰ πράγματα πού μᾶς δίνουν τά μάτια μας. — καί ἐποίει... μεταλαμβάνειν = καί μᾶς ἔκανε νά σχηματίζουμε διαφορετική καί συγκεχυμένη ἐντύπωση γιά τά ἴδια πράγματα. — ἄκυρον ἂν ἐποίησε τὸ φάντασμα = θά ἔκανε ἀνίκανο τὸ φάντασμα (= τήν ἀπατηλή εἰκόνα πού μᾶς δίνουν οἱ αἰσθήσεις) νά μᾶς ἐξαπατήσει. — πρὸς ταῦτα = ἀπό αὐτή τήν ἄποψη. — αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸ = τό καθένα (ἄρτιον ἢ περιττόν) νοούμενο σέ σχέση πρὸς τόν ἑαυτὸ του (δηλ. ἄρτιον πρὸς ἄρτιον). — ὑπερβολῆς καί ἐνδείας ἐστίν = ἀσχολεῖται μέ μεγαλύτερα καί μικρότερα ποσά. — φαίνεται, ἐνν. αἴρεσις. — σκέψις = ἔρευνα. — ἐπεὶ δὲ μετρητικῆ = καί ἀφοῦ εἶναι ἓνα εἶδος ὑπολογισμοῦ. — εἰσαῦθις = σέ ἄλλη εὐκαιρία (= στό διάλογο Γοργίας, ὅπου γίνεται λόγος γιά τήν ἠθική ὡς ἐπιστήμη (τῆς γνώσεως) τοῦ ἀγαθοῦ). — τοῦτο, δηλ. τήν ἐπιστήμη. — ἔφατε (352d, κεφ. 35). — εἰδῶς ἄνθρωπος = ὁ ἄνθρωπος πού κατέχει τή γνώση (πρβλ. 362d, κεφ. 35). — τότε εὐθύς, δηλ. τῆ στιγμῆ πού ἔγινε ἡ ἐρώτηση. — καὶ γὰρ ὑμεῖς = ἐπειδή καί σεῖς, ὅπως ἐγώ καί ὁ Πρωταγόρας. — ταῦτα δέ, δηλ. οἱ ἡδονές καί οἱ λύπες. — ἐπιστήμης... μετρητικῆς, ἐνν. ἐνδεία — ἀμαθία ἢ μεγίστη, ἐπεξήγηση τοῦ τοῦτ'. — αὐτοί, ἐνν. ἴτε (ζευγμα συντακτικό). — τούτων, δηλ. αὐτῆς τῆς ἐπιστήμης. — ὄντος, δηλ. τῆς ἐπιστήμης. — κακῶς πράττετε = οἱ ὑποθέσεις σας πηγαίνουν ἀπό τό κακό στό χειρότερο. — δημοσίᾳ: ἐπειδή ἡ πολιτεία δέν ἀποχτᾷ καλοῖς πολῖτες.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Α Η'

Κοινὸς... ὑμῖν = ἅς πάρετε καί σεῖς μέρος στή συζήτηση. — ὑπερφυῶς... ἀληθῆ = ἀληθινά πέρα γιά πέρα. — παραιτοῦμαι (ἐδῶ) = ἀφήνω κατὰ μέρος. — εἴτε ὀπόθεν... ὀνομάζων = εἴτε ἀπό ὀποιαδήποτε ἀφορμῆ καί μέ ὀποιοδήποτε ὄνομα σοῦ ἀρέσει νά ὀνομάξεις. — τοῦτό μοι ἀπόκριται = νά μοῦ ἀπαντήσεις σ' αὐτό, γιά τό ὀποῖο θέλω νά μοῦ δώσεις ἀπάντηση. — αἱ ἐπὶ τούτου = ὅσες γί-

νονται γι' αυτό.— ἐπὶ τοῦ...ζῆν = δηλ. γιά νά ζοῦμε (ἐπεξήγηση).—
 ἔπειτα—ὅμως.— ἔξόν· ἐνν. ποιεῖν. — ἐψεῦσθαι = βρίσκομαι σέ
 πλάνη.— ἀντί τῶν ἀγαθῶν (βραχυλογία) = ἀντί τοῦ ἰέναι ἐπὶ τὰ
 ἀγαθά. — ἀναγκασθῆ, ἐνν. τίς. — τί οὖν: μέ αυτό περνᾷ στό θέμα
 τῆς ἀνδρείας.— οὐδέν διαφέρει = δέ μᾶς ἐνδιαφέρει.— τότε, ἐνν.
 διαφέρει.— ἄ μή, ἐνν. δέδοικεν — ἰέναι... λαμβάνειν, ἀντικείμενα
 τοῦ ὠμολόγηται.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο ΛΘ'

Οὕτω τούτων ὑποκειμένων = μέ βάση αὐτά τά δεδομένα.—
 τὸ πρῶτον παντάπασι = πρῶτα πρῶτα (βλ. 329d, κεφ. 18 κ. ἐξ.).—
 τὸ ὕστερον (βλ. 349d, κεφ. 34 κ. ἐξ.).— ᾧ = ἀπό αυτό.— δ' οὖν
 = τέλος πάντων.— ἐφ' ἅπερ οἱ δειλοί, ἐνν. ἴται εἰσί. — πότερον:
 τό β' μέρος τῆς ἐρωτήσεως, τό ὅποιο ἐκφράζεται παραπάνω (359e,
 κεφ. 39) θά εἶχε ὡς ἐξῆς: ἢ ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἔρχονται οἱ δειλοί τε
 καί οἱ ἀνδρεῖοι. — ἐπὶ τὰ θαρραλέα = στά ἀκίνδυνα.— τοῦτό
 γε, ἀναφέρεται στό «ἄρ' ἐπὶ τὰ δεινά... δεινά εἶναι». — ἐν οἷς
 ...τοῖς λόγοις = ἐν τοῖς λόγοις οὖς. — ἄρτι (κεφ. 38).— ταύ-
 τη γε = τουλάχιστον ἀπό τούτη τήν ἄποψη.— πᾶν τούναντίον...
 οἱ ἀνδρεῖοι = πᾶν τούναντίον (κατηγ.) ἐστί ἐκεῖνα (ὑποκειμ.) ἐπὶ
 ἃ οἱ τε δειλοί ἔρχονται καί οἱ.. — αὐτίκα = π.χ. — ὄν, αἰτιατ. ἀπόλ.
 αἰτιολ.— ἐν τοῖς ἐμπροσθεν (κεφ. 38).— αἰσχροῦς φόβους: καί οἱ
 ἀγαθοὶ νιώθουν φόβο, ἀλλά ἀπό εὐγενέστερα κίνητρα, π.χ. σέ πε-
 ρίπτωση πράξης πού φέρνει ντροπή.— οἱ θρασεῖς καί οἱ μαινόμενοι
 αἰσχρὰ θάρρη θαρροῦσι καί ἐδῶ βρίσκεται ἡ διαφορά τους ἀπό τοὺς
 δειλοῦς, οἱ ὅποιοι αἰσχροῦς φόβους φοβοῦνται· δηλ. οἱ μκνιακοὶ
 ἔχουν θάρρος πού δέ στηρίζεται στή γνώση.— αὐτός = ὁ ἴδιος σου.—
 ἐρόμενος, ἐνν. περανῶ. — τὸ πρῶτον (349d, κεφ. 34).— φιλονι-
 κῶ = θέλω σώνει καί καλά νά...

— Συνδέοντας τὸ περιεχόμενο τῶν κεφ. 33 — 39 μέ τή συζήτηση
 πού διακόπηκε στό κεφ. 21 διατυπῶστε σύντομα τήν ἀπόδειξη ὅτι τά
 μέρη τῆς ἀρετῆς: ὁσιότητα, δικαιοσύνη, σωφροσύνη, σοφία, ἀνδρεία
 δέ διαφέρουν μεταξύ τους.

— Ἡ στάση τοῦ Προταγόρα στό τέλος τοῦ συλλογισμοῦ εἶναι
 δικαιολογημένη καί ἁρμόζει σέ σοφό ;

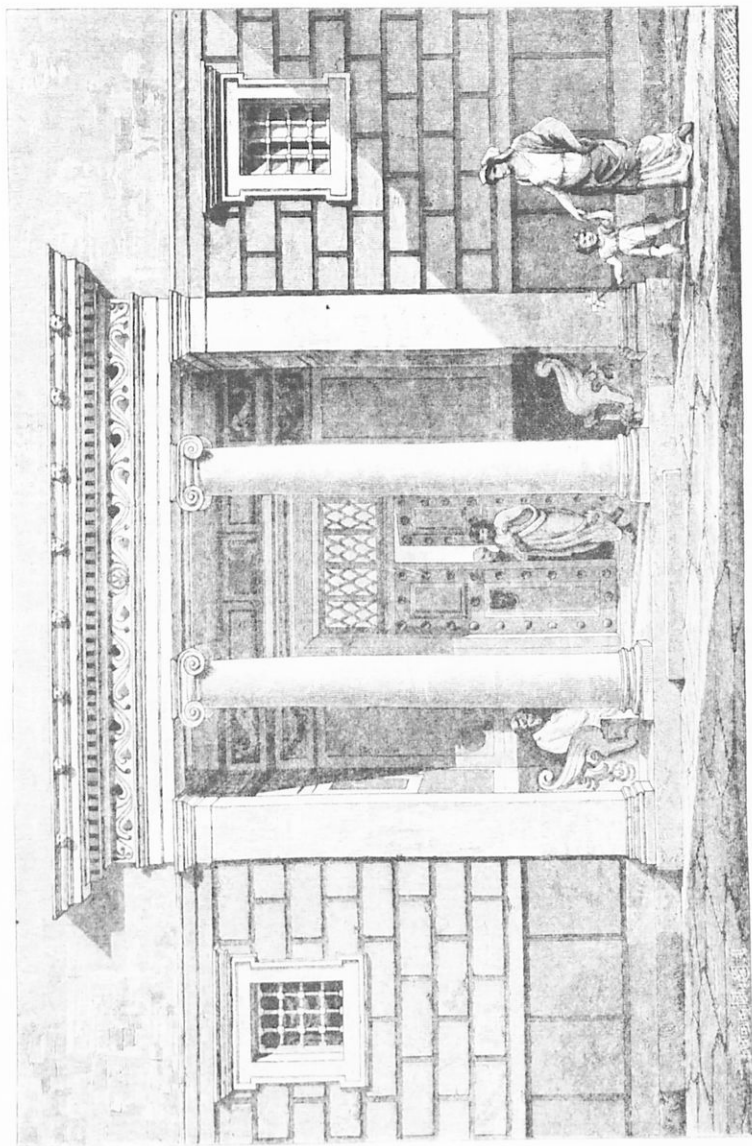
— *Νά ἀναφέρετε παραδείγματα ἀνδρείας πού πηγάζει ἀπό γνώση καί δειλίας πού ὀφείλεται σέ ἀμάθεια.*

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Μ'

Τά περί ἀρετῆς — τά σχετικά μέ τήν ἀρετή (δηλ. τά μέρη τῆς καί ἡ σχέση τους μεταξύ τους). — **ἔξοδος τῶν λόγων** — τό συμπέρασμα. — **ἄτοπος** = παράξενος. — **σεαυτῶ τάναντία σπεύδεις** = βάζεις τά δυνατά σου καί ὑποστηρίζεις τό ἀντίθετο ἀπ' ὅ,τι ἔλεγες. — **πάντα χρήματα** = ὅλα τά πράγματα, δηλ. ὅλα τά μέρη τῆς ἀρετῆς. — **ᾧ τρόπῳ** = καί μ' αὐτό τόν τρόπο, καί τότε (δηλ. ἂν ὅλες οἱ ἀρετές ἀναχθοῦν στήν ἐπιστήμη). — **ἄλλο τι ἢ ἐπιστήμη**: ὁ Πρωταγόρας (κεφ. 16 καί 34) δεχόταν προπάντων τή φυσική προδιάθεση. — **ὄλον** = σέ ὅλα τά μέρη τῆς. — **ὀλίγου**, ἔνν. **δεῖν** = σχεδόν (νά φανεῖ αὐτό ὅ,τι δῆποτε ἄλλο ὄχι ὅμως ἐπιστήμη). — **καταφανῆ αὐτὰ γενέσθαι** = νά χυθεῖ ἄπλετο φῶς πάνω σ' αὐτά. — **πάλιν ἐπισκέψασθαι**: παραδέχεται ὅτι τό συμπέρασμα πρέπει νά ὑποβληθεῖ σέ ἐκτενέστερη ἔρευνα. — **μῆ πολλάκις** = μῆ τυχόν (μᾶς κάνει νά σκοντάψουμε κατὰ τήν ἔρευνα). Δηλ. ὁ Σωκράτης νομίζει φρόνιμο πρῶτα νά ἐξεταστεῖ τό θέμα τῆς οὐσίας τῆς ἀρετῆς καί κατόπι τό ἂν αὐτή μπορεῖ ἢ ὄχι νά διδαχθεῖ. — **κατ' ἀρχάς** (κεφ. 33, 348c καί d). — **ῶν = τούτων, οἷς**. — **μὲν (μὴν)** = τουλάχιστο. — **εἰ**, αἰτιολ. — **ἐλλόγιμος ἐπὶ σοφία** ἔακουστός γιά τή σοφία. — **ἐμοὶ... ὥρα** = **πάλαι ὥρα καί ἐμοὶ** ἰέναι οἵπερ ἔφην ἰέναι με δεῖν (προβλ. κεφ. 22, 335c). — **ἀκούσαντες**, δηλ. ἐγώ καί ὁ Ἴπποκράτης: τά λόγια αὐτά ἀπευθύνονται πρὸς τόν **ἐταῖρον**.

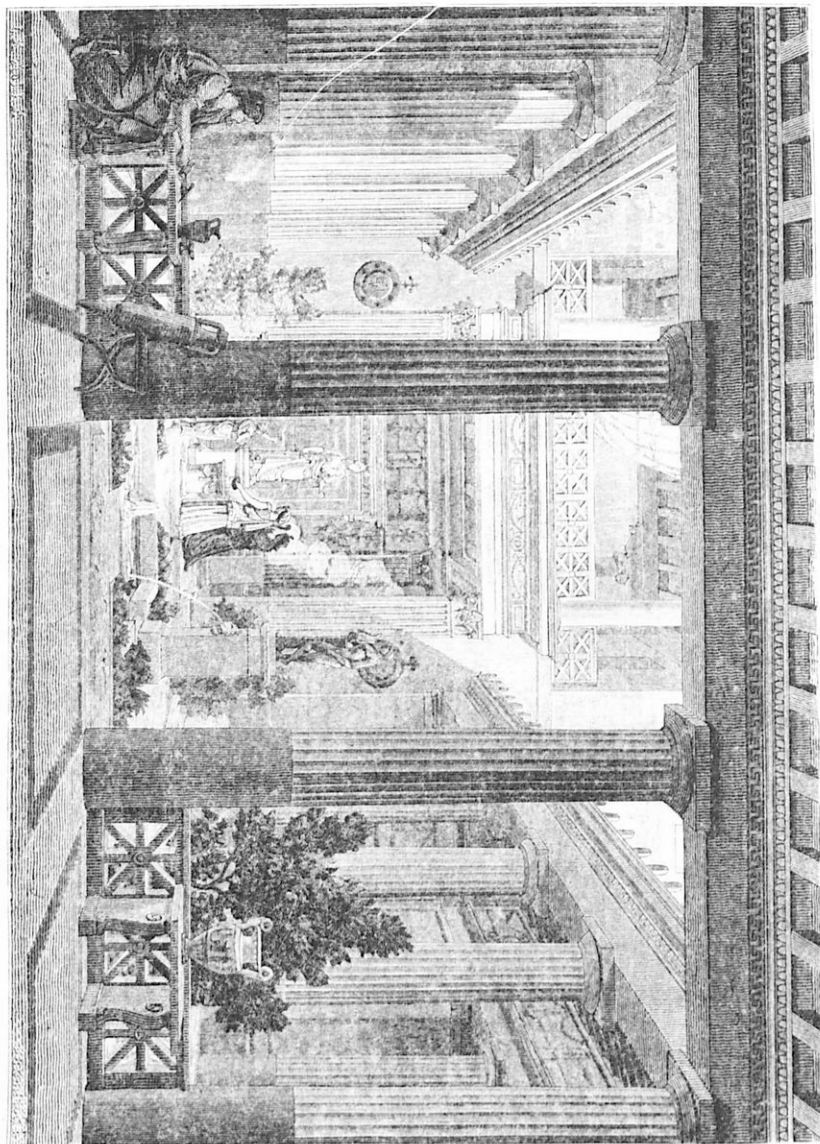
— *Νά κριθοῦν οἱ δύο ἀποδεικτικές μέθοδοι τοῦ Πρωταγόρα, δηλ. α) μέ τόν μῦθο, καί β) μέ τόν λόγο.*

— *Λεῖξτε κατὰ τί ὑπερέχει ἡ διαλεκτική τοῦ Σωκράτη σέ σύγκρισή μέ τίς μεθόδους αὐτές.*

Είχ. 1. Πρόθυρον ἀρχαίου ἑλληνικοῦ σπιτιοῦ.

Εικ. 2. Έσωτερική χυλή ελληνικού σπιτιού με τὸ προστώφον.

Εικ. 3. (Άγγειογραφία πάνω σέ κύλικα πού φιλοτέχνησε ό Δούρης).
'Αρχαίο σχολείο. "Ένα παιδί μαθαίνει κιθάρα. "Άλλο παιδί, όρθιο
μπροστά στό δάσκαλο, πού κρατά άνοιχτό βιβλίο (κύλινδρο) καί άκούει,
άπαγγέλλει έπικό ποίημα (στό βιβλίο μπορούμε νά διαβάσουμε τήν άρχή
του έπους). Πίσω από τό παιδί κάθεται ό παιδαγωγός.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

A.— ΦΑΙΔΩΝ

	σελ.
1. Είσαγωγή	5
2. Κείμενο	15
3. Έρμηνευτικές Σημειώσεις	69

B.— ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

1. Είσαγωγή	109
2. Κείμενο	121
3. Έρμηνευτικές Σημειώσεις	175

Τά αντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τό κάτωθι βιβλιόσημο γιά ἀπόδειξη τῆς γνησιότητάς αὐτῶν.

Ἀντίτυπο στερούμενο τοῦ βιβλιόσημου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπο. Ὁ διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτό διώκεται κατά τίς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 7 τοῦ Νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α' 108) .

ΕΚΔΟΣΗ Α, /ΚΖ' 1980 — ΑΝΤΙΤ. 90.000 ΣΥΜΒΑΣΗ: 3291/31.10.79
ΕΚΤΥΠΩΣΗ — ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : ΑΘ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΥΙΟΣ Ο.Ε.

